Municipal Profile

वस्तुगत विवरण "पार्श्वचित्र"

इलाम नगरपालिका

२०८२, असार

वस्तुगत विवरण “पाश्र्वचित्र” (Municipal Profile)
इलाम नगरपालिका

इलाम नगरकार्यपालिका इलाम
कोशी प्रदेश, नेपाल
२०८२, असार

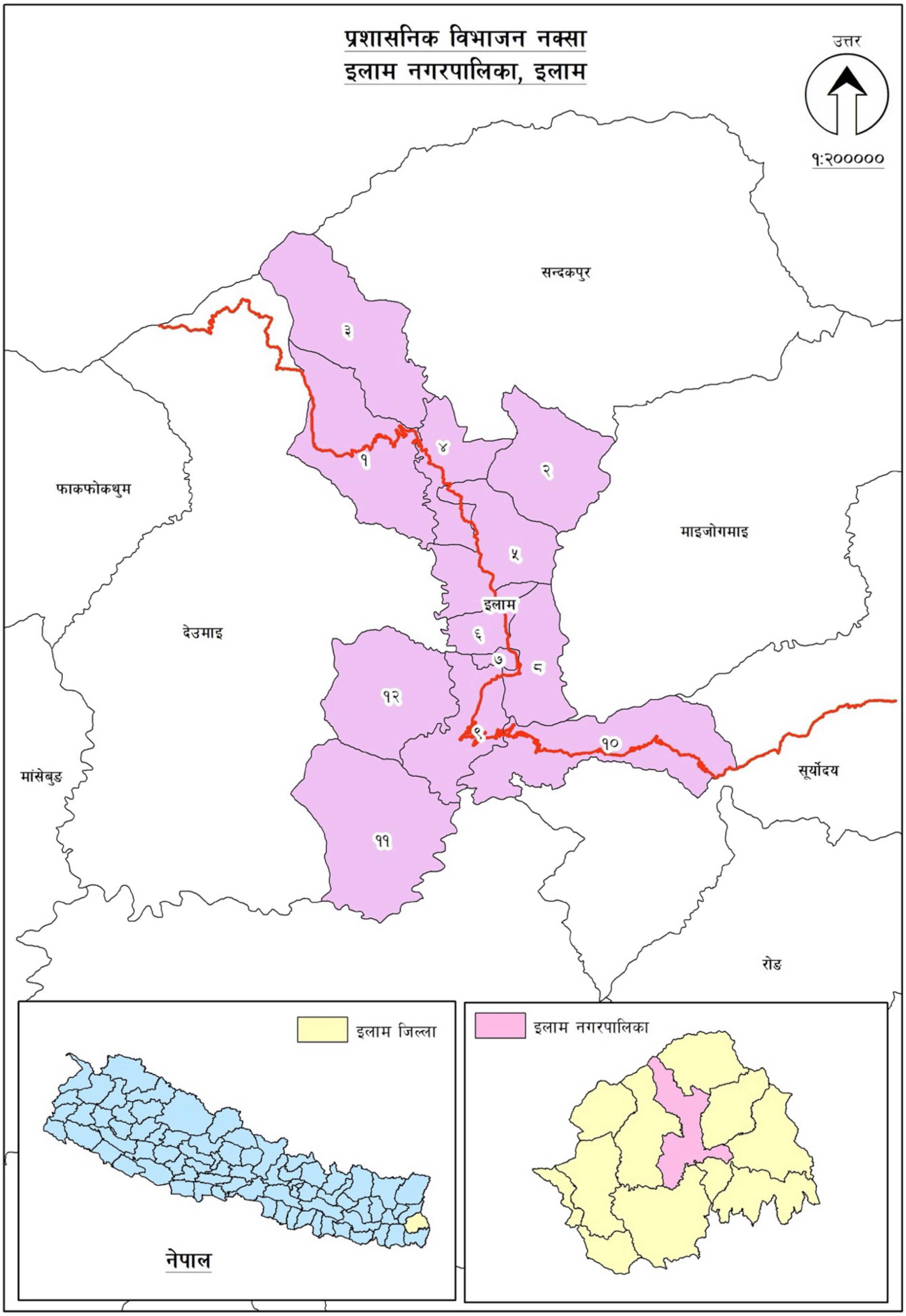
प्रशासनिक विभाजन नक्सा
इलाम नगरपालिका, इलाम
उत्तर
१:२०००००
सन्दकपुर
फाकफोकथुम
माइजोगमाइ
देउमाइ
मांसेबुङ
सूर्योदय
रोङ
इलाम
१
२
३
४
५
६
७
८
९
१०
११
१२
इलाम जिल्ला
नेपाल
इलाम नगरपालिका

भूमिका

संविधानले संघीय लोकतन्त्रात्मक गणतन्त्र नेपालको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अन्तरसम्बन्ध, सहकारीता, सहअस्तित्व र समन्वयको सिद्धान्तमा आधारित हुने व्यवस्था गरेको छ । संविधानको अनसुची ८ मा स्थानीय तहको अधिकारको सूची छ । उक्त सुचीको क्रमसंख्या ६ मा स्थानीय तथ्याङ्क तथा अभिलेख संकलन सम्बन्धी अधिकार तथा क्रम संख्या १७ मा वेरोजगारको तथ्याङ्क संकलन सम्बन्धी अधिकारलाई सूचीकृत गरेको छ ।

स्थानीय तहको अधिकारहरुको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदनले स्थानीय तथ्याङ्क सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तर्जूमा एवं वेरोजगारको तथ्याङ्क सहित स्थानीय तहको आधारभूत तथ्याङ्क, संभाव्य प्राकृतिक, भौतिक र साँस्कृतिक स्रोतसाधनको तथ्याङ्कीय अभिलेख, सूचना तथा प्रविधियुक्त तथ्याङ्क व्यवस्थापनलाई स्थानीय तहको कार्यक्षेत्रमा उल्लेख गरेको छ । स्थानीय तहको विस्तृत र खण्डीकृत तथ्याङ्क सहितको वस्तुस्थिती विवरण तयार गर्न आधारभूत प्रक्रिया, विधिहरुको प्रयोग गरी गाउँ/नगर वस्तुस्थिति विवरण तयारी कार्यविधि, पहिलो संशोधन २०७८ वमोजिम इलाम नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रको वस्तुगत विवरण तयार गरेको हो ।

यो वस्तुस्थिती विवरण तयार गर्दा सूचना प्रविधिमा आधारित भई एकरुपता र स्तरीयता कायम गरी कार्यविधिमा उस्ल्लेखित स्तरीकृत सूचक तथा विषयवस्तु एंवम् तथ्याङ्क व्यवस्थापनका औजार तथा चरणबद्ध प्रक्रियालाई आधारभूत रुपमा लिई स्थानीय विशिष्टता एवं आवश्यकता अनकुल गरेको छ । यसले नगर विकास प्रक्रिया तथा सेवा प्रवाहका लागि नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरु तयार गर्न सहयोग पुग्ने विश्वास लिएको छु । तथ्याङ्क संकलनको स्तरीय ढाँचामा चरणबद्ध प्रक्रिया अबलम्बन गरी वडाको वस्तुस्थिती झल्कने गरी कार्यविधिमा आधारित भई नगरस्तरीय वस्तुगत विवरण तयार भएको छ । इलाम नगरपालिका क्षेत्रको सामाजिक आर्थिक लगायतका सूचनाहरुलाई समय सापेक्ष रुपमा अद्याधिक गर्दै प्रविधिमैत्री रुपमा हात हातमा सहज सूचना उपलब्ध गराउने प्रयास स्वरुप इलाम नगरपालिकाले शुरु गरेको यो अभियान हामी सवैले प्रंशसा गर्न लायक छ । यस विवरणले योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा प्रगति मापनलाई सूचनामा आधारित, व्यवस्थित, एकीकृत, नतिजामूलक, सहभागीतामूलक र प्रभावकारी बनाउन इलाम नगरपालिका तथा सरोकारवालालाई महत्वपूर्ण आधार प्रदान गर्ने बिश्वास समेत लिएको छु ।

अन्यमा, यस वस्तुस्थिती विवरण (Profile) तयारीमा स्तरीयता कायम गरी नगरको समग्र अवस्था झल्कने सूचना प्रविधिमा आधारित भई सहज रुपमा तयार गरी प्रकाशनको यस अवस्थामा ल्याउन सहयोग पुऱ्याउने संस्था नामसालिङ्ग सामुदायिक विकास केन्द्र इलामलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । त्यसैगरी यस वस्तुगत विवरण तयारीमा क्रममा हर क्षेत्रबाट सहयोग गर्नु हुने कार्यपालिका सदस्य, नगर तथा वडा जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, स्थानीय सहयोगी संघ संस्था, तथ्यांक संकलनमा सहभागी हुने समुदायका सदस्य, नागरीक समाजका अग्रज एवं स्पष्ट र सही सूचना उपलब्ध गराउनु हुने सम्पूर्ण वडावासीहरु सवै प्रति हार्दिक अभार प्रकट गर्दछु ।

केदार थापा
नगरप्रमुख
२०८२ असार

विषय सुची

तालिकाहरु ९
परिच्छेद १: परिचय १४
१.१ पृष्ठभूमि १४
१.२ उद्देश्य १४
१.३ कानूनी तथा नीतिगत आधारहरु १५
१.३.१ नेपालको संविधानः १५
१.३.२ नेपाल सरकारबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारहरुको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदनः १५
१.३.३ तथ्याङ्क ऐन, २०१५ तथा नियमावली २०४१ .... १६
१.३.४ स्थानीय तहको सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी आदेश, २०७४: १६
१.३.५ स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४: १६
१.३.६ स्थानीय सरकार संचालन ऐनः २०७४: १६
१.३.७ गाउँ/नगर वस्तुगत विवरण तयारी (पहिलो संशोधन) कार्यविधि, २०७८: १६
१.४ तयारीका चरण १६
१.४.१ वस्तुस्थिति विवरण ढाँचा, औजार तथा कार्यविधि तयारी १६
१.४.२ वस्तुस्थिति विवरण तयारी कार्यशाला १७
१.४.३ सहजकर्ता तथा स्वयंसेवी गणक छनौट अभिमुखीकरण र परिचालन १७
१.४.४ तथ्याङ्क संकलन १८
१.४.४.१ घरधुरी स्तर को तथ्यांक संकलनः १८
१.४.४.२ संघसंस्था, व्यवसाय, उद्योगधन्दा, ... १८
१.४.४.३ समुदाय र टोल स्तरः १८
१.४.४.४ द्धितिय श्रोतवाट सूचना संकलनः १९
१.४.४.५ जैविक भौतिक तथ्याङ्क संकलनः १९
१.४.५ तथ्याङ्क प्रशोधन तथा विश्लेषण र स्रोतनक्शा तयारी १९
१.४.६ वस्तुस्थिति विवरणको मस्यौदा तयारी २०
१.४.७ वस्तुस्थिति विवरण सुझाव संकलन २०
१.४.८ नगर वस्तुस्थिति विवरण अन्तिम प्रतिवेदन तयारी २०
१.५ वस्तुस्थिति विवरणको सीमा २०
परिच्छेद २: २१
नगरपालिकाको चिनारी २१
२.१ भौगोलिक अवस्थिति २१
२.२ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण २२
२.३ राजनीतिक अवस्थिति २३
२.४ धरातलीय अवस्था २३
२.५ प्राकृतिक सम्पदा २३
२.६ साँस्कृतिक उत्कृष्टता २३
२.७ विकासका सम्भावनाहरु २४
परिच्छेद ३: २६
पारिवारिक विवरण तथा जनसंख्याको अवस्था २६
३.१ पृष्ठभूमी २६
३.२ जनसंख्या वितरणको अवस्था २६
३.३ बसाइंसराइ सम्बन्धी विवरण ३४
३.४ व्यक्तिगत घटना सम्बन्धी विवरण ३४
३.५ सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमबाट लाभान्वित जनसंख्या विवरण ३४
३.६ संस्थागत जनसंख्या विवरण ३५
३.७ स्वास्थ्य विमामा आवद्ध जनसंख्या विवरण ३५

३.८ रगतको किसिम.................... ३६
परिच्छेद ४.................... ३७
नगरपालिकाको आर्थिक अवस्था.................... ३७
४.१ प्रमुख आर्थिक विवरण.................... ३७
४.१.१ मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण.................... ३७
४.१.२ प्राविधिक, सीपयुक्त तथा विशेष दक्षता भएका मानव संशाधनको विवरण.................... ३८
४.१.३ औषत आम्दानी, खर्च र वचत विवरण.................... ३९
४.१.४ पारिवारिक औषत खर्च विवरण.................... ४०
४.१.५ विपन्नता स्तरीकरण विवरण.................... ४०
४.१.६ खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्था.................... ४१
४.१.७ आवास संरचना विवरण.................... ४१
४.१.८ गरिवीको दर (गरिबीको रेखामुखी रहेको जनसंख्या).................... ४५
४.१.९ आयात र निर्यातको अवस्था.................... ४६
४.१.१० औद्योगिक कच्चा पदार्थ उत्पादनको अवस्था.................... ४६
४.१.११ बेरोजगार सम्बन्धी विवरण.................... ४६
४.१.१२ असंगठित क्षेत्रका ज्यालादारी श्रमिक मजदुरहरुको विवरण.................... ४६
४.१.१३ वैदेशिक रोगारीमा गएकाहरुको जनसंख्या विवरण.................... ४६
४.१.१४ सुकुम्बासी सम्बन्धी विवरण.................... ४७
४.२ भू उपयोग तथा स्वामित्व.................... ४७
४.२.१ वर्तमान भू-उपयोग.................... ४७
४.२.२ भू-स्वामित्व.................... ४८
४.२.३ भोगचलन अनुसार घरजग्गाको स्वामित्व.................... ५०
४.३ कृषि तथा पशुपालन.................... ५१
४.३.१ कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण.................... ५१
४.३.२ सिंचाई कुलो सम्बन्धी विवरण.................... ५३
४.३.३ पशुपक्षी र पशुपक्षीजन्य उत्पादन सम्बन्धी विवरण.................... ५४
४.३.४ व्यबसायिक कृषि फर्म सम्बन्धी विवरण.................... ५६
४.३.५ कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित सेवा तथा मानव संशाधन.................... ५८
४.३.६ संकलन केन्द्र तथा चिस्यान केन्द्र.................... ५९
४.३.७ कृषि बजार तथा हाटबजार सम्बन्धी विवरण.................... ५९
४.४ पर्यटन विकास (पर्यटन विकास उपलब्ध पर्यटकीय सेवा तथा सुविधा) सम्बन्धी विवरण.................... ६०
४.४.१ पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण.................... ६०
४.४.२ होटल, रिसोर्ट तथा रेष्टुरेन्ट सम्बन्धी विवरण.................... ६१
४.४.३ उपलब्ध पर्यटकीय सेवा तथा सुविधा सम्बन्धी विवरण.................... ६७
४.४.४ धर्मिक, ऐतिहासिक पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण.................... ६७
४.४.५ घरवास सम्बन्धी विवरण.................... ६८
४.५ उद्योग, व्यापार व्यवसाय तथा वैकिंङ्ग.................... ६९
४.५.१ औधोगिक विकास (लघु, घरेलु, साना, मझौला, ठूला उद्योग, सरकारी, पब्लिक, निजी र सहकारी).................... ६९
४.५.३ मिल तथा प्रशोधन सम्बन्धी ववरण.................... ७०
४.५.३ व्यापार र व्यवसाय सम्बन्धी विवरण.................... ७०
४.५.४ स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्रको विवरण.................... ७१
४.४.५ बैंक तथा बित्तिय संस्था सम्बन्धी विवरण.................... ७१
४.४.६ सहकारी सम्बन्धी विवरण.................... ७३
परिच्छेद ५:.................... ७६
सामाजिक अवस्था.................... ७६
५.१ पृष्ठभूमी.................... ७६

५.२ शैक्षिक तथा मानव संशाधन विकास ७६
५.२.१ पाँचबर्ष भन्दा माथिको साक्षरता तथा शैक्षिक विवरण ७६
५.२.२ तहगत रुपमा शैक्षिक संस्था/विद्यालय विवरण ७७
५.२.३ विद्यालय तथा प्रधानाध्यापकहरुको बिबरण ७७
५.२.४ विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका तहगत छात्रछात्राको विवरण ७९
५.२.५ : इलाम नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका क्याम्पस तथा प्राविधिक शिक्षालयहरुको बिबरण ८२
५.२.६ बिद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका तहगत छात्रछात्रा तथा शिक्षकको विवरण ८२
५.२.७ सिकाइ, उपलब्धि तथा उत्तीर्ण दर ८५
५.२.८ विद्यालय शान्ति क्षेत्र र विद्यालय सुधार योजना विवरण ८५
५.२.९ नगरको शैक्षिक गुणस्तर ८५
५.२.१० आधारभूत र माध्यमिक बिद्यालयमा पहुँचको अवस्था ८६
५.२.११ शैक्षिक संस्था उपलब्ध भवन भौतिक पूर्वाधार तथा सुबिधा ८६
५.२.१२ छात्रबृत्ती तथा अन्य लक्षित सुविधा उपलब्धताको अवस्था ८७
५.२.१३ नमूना तथा ईन्टरनेट सुविधा उपलब्ध बिद्यालयको विवरण ८७
५.२.१४ सुधारिएको मापदण्ड (भूकम्प प्रतिरोधी) अनुसार निर्माण भएका तथा रेट्रोफिटिङ्ग गरिएका विद्यालय ८८
५.२.१५ स्थानीय तहको शिक्षा क्षेत्रमा लगानी ८८
५.२.१६ सामुदायिक विद्यालयहरुमा बिद्यार्थी उत्तिर्ण प्रतिशत ८८
५.२.१७ कूल विद्यार्थी संख्या ८९
५.२.१८ अपाङ्ता भएका बिद्यार्थी संख्या ८९
५.१.१९ दलित विद्यार्थी संख्या ८९
५.२.२० जनजाती विद्यार्थी संख्या ९०
५.२.२१ बालमैत्री शिक्षा सम्बन्धी विवरण ९०
५.३ स्वास्थ्य तथा पोषण ९१
५.३.१ स्वास्थ्य संस्थाको विवरण ९१
५.३.२ जिल्ल अस्पतालमा उपलब्ध तथा कार्यरत जनशक्ति ९२
५.३.३ प्राथमिक स्वास्थ्य सेवामा पहुँचको अवस्था ९३
५.३.४ उपलब्ध स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधाहरु ९३
५.३.५ वालस्वास्थ्य तथा कुपोषणको स्थिती ९४
५.३.६ खोप सेवा तथा सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी विवरण ९५
५.३.७ सुरक्षित मातृत्व ९५
५.३.८ उपचारको लागि पहिलो सेवा लिने सम्बन्धी विवरण ९६
५.३.९ प्रमुख रोग र उपचार सम्बन्धी विवरण ९६
५.४ खानेपानी तथा सरसफाई ९७
५.४.१ खानेपानी सुविधाको अवस्था ९७
५.४.३ शौचालय प्रयोगको अवस्था ९८
५.४.४ सार्वजनिक शौचालयको अवस्था ९९
५.४.५ फोहोरमैला व्यवस्थापन ९९
५.४.५.१ फोहरमैलाको घरायसी व्यवस्थापन १००
५.४.६ ढल व्यबस्थापन १००
५.५ महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण १०१
५.५.१ लिङ्ग अनुसार बाल विवाह (अठार वर्ष मुनिका) १०१
५.५.२ कामदारको रुपमा रहेका बालबालिकाहरुको विववरण १०१
५.५.३ बालक्लव तथा संजालको विवरण १०१
५.५.४ घरपरिवार विहीन बालबालिकाको अवस्था १०१
५.५.५ जेष्ठ नागरिक विधवा तथा एकल महिला सम्बन्धी विवरण १०२
५.५.६ अल्पसंख्यक सीमान्तकृत वर्गको विवरण १०२

५.५.७ संघसंस्थामा महिलाको सलग्नताको अवस्था १०२
५.५.५ वार्षिक कार्यक्रमबाट लक्षित कार्यक्रमतर्फ भएको विनियोजन तथा खर्चको अवस्था १०२
५.६ युवा तथा खेलकुद र मनोरञ्जन १०३
५.६.१ खेलमैदान, पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरन्जनस्थल सम्बन्धी विवरण १०३
५.६.२ व्यबसायिक खेलाडीको बिवरण १०३
५.७ कला, भाषा तथा संस्कृति १०३
५.७.१ धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थल १०४
५.७.२ सार्वजनिक स्थल, पाटी पौवा र चौतारा १०५
५.७.३ विशेष शिक्षा तर्फ स्रोत कक्षामा अध्ययनरत छात्र/छात्राको विवरण १०५
५.७.४ धार्मिक स्थलको विवरण १०५
५.७.५ स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेला १०६
५.८ शान्ति तथा सुरक्षाको अवस्था १०७
परिच्छेद ६ .... १०८
वन तथा वातावरणीय स्थिति १०८
६.१ वन क्षेत्रको अवस्था १०८
६.१.१ वन क्षेत्र र प्रकार सम्बन्धी विवरण १०८
६.१.२ वन व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण १०८
६.१.३ वृक्षारोपणका लागि खाली स्थान सम्बन्धी विवरण १०९
६.१.४ वनजन्य उत्पादन विवरण १०९
६.१.५ जडिबुटीको उत्पादन, संकलन तथा निकासी सम्बन्धी विवरण १०९
६.२ जलश्रोत तथा जलाधर क्षेत्र १०९
६.२.१ प्रमुख जलाधार र उपजलाधारको अवस्था ११०
६.२.३ तालतलैया र पोखरी र सीमसार क्षेत्र सम्बन्धी विवरण ११०
६.२.४ साना पोखरी सम्बन्धी विवरण ११०
६.२.५ जलस्रोत र उपयोगको स्थिति विवरण १११
६.३ जैविक विविधिता र वातावरणीय सेवा ११२
६.३.१ बासस्थानको आधारमा महत्वपूर्ण जनावार तथा चराचुरुङ्गीको विवरण ११२
६.३.१.१ वन्यजन्तु ११२
६.३.१.२ चराचुरुङ्गीहरु ११२
६.३.१.३ सरीसृप, जलचर तथा उभयचर प्राणी ११२
६.३.२ महत्वपूर्ण वनस्पति विवरण ११३
६.३.२.१ जडीवुटी प्रजाति ११३
६.३.२.२ प्रमुख जडीबुटी प्रजातिहरुको विवरण ११३
६.३.२.३ रुख प्रजाति ११३
६.४ विपद् जोखिम व्यवस्थापन ११४
६.४.१ जोखिमयुक्त (संवेदनशिल स्थानमा बसोबास गरेका परिवार) विवरण ११४
६.४.२ विपद/प्रकोपबाट भएको मानवीय र भौतिक क्षतिको विवरण ११४
६.४.३ विपदको किसिम अनुसार जोखिमको समय ११५
६.४.४ विपद् व्यवस्थापनको पूर्व तयारी ११६
६.४.५ आपतकालिन यातायात साधन सम्बन्धी विवरण ११६
६.४.६ खुला क्षेत्र सम्बन्धी विवरण ११६
परिच्छेद ७ .... ११८
भौतिक विकासको अवस्था ११८
७.१ पृष्ठमूमि ११८
७.२ यातायात पूर्वाधार ११८
७.२.१ सडक संजालको विद्यमान अवस्था ११८

७.२.२ सवारी सुविधा ११९
७.२.३ झोलुंगे पुल तथा ट्रष्ट........ ११९
७.२.४ वडा कार्यालयबाट नगरपालिका कार्यालय सम्मको दुरी........ ११९
७.२.५ नगर क्षेत्रभित्र चल्ने सवारी साधन........ १२०
७.२.६ वसपार्क, ट्याक्सी पार्क, विसौनी र पार्किङ्ग सम्बन्धी विवरण........ १२०
७.२.७ घरधुरीमा रहेका सवारीसाधन सम्बन्धी विवरण........ १२०
७.२.८ सडक पहुँचमा भएका घरधुरीहरु........ १२१
७.३ विद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा........ १२१
७.३.१ बत्ति बाल्ने इन्धनको प्रयोगको आधारमा घरपरिवार........ १२२
७.३.२ जलबिद्यूत, सौर्य, वायू ऊर्जाबाट बिद्यूत उत्पादन विवरण........ १२३
७.३.३ बिद्यूत उपलब्ध घरपरिवार विवरण........ १२३
७.३.४ आफ्नै नाममा रहेको बिद्यूत मिटर प्रयोग गर्ने परिवार........ १२३
७.४ सञ्चार तथा प्रविधि........ १२४
७.४.१ हुलाक तथा पत्रपत्रिका सम्बन्धी विवरण........ १२४
७.४.२ दुरसंचार सेवा सम्बन्धी विवरण........ १२४
७.४.३ रेडियो स्टेसन सम्बन्धी विवरण........ १२४
७.५ आवास तथा भवन........ १२५
७.५.१ सरकारी भवन सम्बन्धी विवरण........ १२५
७.५.२ सडक बत्तीको उपभोग अवस्था........ १२६
७.५.३ ढल व्यवस्थापन........ १२६
७.५.४ पशुवधशालाको विवरण........ १२७
७.५.५ शवदाहस्थल सम्बन्धी विवरण........ १२७
परिच्छेद ८........ १२८
संस्थागत तथा सुशासनको स्थिति........ १२८
८.१ संगठनात्मक तथा मानव संशाधनको अवस्था........ १२८
८.१.१ वडा संचालनको संगठनात्मक ढाँचा........ १२८
८.१.२ नगर विषयगत शाखा तथा मानव संशाधनको अवस्था........ १२८
८.१.३ वडामा रहेका संघीय, प्रदेश, जिल्ला तथा नगरस्तरीय कार्यालय तथा निकायहरु........ १२९
८.१.४ विगत ५ आर्थिक वर्षको वजेट विवरण........ १३१
८.१.५ अचल सम्पत्ति विवरण........ १३१
८.२ सेवा सुविधा संचालन र व्यवस्थापन........ १३१
८.२.१ उपलब्ध सेवा सुविधाको प्रकार........ १३१
८.२.२ सेवा प्रवाह प्रक्रिया र पृष्ठपोषण........ १३२
८.३ संस्थागत सम्बन्ध र नागरिक संगठन........ १३२
८.३.१ नगर भित्रका टोल विकास संस्थामा आवद्धता विवरण........ १३२
८.३.२ परम्परागत समूह तथा समुदायमा आधारित संस्था विवरण........ १३३
८.३.३ गैससको विवरण र वार्षिक बजेट........ १३३
८.४.४ नगरपालिकाले संचालन गरेका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु........ १३४
८.४.५ इलाम नगरपालिकाका प्रमुख योजना तथा आयोजनाहरुको विवरण........ १३५
८.५ ऐन, नीति, नियम र कार्यप्रणाली........ १३८

तालिकाहरु

तालिका नं. १: वडागत रुपमा तालिम प्राप्त तथ्यांक संकलकहरुको विवरण
तालिका नं. २: वडागत आधार नगरपालिकाको कुल जनसंख्या विवरण
तालिका न. ३: बसोवासको प्रकारको आधारमा इलाम नगरपालिकाको घरधुरी तथा जनसंख्या विवरण
तालिका न. ४: इलाम नगरपालिकाको वसोवास क्षेत्र र पविारको आकार र जनघनत्व सम्वन्धि विवरण
तालिका न. ५: उमेर तथा लिङ्गको आधारमा वडागत जनसंख्या विवरण
तालिका न. ६: मातृभाषाको आधारमा वडागत नगरपालिकाको जनसंख्या विवरण
तालिका न. ७: धर्म अनुसारको वडागत जनसंख्या विवरण
तालिका न. ९: समावेशीताको आधारमा जनसंख्या विवरण
तालिका न. १०: परिवार संख्या अनुसार वडागत घरधुरी विवरण
तालिका न. ११: वडागत आधारमा घरमूलीको विवरण
तालिका न. १२: नागरीकता, राष्ट्रिय परिचयपत्र, राहदानी र सवारी चालक अनुमती पत्र भएकाहरुको वडागत विवरण
तालिका न. १३: आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या विवरण
तालिका न. १४: बैवाहिक स्थितीको आधारमा वडागत जनसंख्या विवरण
तालिका न. १५: अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या विवरण
तालिका न. १६: दिर्घरोगीहरुको वडागत जनसंख्या विवरण
तालिका न. १७: परिचय पत्र लिएको आधारमा अपागंता सम्वन्धि जनसंख्या विवरण
तालिका न. १८: बसाइंसराई सम्बन्धी विवरण
तालिका न. १९: व्यक्तिगत घटना सम्बन्धी विवरण
तालिका न. २०: ५ वर्ष मुनिको जन्म दर्ता
तालिका न. २१: वडा अनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने व्यक्तिहरुको विवरण
तालिका न. २२: स्वास्थ्य विमा सम्वन्धी विवरण
तालिका न. २३: रगतको किसिम सम्वन्धि विवरण
तालिका न. २४: पेशाको आधारमा जनसंख्या विवरण (संलग्नता)
तालिका न. २५: प्राविधिक सीपमूलक तालिम लिएका जनशक्तिको विवरण
तालिका न. २६: सिपमूलक तालिम लिएकाहरुको वडागत विवरण
तालिका न. २७: पारिवारिक औषत आम्दानी विवरण
तालिका न. २८ : पारिवारिक औषत खर्च विवरण (प्रतिसतमा)
तालिका न. २९: विपन्नता स्तरीकरण विवरण (प्रतिसतमा)
तालिका न. ३०: खाद्यान्न सुरक्षाको पारिवारीक अवस्था
तालिका न. ३१: घरको छतको किसिम
तालिका न. ३२: आवास संरचना विवरण (घरको तला संख्या)
तालिका न. ३३: घरको जगको किसिम सम्वन्धि विवरण
तालिका न. ३५: भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि अवलम्बन गरेको घर
तालिका न. ३६: रेक्टोफिटिङ प्रविधि अपनाएको घरधुरी
तालिका न. ३७: घरमा आकासे पानी संकलन तथा व्यवस्थापनको प्रयोग सम्वन्धि विवरण

तालिका न. ३८: सौन्दर्यीकरणको लागि घर कम्पाउण्डमा फुल रोप्ने गर्नु भएको

तालिका न. ३९: घर कम्पाउण्डमा करेशावारी सम्वन्धि विवरण (तरकारी तथा फलफूल लगाएको)

तालिका न. ४०: घरको स्वामित्वको प्रकार सम्वन्धि विवरण

तालिका न. ४१: वैदेशिक रोगारीमा गएकाहरुको जनसंख्या विवरण

तालिका न. ४२: नगरपाकिाक्षेत्र भित्रका सुकुम्बासी तथा भुमिहिन परिवारहरुको विवरण

तालिका न. ४३: वर्तमान भू उपयोग विवरण

तालिका न. ४४: भू स्वामित्व विवरण (प्रतिसतमा)

तालिका न. ४५: भोगचलन अनुसार घरजग्गाको स्वामित्व सम्बन्धी वडागत विवरण

तालिका न. ४६: बाँझो राखिएको जमिन (रोपनी) परिवारहरुको विवरण

तालिका न. ४७: घरको स्वामित्व सम्वन्धि विवरण

तालिका नं. ४८: कृषि उत्पादनमा सलग्न जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. ४९: फलफूल उत्पादन सम्वन्धि विवरण

तालिका नं. ५०: वार्षिक तरकारी उत्पादन (मन)

तालिका नं. ५१: नगदेवाली उत्पादन वार्षिक

तालिका नं. ५२: अन्नबाली उत्पादन विवरण (बार्षिक मन)

तालिका नं. ५३: सिंचाईको माध्यम प्रयोग गर्ने घरधुरी विवरण

तालिका न. ५४(क): पशुपक्षी पालन सम्वन्धि विवरण

तालिका न. ५४ (ख): वडागत रुपमा दुध उत्पादन (दैनिक लिटरमा)

तालिका न. ५५: पशु गोठको विवरण

तालिका न. ५७: आयआर्जनको लागि मौरी पालन सम्वन्धि विवरण

तालिका न. ५८: माछा पालनको लागि साना पोखरी सम्बन्धी विवरण

तालिका न. ५९: कृषिजन्य सामाग्री विक्ति केन्द्र व्यबसायहरुको विवरण

तालिका न. ६०: पशुपालन फर्म र पशु व्यबसायहरुको विवरण

तालिका न. ६१: फलफूल तथा तरकारी व्यवसायीहरुको विवरण

तालिका न. ६२: पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण

तालिका न. ६३: होटल, रिसोर्ट तथा रेष्टुरेन्ट सम्बन्धी विवरण

तालिका न. ६४: पर्यटकीय सेवा तथा सुविधा सम्वन्धि विवरण

तालिका न. ६५: धार्मिक पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण

तालिका न. ६६: घरवास सम्बन्धी विवरण

तालिका न. ६७: औद्योगिक विकास सम्बन्धी विवरण

तालिका न. ६८: मिल तथा प्रशोधन सम्बन्धी ववरण

तालिका न. ६९: व्यापार र व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

तालिका न. ७०: संचालनमा रहेका उद्योग, व्यवसाय, व्यापारहरुको रजिष्ट्रेशन सम्वन्धि विवरण

तालिका न. ७१: बैंक तथा बित्तिय संस्था सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. ७२: वैक वा वित्तिय संस्थामा संलग्नताको विवरण

तालिका न. ७३: सहकारी सम्बन्धी बिवरण
तालिका न. ७४: पाँचबर्ष माथिको साक्षता तथा शैक्षिक योग्यता विवरण
तालिका न. ७५: तहगत रुपमा शैक्षिक संस्थाहरुको विवरण
तालिका न. ७६: शिक्षक तथा विद्यालय विवरण
तालिका न. ७७: विद्यालयगत विद्यार्थी बिबरण (सामुदायिक)
तालिका न. ७८: विद्यालयगत विद्यार्थी बिबरण (संस्थागत)
तालिका न. ७९: क्याम्पस तथा प्राविधिक शिक्षालयहरुको बिबरण:
तालिका न. ८०: प्राविधिक शिक्षालयमा (कोचिंड तथा ट्रेनिड सेन्टर) अध्ययनरत छात्रछात्राको विवरण
तालिका न. ८१: बिद्यालयमा रहेका छात्रछात्रा तथा शिक्षकहरुको विवरण
तालिका न. ८२: सिकाइ, उपलब्धि (उत्तीर्ण, दोहोराउने, छोडने,) दर:
तालिका न. ८३: शैक्षिक गुणस्तरको विवरण
तालिका न. ८४: बिद्यालयमा पहुँचको अवस्था
तालिका न. ८६: छात्रबृत्ति तथा अन्य लक्षित सुविधा उपलब्धाको विवरण
तालिका न. ८७: बिज्ञान प्रयोगशाला, आईसिटिल्याब, पुस्तकालय सुविधा साथै अंग्रेजी माध्यममा शिक्षण गराईने बिद्यालयहरु
तालिका न. ८८: स्थानीय तहको शिक्षा क्षेत्रमा लगानी विवरण
तालिका नं. ८९: सामुदायिक बिद्यालयहरुमा बिद्यार्थी उत्तिर्ण विवरण (प्रतिशतमा शैक्षिक सत्र २०७९)
तालिका न. ९०: कूल विद्यार्थी संख्या
तालिका न. ९१: अपाङ्ता भएका बिद्यार्थी संख्या
तालिका न. ९२: दलित विद्यार्थीको विवरण
तालिका न. ९३: जनजाती विद्यार्थीहरुको विवरण
तालिका न.९४: स्वास्थ्य संस्थाको विवरण
तालिका न. ९५: स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध तथा कार्यरच जनशक्ति
तालिका न. ९६: प्राथमिक स्वास्थ्य सेवामा पहुँचको अवस्था सम्वन्धि विवरण
तालिका न. ९७: उपलब्ध स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधाहरु
तालिका न. ९८: औषधी पसल, मेडिकल, क्लिनिक र अप्टिकल
तालिका न. ९९: बालस्वास्थ्य र तौल लिइएका बालबालिको विवरण
तालिका न. १००: खोप सेवा तथा सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी विवरण
तालिका न. १०१: सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी विवरण
तालिका न. १०२: उपचारको लागि पहिलो सेवा लिने सम्बन्धी विवरण
तालिका न. १०३: उपचार सलग्न संघसंस्थाहरु सम्बन्धी विवरण
तालिका न. १०४: खानेपानी सुद्धिकरण गर्ने र नगर्ने घरधुरीको बिबरण
तालिका न. १०५: स्वाच्छ पिउने पानीको प्रयोग सम्वन्धि विवरण
तालिका न. १०६: इलाम नगरपालिकामा वितरीत खानेपानीका स्रोतका आधारहरु
तालिका न. १०७: शौचालय प्रयोगको घरधुरी विवरण
तालिका न. १०८: सार्वजनिक शौचालयको विवरण
तालिका न. १०९: फोहोरमैलाको स्रोतमै वर्गीकरणको विवरण

तालिका न ११०: फोहरमैलाको घरायसी व्यबस्थापन सम्बन्धी विवरण
तालिका न १११: प्लाष्टिक झोलाको प्रयोगको अवस्था सम्बन्धी विवरण
तालिका न.११२: समुदायमा सतह ढलको अवस्था
तालिका न.११३: बालक्लब तथा संजालको विवरण
तालिका न.११४: अल्पसंख्यक सीमान्तकृत वर्गको विवरण
तालिका न.११५: संघसंस्थामा महिलाको सलग्नताको विवरण
तालिका न. ११६: खेलमैदानको किसिम र उपयोग विवरण
तालिका न.११७: संस्कृति सम्वन्धि संघसंस्थाहरुको विवरण
तालिका न. ११८: धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थल सम्बन्धी विवरण
तालिका न. ११९: सार्वजनिक स्थल, पाटी पौवा र चौताराको विवरण
तालिका न. १२०: धार्मिकस्थलहरुको विवरण
तालिका न. १२१: चाडपर्व, जात्रा, महोस्तवहरुको विवरण
तालिका न. १२२: चाडपर्व, जात्रा, महोस्तवहरुको विवरण
तालिका न. १२३: वनको अवस्था सम्बन्धी विवरण
तालिका न. १२४: वन व्यबस्थापन सम्बन्धी विवरण
तालिका न. १२५: प्रमुख जलाधार र उपजलाधार
तालिका न. १२६: नदी तथा खोला सम्बन्धी विवरण
तालिका न. १२७: नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका ताल तलैया तथा सीमसारहरु
तालिका न. १२८: साना पोखरी तथा माछा पोखरी सम्बन्धी विवरण
तालिका न. १२९: स्तनधारी जन्तुहरुको विवरण
तालिका न. १३०: चराचुरुङ्गीहरुको विवरण
तालिका न. १३१: नगरपालिका क्षेत्रमा पाइने सरीसृप, जलचर तथा उभयचरहरु
तालिका न. १३२: प्रमुख जडीबटी प्रजातिहरुको विवरण
तालिका न. १३३: प्रमुख रुख प्रजातिका वनस्पतिहरुको विवरण
तालिका न.१३४: विपद्/प्रकोपको सम्मुदता विवरण
तालिका न.१३५: विपद्/प्रकोपबाट भएको मानवीय र भौतिक क्षतिको विवरण
तालिका न.१३६: विपद्को किसिम अनुसार जोखिमको समय विवरण
तालिका न. १३७: आपतकालिन समयका लागि आवश्यक सम्पर्क विवरण
तालिका न.१३८: नगरस्तरीय सडकहरुको विवरण (कि.मि.)
तालिका न. १३९: सवारी सुविधा तथा रुट विरण
तालिका न.१४०: झोलुङ्गेपुल पक्कि पुल र ट्रष्ट सम्बन्धी विवरण
तालिका न. १४१: वडा कार्यालयबाट नगरपालिका कार्यालय सम्मको दुरी
तालिका न.१४२: वसपार्क, ट्याक्सी पार्क, विसौनी र पार्किङ्ग सम्बन्धी विवरण
तालिका न. १४३: घरधुरीमा रहेका सवारीसाधन सम्बन्धी विवरण
तालिका न. १४४: सडक पहुँचमा भएका घरधुरीहरुको विवरण
तालिका न. १४५: खानापकाउन उपभोग हुने इन्धन प्रयोग सम्बन्धी घरपरिवार विवरण

तालिका न.१४६: बत्ति बाल्न प्रयोग हुने इन्धन सम्बन्धी विवरण

तालिका न.१४७: CFL चिम (वल्ब) को प्रयोग सम्बन्धी विवरण

तालिका न.१४८: आफ्नो नाममा बिद्यूत मिटर जडान अवस्था विवरण

तालिका न.१४९: घरमा वडान भएको इन्टरनेट सेवाको प्रकार

तालिका न.१५०: रेडियो स्टेसन सम्बन्धी विवरण

तालिका न. १५१: आद्युनिक सुविधामा पहुँच सम्बन्धी विवरण

तालिका न. १५२: सरकारी भवन सम्बन्धी विवरण

तालिका न.१५३: सडक बत्तीको उपभोग प्रयोग सम्बन्धी विवरण

तालिका न. १५४: ढल व्यवस्थापनको अवस्था

तालिका न. १५५: शवदाहस्थल सम्बन्धी विवरण सम्बन्धी विवरण

तालिका न. १५६: नगरको विषयगत शाखाहरुको विवरण

तालिका न.१५७: नगर क्षेत्रमा रहेका सरकारी कार्यालय तथा निकाय सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १५८: इलाम नगरपालिका भित्र भएका कार्यालय, संघसंस्था र व्यवसायहरुको विवरण

तालिका नं. १५९: कार्यालय, संस्था तथा व्यवसायहरुको प्रकृति

तालिका नं. १६०: कार्यालय, संस्था तथा व्यवसायहरुको किसिम

तालिका न. १६१: क्षेत्रगत वजेट वितरणको अवस्था

तालिका न. १६२: नगरपालिकाको अचल सम्पत्ति विवरण

तालिका न. १६३: नगरवाट उपलब्ध सेवा सुविधको विवरण

तालिका न. १६४: नगरपालिकाा कार्यालयमा भएको सेवा प्रवाह प्रक्रिया विवण

तालिका न. १६५: टोलविकास संस्था आवद्ध घरधुरीको विवरण

तालिका न. १६६: विभिन्न संस्थाहरुमा परिवारका सदस्यहरुको आवद्धता विवरण

तालिका न. १६७: विभिन्न संस्थाहरुमा परिवारका सदस्यहरुको आवद्धता विवरण

तालिका न. १६८: वडापालिका क्षेत्रमा कृयाशिल गैससहरुको विवरण

तालिका न.१६९: नगरपालिका संञ्चालन गरेका प्रमुख कार्यक्रम विवरण

तालिका न.१७०: नगरपालिकाको क्षेत्रगत संचालित, प्रस्तावित योजना तथा आयोजनाहरुको विवरण

परिच्छेद १: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

वस्तुगत विवरण (Profile) भन्नाले कुनै स्थान, क्षेत्रमा रहेको जनसख्या, भौगोलिक अवस्था, समाजिक विशेषता, प्राकृतिक सम्पदा, आर्थिक अवस्था, विकासको स्थिति आदि स्पष्ट हुने आधारभूत तथ्यांक, सूचक वा आधाररेखाको विवरण रहेको दस्तावेज हो । वस्तुगत विवरणलाई नेपालीमा "पार्श्वचित्र" पनि भनिन्छ । साथै कुनै प्रशासनिक वा भौगोलिक क्षेत्र बारेको तथ्याङ्क प्राप्ती, विश्लेषण तथा प्रस्तुती गरिएको विवरणलाई पनि वस्तुगत विवरण (Profile) भन्ने गरिएको छ ।

नेपालको संविधान २०७२ ले संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहको हुने र राज्यशक्तीको प्रयोग तीनै तहले संविधान र कानून बमोजिम गर्ने व्यवस्था गरेको छ । संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अन्तरसम्बन्ध सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयको सिद्धान्तमा आधारित हुने व्यवस्था गरेको छ । संविधानको अनुसूची ८ को स्थानीय तहको अधिकारको सूचीको क्रमसंख्या ६ मा स्थानीय तथ्याङ्क तथा अभिलेख संकलन सम्बन्धी अधिकार तथा क्रमसंख्या १७ मा वेरोजगारको तथ्याङ्क संकलन सम्बन्धी अधिकारलाई सूचीकृत गरेको छ । नेपाल सरकारबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारहरुको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदनले स्थानीय तथ्याङ्क सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तर्जुमा, वेरोजगारको तथ्याङ्कसहित स्थानीय तहको आधारभूत तथ्याङ्क, संभाव्य प्राकृतिक, भौतिक र साँस्कृतिक श्रोत साधनको तथ्याङ्कीय अभिलेख, सूचना तथा प्रविधियुक्त तथ्याङ्क व्यवस्थापनलाई स्थानीय तहको कार्यक्षेत्र भनी उल्लेख गरेको छ । उपरोक्त संवैधानिक व्यवस्था र अधिकारको व्याख्या अनुसार स्थानीय तहको विस्तृत र खण्डीकृत तथ्याङ्क सहितको वस्तुगत विवरण तयार गर्न आधारभूत प्रक्रिया, विधि र फारामहरु सहितको गाउँ/नगर वस्तुगत विवरण तयारी (पहिलो संशोधन) कार्यविधि, २०७८ जारी गऱ्यो । यसै कार्यविधि बमोजिम नगरपालिकाको जनसंख्या, आर्थिक, सामाजिक, प्राकृतिक, भौतिक, वन, वातावरण र विपद तथा संस्थागत वस्तुस्थिति स्पष्ट झल्कने तथ्याङ्कको मान्य सिद्धान्त अनुसारसवै नगरपालिकाको वस्तुगत विवरणतयार गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था गरियो । स्थानीय स्थानीय सरकार संचालन २०७४ ले को दफा १२ को २ ख मा वडा भित्रको तथ्यांक अध्यावधिक र संरक्षण गर्ने जिम्मेवारी तोकेको छ सोही आधारमा इलाम नगरपालिकाले आफ्नो नगरको वस्तुगत विवरण (Profile) तयार गर्ने कार्य प्रक्रियागत रुपमा गरेको हो ।

यस वस्तुगत विवरण (Profile) दस्तावेजमा प्रस्तुत भएका तथ्यांक तथा सूचनाहरुको आधारमा आगामी वडा तथा नगरपालिकाको कार्यक्रम तथा योजनाहरु प्रस्ताव गर्न मद्दत हुनेछ । साथै त्यसले अन्य सरकोकारवालाहरुलाई विकासका कृयाकलाप गर्न सहयोग पुऱ्याउने हुनाले वस्तुगत विवरणमा भएका तथ्यांक र सूचकका आधारमा नगरपालिका/वडाहरुको एकीकृत ग्रामीण विकास योजना समेत तयार गरी सोही बमोजिम स्थानीय तहमा विकास निर्माणका कामहरु अघि बढाउन पर्ने नीतिगत व्यवस्था छ । सोही बमोजिम जारी भएका निर्देशिका र ढाँचामा यस इलामनगरपालिको वस्तुगत विवरण तयार भएको छ । यस इलाम नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गर्नको लागि स्थानीय गैह्र सरकारी संस्था नामसालिङ सामुदायिक विकास केन्द्र इलामको प्राविधिक सहयोगमा वस्तुगत विवरण (Profile) दस्तावेज निर्माण कार्य भएको छ ।

१.२ उद्देश्य

यस वस्तुगत विवरण तयारीको प्रमुख उद्देश्य नगरपालिकाको सेवा प्रवाह तथा विकास प्रक्रियाका नीति नियम तयारी, योजना तथा कार्यक्रमहरु तयार गर्न अत्यावश्यक आधारभूत तथ्यांक, सूचना वा विवरणहरु आवश्य पर्ने हुन्छ । तथ्यांक तथा सूचना संकलन, विश्लेषण तथा व्यवस्थापनका न्यूनतम विषयहरुमा एकरुपता जरुरी छ । यस्को लागि स्तरीयता कायम गरी तथ्यांक संकलनका पद्धति, प्रक्रिया, औजार तथा प्रक्रियाहरु निर्धारण भएको स्तरीय ढाँचामा वस्तुगत विवरण तयारी गरी नगरपालिकाको विकास गतिविधिलाई दिशानिर्देश गर्नु नै हो । यसका अन्य उद्देश्यहरु निम्न अनुसार रहेका छन् :

- संघीय शासन प्रणाली बमोजिम स्थानीय तहमा इलाम नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गर्ने कानूनी र

नीतिगत आधार सहित कायान्वयनमा लैजाने ।

- स्थानीय तहको तथ्याङ्क व्यवस्थापनमा स्तरीयता कायम गरी नगरको वस्तुगत विवरणको स्तरीय ढाँचा, तथ्याङ्क संकलनका औजार तथा प्रक्रियाको आधारमा काम गर्ने,
- विषय, क्षेत्रगत स्थिति सहित नगरपालिका र वडाहरुको योजना तर्जुमा तयारीका लागि स्तरीय तथ्याङ्कीय सूचकहरु प्रदान गर्ने,
- इलाम नगरपालिका स्तरमा सूचना प्रविधिमा आधारित तथ्याङ्क व्यवस्थापन गर्न प्रविधि प्रयोग, स्थानीय सरकारमा सूचना प्रविधिमैत्री सूचना व्यवस्थापन संस्थागत गर्ने,
- स्थानीय योजना तर्जुमाका लागि आवश्यक आधाररेखा सूचना विवरण तयार गरी विकास गतिविधि अगाडी वढाउनु ।
- इलाम नगरपालिकाको योजनावद्ध विकास प्रणाली स्थापित गर्दै नतिजमा आधारित अनुगमन पद्धति कायम गर्न ।

१.३ कानूनी तथा नीतिगत आधारहरु

संवैधानिक व्यवस्था, नीतिगत निर्णय तथा व्यवस्था, तथ्याङ्कका मान्य सिद्धान्त र आधार, विगतका अनुभव तथा सिकाईलाई आधार मानी गाउँ नगर वस्तुगत विवरण तयारी (पहिलो संशोधन) कार्यविधि, २०७८ तयार गरिएको हो । यसमा नेपालको संविधान २०७२, स्थानीय सरकार सञ्चालन सम्वन्धी ऐन २०७४, नेपाल सरकारको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदन, तथ्याङ्क ऐन, स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४ जस्ता कानुनी र नीतिगत व्यवस्थालाई आधार लिईएको छ । साथै साविकमा गाउँ, नगर र जिल्लाको वस्तुगत विवरण तयारीमा अभ्यास गरिएको ढाँचा, विधि तथा प्रक्रियालाई समेत आधारको रुपमा लिईएको छ । केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग, विषयगत मन्त्रालय तथा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय बीच राय परामर्श, छलफल गरी यस क्षेत्रमा विगत लामो समय देखि संलग्न संस्था तथा विज्ञहरुका सुझावहरुलाई समेत समेटेर यो इलाम नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गरिएको हो ।

संघीय शासन प्रणाली तथा देहाय अनुसारका प्रमुख विद्यमान कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थामा आधारित रही र स्थानीय शासन संचालन ऐन २०७४ । गाउँ/नगर वस्तुगत विवरण तयारी (पहिलो संशोधन) कार्यविधि २०७८ बमोजिम चरणबद्ध र व्यवस्थित रुपमा यस इलाम नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ ।

गाउँ/नगर वस्तुगत विवरण तयारी (पहिलो संशोधन) कार्यविधि, २०७८ बमोजिम गाउँ तथा नगरको वस्तुगत विवरण तयार गर्न अनुसूची १ मा उल्लेख भए अनुसारका कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाको आधारमा यो वडाको वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ । वस्तुगत विवरण तयारीका नितिगत आधारहरु निम्नानुसार रहेका छन् ।

१.३.१ नेपालको संविधानः

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ मा स्थानीय तहको अधिकारको सूचीको क्रमसंख्या ६ मा स्थानीय तथ्याङ्क तथा अभिलेख संकलन सम्बन्धी अधिकार तथा क्रमसंख्या १७ मा वेरोजगारको तथ्याङ्क संकलन सम्बन्धी अधिकारलाई सूचीकृत गरेको छ । संविधानको धारा ५७ को उपधारा (४), धारा २१४ को उपधारा (२), धारा २२१ को उपधारा (२), धारा २२६ को उपधारा (१) अनुसार स्थानीय तहको अधिकारको सूची अनुसूची ८ बमोजिम हुनेछ ।

१.३.२ नेपाल सरकारबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारहरुको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदनः

संविधानको अनुसूची ८ को स्थानीय तहको एकल अधिकारको विस्तृतीकरणले स्थानीय तथ्याङ्क सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तर्जुमा, वेरोजगारको तथ्याङ्कसहित स्थानीय तहको आधारभूत तथ्याङ्क व्यवस्थापन, तथ्याङ्कीय अभिलेख व्यवस्थापन, सूचना तथा प्रविधियुक्त तथ्याङ्क व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय सरकारमा रहेको छ ।

१.३.३ तथ्याङ्क ऐन, २०१५ तथा नियमावली २०४१

जनतालाई अधिक मात्रामा ठोस हित हुने नीति निर्धारण गर्न, सरकारी निकायहरुको प्रशासकीय निपुणता बढाउन र मूलूकको आर्थिक गतिविधिबारे यथार्थ ज्ञान प्राप्त गर्न सरकारलाई यथार्थ आधार चाहिने र त्यस्तो आधार जुटाउन तथ्याङ्क संकलन सम्बन्धी सुविधाको व्यवस्था गर्न तथ्याङ्क संकलन, विश्लेषण, अभिलेख र प्रकाशन गर्ने कामको निमित्त एक केन्द्रीय विभागको स्थापना गरी शान्ति, सुव्यवस्था, जनताको सुविधा र आर्थिक हित कायम राख्न तथ्याङ्क ऐन, २०१५ जारी गरिएको छ ।

१.३.४ स्थानीय तहको सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी आदेश, २०७४:

नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषदको मिति २०७४ जेठ २ गतेको निर्णय अनुसार स्थानीय तहको सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी आदेश, २०७४ जारी भएको छ । यस आदेशको अनुसूची ३ मा स्थानीय तथ्याङ्क र अभिलेख संकलन बारेमा र अनुसूची ४ मा गाउँ तथा नगापालिका कार्यालयहरुले योजना तर्जुमा र तथ्याङ्क अध्यावधिक गर्नु पर्ने व्यहोरा उल्लेख छ । प्रस्तुत आदेशमा जनसांख्यिक, प्राकृतिक, आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, भौतिक पूर्वाधार, रोजगारीको अवस्था, कूल ग्राहस्थ उत्पादन, प्रतिव्यक्ति आय, मानव विकास सूचकांक, राजश्व तथा आयव्यय समेतको तथ्याङ्क संकलन र प्रशोधन गरी राष्ट्रिय तथा स्थानीय सूचना प्रणालीमा आवद्धता र पार्श्वचित्र तथा श्रोत नक्साको अद्यावधिक अभिलेखनलाई गाउँपालिका वा नगरपालिकाको काम कर्तव्य र अधिकार भनि उल्लेख गरिएको छ ।

१.३.५ स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४:

यस दिग्दर्शनको दफा १ मा “प्रत्येक स्थानीय तहले वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जूमा सहभागितामुलक प्रक्रियाबाट नतिजामुलक ढंगले गर्नु पर्ने र योजना र बजेट तर्जूमा गर्नु पूर्व स्थानयि तहको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक तथा पूर्वाधार लगायतका क्षेत्रको यथार्थ स्थिती देखिने गरी वस्तुगत विवरण (Profile)तयार गर्नु पर्ने छ” भन्ने व्यवस्था रहेको छ ।

१.३.६ स्थानीय सरकार संचालन ऐनः २०७४:

स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ३ दफा ११ को उपदफा २ को च (२) र (३) ड को (२), (४), (५) र (६) मा स्थानीय अभिलेख व्यवस्थापन, दफा ११ को उपदफा २ थ (१), (२) (३), (४) र (५) मा वेरोजगारको तथ्याङ्क संकलन तथा दफा १२ को वडा समितिको काम, कर्तव्य अधिकार अन्तर्गत उपदफा २ को ख मा तथ्याङ्क अद्यावधिक तथा संरक्षण अन्तर्गत खण्डीकृत तथ्याङ्क र सूचनासहितको वडाको पार्श्वचित्र तयार तथा अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

१.३.७ गाउँ/नगर वस्तुगत विवरण तयारी (पहिलो संशोधन) कार्यविधि, २०७८:

यस गाउँ/नगर वस्तुस्थिति विवरण तयारी कार्यविधि मा समावेश हुने विषयवस्तु तथा ढाँचा (दफा ८.१ (क) र (छ) ८.२ (ग) सँग सम्बन्धित) मा यस इलाम नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ ।

१.४ तयारीका चरण

१.४.१ वस्तुस्थिति विवरण ढाँचा, औजार तथा कार्यविधि तयारी

गाउँ/नगर वस्तुगत विवरण तयारी (पहिलो संशोधन) कार्यविधि, २०७८ को आधारमा यस इलाम नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण चरणबद्ध, व्यवस्थित र सहभागितामूलक रुपमा तयार गरीएको छ । यस कार्य गर्न निम्न चरणहरु प्रयोग भएका छन् जुन देहायअनुसार रहेका छन ।

१.४.२ वस्तुस्थिति विवरण तयारी कार्यशाला

वस्तुगत विवरण (Profile) तयारीको लागि नगरपालिका पदाधिकारी, कर्मचारी र सरोकारवालाहरु बीच वस्तुगत विवरणको स्तरीय ढाँचा, औजार, तथा कार्यविधिमा छलफल गर्न र तथ्याङ्कको स्रोत तथा तयारी विधिबारे साझा धारणा, बुझाई र अपनत्व कायम गर्न मिति २०८१।०१।१५ दिनको सवै सरोकारवालाहरुको समक्ष वस्तुगत विवरण तयारीको लागि आवश्यक प्रक्रियाहरुको विषयमा सवै सरोकारवालाहरुलाई जानकारी गराउने कार्य सम्पन्न भयो । नगरपालिका क्षेत्रको भौगोलिक अवस्था, जनसंख्या, सामाजिक, आर्थिक, प्राकृतिक, भौतिक, वातावरणीय र संस्थागत वस्तुस्थिति झल्कने र भौगोलिक (वडा) तथा सामाजिक (लैंङ्गिक र जातीगत) रुपमा खण्डीकृत विवरण खुल्ने गरी अनुसूची दफा ८.१ (क) र (छ) ८.२ (ग) सँग सम्बन्धित) बमोजिमको वस्तुगत विवरणको स्तरीय ढाँचा नासाविकेले प्रस्तुत गऱ्यो । यस कार्यशालामा नगर प्रमुख, साथै सम्पूर्ण पदाधिकारीहरु, वडा अध्यक्ष र सचिव, विषयगत कार्यालयका प्रतिनिधिहरु, संघसंस्थाका प्रतिनिधिहरु लगायत नगरले आमन्त्रण गरेका राजनितिक दलका प्रतिनिधिहरु लगायत अन्य आमन्त्रित नागरिक समाजका अगुवाहरु कर्मचारी सवैको उपस्थिती रहेको थियो ।

१.४.३ सहजकर्ता तथा स्वयंसेवी गणक छनौट अभिमुखीकरण र परिचालन

यस नगरको वस्तुगत विवरण (Profile) तयारीका यसै क्षेत्रमा विगतदेखि कार्यरत रहदै आएको संस्था नासाविके इलामलाई छनौंट गर्ने निर्णय प्रक्रियागत ढंगवाट भयो । संस्था छनौंट भई सकेको सूचना प्राप्त भएपश्चात नासाविकेले इलाम नगरपालिका सवै वडाहरुको तथ्यांक तथा सूचनाहरु संकलनका लागि कार्यविधिको आधारमा वस्तुगत विवरण तयारीसँग सम्वन्धित विषयवस्तुमा प्रारम्भिक छलफलको लागि वैठकको आयोजना गरेको थियो । छलफलमा कार्यक्रमको प्रक्रियागत विषयमा छलफल गरी विभिन्न निर्णयहरु भए । जस्मा गणकहरु स्थानीय वडाका टोलहरुबाट छनौंट गर्ने र छनौंटको जिम्मेवारी स्थानीय वडा समितिलाई दिईको थियो । जिम्मेवारी अनुसार सवै टोललाई समेटने वडागत रुपमा आवश्यक गणकहरुको छनौंट गरी अभिमूखिकरण कार्याक्रमको लागि नामसालिलङ सामुदायिक विकास केन्द्रमा नावावली प्रस्तुत गऱ्यो ।

गाउँ नगर वस्तुगत विवरण तयारी (पहिलो संशोधन) कार्यविधि, २०७८ को आधारमा नासाविकेले घरधुरीमा तथ्यांक संकलनको लागि मोवाइल एप्लिकेसन (Mobile Application) निर्माण तथा डाटावेस डिजाइन तयारी गरेको हो ।

वस्तुगत विवरण (Profile) तयारीका लागि नासाविकेले वडा स्तरवाट छनौंट भई आएका तथ्यांक संकलकहरुलाई विधूतिय तथ्यांक तथा सूचना संकलन मोवाइल एप्लिकेसन (Mobile Application) तथा अन्य आवश्यक पर्ने सूचना संकलन सम्वन्धि प्रत्येक वडामा १/१ दिने अभिमुखिकरण तालिम संचालन भएको थियो । अभिमुखीकरण तालिममा गणकहरुलाई परिचालन गर्ने कार्ययोजना समेत तयारी गरी परिचालन गरियो । वडा स्तरका तालिम प्राप्त तथ्यांक संकलकहरुको विवरण निम्नानुसार रहेको थियो ।

तालिका नं. १: वडागत रुपमा तालिम प्राप्त तथ्यांक संकलकहरुको विवरण

सि.नं.	वडा नं.	जम्मा घरधुरी	तथ्यांक संकलकहरुको विवरण		जम्मा
			महिला	पुरुष	
१	१	१०४३	११	१०	२१
२	२	६०१	१२	६	१८
३	३	७१०	१३	४	१७
४	४	६६२	३	७	१०
५	५	११३५	१२	६	१८
६	६	९२३			
७	७	११९३	९	४	१३
८	८	१०६५	९	६	१५
९	९	११७८			
१०	१०	१२९८	४	१४	१८
११	११	८६६	९	१४	२३
१२	१२	८३६	७	७	१४
	जम्मा	**११५१०**	**१०६**	**८५**	**१९१**

१.४.४ तथ्याङ्क संकलन

इलाम नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण (Profile) तयारीका लागि तथ्यांक तथा सूचना संकलनको कार्य निम्न चरणमा संचालन भयो ।

१.४.४.१ घरधुरी स्तर को तथ्यांक संकलनः

वडा वडाका तालिम प्राप्त तथ्यांक संकलनहरुलाई आ-आफ्नो वडाका टोलहरुको तथ्यांक तथा सूचना संकलनको कार्य निर्धारीत समयमा काम सम्पन्न गर्ने गरी सम्पूर्ण जिम्मेवारी दिई टोल टोलमा पठाईयो । जिम्मेवारी अनुसार सवै वडाका टोलहरुको तथ्यांक संकलकहरुले तथ्यांक संकलनको कार्य मिति २०८१ फाल्गुन महिनामा सम्पन्न गरेका थिए । मोवाइल एप्लिकेसन (Mobile Application) वाट प्रत्येक घरधुरीहरु पारिवारीक विवरणका साथै सवै घरको फोटो र घर रहेको स्थानको GPS Location समेत संकलन गरिएको छ ।

१.४.४.२ संघसंस्था, व्यवसाय, उद्योगधन्दा,

तालिम प्राप्त तथ्यांक संकलनहरुले मोवाइल एप्लिकेसन (Mobile Application) वाट प्रत्येक संघसंस्था, व्यवसाय, उद्योगहरु सवैको विस्तृत विवरणका साथै व्यवसायको फोटो र व्यवसाय रहेको स्थानको GPS Location समेत संकलन गरिएको छ ।

१.४.४.३ समुदाय र टोल स्तरः

घरधुरी स्तरको तथ्यांक समायोजना गरी तथ्यांक प्रामाणिकरण र समुदाय र वडा स्तरको सूचना संकलनको लागि आवश्यक विभिन्न तथ्यांक संकलन फारमहरु तथा चेकलिण्ट तयार गरी प्रत्येक टोलहरुमा गई तथ्यांक प्रामाणिकरण र संकलन गर्ने कार्य सम्पन्न गरियो । टोलमा स्थानीय जिम्मेवारी स्थानीय जानकारहरु सवैको उपस्थितीमा यो कार्य सम्पन्न गरिएको हो । छलफलवाट टोलमा छुट भएका परिवारको विवरण, टोल स्तरका थप तथ्यांक तथा सूचनाहरु संकलन गरिएको हो ।

१.४.४.४ द्धितिय श्रोतवाट सूचना संकलनः

यस वडाको वस्तुगत विवरण (Profile) तयारीको लागि आवश्यक पर्ने सूचनाहरु द्धितिय श्रोतवाट समेत लिईएको छ । इलाम नगरपालिकाको कार्यालय, स्थानीय वडा कार्यालयवाट आवश्यक पर्ने सूचना तथा जानकारीहरु संकलन गरिएको छ साथै मुख्य गरी राष्ट्रिय जनगणना २०७८, विषयगत कार्यालयका विगत वर्षका प्रतिवेदनहरु, स्थानीय संघसंस्थावाट प्राप्त सूचनाहरु, इलाम नगरपालिकाका साविक वडाहरुको विवरण र इलाम नगरपालिकाको कार्यालय र सम्वन्धित वडाहरुवाट थप आवश्यक सूचनाहरु संकलन गरी समावेश गरिएको छ ।

१.४.४.५ जैविक भौतिक तथ्याङ्क संकलनः

इलाम नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयारीको लागि आवश्यक पर्ने जैविक भौतिक तथा प्राकृतिक श्रोत सम्वन्धि तथ्य तथ्यांक संकलन कार्य नामसालिङ्ग सामुदायिक विकास केन्द्रका विषय विशेषज्ञहरुद्वारा सम्बन्धित वडा र टोलहरुको सहयोगीहरुको सहयोगमा समुदायको स्थलगत अवलोकन गरी सम्पन्न गरियो । उक्त तथ्यांक तथा सूचनाहरुको आधारमा वडा क्षेत्रभित्रको जैविक भौतिक तथा प्राकृतिक श्रोतको प्राप्त तथ्यांकहरुको आधारमा विश्लेषण गरी नक्सा तयार गरी वातावरणीय पक्षलाई समावेश गरिएको छ । यी तथ्यांकहरु संकलन गर्ने प्रकृया यस प्रकार रहेको छ ।

- सम्बन्धित वडाको टोपोग्राफिकल नक्सा र हवाईफोटोको अध्ययन, Digital Image तथा प्रत्यक्ष फिल्डमा GPS Survey को माध्यमबाट आधार नक्सा तयार
- तथ्यांक संकलनका लागि स्थानीय वातावरणका विविध पक्षलाई समेट्ने चार किसिमको (कृषि, वन, वस्ती तथा वार्ड स्तरीय) फारमहरुको निर्माण
- Google Map तथा नक्सामा देखिएका फरक फरक परिस्थितिकीय प्रणालीलाई फिल्ड भ्रमणद्वारा पत्ता लगाई सो परिस्थितिकीय प्रणालीको वस्तु स्थिति झल्किने गरी निर्माण गरिएको फारम अनुसार तथ्यांक संकलन
- वडामा भएका सम्पूर्ण भौगोलिक सूचनालाई GPS Survey र Google Earth को माध्यमले गरिने नक्सांकन
- संकलित तथ्यांकलाई वातावरणीय पक्षसँग सम्बन्धित गराउँदै भौगोलिक सूचना प्रणाली (Geographic Information System) को माध्यमले गरिने विश्लेषण

यस प्रकिया अनुसार इलाम नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण (Profile) तयारीको लागि सवै परिस्थितिकीय प्रणालीको प्रतिनिधित्व गराउनको लागि प्रत्येक टोल, खोल्सा, पहिरो तथा विभिन्न संघ संस्थाहरु, सामाजिक स्थान तथा क्षेत्रहरु भ्रमण गर्ने कार्य सम्पन्न गरिएको थियो । यस वाहेक मुख्य मुख्य सुचना दाता तथा समूह छलफलबाट पनि जैविक भौतिक तथ्यांकहरु संकलन गरिएको हो ।

१.४.५ तथ्याङ्क प्रशोधन तथा विश्लेषण र स्रोतनक्शा तयारी

तथ्याङ्कहरुको विश्लेषण, बिषयगत समायोजन तथा सफ्टवेयर तालिकीकरण एक महत्वपूर्ण चरण हो । नगरपालिका भित्रका वडाभित्रको प्राप्त टोलगत रुपमा संकलित पारिवारीक तथ्यांङ्क तथा अन्य सूचनाहरुको समायोजन सफ्टवेयर मार्फत तालिकीकरण गरिएको छ । साथै सवै तथ्यांकहरु नगर र वडा कार्यालयलाई आवश्यक पर्ने सूचनाको विशेषताका आधारमा वर्गिकरण, प्रशोधन तथा समायोजन गरीएको छ । तथ्यांक तथा सूचनाहरु खण्डिकृत गरी विषयगतरुपमा समायोजन गरी तालिकीकरण गरिएको छ । वडा भित्रका सूचनाहरु विश्लेषण गर्दा नक्सा, तथ्यांङ्क, सूचना सवै कुरालाई आधार वनाईएको छ । जैविक भौतिक तथ्याङ्क संकलन पश्चात सो तथ्याङ्कहरुको आधारमा GIS नक्सा तयारी भएको छ र त्यसवाट समेत यस नगर र वडाको वर्तमान अवस्थाको विश्लेषण गर्ने कार्य भएको छ । GIS नक्सा तयार गर्दा श्रोत नक्साहरु, मुख्य जमिनको उपयोग, पूर्वाधार, वातावरणीय संवेदनशिल क्षेत्र, पुर्नस्थापना र संरक्षण गर्नुपर्ने क्षेत्रहरु, वाटो, वस्ति, खोला, प्राकृतिक श्रोत आदि प्रस्तुत गरिएको छ ।

विभिन्न प्रथम तथा द्बितिय श्रोतवाट संकलन गरी समायोजन गरिएका तथ्यांकहरुलाई फिल्ड परिक्षणका लागि सवै वडा कार्यालयमा सवै तथ्यांकहरुलाई प्रामाणिकरण गर्ने काम सम्पन्न भयो । कार्यशालामा वडा समिति, वडाका कर्मचारीहरु, राजनैतिक दल, स्थानीय संघ संस्था प्रतिनिधिहरु, शिक्षक, वुद्धिजिविहरुको उपस्थिती रहेको थियो । कार्यशालावाट आएका सल्लाह तथा सुझावलाई यस विवरणमा समावेश गरि नगर स्तरमा छलफल गरी यो समायोजन तथा विश्लेषण भएको छ ।

१.४.६ वस्तुस्थिति विवरणको मस्यौदा तयारी

वडावाट प्रामाणिकरण भै आएको तथ्यांकहरु तथा सूचनालाई गाउँ नगर वस्तुगत विवरण तयारी (पहिलो संशोधन) कार्यविधि २०७८ अनुसुची ३ अनुसारको ढाँचामा नगरको मस्यौंदा वस्तुगत विवरण (Profile) तयार गरियो ।सवै सूचनाहरु खण्डिकृत गरी विषयगत आधारमा खण्ड तथा उपखण्ड प्रस्तुत गरी छलफलको लागि मसौंदाको रुपमा तयारी गरियो । मस्यौंदा वस्तुगत विवरण तयारीको लागि नासाविके इलामले सवै क्षेत्रका विज्ञ (समाजशास्त्री, मानवशास्त्री, अर्थशास्त्री, कृषि विद, वातावरणविद्, भूगर्भ विद्, सूचना प्रविधि) हरुलाई परिचालन गरी यो मस्यौदा तयार गरेको हो ।

१.४.७ वस्तुस्थिति विवरण सुझाव संकलन

निर्धारित ढाँचामा तयारी मस्यौंदाको वस्तुगत विवरण माथि छलफल तथा प्रामाणिकरणको लागि मिति नगरपालिकामा १ दिनको कार्यक्रमको आयोजना गरियो । कार्यशालावाट छुटेका, स्पष्ट नभएका विषयहरुमा राय सल्लाह तथा सुझावहरु संकलन भयो । संकलित सुझावहरुको आधारमा इलाम नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण (Profile) तयारीको अन्तिम रुप दिने निर्णय गरियो । साथै उक्त वस्तुगत विवरणलाई आधार लिएर यस इलाम नगरपालिकाले आगामी कार्यहरु अगाडी वढाउने प्रतिवद्धता समेत कार्यशालावाट निर्णय भयो ।

१.४.८ नगर वस्तुस्थिति विवरण अन्तिम प्रतिवेदन तयारी

इलाम नगरपालिकाको मस्यौदा वस्तुगत विवरण (Profile) तयारी माथि छलफलका क्रममा उठेका सवाल र सवै सुझावहरुलाई समावेस गरी यस वस्तुगत विवरण(Profile) पुस्तिका प्रकाशन भएको छ । यसक अतिरिक्त वस्तुस्थिती विवरणको आधारभूत सूचनाहरुलाई प्रविधिमा सहजैसँग उपलव्ध हुने व्यवस्था मिलाई इलाम नगरपालिकाको कार्यालयमा प्रस्तुत गरिएबको छ ।

१.५ वस्तुस्थिति विवरणको सीमा

गाउँ/नगर वस्तुगत विवरण तयारी (पहिलो संशोधन) कार्यविधि, २०७८ को आधारमा यो इलाम नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण चरणबद्ध, व्यवस्थित र सहभागितामूलक रुपमा तयार तयार गरिएको छ । यसमा वस्तुगत विवरण तयारी कार्यविधिको मर्म अनुसार तयार गर्ने जिम्मेवारी नासाविके इलामलाई दिईएको हो । नासाविके इलामले यसै कार्यविधिको तथा नितिगत कानूनी प्रावधानहरुको अधिन र इलाम नगरपालिकाले दिएको अधिकार क्षेत्र भित्र रही यो वस्तुगत विवरण तयार गरेको हो । यस वस्तुगत विवरण तयारीको केही सिमाहरु निम्नानुसार छन्

- नयाँ पुर्नसंरचना अनुसार समायोजना भएको साविक वडाको तथ्यांक समायोजन भए पश्चात नगरपालिकाले तयार गरेको तथ्यांकसंसंगको तारतम्यता
- छोटो समयमा धेरै प्रक्रियाहरु समेटेर इलाम नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गर्नु पर्ने वाध्यात्मक अवस्था
- जनप्रतिनिधिहरुमा अपेक्षा,
- इलाम नगरपालिका भित्रका वडा कार्यालयमा जनशक्तिको कमी तथा सेवाग्राहीहरुको चापको कारण वडा कार्यालयहरुवाट आवश्यक पर्ने विभिन्न विषयगत सूचनाहरुमा एकरुपता ल्याउन नसक्नु ।

परिच्छेद २:
नगरपालिकाको चिनारी

२.१ भौगोलिक अवस्थिति

नेपालको पूर्व कोशी प्रदेश अन्तर्गत इलाम एक पहाडी जिल्ला हो । प्राकृतिक हराभराले सुन्दर नगरी इलाम पर्यटकहरुका निम्ति समेत पुर्वको प्रमुख आकर्षणको केन्द्र पनि हो । २६.४०’ देखि २७.८०’ उत्तरी अक्षाशं र ८७.४०’ देखि ८८.१०’ पूर्वी देशान्तरमा अवस्थित यस जिल्लाले १७०३ वर्ग किलोमिटर क्षेत्रफल ओगटेको छ । यसको न्यूतम उचाई २०० मिटर देखि ३००० मिटरसम्म रहेको छ भने कूल क्षेत्रफल १७३.३२ वर्गकिलोमिटर रहेको छ ।

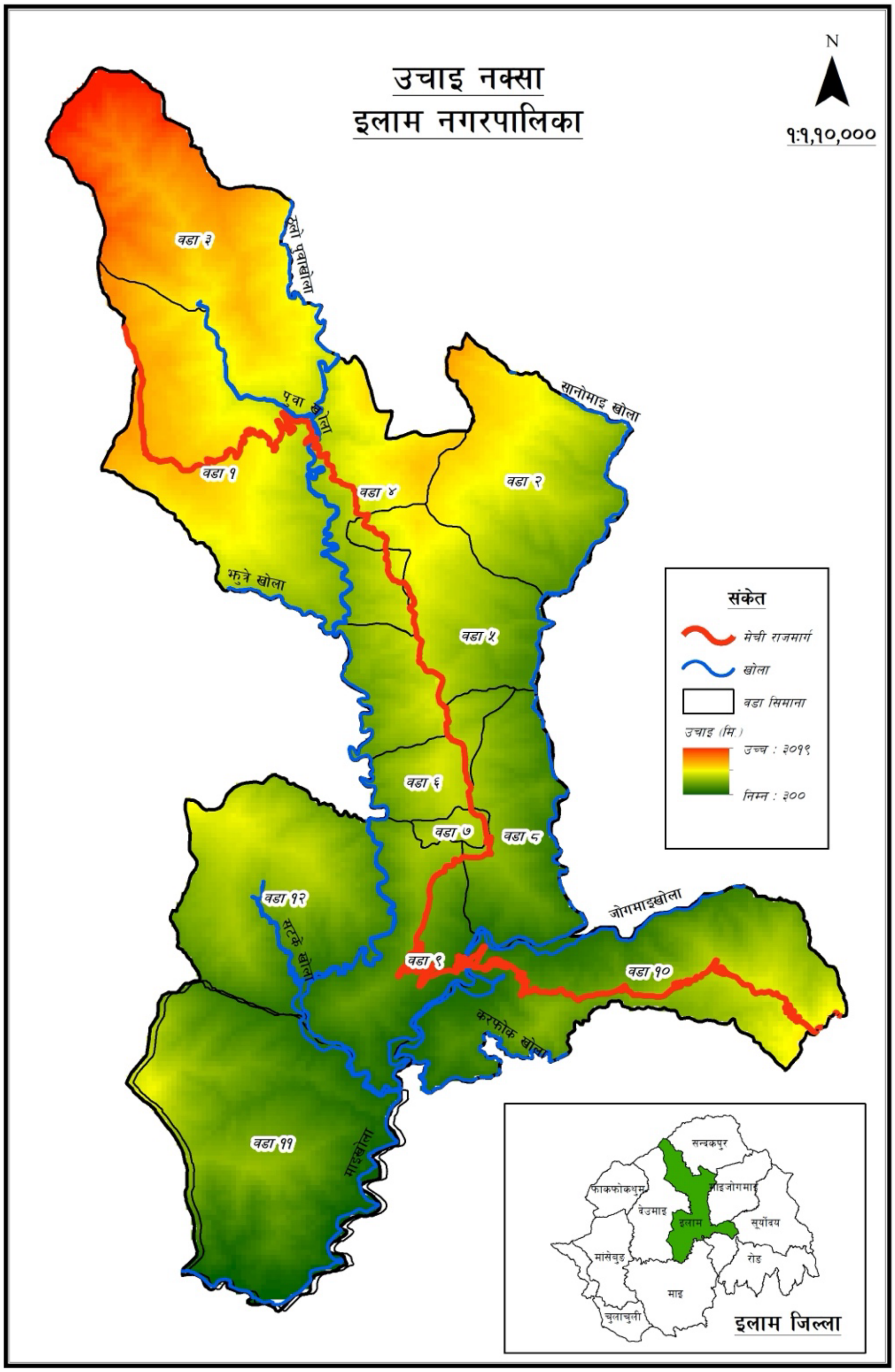

मनोरम दृश्य र प्राकृतिक सुन्दरताको लागि प्रसिद्ध यो महाभारत पर्वत श्रृङ्खलाको दक्षिण पट्टि सिंघलिला श्रृङ्खलाको कोखमा अवस्थित छ । इलामलाई चार खोलाको भूमि भनेर पनि चिनिन्छ किनभने यहाँ जोगमाई, पुवामाई, माई र देउमाईको संयोजन हुन्छ । इलाम नगरपालिका मेची अञ्चल तथा इलाम जिल्लाको सदरमुकाम समेत रहेको जिल्लाकै सवै भन्दा पुरानो एक नगरपालिका हो । पहाडकी रानी भनेर चिनिने यस जिल्लाकै सदरमुकाम रहेको यस नगरपालिका अनुकुल मौसमको कारण आन्तरीक तथा बाह्य आगन्तुकहरुका निम्ति सुन्दर नगरीका रुपमा परिचित रहेको छ । साविक २८.७ वर्ग कि.मी. मा रहेको यस नगरपालिकामा नेपालको संविधान २०७२ अनुसार राज्यको नयाँ संरचना अनुसार १७३.३२ वर्ग कि.मी क्षेत्रमा यसलाई बिस्तार गरिएको छ ।

जिल्लाको प्रशासनिक केन्द्रको रुपमा विकास भएको इलाम नगरपालिका

भौगोलिक विविधता भएपनि जातीय तथा सामाजिक सद्भाव कायम भएको छ । यहाँ मिश्रित जातजातीहरुको बसोवास रहेको छ । यस नगरपालिका भित्र ख्यातिप्राप्त ऐतिहासिक एवम् सांस्कृतिक सम्पदाहरु रहेका छन् । इलाम बजार क्षेत्र शहरी तथा व्यापारिक केन्द्र पनि हो । मेची राजमार्गले छोएको यस नगरपालिकामा भौतिक पूर्वाधारको विकास सन्तोषजक छ । इलाम जिल्लाको गौरभको रुपमा रहेको एयरपोर्ट, ठूलो टुडीखेल, निशान भगवती, विभिन्न देवस्थलहरु, बृद्धाश्रम तथा उच्च शिक्षाको लागि बहुमुखी कलेज यस नगरपालिका भित्र पर्दछ । जिल्लाको शिक्षा, स्वाथ्य, खेलकूद, उद्योग, व्यापार वाणिज्य, पर्यटन समेतको केन्द्रको रुपमा रहेको यस नगरपालिकाको स्थायी वसोवास गर्ने घरधुरी ११५१२ जनसंख्या ५०,७३१ र अस्थायी वसोवास गर्ने घरधुरी २६४२ र जनसंख्या ९०९२ गरी कुल १४१५२ घरधुरी जनसंख्या ५९९२३ रहेको छ । यो नगरपालिकाको जनघनत्व २८० प्रति वर्ग कि.मी. छ । जिल्लाका ठूला खोलहरु माई, जोगमाई, पुवामाईका वेसींहरु पर्ने भएकाले अन्नवाली उत्पादनका अव्वल क्षेत्रहरु यस नगरपालिकामा पर्दछन् । नेपालकै ऐतिहासिक उद्योगको रुपमा रहेको इलाम चिया कारखाना र महत्वपूर्ण चियाबगान नगरपालिकाको वडा नं. ७ मा पर्दछ । इलाम नगरकार्यपालिकाको कार्यालय यस नगरको वडा नं. ७ इलाम वजारमा रहेको छ ।

२.२ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण

इलाम नगरपालिका इलाम जिल्ला र मेची अञ्चलनको समेत केन्द्र विन्दु हो । यस इलाम नगरपालिकाको वडा ६,७, ८ र ९ वडाको इलाम नगरको वजारक्षेत्रमा पर्दछ । इलाम नगरपालिकाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमीलाई नियाल्दा २ सय वर्ष भन्दा माथि छ । वि.सं १८७५ वाट इलामको सदरमुकाम खलंगा स्थापित भएको हो । खलंगा स्थापना भएपछि क्रमशः प्रशासनिक कार्यालयहरु, अवासहरु र व्यारेक निर्माण भए । विस्तारै वस्ति विकास पनि हुन थाल्यो । निशान रहेको डाँडा वरिपरि बजार विस्तार भयो । व्यापारिक केन्द्रको रुपमा विकास भयो । इलाम बजार भनिएको यो क्षेत्रलाई इलामकै वारिपारिका वासिन्दाले खलंगा नै सम्बोधनको प्रचलन चल्यो ।

इलाम बजार माथिको डाँडामा पुरानो दरबार १९२० मा बन्यो कार्यालयहरु बने हाकिम आवासहरु बने माईस्थान मन्दिर (१८८० को दशक) भीमसेनस्थान मन्दिर (१९०९), नारायणस्थान मन्दिर (१९२२), ठूलो टुँडिखेल (१९३९) र सिलखान घर बने । बजार बिस्तार गर्दा बीचमा ठूलो चोकको पूर्वमा लाकुरी चौतारा र पश्चिममा पिपल चौतारा बने । माईस्थान मन्दिर डाँडालाई घेरेर चोकबाट चोक आउने बाटो (हालको मालापथ) बन्यो । चोकबाट ठूलो टुँडिखेलसम्म, चोकबाट नारायणस्थान मन्दिरसम्म र दरबारसम्म जाने फराकिला बग्गी हिड्ने बाटाहरु बने । चोकमा बिहीबार ठूलो र आइतबार सानो हाट लाग्न थाल्यो । बजारको पश्चिम उत्तर पाटामा नेपाल मै पहिलो चिया बगान (१९२०) बन्यो । यो बगानले योजनावद्ध निर्माण भएको सुन्दर बजारको रुपमा विकसित भयो । यी सबै आकर्षणहरुले इलामको सदरमुकाम खलंगा स्थापना भएको दुई सय वर्ष पूर्ण भएको यो बजार नेपालको पूर्वको सुन्दर र आकर्षक व्यापारीक केन्द्र वन्यो ।

यो इलाम बजारको सुव्यवस्थाको निमित्त २००७ सालको पूर्वान्चिल स्वायत्त सरकारबाट पनि केही सुधारका कामहरु भए । २०१५ सालमा बडाहाकिम सन्तबीर लामाको पहलमा बजार समिति गठन गरियो । समितिले बजारलाई वस्तु व्यापारको आधारमा क्षेत्र निर्धारण गरियो । सफाई व्यवस्थापनलाई नियमित गरियो । हाटमा सफाई गर्ने व्यक्तीले व्यापारीबाट वस्तु नै उठाउने प्रचलन हटाई छापिएको रसिद दिई सेवा शुल्क उठाउन थालियो । २०१६ सालमा नेपालको पहिलो निर्वाचित संसदबाट नेपालका अन्य नगरपालिका साथै इलाम नगरपालिकाको घोषणा भई निर्वाचन भयो । २०१९ सालमा नगर पन्चायत भएपछि ९ वडा निर्धारित भयो । यो अवस्था २०७३ सम्म यथावत रह्यो । नेपालको संविधान २०७२ अन्तर्गत स्थानीय निकायको पूर्नसंरचनामा इलाम नगरपालिका १२ वडामा संरचित भयो । जनताका जीवनसँग परोक्ष सरोकार राख्ने विषयहरु र दीर्घकालिन प्रभाव राख्ने पक्षहरुमा धेरै कामहरु भएका छन । यी प्रयास र कामहरुले इलाम धेरै महत्वपूर्ण र आकर्षक भई जिल्लाको सदरमुकाम हुनुको गौरव अझ वढेको छ ।

२.३ राजनीतिक अवस्थिति

इलाम नगरपालिकाको प्रान्तीय संरचनामा साविकको स्थानीय निकायको रुपमा रहेको गाउँ विकास समिति र नगरपालिकाको सिमांकनमा हेरफेर गर्दा साविकको इलाम नगरपालिकाको सवै भाग र आसपासका अन्य साविकका ७ गाविसहरु (साँखेजुङ्ग, पुवाभ्कुवा, सुम्वेक, वरवोटे, गोदक र सोयाक र इनपा) गाविसका पुरै भाग तथा साविक साङ्गरुम्वा गाविसको वडा १ देखि ६ सम्म, सिद्धिथुम्का गाविसको ७ नं वडा र माईपोखरी गाविसको १ देखि ३ वटा साविक वडाहरु समावेश गरी इलाम नगरपालिकामा जम्मा १२ वडाहरु सहितको इलाम नगरपालिका निर्माण भयो । यस नगरपालिको पूर्वी सिमाना माईजोगमाई गाउँपालिका तथा सूर्योदय नगरपालिका सँग जोडिन पुगेको छ भने उत्तरमा सन्दकपुर गाउँपालिका र पाँचथर जिल्ला, पश्चिममा देउमाई नगरपालिका र दक्षिणमा माई र सूर्योदय नगरपालिका पर्दछन् । इलाम नगरपालिका इलाम जिल्लाकै सदरमुकामको रुपमा रहेको छ। इलाम नगरपालिका प्रशासनिक केन्द वडा नं. ७ मा राखिएको छ ।

२.४ धरातलीय अवस्था

इलाम नगरपालिका महाभारत पर्वत श्रृखलामा अवस्थितछ । इलाम पहाडी क्षेत्रमा अवस्थित भएकाले यस क्षेत्रमा भएका खोल्सीहरु क्रमशः उत्तरबाट दक्षिणतर्फ हुदै माइ र पुवा नदीमा मिसिन्छ। वसोवास क्षेत्र भएकाले प्राय सवै क्षेत्र फाँटिलो क्षेत्र रहेका छन ।

२.५ प्राकृतिक सम्पदा

इलाम नगरमालिका क्षेत्रमा प्रचुर प्राकृतिक सम्पदा रहेको छ। जिल्लामा उर्वर कृषि भूमि, सरकारी, सामुदायिक तथा नीजि वन, वनस्पति र वन्यजन्तुको विविधता, जलस्रोत, नदीनाला, तालतलैया, सिमसार तथा खनिज सम्पदा उपलब्ध रहेका छन्। विश्वमा नै लोपोन्मुख र दुर्लभ मानिएको वन्यजन्तु हाब्रे इलामका उत्तरी क्षेत्रका वनजंगलहरुमा पाइन्छ । संयौं प्रकारका जडिबुटी, चराचुरुङ्गी, पुतली, स्तनधारी, उभयचर र जलचरहरु इलाम जिल्लामा पाइन्छन् । इलाममा मुख्य दुईवटा माइ पुवा खोलाहरु रहेका छन् । पुर्वमा माइ र पश्चिममा पुवामाई र यसका सहायक खोलानालाहरु रहेका छन् । यस बाहेक सहायकका रुपमा करीब धेरै साना ठुला खोलाहरु इलाम नगर क्षेत्रमा रहेका छन् । भौगोलिक, हावापानी र पर्यावरणीय विविधताका कारण प्राकृतिक सम्पदाको उपलब्धता, विशेषता, परिमाण र गुणस्तर फरक फरक रहेको पाइन्छ । Arsenic, Copper, Gold, Lead, Nickel, Silver, Tungsten, Zinc जस्ता धातुजन्य र Corundum, Graphite, Mica, Pyrite, Tourmaline जस्ता गैरधातु जन्य खनिज सम्पदा यस यस पाइने सम्भावना विभिन्न अध्ययनहरुले देखाएको छ।

२.६ साँस्कृतिक उत्कृष्टता

विभिन्न धर्मसम्प्रदायमा आस्था एवंम विश्वास प्रकट गर्ने भिन्न भिन्न जातजातीको वसोबास रहेको इलाम क्षेत्र सांस्कृतिक रुपमा समेत विविधता पाईन्छ । ब्राम्ह्ण, क्षेत्री, राई, लिम्बु, नेवार तामाङ्ग, मधेशी, माडवारी, मगर, गुरुङ्ग, दलित, सवै समुदायको मिश्रित बसोबास रहेको यस नगरमा जातीय मौलिक परम्परा अनुसारको संस्कृति अपनाउने गरिएको छ । जाति विशेष अनुसार मनाईने हिन्दूहरुको दशै तिहार, बौधिष्ट समुदायहरुको लोसार किराँत समुदायको साकेला र अन्य तिथि अनुसारका चाडपर्वहरु पनि मनाइने गरेको छ। यी चाडपर्व मनाउने क्रममा सांस्कृतिक पहिरन समेत लगाउने गरिएको पाईन्छ । यस इलाम वजारमा मनाईने गाईजात्रा, रोपाई जात्रा, धाननाच, वालननाच र साकेला लाग्ने यहाँको प्रमुख साँस्कृतिक उत्कृष्टता हुन् ।

यहाँको प्रमुख साँस्कृतिक उत्कृष्टता बजार माथिको डाँडामा १९२० मा बनेको पुरानो दरबार, १८८० को दशकमा वनेको माईस्थान मन्दिर, १९०९ मा निर्माण भएको भीमसेनस्थान मन्दिर, १९२२ मा निर्माण भएको नारायणस्थान मन्दिर आदी इलामका आकर्षक सास्कृतिक केन्द्र हुन् ।

२.७ विकासका सम्भावनाहरु

समग्र यस नगरपालिका क्षेत्रका विभिन्न पक्षलाई समेटेर अध्ययन गर्दा विकासका संभावनाहरु निम्नानुसार रहेको छन् । यस संभावनाहरुलाई योजनावद्ध ढंगवाट अगाडी वढाउदै इलाम नगरक्षेत्रको विकासमा ठूलो योगदान हुने छ । यस नगरपालिकामा भएका विकासका मुख्य संभावनाहरु निम्नानुसार रहेको छ ।

- पठनपाठन र वसोवासको लागि अति उपयूक्त हावापानी, स्वच्च्छ वातावरण, शिक्षित जमात, सकृय समाज आदीको कारण विद्यालय तथा कलेजहरुको गुणस्तर वृद्धि र प्रतिस्पर्धात्मक वनाई इलामलाई पूर्व क्षेत्रमा शिक्षाको प्रमुख शैक्षिक केन्द्र रुपमा विकास गर्न सकिन्छ ।
- कृषिको व्यवसायिकरण भईसकेको इलाम नेपालकै कृषिको प्रमुख गनतव्य वनिसकेको छ । यसलार्य थप यान्त्रिकरण तथा वजारीकरण मार्फत समृद्धिको यात्रा शुरु गर्न सक्ने संभावना रहेकोछ ।
- इलाम नगर जिल्ला सदरमुकाम भएको र सवै पालिका र छिमेकी जिल्लाहरु समेत सडक संजालमा जोडिसकेको, इलामको द्रुतमार्ग निर्माणको चरमा रहेको र स्वास्थ्य क्षेत्रमा आवश्यक पूर्वाधारहरुको समेत व्यवस्था भईसकेको परिप्रेक्षमा स्वास्थ्य शिक्षा र उपचारको केन्द्र वनाउन सकिने पर्याप्त संभावना रहेको छ ।
- इलाम नेपालको पर्यटकिय गन्तव्यको रुपमा पहिचान भैसकेको र ऐतिहासिक इलाम चिया वगान क्षेत्रमा सुलभ यातायात पूर्वाधारमा थप प्रवर्द्धन गरी शहरी सौन्र्दकरण र पर्यटर्नमैत्री व्यवसायहरुको प्रवर्द्धन गरेर पर्यटकहरुको प्रमुख गन्तव्य वनाउदै नगर तथा स्थानीय समुदायको प्रमुख आयश्रोतको रुपमा पर्यटन व्यवसायलाई अगाडी वढाउन सकिन्छ ।
- सुशासन प्रवर्द्धन, पूर्वाधार विकास, शिक्षा तथा स्वास्थ्य सेवा विस्तार, प्रविधि मैत्री सुरक्षित शहर तथा प्रदुषणमुक्त वसोवास क्षेत्र व्यवस्थापन गरी दिगो र समृद्ध नगरको रुपमा विकास सकिने ।
- इलाम नगरलाई पूर्वी पहाडको व्यापारिक केन्द्रको रुपमा थप विस्तार मार्फत नयाँ रोजगारीका अवसरको सृजना गर्न सकिने संभावना पनि रहेको छ ।

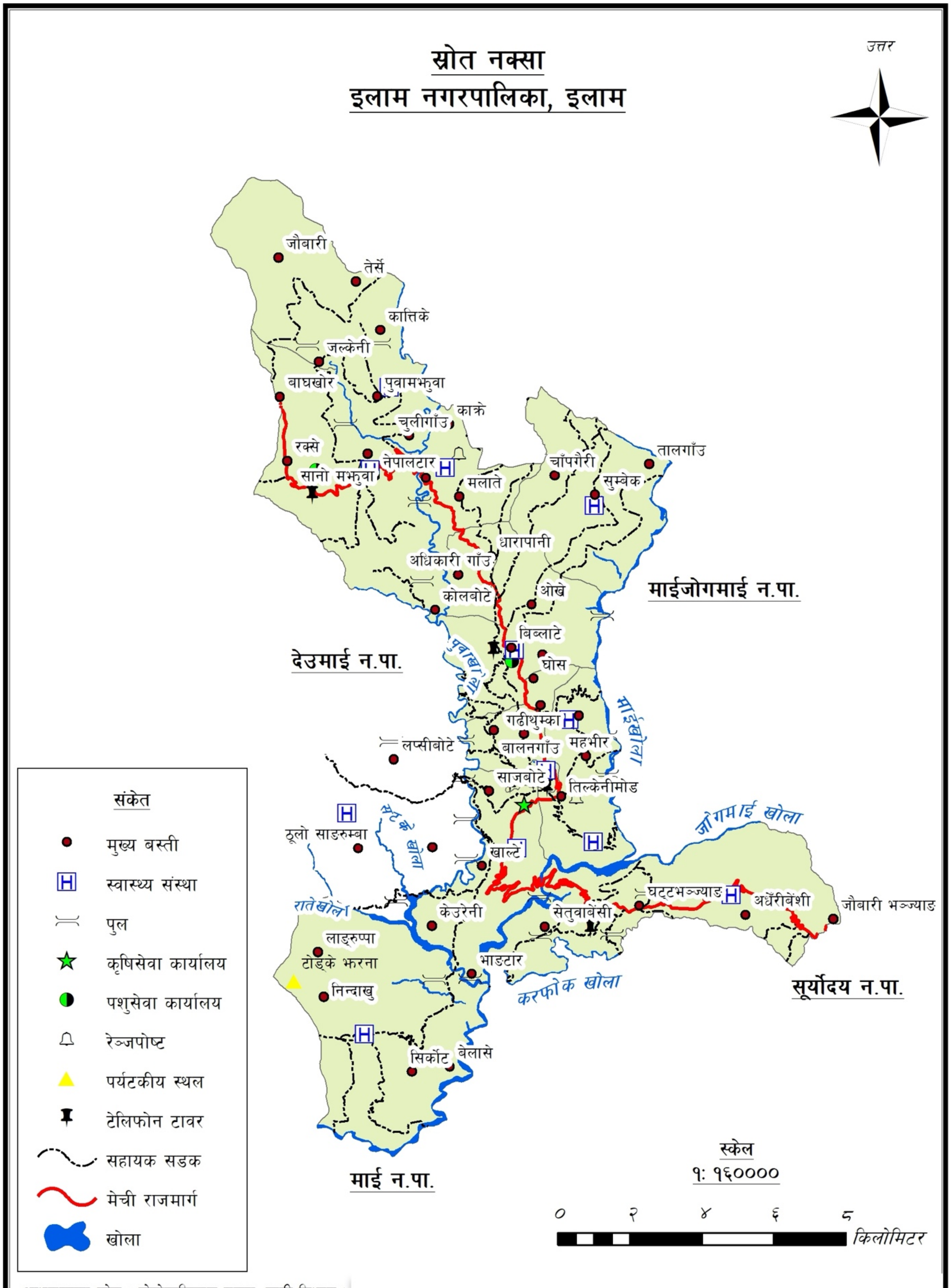

आधारनक्सा स्रोत : टोपोग्राफिकल नक्सा, नापी विभाग ।

परिच्छेद ३:

पारिवारिक विवरण तथा जनसंख्याको अवस्था

३.१ पृष्ठभूमी

इलाम नगरपालिकाको जनगणना, २०७८ को आधारमा जनसंख्या ५०,४५५ रहेको छ जसमध्ये पुरुष ४९.११ प्रतिशत (२४७८१ जना) र महिला ५०.८९ प्रतिशत (२५६७४ जना) र १२ वडाहरुमा १२,९५२ घरसंख्या रहेका तथ्यांकमा रहेकोछ । नगरपालिकाको २०८१ घरधुरी सर्भेक्षणको आधारमा स्थायी जनसंख्या ५०,८३१ रहेको छ र घरधुरी संख्या ११,५१० रहेका छन् । इलाम नगरपालिका क्षेत्र भित्र धेरै घरधुरी र जनसंख्या अस्थायी रुपमा वसोवास गर्दछन् । उनीहरुको जम्मा जनसंख्या ९०९२ जना र घरघुरी संख्या २६४२ रहेको देखिन्छ । अस्थायी र अस्थायी गरी कुल जनसंख्या ५९,९२६ रहेको छ जम्मा १४१५२ घरसंख्या रहेका तथ्यांकले देखाउछ । यस नगरपालिमाको परिवारको औसत आकार प्रतिपरिवा ४.४ जना र जनघनत्व २८६.२ प्रतिवर्ग कि.मि. रहेकोछ ।

इलाम नगरपालिकामा क्षेत्री, ब्राम्हण पहाडी, नेवार, तामाङ, राई, लिम्बुहरुको वाहुल्यता छ भने अतिरिक्त दलित तथा अन्य जातीहरुको वसोवास भएको पाईन्छ । विभिन्न किसिमका जातजाति, भाषा र धर्म भएको मानिसको वसोवास रहने हुनाले जातिय विविधता, भाषागत विविधता तथा धार्मिक भिन्नता रहेता पनि सामाजिक स्थिरता तथा शान्तिपूर्ण वातावरणमा कुनै प्रकारको नकारात्मक विभिन्नता देखिएको छैन ।

३.२ जनसंख्या वितरणको अवस्था

तालिका नं. २: वडागत आधार नगरपालिकाको कुल जनसंख्या विवरण

वडा नं.	कुल वम्मा घरधुरी र जनसंख्या			
	जम्मा घरधुरी	पुरुष	महिला	कुल वम्मा जनसंख्या
१	१२६६	२५५६	२४६४	५०२०
२	६२३	१३७०	१३३८	२७०८
३	७२२	१७४२	१६५२	३३९४
४	७०९	१५५६	१४५९	३०१५
५	१३७८	२६५३	२६१६	५२६९
६	१२२५	२५४५	२५६२	५१०७
७	२४०१	५७१७	५६५१	११३६८
८	१२६१	२६८३	२५८७	५२७०
९	१४८३	२९९१	२९०५	५८९६
१०	१३६६	२८८२	२८१०	५६९२
११	८७६	२०९८	१९३३	४०३१
१२	८४२	१६८०	१४७४	३१५४
जम्मा	१४१५२	३०४७३	२९४५१	५९९२४
प्रतिसत		५०.८५	४९.१५	

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ३: बसोवासको प्रकारको आधारमा इलाम नगरपालिकाको घरधुरी तथा जनसंख्या विवरण

वडा नं.	स्थायी घरधुरी र जनसंख्या				अस्थायी घरधुरी र जनसंख्या			
	जम्मा घर	पुरुष	महिला	जम्मा जनसंख्या	जम्मा घर	पुरुष	महिला	जम्माजनसंख्या
१	१०४३	२३५५	२२७४	४६२९	२२३	२०१	१९०	३९१
२	६०१	१३५६	१३२६	२६८२	२२	१४	१२	२६
३	७१०	१७३४	१६४०	३३७४	१२	८	१२	२०
४	६६२	१५२४	१४३८	२९६२	४७	३२	२१	५३
५	११३५	२५२७	२४५२	४९७९	२४३	१२६	१६४	२९०
६	९२३	१९४६	१९१०	३८५६	३०२	५९९	६५२	१२५१
७	११९३	२७९२	२९५२	५७४४	१२०८	२९२५	२६९९	५६२४
८	१०६५	२४४०	२३५७	४७९७	१९६	२४३	२३०	४७३
९	११७८	२५५५	२४७६	५०३१	३०५	४३६	४२९	८६५
१०	१२९८	२८४६	२७६६	५६१२	६८	३६	४४	८०
११	८६६	२०९५	१९२२	४०१७	१०	३	११	१३
१२	८३६	१६७६	१४७२	३१४८	६	४	२	६
जम्मा	**११५१०**	**२५८४६**	**२४९८५**	**५०८३१**	**२६४२**	**४६२७**	**४४६६**	**९०९२**
प्रतिसत		**५०.८५**	**४९.१५**	**१००**		**५०.९**	**३१.६**	

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ४: इलाम नगरपालिकाको वसोवास क्षेत्र र पविारको आकार र जनघनत्व सम्वन्धि विवरण

वडा नं.	साविक गाविस र वडा	परिवारको आकार	जनघनत्व
१	साखेजुङ्ग	४.४	२८६.२
२	सुम्वेक	४.५	
३	पुवाभफुवा	४.८	
४	माईपोखरी १,२ र ३	४.५	
५	वरवोटे	४.४	
६	इनपा ८ र ९	४.२	
७	इनपा वडा १ र २	४.८	
८	इनपा वडा ६ र ७	४.५	
९	इनपा वडा ३,४ र ५	४.३	
१०	गोदक	४.४	
११	सोयाक	४.६	
१२	साङ्गरुम्वा १-६ र सिद्धिथुम्का ७	३.८	
जम्मा		**४.४**	

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ५: उमेर तथा लिङ्गको आधारमा वडागत जनसंख्या विवरण

उमेर समुह	लिङ्ग	महिला पुरुषका वडागत जनसंस्या												जम्मा	प्रतिशत
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२		
०–४	पु	११३	७३	१०५	७४	१२१	८५	१३१	१२८	९२	१३९	११९	७६	१२५६	२.४७
	म	११४	६९	८८	७८	१४३	८०	१३७	१०७	७७	११७	११६	५९	११८५	२.३३
५–९	पु	१७७	७८	१३६	११०	१७५	१३९	१७५	१५६	१५०	१८६	१६२	११८	१७६२	३.४७
	म	१६३	९१	१४५	११२	१५८	९४	१६२	१६७	१४४	२१७	११६	९२	१६६१	३.२७
१०–१४	पु	१६५	९५	१३१	११०	१७५	१५६	२२४	२१७	२०७	१९८	१७०	११५	१९६३	३.८६
	म	१७४	१०२	१२२	१०४	१५५	१३८	२१६	१९३	२०३	२१५	१६३	११२	१८९७	३.७३
१५–१९	पु	१९८	११९	११८	१००	२०८	१५४	२१३	२३८	१९०	१९५	१७१	१२८	२०३२	४.००
	म	१७१	१०९	१०८	१११	१९७	१३९	२०७	२२०	२१०	१८९	१४४	१४४	१९४९	३.८३
२०–२४	पु	२१३	११६	१६२	१४२	२०६	१७४	१८८	२१६	२२९	२८८	१९९	१५६	२२८९	४.५०
	म	२०७	१३१	१६३	१३०	२४४	१९७	२१७	२२७	२३०	२७२	१९७	१४२	२३५७	४.६४
२५–२९	पु	२०८	१०८	१७२	१३४	२५५	१६१	२४७	२०३	२०४	२६८	२११	१२५	२२९६	४.५२
	म	११७	११८	१८२	१२८	२३०	१६०	२४७	२५०	२०४	२६६	१८५	११३	२२००	४.३३
३०–३४	पु	११५	१२३	२०५	१६३	२५९	१७६	१९१	२२९	२१७	२९८	२०३	१६०	२३३९	४.६०
	म	२०४	१२१	१७५	१४७	२३७	१९०	१६१	२०७	२०२	२८४	१७१	११५	२२१४	४.३६
३५–३९	पु	२०५	१३१	१४९	१४९	१९८	१७६	२४५	२११	१९७	२२९	१५५	१२५	२१७०	४.२७
	म	१२३	१२०	१३२	१११	१८७	१५९	२९९	२०४	२००	२०३	१३२	१०८	१९७८	३.८९
४०–४४	पु	१८२	११६	१११	१०६	१८२	१६२	२७१	१८१	२१४	२१४	१७१	१३९	२०४९	४.०३
	म	१७२	१०२	८७	११४	१८५	१७४	२४३	१५९	२१५	२०३	१५४	१२६	१९३४	३.८०
४५–४९	पु	१५४	७०	८५	८९	१४६	१३९	२१२	१४१	१८८	१५५	१०८	९७	१५८४	३.१२
	म	१३३	७१	९४	६८	१५६	१४१	१९५	१३८	१७९	१४५	१०४	९३	१५१७	२.९८
५०–५४	पु	१२६	६२	८२	७०	१३९	१०६	१८०	१५०	१७५	१५३	९१	११५	१४४९	२.८५
	म	१३३	६०	८४	७२	१३२	९७	१८०	१२१	१३५	१५६	९६	७२	१३३८	२.६३
५५–५९	पु	९९	५७	७१	६१	११७	७२	१६४	९२	१२१	१४६	८४	८१	११६५	२.२९
	म	१०५	६९	६०	७४	१२०	८१	१४२	९८	१२८	१३१	७५	७५	११५८	२.२८
६०–६४	पु	९३	६२	४५	६३	११६	८०	११४	९२	९९	११६	८२	७५	१०३७	२.०४
	म	८७	४८	४०	६१	१०२	७५	१३६	८२	१०९	१००	५४	६२	९५६	१.८८
६५–६९	पु	७८	४५	३३	५६	१०५	६१	९२	८२	६९	९३	४९	४८	८११	१.६०
	म	८२	३३	२६	४६	७८	७१	१०५	६९	६०	६१	४९	४८	७२८	१.४३
७०–७४	पु	५९	३०	२१	४६	४६	४९	८१	५२	८०	६६	४६	५०	६२६	१.२३
	म	५३	२७	१६	४१	५९	४९	८१	५७	७७	४८	२६	५४	५८८	१.१६
७५–७९	पु	३४	१८	१०	३१	४१	२९	५२	२३	५२	३७	३५	४४	४०६	०.८०
	म	२४	१६	१६	२३	३८	४०	४८	२६	४०	३०	२६	३४	३६१	०.७१
८०–८४	पु	२३	५	७	१२	१७	१५	२६	२३	२९	१५	२३	२५	२२०	०.४३
	म	६	१०	६	११	१७	१५	२६	१९	२९	१५	२०	१९	१९३	०.३८
८५–८९	पु	६	८	५	८	१५	७	१७	७	२४	८	६	५	११६	०.२३
	म	४	१	४	५	८	५	१५	११	१७	१		२	७३	०.१४

९०–९४	पु	६	१	३		४	४	२	३	३	३	२		३१	०.०६
	म	१		३	२	२	४	१	२	८	२	२	२	२९	०.०६
९५–९९	पु	१	१	१			१	१		४	२		१	१२	०.०२
	म	१		२			१	०				४	१	९	०.०२
100 भन्दा माथी	पु	१	१	१			१	०		१			१	६	०.०१
	म	१		१				०						२	०.००
जम्मा	पु	२३५५	१३५६	१७२५	१५२४	२५२७	१९४६	२८२६	२४४०	२५५५	२८४६	२०९५	१६७६	२५८४६	५०.८५
	म	२२७४	१३२६	१६४९	१४३८	२४५२	१९१०	२९१८	२३५७	२४७६	२७६६	१९२२	१४७२	२५९८५	४९.१५
कुल जम्मा		**४६२९**	**२६८२**	**३३७४**	**२९६२**	**४९७९**	**३८५६**	**५७४४**	**४७९७**	**५०३१**	**५६१२**	**४०१७**	**३१४८**	**५०८३१**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ६: मातृभाषाको आधारमा वडागत नगरपालिकाको जनसंख्या विवरण

वडा न.	नेपाली	तामाङ	लिम्बु	नेवारी	राई	मगर	शेर्पा	सुनुवार	गुरुङ	हिन्दि	मरवाडी	लाप्चा	अन्य	जम्मा
१	३४९१	१३७	१५२	०	५१४	७६	४३	५	१७६	३			३२	४६२९
२	२३९५	१३	१२		१८०	६२		१	६				१३	२६८२
३	२४६५	२	७	१	६०४	१	१	१२३	१६७	१			२	३३७४
४	२००८	३	८१		६६९	११		१४४	३०				१६	२९६२
५	४०३८	४६	६००	४१	१८७	३	५	५	४६				८	४९७९
६	३१०६	१०९	३०२	२२	२४६		२	१३	३९	१			१६	३८५६
७	४९२२	२४	२५४	१०१	२०९	९	२८	८	३३		५८		९८	५७४४
८	४५३१	१०६	६४	१०	८३								३	४७९७
९	४८०३	२९	१००	४	५५		२	४	१३				२१	५०३१
१०	४४३७	२०३	८८	४२	७००	३३	३	४	१३			६९	२०	५६१२
११	२१९८	४७	१३३४	३६	३२५	२५		३	१	३५		१	१२	४०१७
१२	२४३४	१९	५०८	९	१४५	११			१५				७	३१४८
जम्मा	**४०८२८**	**७३८**	**३५०२**	**२६६**	**३९१७**	**२३१**	**८४**	**३१०**	**५३९**	**४०**	**५८**	**७०**	**२४८**	**५०८३१**
प्रतिसत	**८०.३**	**१.५**	**६.९**	**०.५**	**७.७**	**०.५**	**०.२**	**०.६**	**१.१**	**०.१**	**०.१**	**०.१**	**०.५**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ७: धर्म अनुसारको वडागत जनसंख्या विवरण

सि. नं	धर्म	वडागत जनसंख्या												जम्मा	प्रतिशत
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२		
१	हिन्दु	२२८४	१२००	१०५७	१५५८	३४३८	२०५७	४१०४	३३७२	३९४९	३३३२	१३४४	१६८३	२९३७८	५७.८०
२	बौद्ध	८८१	४१९	७४६	१३१	२७२	७३३	६१६	८१५	५६९	८७६	३८०	११५	६५५३	१२.८९
३	किरात	१२६६	९२३	१४१३	१०१७	११०८	८८७	९०५	४८२	३९२	११२९	१९६४	११०८	१२५९४	२४.७८
४	ईसाइ	१६९	१०९	१२८	२४५	७०	१५७	६५	१२४	८४	२५३	१४५	१३२	१६८१	३.३१
५	इस्ला	२			१			२९			१	१		३४	०.०७
६	यूमा	६			१	८२	१४	१५		२	३	९३	१००	३१६	०.६२
७	अन्य	२१	३१	३०	९	९	८	१०	४	३५	१८	९०	१०	२७५	०.५४
	जम्मा	४६२९	२६८२	३३७४	२९६२	४९७९	३८५६	५७४४	४७९७	५०३१	५६१२	४०१७	३१४८	५०८३१	१००

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ८: जातिगत आधारमा जनसंख्या विवरण

सि.नं	जातजाती	वडागत आधारमा जातिगत घरधुरी सख्या												जम्मा	जनसख्याको प्रतिशत
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२		
१	क्षेत्री	१२०८	५८	८८७	३०२	५७६	९०१	११८८	१४९४	२२४२	६६८	३७१	६५४	१०५४९	२०.७५
२	ब्राम्हण	३८४	८८३	२७	११२३	२१८५	३५२	११२७	९०६	८६१	८६९	६४९	३२५	९९२४	१९.५२
३	गुरुङ	४८६	५२	७३७	१५८	१४४	३२७	२२०	१२९	७८	७८	१७	५	२४३१	४.७८
४	जोगी	४९			१०	१९	१६	४	४	१				१०३	०.२०
५	तामाङ	१५९	३२१	८	३	९५	३९६	२५९	७१८	४५९	५८३	२८५	१४७	३४३३	६.७५
६	दर्जी	११०	१०१	२१	२९	११३	१०२	३२	२०	६३	११६	४७	३९	७९३	१.५६
७	नेवार	५	८				३२६	१०७०	३३७	१७४	२८१	६०	९	२२७०	४.४७
८	खवास	६०	५		१		१८	६	५३	४	२४	३९	१७	२२७	०.४५
९	मगर	२३८	६६	२१	१५	१०३	७१	६५	११	९०	६४८	१७४	६४	१५६६	३.०८
१०	राई	१०७९	६८७	१२१६	८६८	४६७	५८८	४५८	५२६	३३२	१४६८	५८६	४५३	८७२८	१७.१७
११	लिम्बु	२७९	४०	२३	२५०	९१४	४८०	४६०	२८०	२८९	१९३	१६५३	१३१४	६१७५	१२.१५
१२	कामी	२६१	१६१	५	९	२२३	१८५	३२६	२०७	१८७	२८८	१३४	११२	२०९८	४.१३
१३	शेर्पा	२२१	५	९		१०	११	१३०	११	१८	११	१	३	४३०	०.८५
१४	सार्की	५	१		१३	६०	६			१५७	१८६		१	४२९	०.८४
१५	सुनुवार	२७	६०	४२०	१७९	२४	३७	५२	२०	९	११		५	८४४	१.६६
१६	देवान		३०३			५		१६४	१८	३				४१९	०.३७
१७	तराईबासी				१		५			८	१६			३०	०.०६
१८	ठाकूर							५२		९				६१	०.१२
१९	लेप्चा		१		१					२	१५७	१		१६२	०.३२
२०	घले							३						३	०.०१
२१	मारवाडी	१				२		६५	६		२			७६	०.१५
२२	मेचे										१३			१३	०.०३
२३	माफी								२					२	०.००
२४	कुमाल								४					४	०.०१
२५	थामी								१८					१८	०.०४
२६	अन्य	५७				३९	३५	६३	३३	४५				२७२	०.५४
२७	**जम्मा**	**४६२९**	**२६८२**	**३३७४**	**२९६२**	**४९७९**	**३८५६**	**५७४४**	**४७९७**	**५०३१**	**५६१२**	**४०१७**	**३१४८**	**५०८३१**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ९: समावेशीताको आधारमा जनसंख्या विवरण

सि.नं.	वर्ग	जनसंख्या	प्रतिसत	समावेश जातजाती
१	अल्पसंख्यक	२,३९२	४.७	याख्खा, शेर्पा, सुनुवार, भूजेल, कुमाल, थामी, माझी, मेचे, मारवाडी, लेप्चा, हजाम, योल्मु, घले, वंगाली
२	सीमान्तकृत	४,५५८	८.९७	सुनुवार, तामाङ, भूजेल, कुमाल, माझी, थामी
३	पिछडा वर्ग	६३	०.१२	हजाम (ठाकुर)
४	लोपोन्मुख	१६२	०.३२	लेप्चा र मेचे
५	दलित	३३२०	६.५३	कामी, दमाई, सार्की,
७	अति सिमान्तकृत	२०	०.०४	थामी, माझी

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. १०: परिवार संख्या अनुसार वडागत घरधुरी विवरण

वडा	परिवार संख्याको आधारमा वडागत घरधुरी विवरण										जम्मा
	१ जना	२-३जना	४-५ जना	६-७ जना	८-९ जना	१०-११ जना	१२-१३ जना	१४-१५ जना	१६-१७ जना	१८-२० जना	
१	२८	२९५	४८६	१७७	४०	१४	२		१		१०४३
२	७	१७१	२९७	८७	३२	५		१		१	६०१
३	१६	१७२	३२१	१४०	४२	११	३	३	२		७१०
४	१०	१७७	३३४	१०४	२७	९	१				६६२
५	२७	३३७	३४२	२३१	१३१	३२	९	७	६	२	११३५
६	२९	२७०	४५३	१३४	२९	५	२				९२३
७	३३	३३९	३८१	२५६	८२	५१	४०	४	६	१	११९३
८	२२	२३१	३४५	३१०	७५	२९	४१	८	३	१	१०६५
९	२७	३३१	६१५	१६०	३३	८	४				११७८
१०	४२	४०१	५९५	१९०	४९	१३	५	२	१		१२९८
११	२५	२१३	३९७	१६६	४४	१७	२	१	१		८६६
१२	३४	२३१	३८२	१४६	२७	११	३		२		८३६
जम्मा	**२४४**	**२५६७**	**३८८०**	**१८०७**	**५४९**	**१९२**	**१०६**	**२६**	**२२**	**५**	**११५१०**
प्रतिसत	**२.१२**	**२२**	**३४**	**१५.७**	**४.८**	**१.७**	**०.९**	**०.२**	**०.२**	**०.१**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ११: वडागत आधारमा घरमूलीको विवरण

सि. नं	घरमुली विवरण	वडा नं.												जम्मा	प्रतिशत
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२		
१	पुरुष घरमुली	८८३	४९९	५९४	४६२	७४२	६८१	८९६	८५०	९५५	१०८५	७५०	६०७	९००४	७८.२३
२	महिला घरमुली	१५२	९१	११६	२००	३९३	२१९	२९०	२०९	२१७	२०९	१०५	२२३	२४२४	२१.०६
३	अन्य	८	११				२३	७	६	६	४	११	६	८२	०.७१
	जम्मा	**१०४३**	**६०१**	**७१०**	**६६२**	**११३५**	**९२३**	**११९३**	**१०६५**	**११७८**	**१२९८**	**८६६**	**८३६**	**११५१०**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. १२: नागरीकता, राष्ट्रिय परिचयपत्र, राहदानी र सवारी चालक अनुमती पत्र भएकाहरुको वडागत विवरण

सि.नं	विवरण	वडागत आधारमा नागरीकता, राष्ट्रिय परिचयपत्र, राहदानी र सवारी चालक अनुमती पत्र लिनेहरु											
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
१	नागरीकता लिएका	**३३५५**	**१९८५**	**२३९४**	**२१९९**	**३७४८**	**२९३७**	**४४६०**	**३८०२**	**३८३१**	**४१२०**	**२८७८**	**२३५९**
२	राष्ट्रिय परिचयपत्र लिएका	**२२९५**	**१४३९**	**९२९**	**१८६४**	**३१४१**	**१८४९**	**३१२७**	**२५०५**	**३००१**	**१८५२**	**१७५३**	**१६२४**
३	राहदानी लिएका	**११०२**	**५४६**	**७६९**	**६८४**	**१०४९**	**१०६२**	**१५५७**	**१२१९**	**११२७**	**११९९**	**७८४**	**६१३**
४	सवारी चालक अनुमतीपत्र प्राप्त	**६००**	**२९०**	**३३५**	**३८५**	**५७२**	**६५९**	**१३६५**	**४०३**	**८२७**	**६४६**	**३९५**	**२४०**
५	मतदातामा नाम दर्ता भएको	**२९३९**	**१७१८**	**२०५९**	**१९१६**	**२९१५**	**२५०३**	**३०३१**	**२०९२**	**३३२०**	**३४५९**	**२५११**	**२०६६**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. १३: आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या विवरण

वडा न.	१५ देखि २० बर्ष उमेर समूह			२१ देखि ४० बर्ष उमेर समूह			४१ देखि ६० बर्ष उमेर समूह			कूल जम्मा
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	
१	३६३	३४५	८६१	८४१	८३७	१६७८	५६१	५४३	११०४	३१५१
२	२१४	२११	५३१	४७८	४९०	९६८	३१२	२९२	६०४	१८००
३	२४९	२३०	५६८	६८८	६५२	१३४०	३६०	२५२	७१२	२२७८
४	२१०	२१५	५४१	५८८	५१६	११०४	३२६	३२८	६५४	१९६९
५	४४०	४४१	४१४	९१८	८९८	१८१६	५८४	५९३	११७७	३३९८
६	१५४	१३९	२९३	६८७	७०६	१३९३	६५५	६५२	१३०७	२६५८
७	२१३	२०७	४२०	८७१	१०२४	१८९५	८२७	७६०	१५८७	११९३
८	२३८	२२०	४५८	८५९	८८७	१७४६	५७५	५१६	१०९१	१०६५
९	१९०	२१०	५००	८४७	८३६	१६८३	६९८	६५७	१३५५	३५३८
१०	३९३	४०४	९९७	१०८३	१०२५	२१०८	६६८	६५१	१३१९	३८१२
११	३४१	३०७	७५८	७६८	६८५	१४५३	४६६	४३८	९०४	२६७२
१२	२४३	२५६	६५६	५६७	४७८	१०४५	४३२	३६६	७९८	२११५
जम्मा	३२४८	३१८५	६९९७	९१९५	९०३४	१८२२९	६४६४	६०४८	१२६१२	२९६४९
प्रतिशत	६.३९	६.२७	१३.८	१८.१	१७.८	३५.८	१२.७	११.९	२४.८	५८.३

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. १४: बैवाहिक स्थितीको आधारमा वडागत जनसंख्या विवरण

वडा	एकल बिवाह	पुन बिवाह	बहुविवाह	बिदुर/बिधवा	विवाहित तर अलग बसेको	सम्बन्ध बिच्छेद	जम्मा
१	२५११	१०	३९	१२२	२०	२६	२७२८
२	१३६९	९	४०	९७	७	१३	१५३५
३	१७४५	१४	२७	८५	२२	१७	१९१०
४	१६२४	४	१२	९१	१०	१३	१७५४
५	२८२७	१२	४६	१०१	२८	ज्ञठ	३०१४
६	२००३	३६	१५	१८९	२७	३६	२३०६
७	२३५२	६२	५२	५१	३६	३९	२५९२
८	२०६९	३६	७६	५३	२४	३२	२२९०
९	२७९६	८	३३	१८१	२५	३४	३०७७
१०	२९०७	४९	१४७	२०४	५०	३४	३३९१
११	२१३४	११	४६	११०	१८	१२	२३३१
१२	१६३९	२२	४८	१४१	२०	२०	१८९०
जम्मा	२५९७६	२७३	५८१	१४२५	२८७	२७६	२८८१८
प्रतिशत	९०.१	०.९	२.०	४.९	१.०	१.०	१००

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. १५: अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या विवरण

वडा नं.	अपाङ्गताको विवरण														
	दृष्टि विहिन		वहिरापन		बौधिक अपाङ्गता		शारीरिक अपाङ्गता		सुस्त मनस्थिती		बोल्न नसक्न		जम्मा		
	म.	पू	म	पु	म	पु	म.	पू	म	पु	म	पु	म	पु	जम्मा
१	२	५	३	४	३	३	२८	१७	४	१	३	२	४३	३२	७५
२	३	४	४	५	३	२	१२	१०	३	४	४	२	२९	२७	५६

३	७	३	४	६	६	३	५	३	२	४	३	६	२७	२५	५२
४	२	२	४	६	३	७	७	६	३	४	३	३	२२	२८	५०
५	६	७	७	८	२	१	२२	१७	२	१	३	३	४२	३७	७९
६	३	२	१३	११	७	८	२४	२२	२	५	१	१	५०	४९	९९
७	२	२	२	२	१	३	१४	१६	२	२	३	५	२४	३०	५४
८	२	१	६	७	६	५	१३	१५	४	२	२	१	३३	३१	६४
९	१४	१०	८	१०	३	७	७	२६		३		३	३२	५९	९१
१०	५	६	६	८	५	७	१०	१२	६	८	३	८	३५	४९	८४
११	४	५	३	५	३	२	१२	१२	७	६	२	३	३१	३३	६४
१२	६	७	३	४	५	४	९	६	७	९	९	२	३९	३२	७१
जम्मा	**५६**	**५४**	**६३**	**७६**	**४७**	**५२**	**१६३**	**१६२**	**४२**	**४९**	**३६**	**३९**	**४०७**	**४३२**	**८३९**
प्रतिशत	**७**	**६**	**८**	**९**	**६**	**६**	**१९**	**१९**	**५**	**६**	**४**	**५**	**४९**	**५१**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. १६: दिर्घरोगीहरुको वडागत जनसंख्या विवरण

वडा नं.	उच्च रक्तचाप	किड्नी रोग	क्यान्सर	दम रोगी	मुटु रोग	सुगर /मधुमेह	अन्य	जम्मा
१	८८	५	९	३३	२३	५९	५२	२६९
२	७४		५	९	१३	३३	३८	१७२
३	३०	६	३	३०	१६	२५	५०	१६०
४	१२	४	४	२०	११	११	२५	८७
५	८८	१२	७	३४	३६	६७	५८	३०२
६	२००	६	६	२८	१६	९९	५४	४०९
७	२६२	१७	१४	२८	१३९	२२	४९	५३१
८	३४	१२	८	१३	२४	२२	४२	१५५
९	७२	७	८	३३	२७	११२	४१	३००
१०	१३९	५	१२	२७	३०	७५	४९	३३७
११	२६	३	२	२५	१८	३५	३१	१४०
१२	३०	४	१	४४	८	२१	१५	१२३
जम्मा	**१०५५**	**८१**	**७९**	**३२४**	**३६१**	**५८१**	**५०४**	**२६८३**
प्रतिशत	**३९३**	**३.०२**	**२.९४**	**१२.१**	**१३.४६**	**२१.६५**	**१८।८**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. १७: परिचय पत्र लिएको आधारमा अपागंता सम्वन्धि जनसंख्या विवरण

वडा नं.	निलो (अति अशक्त अपाङ्गता)	पहेंलो (मध्यम अपाङ्गता)	रातो (पूर्ण अशक्त अपाङ्गता)	सेतो (सामान्य अपाङ्गता)	जम्मा
१	११	६	७	१०	३४
२	१०	११	५	३	२९
३	६	६	१०	४	२६
४	११	६	५	२	२४
५	२०	२९	१०	९	६८
६	९	१०	६	४	२९
७	१३	७	५	४	२९
८	३२	८	९	२१	७०
९	९	४	२	४	१९

१०	१७	१३	२	१२	४४
११	१७	४	१२	११	४४
१२	१८	६	७	६	३७
जम्मा	**१७३**	**११०**	**८०**	**९०**	**४५३**
प्रतिशत	**३८.१९**	**२४.३**	**१७.७**	**१९.९**	**१००**

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

३.३ बसाइंसराइ सम्बन्धी विवरण

तालिका न. १८ः बसाइंसराई सम्बन्धी विवरण

सि.नं	वसाई सराई विवरण	आ. व. २०७९।८०	आ. व. २०८०।८१	जम्मा	प्रतिसत
१	वसाई सराई गरी आउने घर	१९४	८१	२७५	४६.४५
२	वसाई सराई गरी जाने घर	१९३	१२४	३१७	५३.५५
	जम्मा	३८७	२०५	५९२	१००

स्रोतः इलाम नगरपालिका

३.४ व्यक्तिगत घटना सम्बन्धी विवरण

तालिका न. १९ः व्यक्तिगत घटना सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	आ.व. २०७९/०८०	आ.व. २०८०/०८१
१	जन्म दर्ता	५०२	३७८
२	मृत्यू दर्ता	२७५	२४९
३	सम्वन्ध विच्छेद	४८	३७
४	विवाह दर्ता	२७६	१२६
	जम्मा	**११०१**	**७९०**

स्रोतः इलाम नगरपालिका

तालिका न. २०: ५ वर्ष मुनिको जन्म दर्ता

सि. नं	विवरण	वडा नं.												जम्मा	प्रतिशत
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२		
१	भएको	१९०	१२३	१७३	१४२	१९५	१३७	२०५	१८१	१५१	२०१	२१४	१०८	२०२०	८४.८
२	नभएको	४९	२०	२९	१०	३१	२५	२३	३४	२९	५८	३०	२३	३६१	१५.२

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

३.५ सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमबाट लाभान्वित जनसंख्या विवरण

तालिका न. २१ः वडा अनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने व्यक्तिहरुको विवरण

वडा नं	जेष्ठ नागरीक भत्ता	जेष्ठ नागरीक दलित	जेष्ठ नागरीक एकल महिला	विधवा आर्थिक सहायता	क बर्ग आर्थिक सहायता	ख बर्ग आर्थिक सहायता	दलित बाल बालिका	लोपोन्मुख जाती	जम्मा
१	२६६	२०	३५	५५	८	८	२६	०	४१८
२	१७०	२१	२१	३६	५	१५	२५	०	२९३
३	१७०	३	२९	३५	८	९	६	०	२६०

४	२२०	१३	२०	२६	६	१७	९	०	३११
५	३४५	२७	३३	५९	८	२२	३७	०	५३१
६	२१६	२४	२५	३५	५	२४	२३	०	३५२
७	२०१	१५	२२	४५	२	१०	१६	०	३११
८	२४५	७	४०	४४	७	१९	१३	०	३७५
९	३९५	३०	४४	८५	३	२१	१९	०	५९७
१०	२९४	३५	३३	५१	२	१५	२५	१४४	५९९
११	२७१	८	२५	४०	६	२१	१८	०	३८९
१२	२९२	१३	३१	३९	७	२४	७	०	४१३
जम्मा	**२६६**	**२०**	**३५**	**५५**	**८**	**८**	**२६**	**०**	**४१८**
प्रतिसत	**६३.६२**	**४.४५**	**७.३८**	**११.३४**	**१.३८**	**४.२३**	**४.६२**	**२.९७**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

३.६ संस्थागत जनसंख्या विवरण

इलाम नगरपालिका जिल्ला सदरमुकाम भएकाले यस नगरक्षेत्रमा ठूलो संख्यामा संस्थागत जनसंख्या रहेकोछ । नेपाली सेना, प्रहरी, सशस्त्र वल लगायत अन्य विभिन्न जिल्ला स्थित कायाएलय, अस्पतालत, कलेज, विद्यालयका छात्रवासहरुमा ठूलो मात्रामा संस्थागत जनसंख्या रहेको छ ।

३.७ स्वास्थ्य विमामा आवद्ध जनसंख्या विवरण

तालिका न. २२: स्वास्थ्य विमा सम्वन्धी विवरण

वडा	स्वास्थ्य विमा गरेको छ कि छैन		
	छ	छैन	जम्मा
१	१७९३	२८३६	४६२९
२	१३४६	१३३६	२६८२
३	७७९	२५९५	३३७४
४	१७३३	१२२९	२९६२
५	२०३४	२९४५	४९७९
६	२२४१	१६१५	३८५६
७	३०४४	२७००	५७४४
८	२९३०	१८६७	४७९७
९	३३३०	१७०१	५०३१
१०	२०८७	३५२५	५६१२
११	११०८	२९०९	४०१७
१२	१०११	२१३७	३१४८
जम्मा	२३४३६	२७३९५	५०८३१
प्रतिसत	४६.११	५३.८९	१००

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

३.८ रगतको किसिम

तालिका न. २३: रगतको किसिम सम्वन्धि विवरण

वडा	A -ve	A +ve	AB -ve	AB +ve	B -ve	B +ve	O -ve	O +ve
१	१०	३२७	५	८९	९	१८२	३२	२२१
२	११	२४०	४	४३	६	१३७	११	१६७
३	१४	२५०	३	४६	८	८५	१७	१०७
४	३	२३६	४	६०	६	१६८	२३	२०१
५	२७१	१४	६६	३	२०६	११	२६०	२७
६	८	४०३	५	१२२	५	२७९	१५	३३४
७	५०८	४	१७२	२	३०८	४	४३२	२३६
८	२४	२९१	२८१	६१	२२५	१५२	३१०	४३१
९	७	३३६	२	९२	८	२९७	३१	३२६
१०	११	४६६		८७	१०	२२८	४६	४०६
११	३	११५		२५		६९	९	१०७
१२	२	१७९	२	२५		९४	१४	११२
जम्मा	**८७२**	**२८६१**	**५४४**	**६५५**	**७९१**	**१७०६**	**१२००**	**२६७५**
प्रतिसत	**८**	**२५**	**५**	**६**	**७**	**१५**	**११**	**२४**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

परिच्छेद ४
नगरपालिकाको आर्थिक अवस्था

४.१ प्रमुख आर्थिक विवरण

यस नगरपालिका मूलतः कृषि, पर्यटन, व्यापार व्यवसायमा आधारित अर्थतन्त्र भएको नगर हो । नगरको बहुसंख्यक जनसंख्याको जिविकोपार्जन तथा रोजगारीको मुख्य आधार कृषि र व्यायार व्यवसाय नै रहेको देखिन्छ । यहाँको अर्थतन्त्रमा व्यवसायिक गरिने कृषि, व्यापार व्यवसाय, पर्यटन, होटल, यातायात आदिले मुख्य योगदान पुऱ्याउदै आएको देखिन्छ । यस परिच्छेदमा आर्थिक अवस्थालाई यिनै क्षेत्रको सेवा, व्यापार तथा बैदेशिक रोजगारी जस्ता आर्थिक क्षेत्रलाई योगदान गर्ने आर्थिक संरचना, कुल ग्रार्हस्थ उत्पादन, आयात तथा निर्यातको अवस्थालाई विश्लेषण गरिएको छ ।

४.१.१ मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण

यस नगरभित्र रहेको घरधुरी मध्ये विभिन्न पेशामा कृषि, व्यायार व्यवसायमा सकृयरुपले प्रत्यक्ष संलग्न जनसंख्या धेरै रहेको छ । अधिकांश मानिसहरु कृषिमा र वजारक्षेत्र व्यवसायमा तथा नोकरीमा संलग्न छन् । वजार क्षेत्रका मानिसहरुको मुख्य पेशा व्यापार तथा व्यवसाय रहेको छ भने अन्य रोजगारीमा ज्यामी, वैदेशिक रोजगार गर्ने गर्दछन् । यहाँका मानिसहरु अवसर अनुसार ज्यालादारी र रोजगारी समेत गर्छन । यसको अतिरिक्त कतिपय मानिसहरु कृषिको पनि संलग्न रहेको देखिन्छ । पेशागत जनसंख्याको विवरण तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका न. २४: पेशाको आधारमा जनसंख्या विवरण (संलग्नता)

वडा न.	पेशाको किसिम										
	कृषि तथा पशुपालन	मजदुर	व्यापार	नोकरी	सिपालु ज्यामी	पेन्सन	ड्राईभर	प्रविधिक	वैदेशिक रोजगार	अन्य	जम्मा
१	१५२१	६६	१९५	२१४	२५	१२	१२२	३	३३१	४७	२५३६
२	१३६	१५	२४	१०६	१५	२	२९	१५	१४२	१३६	६२०
३	१२७२	५	६६	१२३	६८	१०	३७	८	२६२	३४	१८८५
४	९२०	७३	७०	१३४	५	६	६३	३७	१८६	१०३	१५९७
५	२०९३	१०१	१७७	३०२	२२	३०	९७	२६	२२	२४०	३११०
६	४७९	१६२	२१६	३३९	१२	१२३	४७	५४	३१५	१०६	१८५३
७	४०२	३४५	२१८३	९७६	५७	२८७	११५	४७	५१७	८६२	५७९१
८	१३०१	३१०	२४०	४४८	३२	५३	७६	३२	२४१	४१६	३१४९
९	९५८	१२७	१०३	४०४	३४	१७	१८३	४१	३७८	१०	२२५५
१०	१५०६	२७०	१७९	३३७	२७	६	१५०	३६	४३८	१६४	३११३
११	१४४१	५७	६०	१४६	२१	७	३१	९	३०७	१९	२०९८
१२	११८०	५४	४६	११९	१२	१४	१४	६	२१७	११	१६७३
जम्मा	१३२०९	१५८५	३५५९	३६४८	३३०	५६७	९६४	३१४	३३५६	२१४८	२९६८०
प्रतिसत	४४.५	५.३	१२.०	१२.३	१.१	१.९	३.२	११.१	११.३५	७.२	१००

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.१.२ प्राविधिक, सीपयुक्त तथा विशेष दक्षता भएका मानव संशाधनको विवरण

प्राविधिक सीपयुक्त तालिमप्राप्त तथा विशेष दक्षता भएका मानव संशाधनको विवरण यस नगरभित्र रहेका विभिन्न वडाहरुका विभिन्न क्षेत्रहरुमा ३४७२ जनाले क्षमता विकास तालिमहरु लिएको पाईन्छ । तालिम प्राप्त जनशक्ति वडाभित्रको ठूलो जनशसक्ति भएकोले नगर तथा नगरपालिकाले आवश्यत्ता अनुसार परिचालन गर्दै जानु पर्छ ।

तालिका न. २५: प्राविधिक सीपमूलक तालिम लिएका जनशक्तिको विवरण

सि.न	तलिम विवरण	वडागत जनशक्ति विवरण												जम्मा	प्रतिसथ
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२		
१	मेसन, स्काफोल्डिङ्ग, सटरिङ्ग कार्पेन्ट्री, स्टिल फिक्स्चर	२०	१९	२३	१९	१५	१४	१२	१४	२६	२१	१४	२०	२१७	६.३
२	पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता, कृषि कार्यकर्ता	४०	८	२०	१५	१०	८	११	१२	२१	२२	१०	१८	१९५	५.६
३	जैविक कृषि प्रवर्दन, तरकारी खेती, नगदे बाली, कृषिजन्य पदार्थको प्रशोधन, खाद्य सामाग्री उत्पादन	९२	५२	१६	९७	२२	२१	४२	३३	१९	३१	११	४४	४८०	१४
४	च्याउ खेती, मौरी पालन, बंगुर पालन, कुखुरा पालन	७	१	४	४९	४	९	२२	१८	३४	२५	२२	१९	२१४	६।२छ
५	जडिबुटी खेती, जडिबुटी प्रशोधन, अल्लो प्रशोधन, हाते कागज निर्माण	२	३	१	४	०	१	२	२	०	२		३	२०	०.६
६	प्लम्बिङ्ग, विद्युत जडान, अटोमेकानिक्स, मोटरसाइकल, जनरल मेकानिक्स्, वेल्डिङ्ग, पम्पसेट मेकानिक्स्	१५	१२	९	२३	२२	२३	१५	१६	२१	२९	१५	६	२०६	५.९
७	ब्यूटी पार्लर, सेक्युरिटी गार्ड, ड्राईभिङ्ग, केयर गिभर	५३	१२	१७	४५	१६	४९	४३	२६	२८	७४	१५	१०	३८८	११
८	इलेक्ट्रोनिक्स् (मोबाइल, टि.भि. आदि), कम्प्युटर, इन्भर्टर निर्माण, मर्मत		९	१८		४३	२४	२७	२६	१७	२०	१२	१२	२०८	६छ
९	थाङ्का, मूर्तिकला, वेतबाँस, मिथिला पेन्टिङ्ग, वुड कार्भिङ्ग, स्टोन कार्भिङ्ग, छवाली कला		१०		४	०	१	६	५	८	४	४	१	४३	१.२
१०	कपडामा जरी भर्ने र पेण्टिङ्ग गर्ने	५	१०	१		२	३	४	२	४	३			३४	१
११	माला, थैली, पर्स बनाउने, पेन्टिङ्ग, फोटो लेमिनेशन, माला, पोते, माला, सजावटका सामान वनाउने	०	१०		६	१	१३	२१	४	३	३	३		६४	१.८
१२	कुक, वेटर/वेट्रेस, हाउस किपिङ्ग, केयर गिभर, हाउस मेड, बार मैन	७	९	१५	९	१४	२६	१५	१०	५	२८	१४	१	१५३	४.४
१३	सेल्स पर्सन, फ्रन्ट अफिस म्यानेजमेन्ट	३	१	१	१	२	३	११	५	४	३			३४	१
१४	सिलाई कटाई, ढाका बुनाई, गार्मेण्ट्स, गलैंचा, राडी पाखी बुनाई, इम्ब्रोईडरी, फेशन डिजाईन	३७	३४	२४	६२	३७	७६	२४	३१	३४	३४	५१	१७	४६१	१३
१५	कुकिज, पउरोटी, जुस, बिस्कुट, अचार, सस, वारिष्ट्रा	४	०	१	४	४	५	१३	१०	८	१३	१	१	६४	१.८
१६	मैनबत्ती, अगरबत्ती, खाम बनाउने, विकेट निर्माण,		१		४३	२	०	११	५	६		१	१	७०	२
१७	अन्य	४४	१४२	२३	६४	५२	५	२०	२१	१२०	९१	१२	२७	६२१	१८
	जम्मा	**३२९**	**३३३**	**१७३**	**४४५**	**२४६**	**२८१**	**२९९**	**२४०**	**३५८**	**४०३**	**१८५**	**१८०**	**३४७२**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. २६: सिपमूलक तालिम लिएकाहरुको वडागत विवरण

विवरण	वडा नं.												जम्मा	प्रतिसत
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२		
सिपमूलक तालिम लिएका पुरुष	२१७	१८६	१११	१७३	२८२	१७५	३४०	२१०	१७८	२०२	८९	९२	२२५५	५४
प्राविधिक तालिम लिएका महिला	१४८	१२८	५६	१४३	१८४	२१४	२९०	१६३	१५५	१४७	८७	६७	१७८२	४३
जम्मा	३६५	३१४	१६७	३१६	५६६	३८९	६३०	३७३	३३३	३४९	१७७	१५९	४१३८	१००

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.१.३ औषत आम्दानी, खर्च र वचत विवरण

यस नगरभित्र रहेको घरधुरीहरुको बार्षिक आम्दानीका सम्पूर्ण श्रोतहरुलाई विश्लेषण गर्दा मासिक प्रति परिवारको आम्दामी तथा खर्च विवरण वडागत रुपमा तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। नगरमा वसोवास गर्ने घरधुरीहरुको बार्षिक खर्च अवस्थालाई अध्ययन गर्दा सवैभन्दा धेरै बार्षिक खर्च हुने क्षेत्र खाना, शिक्षामा, कृषि उद्योग व्यापारमा, लत्ता कपडामा तथा पारिवारिक स्वास्थ्यमा प्रतिशत खर्च हुने देखिएको छ। उक्त विवरणलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न.२७: पारिवारिक औषत आम्दानी विवरण

वडा नं.	७५ हजार भन्दा कम	७५ देखि १ लाख	१ लाख देखि १ लाख ५० हजार	१लाख ५० हजार देखि २ लाख ५० सम्म	२ लाख ५० हजार भन्दा धेरै	जम्मा
१	८२१	१३२	५८	२३	९	१०४३
२	५३५	३४	१३	१३	६	६०१
३	६०६	४०	२२	३०	१२	७१०
४	४३७	११७	५५	४२	११	६६२
५	१९०	३५४	३३३	१६३	९५	११३५
६	१४४	२९९	२९१	१०१	८८	९२३
७	१८३	२८०	२६६	२५६	२०८	११९३
८	१७१	२६३	३३०	२४५	५६	१०६५
९	६७४	२६६	१२८	६२	४८	११७८
१०	९६६	१२८	१५२	३२	२०	१२९८
११	६२७	१३५	५८	३१	१५	८६६
१२	७५५	३२	२८	१२	९	८३६
जम्मा	**६१०९**	**२०८०**	**१७३४**	**१०१०**	**५७७**	**११५१०**
प्रतिसत	**५३.०८**	**१८.०७**	**१५.०७**	**८.७७**	**५.०१**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.१.४ पारिवारिक औषत खर्च विवरण

तालिका न.२८ : पारिवारिक औषत खर्च विवरण (प्रतिसतमा)

पारिवारिक औषत बार्षिक खर्च विवरण (प्रतिसतमा)							
खाना खर्च	लत्ताकपडा खर्च	शिक्षा	औषधी उपचार	चाडपर्व तथा मनोरञ्जन	कृषि, उद्योग र व्यापार	संञ्चार तथा अन्य	जम्मा
३२%	१५%	१६%	७%	३%	२२%	५%	१००%
२९%	११%	१८%	७%	८%	२३%	४%	१००%
३४%	१०%	१४%	६%	८%	२५%	३%	१००%
२६%	१०%	१६%	११%	७%	२५%	५%	१००%
३१%	१०%	१७%	६%	५%	२७%	४%	१००%
१९%	१२%	१८%	१२%	६%	२८%	५%	१००%
११%	९%	१९%	१०%	१०%	३३%	८%	१००%
३१%	११%	१७%	८%	७%	२३%	३%	१००%
२७%	११%	१५%	१०%	९%	२५%	३%	१००%
२८%	१०%	१५%	९%	१०%	२३%	५%	१००%
२७%	८%	१६%	८%	१२%	२७%	२%	१००%
२९%	९%	१८%	१०%	८%	२३%	३%	१००%
२७%	११%	१७%	९%	८%	२५%	४%	१००%

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.१.५ विपन्नता स्तरीकरण विवरण

तालिका न.२९: विपन्नता स्तरीकरण विवरण (प्रतिसतमा)

सि.नं	सम्पन्नता स्तरीकरण	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	औषत
१	अति गरिव	५%	६%	९%	८%	८%	६%	३%	१६%	१२%	११%	१३%	१४%	९%
२	गरिव	११%	११%	१५%	१३%	१६%	१६%	१३%	२५%	२१%	२२%	२१%	२३%	१७%
३	सामान्य	४४%	३८%	३६%	२८%	४९%	२९%	२३%	३१%	३२%	३७%	३१%	३४%	३४%
४	मध्यम	३०%	३७%	३४%	४०%	१७%	३१%	४०%	२३%	२६%	२३%	२९%	२४%	३०%
५	सम्पन्न	१०%	८%	६%	११%	१०%	१८%	२१%	५%	९%	७%	६%	५%	१०%

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.१.६ खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्था

तालिका न. ३०: खाद्यान्न सुरक्षाको पारिवारीक अवस्था

वडा.	खाद्यान्न सुरक्षा विवरणको पारिवारीक अवस्था					जम्मा घरधुरी
	उत्पादन नगर्ने	आफ्नो उत्पादनले ३ महिना सम्म पुग्ने	आफ्नो उत्पादनले ४-६ महिना सम्म	आफ्नो उत्पादनले ७-९ महिला सम्म	आफ्नो उत्पादनले १०-१२ महिना	
१	७२४	१८५	४४	७८	१२	१०४३
२	३९५	१२२	५१	२२	११	६०१
३	५००	१२५	६६	१५	४	७१०
४	४५१	९७	५३	५१	१०	६६२
५	१३४	७०७	१८४	५३	५७	११३५
६	१७८	४६५	३९	४२	१९९	९२३
७	७०५	१२६	१२४	११८	१२०	११९३
८	७४	८६३	९३	२१	१४	१०६५
९	६०	७६३	३२५	२३	७	११७८
१०	७३०	३५४	८७	६४	६३	१२९८
११	२५५	२३९	१४५	२०७	२०	८६६
१२	४२२	२०३	८८	९८	२५	८३६
जम्मा	४६२८	४२४९	१२९९	७९२	५४२	११५१०
प्रतिसत	४०.२	३६.९	११.३	६.९	४.७	१००
उत्पादन नगर्ने घरधुरीहरु र आफनो उत्पादनले धान्न नसक्ने नगरवासीले खाद्यान्ह वाहिरवाट आयात गरी किनेर खाने गर्दछन् ।						

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.१.७ आवास संरचना विवरण

तालिका न. ३१: घरको छतको किसिम

वडा	आर सी सी ढलान भएको	कच्ची टिनको	जस्ता वा च्यादरको छाना भएको	टायल वा ढुंगाको छाना भएको	फुस वा खरको छाना	जम्मा
१	५०	१४९	८१८	२५	१	१०४३
२	७	७	५८१	१	५	६०१
३	१२	५७	६२५	३	१३	७१०
४	२४	१६३	४७१	१	३	६६२
५	११०	१८१	८३७	०	७	११३५
६	२३०	४५	६४२	५	१	९२३
७	२२६	१४७	८१८	०	२	११९३
८	२०३	२४८	६०६		८	१०६५
९	२०३	७३	८५१	३७	१४	११६०
१०	११०	४५	११२९	३	११	१२९८
११	१०	७४	७७३	५	४	८५९

१२	८	२००	६१९	३	६	८३६
जम्मा	११९३	१३८९	८७७०	८३	७५	११४६७
प्रतिसत	१०.४	१२.१	७६.२	०.७	०.७	१००

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ३२: आवास संरचना विवरण (घरको तला संख्या)

वडा	घरको तला संख्या						नक्सा पास भएका घर
	१	२	३	४	५	जम्मा	
१	४७५	५०८	४९	१०	१	१०४३	७१
२	१९५	३७०	३५	१		६०१	९७
३	३३९	३५१	२०			७१०	४८
४	२८५	३५१	२५	१		६६२	८४
५	३८१	६४८	८२	१४	१०	११३५	१०२
६	३०५	४३९	१४८	२५	६	९२३	३६७
७	१९५	३५९	३८०	१७५	८४	११९३	३६६
८	६०५	३६७	४३	८	४२	१०६५	७२
९	१७६	६५०	२५३	६४	३५	११७८	८२६
१०	७१६	५३०	३८	१४		१२९८	४९
११	२७०	४९७	९९			८६६	९९
१२	३००	३१५	२१३	८		८३६	७२
जम्मा	४२४२	५३८५	१३८५	३२०	१७८	११५१०	२२५३
प्रतिसत	३६.९	४६.८	१२.०	२.८५	१.५	१००	२०

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ३३: घरको जगको किसिम सम्वन्धि विवरण

वडा	काठको खम्बा	फ्रेम स्ट्रक्चर	माटो र ढुंगा	लोड बियरिङ्ग	सिमेन्ट र ढुंगा	अन्य	जम्मा
१	९३	१५	६०६	१	३११	१७	१०४३
२	६	४	४०५		१७०	१६	६०१
३	४५	५	४९१	१	१६०	८	७१०
४	२६	१२	४१९	२	१९६	७	६६२
५	१६२	३७	५७९	१३७	१६५	५५	११३५
६	२६	६३	२६६	७०	४४०	५८	९२३
७	४८	१५५	१९०	६५५	१४४	१	११९३
८	१०	१२	६०५	४३	३६५	३०	१०६५
९	६४	३५	३७१	२६	६४२	४०	११७८
१०	१२६	५५	४५९	३२	५७३	५३	१२९८
११	२८०	७	४५९	२	११४	४	८६६
१२	४४	३	६१९	१	१५५	१४	८३६
जम्मा	९२८	३६७	५४६७	४७०	३२०३	३०१	११५१०
प्रतिसत	८	३	४७	४	२८	३	१००

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ३४: भवन मापदण्ड पालना भए नभएको विवरण

वडा	नभएको	भएको	
१	८४८	१९५	१०४३
२	४४२	१५९	६०१
३	५८१	१२९	७१०
४	५०७	१५५	६६२
५	९३३	२०२	११३५
६	२३८	६८५	९२३
७	२३	११७०	११९३
८	५७४	४९१	१०६५
९	४२६	७५२	११७८
१०	१२००	९८	१२९८
११	७८०	९५	८६६
१२	६६९	१६७	८३६
जम्मा	**७२२१**	**४२८९**	**११५१०**
प्रतिसत	**६२.७**	**३७.३**	**१००**

नगरपालिकाभित्रका अधिकांश घरहरु गाउँमा पर्ने र गाउँका घरहरु ढुङ्गामाटो, काठ र टीनले वनेका पुराना घरहरु भएकाले नगरले वनाएको नयाँ मापदण्डमा अनुसार भूकम्प प्रतिरोधी मापदण्डले पुराना घरहरु नपरेको देखिन्छ तर वातावरणीय मापदण्डभित्र उक्त सवै घरहरु पर्दछन् ।

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ३५: भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि अवलम्बन गरेको घर

वडा न	भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि अवलम्बन गरेको घर	भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि अवलम्बन नगरेको घर	जम्मा
१	९४४	९९	१०४३
२	५२०	८१	६०१
३	६३०	८०	७१०
४	५४०	१२२	६६२
५	९४०	१९५	११३५
६	८९०	३३	९२३
७	१०८७	१०६	११९३
८	९६०	१०५	१०६५
९	८९०	२८८	११७८
१०	११७०	१२८	१२९८
११	७७०	९६	८६६
१२	७८०	५६	८३६
जम्मा	**१०१२१**	**१३८९**	**११५१०**
प्रतिसत	**८८**	**१२**	**१००**

तालिका न. ३६: रेक्टोफिटिङ प्रविधि अपनाएको घरधुरी

वडा न	रेक्टोफिटिङ प्रविधि अपनाएको घरधुरी	जम्मा घरधुरी
१	२४	१०४३
२	७९	६०१

३	८	७१०
४	२०	६६२
५	१९	११३५
६	१४	९२३
७	९	११९३
८	१६	१०६५
९	३०	११७८
१०	१९	१२९८
११	१९	८६६
१२	१३	८३६
जम्मा	**२७०**	**११५१०**
प्रतिसत	**२.३५**	**१००**

तालिका न. ३७: घरमा आकासे पानी संकलन तथा व्यवस्थापनको प्रयोग सम्वन्धि विवरण

वडा	छैन	छ	जम्मा
१	३८	१०२१	१०४३
२	२२	५८९	६०१
३	२३	६९८	७१०
४	७९	६२७	६६२
५	५५	११२२	११३५
६	१२४	९०२	९२३
७	२८२	११०२	११९३
८	१२४	१००३	१०६५
९	१९७	११६२	११७८
१०	९१	१२४९	१२९८
११	३४	८४६	८६६
१२	१५	८२७	८३६
जम्मा	**१०४७**	**१११४८**	**११५१०**
प्रतिसत	**९.१**	**९६.९**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ३८: सौन्दर्यीकरणको लागि घर कम्पाउण्डमा फुल रोप्ने गर्नु भएको छ

वडा	छ	छैन	जम्मा
१	९८५	५८	१०४३
२	५६५	३४	६०१
३	६६०	५२	७१०
४	६४३	१९	६६२
५	१०५४	८१	११३५
६	८४९	७४	९२३
७	९८७	२०५	११९३
८	९७६	८९	१०६५

९	१००२	१७६	११७८
१०	१०४४	२५४	१२९८
११	७३०	१३६	८६६
१२	८०५	३१	८३६
जम्मा	**१०३०३**	**१२०७**	**११५१०**
प्रतिसत	**८९.५**	**१०.५**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ३९: घर कम्पाउण्डमा करेशावारी सम्वन्धि विवरण (तरकारी तथा फलफूल लगाएको)

वडा	छ	छैन	जम्मा
१	८३१	२१२	१०४३
२	५५९	४२	६०१
३	६४९	६१	७१०
४	५७३	८९	६६२
५	१०९२	४३	११३५
६	५८७	३३६	९२३
७	६९०	५०३	११९३
८	९७७	२०१	१०६५
९	९२८	२५०	११७८
१०	१०६१	२३७	१२९१
११	७७२	९४	८६६
१२	८०९	२७	८३६
जम्मा	**९५२८**	**२०९५**	**११५१०**
प्रतिसत	**८२.८**	**१८.२**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ४०: घरको स्वामित्वको प्रकार सम्वन्धि विवरण

सि.न.	विवरण	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	जम्मा	
१	निजि	८६३	५६३	६६३	५८३	१००४	७०८	९९६	९४२	१०५६	९८९	७११	७५५	९८३३	८५.३%
२	भाडामा	१२७	१७	२०	३३	५४	१०७	११९	११६	८४	१३६	३२	४२	८८७	७.७%
३	भोगचलनमा रहेको तर लालपूर्जा नभएको	४३	१०	१९	२२	४१	४१	११	७	२	११५	९७	२२	४३०	३.७%
४	संयूक्त		१		३	७	७	६	२	२	१	२	१५	४६	०.३ %
५	संस्थागत		१			१	२			१	२४	१०	२	५१	०.४ %
६	एकै घर तर फरक भान्सा	९७	५	१५	२४	६	२४	१०	२१	१०	२१	८	४	२४५	२.१%
७	अन्य					५	८	१७	७	३				४०	०.३ %

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.१.८ गरिवीको दर (गरिबीको रेखामुखी रहेको जनसंख्या)

गरिवीको दरलाई अध्ययन गर्दा औषत आयु, युवा साक्षरता, विद्यालय जाने औषत उमेर, प्रति व्यक्ति आय र मनव विकास सूचकाङ्क जस्ता विषयहरु हेर्नु पर्ने हुन्छ ।

४.१.९ आयात र निर्यातको अवस्था

यस नगरपालिकामा इलाम जिल्लाकै प्रमुख वजार केन्द्र भएको हुनाले आयात निर्यातको प्रमुख केन्द्र हो । नगरभित्रका अधिकांश बासिन्दा विभिन्न व्यापार व्यवसाय, नोकरी र उद्योगधन्दामा आश्रित रहेका छन् । त्यसैकारण इलाम वजार आयात निर्यातको ठूलो केन्द्र हो । वजारक्षेत्र भएको हुदा इलाम वजारमा आयात तथा निर्यातको व्यवसाय व्यवस्थित रुपमा चल्ने गरेको छ । इलामवाट निर्यात हुने सामानहरुमा कृषिजन्य नगदेवाली उत्पादननै प्रमुख हो । इलाम क्षेत्रबाट निकासी भएको निकासीजन्य स्रोतहरु झापा जिल्ला हुंदै देशको अन्यत्र भाग, साथै छिमेकी राष्ट्र भारत भारत सम्म जाने गरेको छ । इलाम वजार आयात गरिने प्रमुख वस्तुहरुमा खाद्यन्न लगायतका दैनिक उपभोग्य वस्तुहरु, निर्माण सामाग्री र अन्य खपतका वस्तुहरु रहको देखिन्छ ।

४.१.१० औद्योगिक कच्चा पदार्थ उत्पादनको अवस्था

नगरपालिका क्षेत्रमा प्राकृकितक रुपमा रहेका औद्योगितक कच्चा पदार्थको यसको प्राविधिक अध्ययन पनि हुन सकेको छैन ।

४.१.११ बेरोजगार सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिका क्षेत्रमा भएको वेरोजगार सम्वन्धि विवरणको तथ्यांक धेरै देखिएको भएतापनि ज्यालादारीमा काम गर्न नगरपालिकामा सुचीकृत भएका जनसंख्या ६२१ जना मात्र भएको नगरपालिकावाट प्राप्त तथ्यांकले देखाएको छ ।

४.१.१२ असंगठित क्षेत्रका ज्यालादारी श्रमिक मजदुरहरुको विवरण

यस नगरपालिका कार्यालयमा चालु आर्थिकबर्ष २०८०/०८१ मा ६२१ जना ज्यालादारी श्रमीक मुजदुरहरु सुचिकृति भएका छन् । असंगठीत क्षेत्रका मजदुरहरु वडा मार्फत सुचिकृत गरी प्रधानमंत्री रोजगार कार्यक्रममा परिचालन गर्ने गरिएको छ । जसको विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

४.१.१३ वैदेशिक रोगारीमा गएकाहरुको जनसंख्या विवरण

तालिका न. ४१: वैदेशिक रोगारीमा गएकाहरुको जनसंख्या विवरण

सि नं	मुलुक	वैदेशिक रोगारीमा गएकाहरुको जनसंख्या विवरण												
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	जम्मा
१	यूरोप	३४	३	१२	४	५४	१२	२६	५	३४	२५	११	८	२२८(६.५%)
२	अमेरीका	३	२	६	३	५	११	३०	७	४	१६	२	१	८८(२.५%)
३	अष्ट्रेलिया	८	१	५	६	१०	९	३०	१२	२५	६	३	१	११(३.५ %)
४	कतार	३३	२४	३०	२८	४०	३९	१८	३४	३९	४०	२६	२४	३७५(१०.८%
५	जापान	१३	१	६	२	६	१०	१०	१०	१५	१०	९	३	९३(२.६%)
६	कोरिया	२५	१०	१०	१७	५९	३१	१५	१६	२४	१६	३२	११	२६६ (७.७%)
७	भारत	१४	५	४	५	२१	९	७	२१	१०	४१	४६	८	१९१ (५.५%)
८	मलेसिया	५४	१८	७०	५०	५८	४१	४	२०	६०	९६	७३	७८	६२२(१८%)
९	यूके	८	१	१२	४	१५	१६	२४	४	११	३		३	१०१(३ %)
१०	साउदी अरेविया	५३	१६	२७	३०	१६	२८	१८	२९	५३	३७	४०	२१	३६८(१०.५%
	दुवई	५७	२१	४५	४	५६	२०	४४	२१	१	९९	४४	४२	५५३(१६%)
११	अन्य	४१	३३	२९	३४	५१	७८	४१	४२	१००	५१	२२	११	५३३(१५%)
	जम्मा	**३४३**	**१३६**	**२५६**	**१८७**	**३९१**	**३२१**	**२६७**	**२२१**	**३७६**	**४४०**	**३१०**	**२११**	**३४५९**
	प्रतिसत	१० %	४%	७.५%	५.४%	११%	९.२%	७.७%	६%	११%	१३ %	९%	६%	१०० %

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.१.१४ सुकुम्बासी सम्बन्धी विवरण

तालिका न. ४२: नगरपाकिाक्षेत्र भित्रका सुकुम्बासी तथा भुमिहिन परिवारहरुको विवरण

विवरण	वडागत रुपमा सुकुम्बासी तथा भुमिहिन परिवारहरुको संख्या												
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	जम्मा
भूमिहिन सुकुम्बासी परिवार	१५	२१	३	२४	११	२४	२५	१२	२२	८३	६	११	२२७
प्रतिसत	६.६	९.३	१.३	१०.६	४.८	१०.६	११.०	५.३	९.७	३.६	२.६	४.८	१००

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.२ भू उपयोग तथा स्वामित्व

यस नगरक्षेत्रमा भएको जमिनहरुलाई विभिन्न प्रयोजनको लागि प्रयोग गरिदै आएको छ । तुलनात्मक रुपले वजार क्षेत्रले सवैभन्दा धेरै जमिन ओगटेको छ । इलाम वजार र मेची राजमार्गले छोएको धोविधारा, तिल्केनी, सवस्टेसन, आनन्द टोल आसपासको दायाँ बायाँ किनारीभागमा बसोबास क्षेत्र धेरै रहेको छ । इलामको पुरानो चियावारीले समेत केही क्षेत्र ओगटेको छ । यस नगरको भूउपभोगको विवरण निम्नानुसार छ ।

४.२.१ वर्तमान भू-उपयोग

यस नगरक्षेत्रमा भएको जमिनहरुलाई इलाम नगरकार्यपालिकाको २०७२ को वर्गिकरण गरेको छ । भौगोलिक सूचना प्रणाली नक्साको आधारमा यस नगरको भूउपभोगको विवरण निम्नानुसार छ ।

तालिका न.४३: वर्तमान भू उपयोग विवरण

क.स.	विवरण	प्रतिशत
१	आवास (वसोवास) क्षेत्र	०.०५
२	कृषि क्षेत्र	३८.५३
३	बनले ओगटेको क्षेत्र	५५.६४
४	खोला, खोल्सा, वगर, नदी, ताल क्षेत्र	२.०४
५	औधोगिक क्षेत्र तथा व्यवसायिक क्षेत्र	०.०६
६	खाली जमिन	१.७३
७	अन्य क्षेत्र	०.०४
	जम्मा	१००

स्रोतः २०७२ को भूउपयोग क्षेत्रको वर्गिकरण

भूउपयोग नक्सा
इलाम नगरपालिका, इलाम

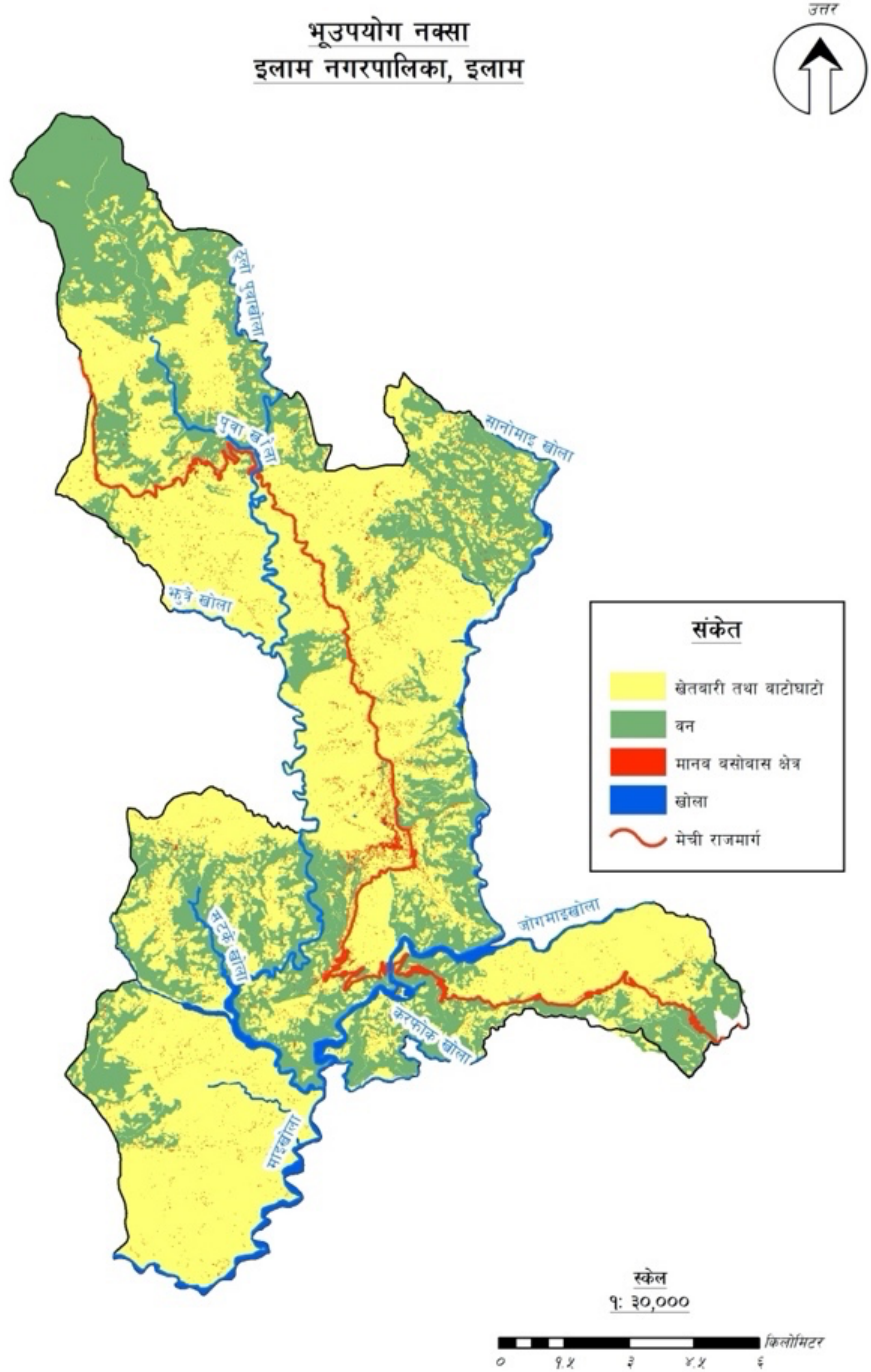

४.२.२ भू-स्वामित्व

तालिका न. ४४: भू स्वामित्व विवरण (प्रतिसतमा)

सि. न.	न्गार भित्रका घरजग्गा सम्वन्धि परिवारिक विवरण	वडा (प्रतिसतमा)											
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
१	आफ्नो स्वामित्वमा घर जग्गा हुने परिवार संख्या	८९.७	९३.७	९१.५	९६.४	८९	९५.८	८२	९१.३	९८.१३	९६.२	९८.७	९६.३
२	आफ्नो परिवारको स्वामित्वमा जग्गा हुने परिवार	७६.२	९२.७	८३.२	९२.०	८२	८८.७	७१	८१	९९.२	९३.६	९९.३	९६.१
३	कृषि प्रयोजनको लागि आफ्नो स्वामित्वमा जग्गा हुने परिवार संख्या	६५.८	८५.९	८१.१	६७.२	७२	४१.५	६१	७२	३९.७३	६९.०	९७.२	७५.५
४	कृषि प्रयोजनको लागि जग्गा भाडामा लिने परिवार संख्या	२५.२	१५.५	२६.५	१००.०	२८	३९.६	३१	६२	५६.२०	८०.०	७४.५	७६.१
५	खेती नगरी आशिंक रुपमा जग्गा वाझो जमिन राख्ने परिवार	४४.४	८०.९	८१.२	६३.१	५९	४०.५	२१	४१	३५.४८	५४.०	७३.९	७४.८

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ४५: भोगचलन अनुसार घरजग्गाको स्वामित्व सम्बन्धी वडागत विवरण

क्र. सं	भू स्वामित्व विवरण	भोगचलन अनुसार घरजग्गाको स्वामित्व सम्बन्धी वडागत विवरण											
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
१	कृषि प्रयोजनको लागि निजि जमिनको प्रयोग गर्ने परिवार संख्या	१०४३	६०१	७१०	६६२	११०२	३८४	२७०	७२८	४६८	१२९८	८६६	८३६
२	जग्गाको आंशिक रुपमा बाझो जग्गा हुनेहरुको परिवार संख्या	७८३	५०६	६५६	४१८	५०६	३७५	२१	१६१	४६९	७०१	६४०	५२५
३	बाँझो राखिएको जग्गा विवरण (रोपनी)	८२३	७६२	११३५	१२०३	१२०४	६८५	५९१	८१७	८८५	७५१	४३०	८३६
४	कृषि प्रयोजनको लागि जग्गा भाडामा लिएर प्रयोग गर्ने परिवार संख्या	२६३	९३	५४	२६३	२८३	३६७	२८	४२३	४७०	५२२	२२१	२०८

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ४६: बाँझो राखिएको जमिन (रोपनी) परिवारहरुको विवरण

वडा	बाँझो जमिन (रोपनी) राखिएको परिवारहरुको विवरण					
	०–९ रोपनी सम्म राख्ने परिवार	१०–१९ रोपनी सम्म राख्ने परिवार	२०–२९ रोपनी सम्म राख्ने परिवार	३०–३९ रोपनी सम्म राख्ने परिवार	४०–४९ रोपनी सम्म राख्ने परिवार	५०–५९ रोपनी सम्म राख्ने परिवार
१	८२१	१३२	५८	३	१५	१४
२	४८६	१४	५	१		
३	५०९	६६	४४	१२	१२	१३
४	३८३	१९	१०	४	१	१
५	७२०	६१	२०	१२	२६	१२
६	३६७	३	२	२	१	
७	१२४	२०	३			
८	५२०	३९	३३	२४	२१	४
९	४६३	५६	४२	१३	५	
१०	६९४	४	३			
११	६१६	१३	८	१	२	
१२	६०५	११	२	२	४	१
जम्मा	६३०८	४३८	२३०	७४	८७	४५
प्रतिसत	८७.८	६.१	३.२	१.०	१.२	०.६

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.२.३ भोगचलन अनुसार घरजग्गाको स्वामित्व

तालिका न. ४७: घरको स्वामित्व सम्वन्धि विवरण

वडा	एकै घर तर फरक भान्छा	नीजि/आफ्नै	भाडामा	भोग चलनमा रहेको तर स्थायी पुर्जा प्राप्त नभएका	संयुक्त आवास	संस्थागत	सार्वजनिक जग्गा/ सुकुम्बासी	अन्य
१	३	८६३	१२७	४३				६
२	३	५६३	१७	१०	१	१	१	३
३	५	६६३	२०	१९				२
४	१९	५८३	३३	२२	३			१
५	३०	७९६	१४८	४३	७	२	६	६
६	२४	७०८	१०७	४१	७	२	२४	८
७	३१	५१०	४३६	११५	१	४	२४	४
८	८	९११	१३२	९७	२		१०	२
९	४	१०५६	८४	२	२	१	३	२
१०	२४	९८९	१३६	११५	१	४	२४	४
११	८	७११	३२	९७	२		१०	२
१२	४	७४५	४२	२२	१५	१	२	४
जम्मा	१६३	९०९८	१३१४	६२६	४१	१५	१०४	४४
प्रतिसत	१.४	८०	११.६	५.५	०.४	०.१	०.९	०.४

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.३ कृषि तथा पशुपालन

कृषि क्षेत्रअन्तर्गत अन्नबाली, नगदेबाली, तरकारी खेती र वनजन्य खेतीलाई लिइएको छ । कृषिजन्य उत्पादनको लागि उर्भर भूमि रहेको यस नगरपालिकाको करिब ४४.८ प्रतिशत खेतीयोग्य रहेको छ । समुन्द्र सतहबाट न्यूनतम २८३ मि. देखि ३,०१९ मि.सम्म फैलिएको भौगोलिक धरातलीय स्वरुप अनुसार स्थान विशेष विभिन्न प्रकृतिको माटो र उत्पादन रहेको छ । नगरपालिकाको रोजगारी र जीविकोपार्जनको मुख्य आधार नगदेबालीमा चिया, अलैची, आलु, अम्लिसो, अदुवा, सुपारी आदी साथै खाद्यान्नबालीमा मकै, धान, गँहु, कोदो, फापर रहेको पाइन्छ । त्यसैगरी रायो, सिमी, काँक्रा, फर्सी, करेला, आलु, गोलभेडा, स्कुस लगायतका तरकारी व्यवसायिक रुपमा खेती गरिन्छ भने फलफुलमा सुन्तला, केरा, किवी, लिचि व्यवसायिक रुपमा उत्पादन हुन्छ । हालसम्म कृषक समुह संख्या २३ र कृषि सेवा केन्द्र नेपालटार र गोलवस्तीमा गरी ५ वटा रहेका छन् । कृषि क्षेत्रको विकासका लागी यस नगरपालिकामा रहेको सामुदायिक कृषि क्याम्पसले महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ ।

४.३.१ कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण

यस नगरभित्र रहेको घरधुरी मध्ये अधिकांश मानिसहरु कृषिमा संलग्न छन् । वजार क्षेत्रका मानिसहरुको मुख्य पेशा व्यापार तथा व्यवसाय रहेको भएता पनि कतिपय मानिसहरु कृषिको पनि संलग्न रहेको देखिन्छ । व्यापार व्यवसायसंगै कतिपय मानिसहरुले आफ्ना जग्गामा फलफूल तरकारी खेती समेत गर्ने गरेको तथ्यांकवाट देखिन्छ । कृषि उत्पादनमा सलग्न जनसंख्याको विवरण तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका नं. ४८: कृषि उत्पादनमा सलग्न जनसंख्याको विवरण

सि.नं	उत्पादन	कृषि उत्पादनमा सलग्न जनसंख्याको वडागत विवरण												
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	जम्मा
१	कृषि उत्पादन गरी विक्रि गर्ने घरधुरी	५११	२६१	४८८	३५५	४३०	७३	४२	५२१	१५५	५३३	४३५	३१३	४११७
२	खाद्यान्हवाली उतपादन गरी विक्रि गर्ने घरधुरी	१६४	१००	२०४	१७०	५२२	१३१	३२	५३२	३५	१२५	१०७	२६०	२३८२
३	नगदे वाली उत्पादन गरी विक्रि गर्ने घरधुरी	८७४	५५०	६०४	५७०	९२२	१०३	४५	८७२	२६३	८२६	७३०	८४८	७३०७
४	फलफूल उत्पादन गरी विक्रि गर्ने घरधुरी	२१०	२१८	३०१	२२१	२२६	३७	२५	२०१	१४५	३०२	३१२	३२०	२५१८
५	तरकारी उत्पादन गरी विक्रि गर्ने घरधुरी परिवा	३५९	४५३	५४८	५९१	७१०	१४८	४६	३२०	२५०	९५४	६९२	७२९	५८००
६	टनेल खेती गर्ने घरधुरी परिवार	४४	४१	३७	७१	७६	१७	२४	९३	३२	३३	१७	१७	५०२
७	खनजोत गर्न ट्रयाक्टर प्रयोग गर्ने घरधुरी परिवार	६०९	४३८	३४६	३५५	४०२	११६	२५	३०१	२२५	२२५	२७३	३१	३३४६
८	सिचाई सुविधा पुगेका घरधुरी परिवार	५७१	३५३	४३२	३३७	४०९	८४	१२०	५३०	११४	४०४	२४६	३१४	३९१४

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका नं. ४९: फलफूल उत्पादन सम्वन्धि विवरण

वडा	फलफूल उत्पादन (वार्षिक मन)			
	सुन्तला उत्पादन	लिची उत्पादन	केरा -उत्पादन	किवी उत्पादन
१	१२०	१५	१८९	१४५३४
२	३८१	०	१५२३४	३३८८
३	०	०	२२	१९९२०
४	२८६	२०	१७७	४१११
५	८७१	२०२	८४४	२१०२
६	३१०		१०२१३	२०००
७	२०		९०	
८	३०६	३०२	९३२०	२०
९	७००००	२३६२०	३१५००	०
१०	२९०	१४९५५	६९६	४५०
११	२०७९५२	३४७७५	५९०३६	०
१२	५००	८९००	११६५८२	५०
जम्मा	**२८१०३६**	**८२७८९**	**२४३९०३**	**४६५७५**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका नं. ५०: वार्षिक तरकारी उत्पादन (मन)

वडा	इस्कुस उत्पादन	साग/ मुला -उत्पादन	अन्य उत्पादन	सिमि उत्पादन	टमाटर उत्पादन
१	१३९४६३	७०७२१	१३२३९	७२४१	३८०
२	१२५७३	१६७७०	४२३४७	४४११	१५६६४
३	८२९१३	१२१०२७२	४४३२५	४०२१	३०२७५
४	१६४३	१४८१२	३१४१४	५१७२	४२६४
५	१९८३१	१२००३४	४१३००	७१०४	८२०१
६	४११	२७६	६५	१००	४३३५
७	३०२	४०२३	४०४	२३१	२००
८	४०२१	४०२०५९	६०३१	४५००२	३०५०१
९	८८३८	१०१०६५	७५०३५	५३४३२	२७२९८२
१०	१२९५९६	५०२७२	१६०९१७	१२५७८	१६५०१२
११	९५७१	१५०९	३९४२	२६५२	९२५
१२	६५८	६९५९	२५०७	७८८२	६३५१
जम्मा	**४०९८२०**	**१९९८७७२**	**४२१५२६**	**१४९८२६**	**५३९०९०**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका नं. ५१: नगदेवाली उत्पादन वार्षिक

वडा	नगदेवाली उत्पादन वार्षिक (मन)						
	तोरी उत्पादन	सुपारी उत्पादन	आलु उत्पादन	कुचो-उत्पादन	अदुवा -उत्पादन	अलैची -उत्पादन	चिया -उत्पादन
१	८३२	१६	११२२५५६	१००५२३	७७२४	३८९१	४६७०८४८
२	६६४	०	१७९३१	६१०९०	२६६७	१०२०	६७९८८५
३	७३८	८	५३६७४४	७९२९०	३९९५	९०८८	८४९४९३
४	९९	०	६४५१६	१२३१३	४२९	३०५०	३०४०५६३
५	८०१	०	५३०११	१०९२३	२९४५	१९८	५०१०३२
६	६	०	२२	४२२२२	५००५०	०	०

७	२	०	२०	२१	१५	०	०
८	४१०	०	२८२०	३४०००	८४४००	५०००	१२०१
९	२४५१५	३४	३३२८१	११३८८३२	४९३६३३	०	०
१०	१५९७	४०४	३९६२३	१३५४६३	६५६८४	४६३७	२९५८९०
११	२१९१	३९३०९	५६२२	३२६६९०	७५२११	२६७३	९५४६१
१२	२५९१	५०९	७८९०	६४०६४	३४९४	८४१	२७३०
जम्मा	**३४४४६**	**४०२८०**	**१८८४०३६**	**२००५४३१**	**७९०२४७**	**३०३९८**	**१०१३७१०३**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका नं. ५२: अन्नबाली उत्पादन विवरण (बार्षिक मन)

वडा	धान उत्पादन	मकै -उत्पादन	गहुँ -उत्पादन	कोदो-उत्पादन	अन्य उत्पादन
१	४२८३	१२८००	४७०	६३२	२६४१४३४
२	१८८७	८२७९	०	४५३	४०१३४३
३	०	१९२३६	२३८	५०३	५३०९१
४	४०१	१५७४	१५६	१०	४७०
५	५१६	६०६	११	२४	२३५
६	५२	४३	३१	२	१०००६०
७	२०	४२	२०	११	३१
८	२०३४०	१२५६०	२८०	९५०	११०
९	१६९२४४	१६२४४३	२६	३९५०	१७२
१०	९५०७	२२५९८	४९३१	१९५४	७१५५
११	५०३४१	१५९२२	२३०	१६८६	१९४
१२	५५९८०	३४८४६	३६	३३८८	३३६१०
जम्मा	**३१२५७१**	**२९०९४९**	**६४२९**	**१३५६३**	**३२३७९०५**
प्रतिसत	**८.१**	**७.५**	**०.२**	**०.४**	**८३.९**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.३.२ सिंचाई कुलो सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकाको वर्तमान भू-उपयोगलाई हेर्दा कुल भू-भाग १७३.३५ वर्ग कि.मी. मध्ये खेतीयोग्य जमिन ४४.८ प्रतिशत रहेको छ । नगरपालिकाको कुल खेतीयोग्य जमिनको १८ प्रतिशत भू-भागमा सिंचाई पुगेको अवस्था छ । चारखोलाका नामले चिनिने इलाममा मुख्य चारवटा खोलाहरु माई, पुवा माई, देउमाई, जोगमाई अत्यन्त महत्वपूर्ण प्राकृतिक सिंचाइ श्रोतको रुपमा पहिचान गरिएको पाइन्छ । नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका यी नदी तथा खोलाहरुबाट परम्परागत कृषि प्रणालीबाट सिंचाई भइरहेको अवस्था छ । कृषिको लागि उर्वर माटो भएको हुँदा प्राकृतिक श्रोतको उपयोग गरी सबै खेतियोग्य जमिनमा सिंचाई सुविधा पुऱ्याउन सके रोजगारीका अवसर बढ्नुका साथै कृषि उत्पादनमा पनि प्रशस्त वृद्धि हुने देखिन्छ । नयाँ खेतीको विधि तथा ढाँचाहरूको अभ्यास गर्ने र उत्पादकत्व बढाई खाद्य सुरक्षा तथा गरिबी निवारणमा योगदान पुऱ्याउन सिंचाईको मुख्य भूमिका रहने हुँदा उच्च प्राथमिकताका साथ कार्य गर्न आवश्यक रहेको छ ।

तालिका नं. ५३: सिंचाईको माध्यम प्रयोग गर्ने घरधुरी विवरण

वडा	कुलो	पम्प/सोलार	पोखरी	स्प्रिन्क्लर	हाते/ पाइप / धारा	अन्य
१	१९०	३	१	२५०	१२५	१
२	१३०	५	२	१७४	४१	१
३	१५८	१		२४७	२५	१
४	३१२	०		३३१	१९३	४०
५	३२०		३९	६०	३०२	२४

६	२०	१		२	६७	०
७	२०			२	५७	१
८	७२		१	१	३८	२
९	२७२		१२	६२	३८	१०
१०	६१३	२	१०	२	७४	३
११	५९९	३४		१०	२०	
१२	५६५		१	३५	१२	१
जम्मा	**३२७१**	**४६**	**६६**	**११७६**	**९९२**	**८४**
प्रतिसत	**५८.०५**	**०.८२**	**१.१७**	**२०.८७**	**१७.६०**	**१.४९**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.३.३ पशुपक्षी र पशुपक्षीजन्य उत्पादन सम्बन्धी विवरण

यस नगर भित्रका मानिसहरुले दुध, मासु, मल, आदी प्रयोजनको लागि पशुपालन गर्ने गरेको देखिन्छ । यहाँ पालिने प्रमुख पशुपक्षीहरुमा गाइ भैसी, सुँगुर, बाखा तथा कुखुरा र हाँस आदी रहेका छन् । साथै घरपरिवारहरुमा माछा पालन र मौरी पालन गर्नेहरु पनि रहेका छन् । नगरपालिकामा रहेका पाल्तु पशु र उत्पादनहरुको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका न. ५४ (क): वडागत आधारमा पशुपक्षीपालन सम्बन्धी विवरण

सि नं	पशुपक्षी	पशुपक्षीजन्य उत्पादन सम्बन्धी वडागत विवरण												
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	जम्मा
१	गाई	१२८१	८३१	१४८१	९६७	९६८	३००	९६	५२३	५१५	१२१५	६८८	९१६	९७८१
२	गोरु	१८१	१२३	२२४	१२२	४४	५८		१९१	११०	४४१	७३३	४४०	२६६७
३	राँगा	२४	११	५	११		२३		६५	१४	१०३	८३	५०	३८९
४	भैंसी	२९	४६	६	७	८१	२९		१३	१३	१८	१३९	१५३	५३४
५	बाखा	१९१७	१४६३	१२०९	९८८	२५३४	१०५७	३०९	२५५२	२०८९	३४८५	५०३७	३०२९	२५६६९
६	सुगुर	४९५	२२६	२८६	२६६	६१२	३९८		८८६	१७२	७०६	५२७	३९७	४९७१
७	कुकर	३१७	१६१	२२१	१७८	४२८	२२७	९४	२३२	२९८	३४०	३४६	२५०	३०९२
८	हाँसकुखुरा	५०१७	३११२	४८०६	४०५१	४८३३	५७६१	६५७३	१३९४४	८५२५	८५५९	५६१७	४९१३	७५७११

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ५४ (ख) : वडागत आधारमा दुध उत्पादन (दैनिक लिटरमा)

वडा	वडागत रुपमा दुध उत्पादन (दैनिक लिटरमा) जम्मा	प्रतिसत
१	४२०२	११.८
२	२३६१	६.६
३	४८४९	१३.६
४	३२६९	९.१
५	२७३१	७.६
६	९२९	२.६
७	१४६	०.४
८	१५८१	४.४
९	१४२८	४.०

१०	१०५९६	२९.६
११	१५१४	४.२
१२	२१५१	६.०
जम्मा	**३५७५७**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ५५: पशु गोठको विवरण

वडा	सुधारिएको गोठ	कच्ची / परम्परागत गोठ	जम्मा
१	४२७	२८४	७११
२	३६३	१३५	४९८
३	४१५	२२२	६३७
४	३८४	१३१	५१५
५	६६३	१६८	८३१
६	४३१	६३	३९४
७	१२१	१२	१३३
८	५६९	५४	६२३
९	५२९	६९	५९८
१०	६६०	२४९	९०९
११	६६३	३२	६९५
१२	६३०	७५	७०५
जम्मा	**५८५५**	**१४९४**	**७२४९**
प्रतिसत	**८०.८**	**२०.६**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ५६: कुकुर पालनको अवस्था.

वडा	उन्नत जात	लोकल	जम्मा
१	४८	२६९	३१७
२	२०	१४१	१६१
३	१८	२०३	२२१
४	१०	१६८	१७८
५	५८	३९०	४४८
६	७६	१५१	२२७
७	४७	४७	९४
८	३२	२०३	२३५
९	४८	२५०	२९८
१०	३५	३०५	३४०
११	४	३४२	३४६
१२	२	९८	१००
जम्मा	**३९८**	**२५६७**	**२९६५**
प्रतिसत	**१३.४**	**८६.६**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ५७: आयआर्जनको लागि मौरी पालन सम्वन्धि विवरण

वडा	मौरी पालन गर्ने घर	मौरी घार संख्या (आधुनिक)	मौरी घार संख्या (परम्परागत)	मौरी घार संख्या जम्मा
१	५८	४८	१७१	२१९
२	१००	१००	१७७	२७७
३	५३	५३	१९४	२४७
४	२३	२३	१६६	१८९
५	१७१	१७१	१२२	२९३
६	४७	५३	१९४	२४७
७	२०	५३	६	५९
८	१३०	५७२	१०९	६८१
९	२९८	२०८२	११७१	३२५३
१०	१९८	१९४	५२१	७१५
११	१२६	२२६	५५८	७८४
१२	३०२	७४	५७५	६४९
जम्मा	**१५२६**	**३६४९**	**३९६४**	**७६१३**
प्रतिसत	**१२.९ सलग्नघर**	**४७.९**	**५२.१**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ५८: माछा पालनको लागि साना पोखरी सम्बन्धी विवरण

वडा	साना पोखरी तथा माछापोखरी भएका घर संख्या	पोखरी तथा माछापोखरी भएका घर प्रतिसत
१	१०६	१९.९
२	५७	१०.७
३	३७	६.९
४	५५	१०.३
५	४७	८.८
६	१५	२.८
७	५	०.९
८	३३	६.२
९	८	१.५
१०	२९	५.४
११	७९	१४.८
१२	६२	११.६
जम्मा	**५३३**	**१००**

४.३.४ व्यबसायिक कृषि फर्म सम्बन्धी विवरण

यस नगरमा व्यबसायिक कृषि उत्पादनका लागि नीजि स्तरमा फर्म स्थापना गर्ने र संञ्चालन गर्ने कार्यको पनि गरिएको छ । विषेश गरी मासु तथा सागसब्जी र दुध उत्पादनको लागि यी फर्महरु संञ्चालन गरिएको छ । यहाँबाट उत्पादन गरिएको कृषि तथा पशुजन्य सामाग्रीहरु इलाम वजार तथा र जिल्ला बाहिरका अन्य वजारहरु सम्म लैजाने गरिएको छ । वजार क्षेत्रमा कृषिजन्य सामाग्रीहरु विक्रिकेन्द्र, कृषि फर्महरुको विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका न. ५९: कृषिजन्य सामाग्री विक्ति केन्द्र व्यबसायहरुको विवरण

सि.नं	व्यवसायको नाम	वडा	वडा टोल	व्यवसायि	मोबाइल नं.	पान/भ्याट	स्थापना
१	न्यू कृषि भण्डार तथा पशुपति भेटनरी औषधालय	७	मलापथ ७	पशुपति भट्टराई	९८५२६८००४४	६०१२७३६१८	२०७०
२	पाथीभरा एग्रोभेट	७	भानुरत्न ७	नम्रता देवि दहाल	९८४९९९८५२४	६१७३८५८०४	२०७८
३	शुभलाभ भेट फर्मा	७	मलापथ ७	सन्तोष मगर	९८१५००३२२२	६०२९९००८२	२०६८
४	शुभलाभ भेटतथा कृषि भण्डार	७	मलापथ ७	चेत कुमार मगर	९८५२६८२३७३	६०२९९००८२	२०७२
५	कृषि विज भण्डार	७	मलापथ ७	भेषराज पराजुली	९८४२६४७३२२	३००८२९१८१	२०५८
६	इलाम भेट फर्म	७	भानुरत्न ७	धनमाया पौडेल	९८६१६६१०८२	६००१२८०७२	२०६७
७	ए.यस. कृषि औजार उद्योग	७	प्रकाशपथ ७	विक्रम सुनुवार	९८१७९५०२४५	६१३९९९७९९	२०७७
८	माँ दुर्गा भेट्स फर्मा	७	नविनचोक ७	दिनेश महत	९८४२७४५९००	६००१३४२२४	२०६७
९	सौगात एग्रोभेट पसल	७	गोदक १०	रमेश अधिकारी	९८६२७७७९६८		२०७८
१०	वि ऐन वि भेस	७		जगन्नाथ सुवेदी	९८४२७८६८९ ४		२०७१
११	सुशल एग्रोभेट पसल	७	नवमिडाडाबेलासे	सुमन लिम्बू	९८१०१४३१२०		२०८०
१२	कृषिजन्य (बिउ भण्डार,	७	गोलवस्ति	कुल बहादुर राई	९८५२६८१६६८		२०७३
१३	निरौला कृषि फर्म	६	सिह देबी	चेत कुमारनिरौला	९८१६९२७९९२	६०७८१८७२७	२०७५
१४	नर्सरी	६	द्रैपादबी गढी	बुद्धमाया सोडमी			२०८०
१५	प्राक्टिकल कृषि तथा पशुपंक्षि फर्म	८	सूर्योदय	गीता ढुङ्गाना	९८४२६७७७१७		२०७६
१६	राजकुमार कृषि	८	लालिगुरास	राजकुमार कडेल	९७६५४९२११३		२०७९
१७	हरित शान्ति अभियान	८	सिह बाहिनी	हैकमराज घिसिङ	९८५२६५५९२४	६२१०७५९७१	२०७३
१८	महत कृषि तथा पशुपालन फर्म	८	गरिमाटोल	उमेश चन्द्र महत	९८४२६२७९२८		२०७३
१९	बानिया बन्धु कृषि तथा पशुपालन फर्म	८	बौधपार्क	राधिका बानियाँ	९८४२७७६१००	६१३०२९२१२	२०७५
२०	मनिता महभिर कृषि फर्म	८	बौधपार्क	मनिता राई	९८१३८१५५४८		२०७८
२१	दा	९	भञ्ज्याङ	राम राई			२०५६
२२	अस्मिमा बहुउदेश्शीय कृषि फर्म	९	गोलाखर्क	कमल निरौला	९८५२६८१२६५	६२०१७१८६४	२०८०
२३	त्रिएक कृषि तथा पशुपालन फर्म	१०	समृद टोल	ओमनाथ प्रधान	९८४२७१४९०४	६०६३६९०३९	२०७४
२४	दाजुभाई	११	सरकोट	नरेश आचार्य	९८१४०७९४७९	४१२१	२०४५
२५	बहना मरिच उत्पादन व्यवसाय	११	बहना	उदय आचार्य	९८१६०१८३४६	६०७८७४८७१	२०७५
२६	एथे ब्रदर्स कृषि तथा पशुपन्छि फार्म	११	मादले गाउ	अर्जुन एक्तेन	९८०७९७४७५०		२०७८
२७	गजेन्द्र कृषि तथा पशुपक्षी फार्म	११	अाले	गजेन्द्रनेम्वाङ	९८२५९९४८४७	०	२०७८
२८	आयुश कृषि तथा पशुपंक्षी फार्म	११	डिहिटार	कृष्णप्रसाद कटेल	९८४२७८४१७७	६१६६८००९८	२०७८
२९	भुजेल बन्धु कृषि तथा महुरि पालन	११	डिहिटार	मेघबाहादुरखवास	९८४२७२५०५२		२०७९
३०	आचार्य दुग्ध डेरि फाम	११	डिहटार	टंक आचार्य	९८४२६७६७२२	६०८८८७८८५	२०७२
३१	आचार्य भाइ कृषि तथा पशुपंक्षि फार्म	११	डिहिटार	रमला अधिकारि	९८४२६३८६४८	६१५८७९०८२	२०७८
३२	खानिखाेला कृषितथापशुपालन फार्म	११	डिहिटार	नेत्रकुमारिपाैडेल	९८४२७३७६०८	१२२८९१२८९	२०७९
३३	प्रगति कृषि तथा पशुपालन फार्म	११	प्रगतिचाैक	भिम बाहादुरश्रेष्ठ			२०७७
३४	अम्मृता कृषि तथापशुपंक्षी फार्म	११	4नंबरटाेल	अमृता लिम्बु	९८४२६५४५१३	६१७१८३१४३	२७७८
३५	अवेषण एग्राे फार्म रिसर्च सेन्टर	११	प्रगति चाैक	मनिस गाैतम	९८५२६८०५१४		२०७८
३६	वनेम मनु कृषि तथा पशुपालन फार्म	११		हर्कहाङ्ग फागाे	९८१४९९२८३६	६१७५३३९३१	२०७८

३७	सहयात्रा खाक्ष्रा पालनतथा मत्स्य फार्म	११	चालिसे	ईन्द्रमणिनिरौला	९८१४९७१९८३	०	२०७७
३८	सिमसारे व्यावसायिक सुन्तोला खेती	११	लुङ्गपा	लाल बाहादुर राई	९८०६०५२०६०	०	२०७९
३९	साईना मल्टिप्रपोज एग्रिकल्चर फार्म	११	हुलाक सिम्ले	फणीन्द्रन्यौपाने	९८०८२२०५६४		२०७८
४०	भुमिका कृषि तथा पशु फार्म	११	सिम्ले	भुमिका गौतम	९८४४६१५५१८	६१३९६५७३०	२०७५
४१	थुलुङ्ग मल्टिप्रपोज एग्रो फार्म	११	राकासे	रेशन राई	९८६२९६०७४		२०७७
४२	राकासे मौरी पालन	११	राकासे	सृष्टिना राई			२०७५
४३	प्रतीक कृषि तथा पशुपंक्षी फारम	११	निन्दाखु	टिकाराम फागो			२०७८
४४	चन्द्र माया पशु-पालन तथा कृषि फम	१२	रमिते टोल	चन्द्रमाया लिम्बू	९८१५९२१५९७		२०७७

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.३.५ कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित सेवा तथा मानव संशाधन

तालिका न. ६०: पशुपालन फर्म र पशु व्यवसायहरुको विवरण

सि.नं	व्यवसायकोनाम	वडा	टोल	प्रमुख	फोन	स्थापना	पुरुष	महिला
१.	बंगुर फार्म	६	नव बुद्ध घोस	अनिता राई	९८१४९८९९८३	२०७८		१
२.	सिद्ध देबी कुखुरा फार्म	६	सिद्ध देबी	पबित्रा भट्टराई	९८०४९१५६६७	२०८०	१	१
३.	बंगुर फार्म	६	गढी ढिपा देवी	प्रेम बहादुर राई	९८१४०९२२४१	२०८०	३	३
४.	कुखुरा फार्म	६		फत्त बहादुर कटुवाल		२०८०	१	१
५.	कुखुरा फार्म	६	नारायण स्थान	बिना राई		२०८१	०	१
६.	बंगुर फार्म	६	बालन गाउं	साजन देवान	९८२४०६८१२४	२०८१	३	०
७.	कुखुरा फार्म	६	बालन गाउ	सोडमी लिम्बू	९८१७०१२८००	२०७५	२	३
८.	बंगुर फार्म	६	बालन गाउं	मिना राई	९८२४९११००४	२०७७	२	३
९.	बिना बंगुर फार्म	६	बालन गाउं	बिना कुमारी लिम्बू	९८१५०७०२३०	२०७६	१	१
१०.	इलामेली कृषि तथा पशुपंक्षी पालन	८	बौधपार्क	हरिष्चन्द्रश्रेष्ठ	९८४२७२९६३६	२०७७	२	१
११.	नेउपाने बाख्रा पालन	८	गरिमा	चन्द्रनेउपाने	९८०४९८५१४६	२०७२	२	२
१२.	बिवस फार्म	८	खुसि	विवशसोङ्गी	९८०७९५८५२१	२०८१	१	
१३.	जल कन्या देवी पशुपंक्षि तथा कृषि फर्म	८	खुसी	निर्मलाआले	९८१५९१४८२७	२०७७	२	३
१४.	आचार्य फार्म	८	आचार्य	भिम आचार्य		२०८०	२	
१५.	आचार्य फार्म	८	आचार्य	गंगा रेग्मी	९८४२७२७०९७	२०७५	५	०
१६.	तामाङ्ग फार्म	८	रामजी	दिलमाया तामाङ्ग		२०८०	१	२
१७.	दाजु भाई गाई फार्म	९	साजबोटे	नेत्र प्रसाद भट्टराई	९८४४६७२७०६	२०७४	१	०
१८.	नवराज तामाङ्ग	९	पुवाजुड	नवराज तामाङ्ग	९८४१४३४५४४	२०८०	१	०
१९.	खड्का योङ्गहाङ्ग कुखुरा फार्म	९	भञ्ज्याङ	खड्का योङ्गहाङ्ग	९८१८३१८५८२	२०८०	१	०
२०.	पच कन्या गाई फार्म	१०	बाह्रघुम्तीटोल	टक प्र नेपाल	९८४४६२३८१२	२०७१	१	१
२१.	नव दुर्गा गाई पालन फार्म	१०	बाह्रघुम्तीटोल	नवराज खतिवडा	९८४२७२५९३५	२०७१	३	३
२२.	मखमलि गाई फार्म	१०	जौबारीटोल	खगेन्द्र ढुङ्गाना	९८४४६८१९२८	२०६९	३	१
२३.	पशुपालन फार्म	१०	गरिमा टोल	उमा घिमिरे	९८२४९५११९९	२०७८	१	१
२४.	पशुपालन फार्म	१०	सिलपुर	याकपु आले	९८४२७८०६२०	२०७७	१	१

२५.	पशुपालन फार्म	१०	सिलपुर	साईन बहादुर आले	९८०६००९१४९	२०७८	१	१
२६.	पशुपालन फार्म	१०	सिंहदेबी	मथुरा भट्टराई	९८१४९५७२५२	२०८०	१	१
२७.	विश्वकमा गाई तथा नगदेबाली कृषि फार्म	१०	जीवारीटोल	कमलविश्वकर्मा	९८४२७७७२४१	२०७९	२	२
२८.	योञ्जन बंगुर फार्म	१०	सिलपुर	दावालामु तामाङ्ग	९८१६०६२०२०	२०७६	२	१
२९.	सिकिट बाख्रा फार्म	१०	सिकिट	वीरबाहादुरराई	९८२०५२१५००	२०७६	४	४
३०.	सायाक कृषि तथा पशुपालन फार्म	११	मगरटोल	असोककुमार राना	९८१५९४५७७८	२०७५	१	२
३१.	नमुना बंगुर फार्म	११	धारापानि	राजेन्द्र थेवे	९८१७००७६३८	२०७८		
३२.	प्रज्वल कृषि तथा पशुपालन फार्म	११	मादलेगाउ	बालकुमारि		२०७६		१
३३.	खरायो डाँडा कृषि तथा पशुपालन फार्म	११	आठनम्वरटोल	नेत्रकुमारघोरसाइ	९८४२६३५९६८	२०८०	३	४
३४.	चप्पलेटि कृषि पशुपन्क्षी तथा माछापालन सामुहिक फार्म	११	तमक्पा	अाईतराजलम्बु	९८१६९०९२२३	२०७९	०	०
३५.	लाजेसा बहुबीध कृषि फार्म	१२	मसार	देउमानलीम्बु	९८१५०७०५७८	२०७६	१	१
३६.	प्रतीभा बाख्रापालन	१२	नरेन्द्रगोलाइ	टेकबामहत	९८४२६४५७३३	२०७५	१	१
३७.	मिश्र कृषि तथा पसुपालन फार्म	१२	डाडागाउ	निर्मालामिश्र	९८०८२०१५४६	२०७६	१	१

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.३.६ संकलन केन्द्र तथा चिस्यान केन्द्र

इलामका अन्य क्षेत्रमा उत्पादन हुने तरकारी, फलफुल, दूधको लागि पशु, तरकारी तथा केन्द्रहरु स्थापना गरिएको छन् । नीजि स्तरमा साना व्यापारी मार्फत विशेषगरी सागसब्जी, दूध तथा फलफूललाई संकलन तथा वेचविखन गर्न स्थानीय साना बजार केन्द्रहरु रहेको पाईन्छ । इलाम वजारमा कृषि उपज संकलन केन्द्र, वजार प्रभावकारी ढंगले संचालनमा रहेका छन् ।

४.३.७ कृषि बजार तथा हाटबजार सम्बन्धी विवरण

कृषि उपजहरु खरिद तथा विक्रीको लागि साना तथा मझौला व्यापारी मार्फत गाउँबस्तीहरुबाटै संकलन गरी इलाम बजार विक्री गर्ने गरिएको छ । दैनिक उपभोग्य वस्तुहरु खरिद तथा बिक्रीका लागि स्थानीय वजार र पसलहरु मार्फत संकलन तथा विक्ति वितरण गर्ने गरिएको छ । यहा साप्ताहिक वा पाक्षिक रुपमा हटिया लाग्ने चलन रहेको छ । इलाम वजारमा नियमित रुपमा उपभोग्य फलफूल र तरकारीहरु संकलन, आपूर्ति, कृषि उपज निर्यात तथा किनमेल तथा कारोवार गर्ने व्यवसायीहरुको विवरण निम्नानुसार रहेको छ । इलाम नगरको कृषि वजार तथा हाटवजारका व्यवसायी रुपमा दर्ता भई संचालनमा आएका व्यवसायिहरु १७ जना रहेका छन् । जसको विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका न. ६१: फलफूल तथा तरकारी व्यवसायीहरुको विवरण

सि.नं.	व्यवसायको नाम	वडा नं.	टोलको नाम	सम्पर्क नं.
१	ए.एन. भेराइटिज	७	भानुरत्न	९८१४९८७४१५
२	श्री कृष्ण सव्जि पसल	७	भानुरत्न	९८४१६६०९७७
३	भीम पान पसल	७	भानुरत्न	९८४४६२६९५०
४	सचिन चौधरी सव्जि पसल	७	विरेन्द्रचोक	९८०७९८४०४४
५	जितेन्द्र फलफूल तथा सव्जि पसल	७	विरेन्द्रचोक	९८१५९५३३८९
६	शिभम फुड्स एण्ड भेजिटेवल कर्नर	७	मालापथ	९८२५९४४००९
७	गीता गुरुङ्ग सव्जि पसल	७	विरेन्द्रचोक	९८०७९९४१२८

८	सब्जि पसल	७	भानुरत्न	९८४२६२७३६७
९	विजय मुखिया सब्जि पसल	७	विरेन्द्रचोक	९८०८३०६०३७
१०	सब्जि पसल	७	विरेन्द्रचोक	९८१५९४१३४४
११	सन्जेल फलफूल तथा सब्जि पसल	७	विरेन्द्रचोक	९८१५९०१०७५
१२	सर्मिला सब्जि पसल	७	विरेन्द्रचोक	९८६३६७७९६२
१३	सन्दकपुर सब्जि पसल	७	विरेन्द्रचोक	९८०४९७६४८०
१४	जिनेश वर्तन स्टोर	७	प्रकाशपथ	९८४२६२७७८९
१५	प्रतिमा फलफूल तथा तरकारी पसल	७	विरेन्द्रचोक	
१६	सन्ध्या फलफूल पसल	७	विरेन्द्रचोक	
१७	तरकारी पसल	७	प्रकाशपथ	९८२४९३०६५०
१८	माया शब्जि पसल	८	संगमटोल	९८१६९५७०७७
१९	रेनुका तरकारी पसल	९	टुडीखेल	९८१३३००२६९
२०	**बिमला किराना** तथा फलफूल **पसल**	१०	समृद्धटोल	९८२५९९९४९२
२१	**कमला किराना** तथा फलफूल **पसल**	१०	समृद्धटोल	९७०९५४३१२०
२२	**फलफुल/तरकारी**	१०	नमूना टोल	९८४२६६२४५४

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.४ पर्यटन विकास (पर्यटन विकास उपलब्ध पर्यटकीय सेवा तथा सुविधा) सम्बन्धी विवरण

इलाम धार्मिक तथा सास्कृतिक, कृषि पर्यटनको क्षेत्रको रुपमा विकास गर्ने सम्भावना रहेको छ भने सम्पूर्ण इलाम जिल्ला र इलाम नगरपालिका क्षेत्र समेत प्राकृतिक मनोरम क्षेत्र भएको हुनाले यस क्षेत्रमा हुने पर्यटकहरुको आगमन तथा वसाइलाई व्यवस्थित गर्नको लागि नगरपालिकाले विभिन्न कार्यक्रम संचालन गर्दै आएको छ । नगर क्षेत्रभित्र प्रसस्त पर्यटकीय स्थलहरु छन् तर यहाँ भएका पर्यटकीय स्थलहरुको व्यवस्थापनको कार्य नगरपालिकाले गरेको छ । यहाँ भएका पर्यटकीय स्थलहरुको व्यवस्थापन गर्न सके आन्तरीक तथा वाह्य प्रसस्त पर्यटकहरु वृद्धि गर्न सकिन्छ । यहाँका प्रमुख पर्यटकीय क्षेत्रहरुमा धार्मिक, शाहसिक, शसांस्कृतक तथा दृष्यालोकनको हिसावले महत्वपूर्ण स्थलहरु रहेका छन् ।

४.४.१ पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण

यस नगरपालिकाले प्राकृतिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, ऐतिहासिक र पर्या-पर्यटनलाई प्रवर्द्धन गर्दै आयमूलक रोजगारीका अवसरहरू सृजना भएको छ । नगरपालिका भित्र रहेका प्राकृतिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रहरुमा इलाम चिया बगान, इलाम बजार, इलाम भ्यू टावर, रक्सेको दुधिले डाँडा, माईखोला, पाटेनागी, पुवामझुवा, दिदी बहिनी झरना, पुवाखोला, कोठी डाँडा, देविथाने झरना, भालु ढुङगा, गुम्बा डाँडा, असले झरना गोदक, भोटे पोखरी पार्क, सिङ्गफ्रिङ्ग फनपार्क, हावाखाने नरदेखि झोलुङ्गे पुल, कार्की पार्क, धोवीधारा, यलम्बार पार्क, खर्क पोखरी पार्क, बौद्ध पार्क, गुर्दुम डाँडा, रातमाटे डाँडा, काले दमाई पार्क, मूर्ती डाँडा, सिद्धिथुम्का, छाङ्गे झरना आदि पर्दछन् । धार्मिक क्षेत्रहरुमा साविक बरबोटे ६ कृष्ण प्रणामी मन्दिर, बेतेनी शिव मन्दिर, सेतीदेवी मन्दिर, घेछेन छ्योग प्यूरलिङ गुम्बा, सिद्ध सिंहदेवी मन्दिर, नारायणथान मन्दिर, भिमसेनस्थान मन्दिर, माइस्थान मन्दिर, सिङ्गवाहिनी मन्दिर,सुकिलुम्बा मन्दिर, पञ्चकन्या मन्दिर, सिंहदेवी मन्दिर, गौरी ढुङ्गा मन्दिर, बाली कन्या क्षेत्र आदि रहेका छन् भने ऐतिहासिक क्षेत्रहरुमा सुनुवार सङ्ग्रालय, अरनिको सङ्ग्रालय र लेप्चा सङ्ग्रालय रहेका छन् । त्यसैगरी महभिर रकक्लाइम्बिङ्ग साहसिक पर्यटकीय स्थलको रुपमा विकास भइरहेको छ ।

तालिका न. ६२: पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण

क्र.सं.	पर्यटकीय स्थलहरु	स्थलको महत्व	उपलब्ध सेवा
१	इलाम चोकवजार	इलामको कुन्द्रविन्दु,	इलामको सूचना तथा जानकारी, डिजिटल डिस्प्ले
२	भ्यूटावर	इलामको दृष्यावलोकन	
३	पंटाङ्गीनी पोखरी	पानी संकलन	
४	चियावारी पोखरी	पानी संकलन	
५	फिरफिरेडाँडा	चियावारीको सौर्न्दयमा रमाउने	विश्राम स्थल
६	इलाम व्यायाम पार्क	स्वास्थ्यका लागि व्यायाम	विभिन्न किसिमका व्यायामका सामाग्रीहरुको प्रयोग
७	वाल उद्यान	वालवालिकाहरुको मनोरन्जन	वालवालिकाहरुका लागि विभिन्न खेल खेल्ने उपकरणहरु
८	पाटेनागी	पर्यटन, दृष्यालोकन, घुमफिर	
९	कोठीडाँडा	पर्यटन, दृष्यालोकन, घुमफिर	
१०	भालुढुङ्गा	पर्यटन, दृष्यालोकन, घुमफिर	
११	सेतीदेवी	धर्मिक पर्यटन, दृष्यालोकन, घुमफिर	
१२	महभिर रकक्लाम्भिङ्ग	रकक्लाम्भिङ्ग	
१३	दिदीबहिनी झर्ना	पर्यटन, दृष्यालोकन, घुमफिर	
१४	असले झर्ना	पर्यटन, दृष्यालोकन, घुमफिर	
१४	रक्से चियाबारी क्षेत्र	पर्यटन, दृष्यालोकन, घुमफिर	
१५	मूर्तिडाँडा	पर्यटन, दृष्यालोकन, घुमफिर	
१६	जस्विरे	दृष्यालोकन, घुमफिर	

४.४.२ होटल, रिसोर्ट तथा रेष्टुरेन्ट सम्बन्धी विवरण

यस नगर क्षेत्रमा पर्यटन प्रवर्द्धनकोलागि तथा नीजि लगानीमा २०५ वटा होटल तथा रेष्टुरेण्टहरु संञ्चालन रहेका र धेरै जनाले रोजगार पाएका छन् । होटल तथा रेष्टुरेण्टहरुको विवरण निम्नानुसार रहेको छ । इलामनगर क्षेत्र र वडाका केन्द्रहरु र सडक आसपास पनि होटल लज तथा रेष्टुरेण्टहरु संचालनमा छन् ।

तालिका न. ६३: होटल, रिसोर्ट तथा रेष्टुरेन्ट सम्बन्धी विवरण

सि.नं	व्यवसायको नाम	वडा	टोलको नाम	मोबायल, फोन	स्थापना
१	न्यू चुलाचुली फष्टफुड कर्नर		भानुरत्न	९८५१२४५३०३	२०७९
२	होटल रिर्टुनी		हाकिमटोल	९८४८७११८३४	२०७७
३	डिभायन होटल एण्ड लज		भानुरत्न	९८२५३७८०६८	२०७६
४	होटल		ओपिधारा	९८६३९००९४९	२०७९
५	फालेलुङ्ग होटल एण्ड लज		ओपिधारा	९८४२०६९७४७	२०७५
६	खाजा घर		ओपिधारा	९८२३२५५१५३	२०७८
७	भट्टराई होटल एण्ड लज		भानुरत्न	९८४४६९२२६२	२०६०
८	एभरेष्ट होटल एण्ड लज		भानुरत्न	९८४२७२५९६०	२०७३

९	सगुन भेराईटिज		हाकिमटोल	९८४२७४५५५	२०६५
१०	टि हाउस कटेज		सिलिखान	९८२५९११८६७	२०७९
११	मेची होटल		भानुरत्न	९८०७९११८८०	२०७९
१२	प्रशंसा खाजा घर		मालापथ	९८४४६१५६०१	२०७५
१३	होटल न्यू सेवारो		मालापथ	९८०८५३५७३८	२०७९
१४	गितान्जली होटल		भानुरत्न	९८४२४२३४३९	२०६९
१५	फूडि नेपाल		नारायणस्थान	९८१३९०१३११	२०७२
१६	रेष्टुरेण्ट		सूर्योदय	९८६२७५५६१६	२०७६
१७	माइबेनी खाजा घर		मालापथ	९८६२६७०२२१	२०७५
१८	रिष्ता होटल एण्ड मम सेण्टर		प्रकाशपथ	९८४२६२७४४५	२०५५
१९	सुमिट होटल		ओपिधारा	९८८६३६८१६७६	२०७२
२०	आषिका होटल		मालापथ	९७४५४७५०५९	२०७४
२१	चुलाचुली होटल		भानुरत्न	९८४२६६२०१६	२०६५
२२	चाइना टाउन फाष्टफूड		ओपिधारा	९८४४६२२५४४	२०७४
२३	होटल		मालापथ	९८६९४०९१५५	२०७९
२४	मुना खाजा घर		मालापथ	९८१७००५५०९	२०७८
२५	एकतप्पा होटल		मालापथ	९८४२६२७१९४	२०६९
२६	खाजा घर		देउराली	९८१००५२१०३	२०७५
२७	देउराली होटल		देउराली	९८१००५२१०३	२०६४
२८	तमु होटल		बि.पि.	९८६२१६०७९३	२०७६
२९	टासीदेलेक होटल		निकुन्जपथ	९८२४९१५२३४	२०७९
३०	अजिन होटल		भानुरत्न	०२७५२३९४५	२०७८
३१	टि गार्डेन रेष्टुरेण्ट		ओपिधारा	९८६२६००२१२	२०७०
३२	पाथीभरा होमस्टे			९८१५०७०४१६	२०७६
३३	तमु होटल एण्ड लज		भानुरत्न	०२७५१२२९	२०५२
३४	रासल खाजा घर		जोरधारा पव्लिकहल	९८१५१८२००१	२०७७
३५	न्यू पोखेली होटल		भानुरत्न	९८४२६२७४१०	२०७०
३६	फूलगाँछी होमस्टे		फूलगाँछी	९८४२७२९२९२	२०७५
३७	गुगल होटल		नविनचोक	९८२४९८०२९४	२०७४
३८	बिवेक नास्ता पसल		भानुरत्न	९८४४६५५१२६	२०७७
३९	खाजा घर		ओपिधारा	९८१६९७००९९	२०७४
४०	अनमोल होटल		मालापथ	९८१३३५९५०३	२०५६
४१	कौशिका खाजा घर		सूर्योदय	९८६२६७०७६९	२०७४
४२	होटल		बि.पि.	९८१५९०५४३५	२०७९
४३	होटल देउराली		भानुरत्न	९८१०१७८४०३	२०७९
४४	खाजा घर			९८०४९९७८९४	२०७२
४५	डाँफे होटल		नविनचोक	९८४२६६२१८५	२०६८
४६	फेण्डस होटल एण्ड लज		भानुरत्न	९८४२७३९५४१	२०७५
४७	रिदम होटल एण्ड लज		नविनचोक	९८१६०४५६६६	२०७४

४८	एकान्त कुना होटल तथा क्याफे		नविनचोक	९८१५०७०३५०	२०७७
४९	साइनो होटल एण्ड लज		नविनचोक	९८१५९५१०३९	२०७५
५०	सेवारो होटल एण्ड लज		नारायणस्थान	०२७५२३६५८	२०६५
५१	भान्जा होटल		मालापथ	९८१५९८६३४६	२०५४
५२	लाफा होटल		मालापथ	९८४२६३६४७१	२०६३
५३	एकतप्पा होटल एण्ड लज		भानुरत्न	९८०३४६४७३०	२०७५
५४	नरायणस्थान होटल एण्ड लज		नरायणस्थान	९८२४०९४४६२	२०७९
५५	चियाबारी रेष्टुरेण्ट		मालापथ	९८४२७२२५९७	२०७७
५६	चियाबारी रेष्टुरेण्ट		मालापथ	९८४२७२२५९७	२०७५
५७	पाथीभरा होटल एण्ड लज		भानुरत्न	९८६२६५५९७१	२०७५
५८	ढुँगेल चिया पसल		नविनचोक	९८४२६४७३७२	२०५६
५९	इलाम पार्क होटल		भानुरत्न	९८०४९५५७७७	२०६५
६०	सिता नास्ता पसल		ओपिधारा	९८४२७९८६१४	२०७६
६१	इलाम पाहुना घर		निकुन्जपथ	९८४२६३६५०७	२०७९
६२	प्रधान होटल एण्ड लज		मालापथ	९८१६०८२१९९	२०५५
६३	हेङ्गआउट रेष्टुरेण्ट		नविनचोक	९८१६०६११९८	२०७२
६४	इलाम गेष्ट हाउस		भानुरत्न	९८२४०२०३१०	२०७४
६५	देवान चिया पसल		मालापथ	९८४२७८३३६३	२०७९
६६	सम्झना खाजा घर		मालापथ	९८४२६४६६१४	२०७५
६७	इलामेली खाजा घर		विरेन्द्रचोक	९८४४६१५३२१	२०७९
६८	याम्फू खाजा घर		विरेन्द्रचोक	९८४२७३९३३५	२०६५
६९	फूलगाँछी खुसी महल		फूलगाँछी	९८०७९३६०५६	२०७९
७०	चाम्लिङ्ग होटल		नविनचोक	९८०४९३२६७७	२०७८
७१	बान्तवा होटल		भानुरत्न	९८१४०३२१६५	२०६५
७२	सम्मान होटल एण्ड लज		भानुरत्न	९८४४६१६७५१	२०७८
७३	खाजा पसल		मालापथ		२०७९
७४	चिया खाजा घर		मालापथ	९८२४०४९६९१	२०७७
७५	लाजिमा खाजा घर		ओपिधारा	९८४२६२७०४२	२०७९
७६	सोफिया होटल		ओपिधारा	९८१५०५४१०८	२०७६
७७	सन्दकपुर खाजा घर		ओपिधारा	९८२४०४१४३३	२०७९
७८	खाजा पसल		मालापथ	९८०८१३६९०८	२०७८
७९	न्यू डिस होटल		भानुरत्न	९८४२६४६२९५	२०६५
८०	रेड पाण्डा क्याफे		मालापथ	९८११३३६०५४	२०७५
८१	होटल ग्रिन भ्यू		नविनचोक	९८५२६८०६१६	२०७१
८२	चासाङ्ग होटल		भानुरत्न	९८१६९६८८१२	२०६९
८३	च्याङबा होटल		भानुरत्न	०२७ ५२०६११	२०५५
८४	शेर्पा होटल		मालापथ	९८१६०७८१७५	२०७४
८५	लाक्पा होटल		मालापथ	९८४२६२७५७९	२०७९
८६	कन्चनजंघा होटल एण्ड लज		नारायणस्थान	९८४२६३५७७१	२०५८

८७	खाजा घर		मालापथ	९८१७९०५१७६	२०७९
८८	कृष्ण होटल		मालापथ	९८४२७८४००२	२०३३
८९	माल्दाई खाजा घर		विरन्द्रचोक	९८१७०३५६८३	२०७५
९०	शेर्पा होटल		भानुरत्न	९८०८५३९६३८	२०७८
९१	आरम्भ होटल		भानुरत्न	९८४२७९९५३६	२०७१
९२	पाथीभरा होटल एण्ड लज		ओपिधारा	९८२४०९५८१३	२०६५
९३	हाम्रो खाजा घर		मालापथ	९८४२६२७९१०	२०७६
९४	होटल आरुष्ना एण्ड लज		मालापथ	९८६३९०७४७५	२०७९
९५	श्रीया चमेना गृह		प्रकाशपथ	९८४४६२७४६६	२०५९
९६	नेवारी खाजा घर		मालापथ	९८४२७८१४९९	२०७७
९७	भ्यू टावर होटल एण्ड लज		ओपिधारा	९८१५९६७२८०	२०७६
९८	नविन चिया नास्ता पसल		मालापथ	९८१६०६५७२८	२०६०
९९	चेवाङ्ग चिया नास्ता पसल		नारायणस्थान	९८१५१८५४२	२०७५
१००	मिडमा म.म सेण्टर		विरेन्द्रचोक	९८२४६४७०८९	२०६५
१०१	फेमेली होटल		नविनचोक	९८४२७२०८००	२०६९
१०२	होटल योङहाङ्ग एण्ड लज		ओपिधारा	९८६२७५५६१५	२०७१
१०३	लक्कि किचन		निकुन्जपथ	९८२५९१५५२६	२०७९
१०४	द किचन		प्रकाशपथ	९८४४६२९१३९	२०७७
१०५	चिया पसल		नारायणस्था	९८१७०८५६३८	२०६०
१०६	सनसाइन रेष्टुरेण्ट		नविनचोक	९८१४०२९४२२	२०७५
१०७	युनिक खाजा घर		मालापथ	९८२५९३३०५४	२०७९
१०८	यल्मो नास्ता पसल		मालापथ	९८६२६६५८६६	२०६१
१०९	स्वदेशी होटल		नविनचोक	९८१७००११९७	२०६२
११०	एन्द्रिका होटल		सुन्तलाबारी	९८१७०९१८७८	२०७९
१११	खडका होटल		विरेन्द्रचोक	९८०६०१२५९५	२०६९
११२	साँखेजुङ्ग प्रवेश होटल		विरेन्द्रचोक	९८२४९७०५४१	२०७६
११३	खाजा घर		प्रकाशपथ	९८६२६७०८८६	२०७७
११४	प्रिथक भान्सा घर		विरेन्द्रचोक	९८६३६२३६०८	२०६८
११५	अन्जु खाजा घर		विरेन्द्रचोक	९८२५४५७४०	२०७७
११६	होटल ओजु		नविनचोक	९८०७९७१५०८	२०७१
११७	ज्योति गेष्ट हाउस		नारायणस्थान	९८५२६७१५४९	२०७२
११८	रमेश दाई होटल		मालापथ	९८४४६४७७७७	२०७५
११९	राजलवट होटल एण्ड लज		प्रकाशपथ	९८४२६४६३२०	२०६८
१२०	चन्द्रकला होटल		प्रकाशपथ	९८६२७७०१२८	२०५०
१२१	युडेन होटल		विरेन्द्रचोक	९८१७३५७३९९	२०७२
१२२	माईपोखरी होटल		विरेन्द्रचोक	९८१६९८०९०४	२०६५
१२३	विशाल होटल		सुन्तलाबारी	९८२४०२००६७	२०७९
१२४	फाकफोक खाजा घर		विरेन्द्रचोक	९८१५०७६३७३	२०७८
१२५	आम्चोक होटल		विरेन्द्रचोक	९८०४९१९७५२	२०७१

१२६	सेकाथुम होटल एण्ड लज		बालागुरु	९८६५४४६५७८	२०७९
१२७	लाक्पा होटल		विरेन्द्रचोक	९८६२६५५७३३	२०६५
१२८	याङ्‍ग्री होटल		नविनचोक	९८४२७३५९४६	२०६५
१२९	पाँचथर होटल एण्ड लज		नारायणस्थान	९८६२६७०८०१	२०५५
१३०	रन्जन होटल		विरेन्द्रचोक	९८१८०६४१६३	२०७३
१३१	होटेलरेस्टुरा	१	सिलपुर	९८२५९३१८३८	२०८०
१३२	प्रमिला होटेल एण्ड लज	२	सुम्बेक चोक	९८०४९८४३६७	२०६०
१३३	सम्रान्त स्टोर	६	नवबुद्ध घोस	९८१७९८३३७१	२०५१
१३४	टासी देले	६	आदर्श सत्यनारायण	९८१६०४६०००	२०७८
१३५	लक्ष्मी होटेल	६	सिंह देबी	९८१६९१०७०१	२०४०
१३६	रितु होटेल	६	आदर्श सत्यनारायण	९८०३३७७४१७	२०७६
१३७	तनुजा	६	सिंह देबी	९८६२६६०५८२	२०६७
१३८	पठारे सेकुवा कर्नर	६	नारायण स्थान	९८४४२६१३१२	२०७६
१३९	होटेल आइएफसी	६	सिंह देबी	९८१४९२५५६६	२०७१
१४०	आन्डरग्राउण्ड क्याफे खाजा घर	६	सिंह देबी	९८४२७९९०४५	२०७७
१४१	स्पन्दन खाजा घर	८	पेट्रोल पम्प लाइन	९८६२७७३७८८	२०७९
१४२	रन्जीता सफल खाजा घर	८	पेट्रोल पम्प	९८६३६८१७५३	२०८०
१४३	एक्कतप्पा खाजा होटेल	८	जिरो किलो मिटर	९८१७०११९२८	२०८०
१४४	सोफिया कोल्ड सेन्टर	८	जिरो किलो मिटर	९८६२६६९९९३	२०७५
१४५	फुलबारी खाजा घर	८	सिंहबाहिनी टोल	९७४९९१०१९८	२०७९
१४६	यूनिक होटेल	८	सिंहबाहिनी	९८४२७२५७३३	२०७७
१४७	बगैंचा पाटी प्यालेस	८	सिंहबाहिनी	९८५२६८०३८३	२०७४
१४८	मिना होटेल	८	संगम	९८४२७९९३७६	२०७५
१४९	लुम्बिनी होटल	8	धोविधारा	९८४२७२२३३३	२०६७
१५०	नलिना मम सेन्टर	8	धोविधारा	९८६२६४९२८३	२०७९
१५१	श्रेष्ठ होटल	8	धोविधारा	९८२५९१०४७४	२०७०
१५२	तामाङ्ग स्टोर	८	रामजी	९८१६९८०५०४	२०८०
१५३	सावित्रा चिया नास्ता पसल	8	धोबिधारा	९८४२७२७८४७	२०७१
१५४	राई स्टोर	८	सिंहबाहिनी टोल	९८४५४४९४९६	२०७९
१५५	एसियन फाष्ट फुड	8	धोविधारा	९८४९२३३२५३	२०७३
१५६	धनमाया	९	भञ्ज्याङ्ग	९८२४०५२४४३	२०८१
१५७	सोनाम होटेल	९	टुडिखेल	९८४२७९९७४२	२०७१
१५८	पेमा	९	टुडिखेल	९८१५०३४७१३	२०७९
१५९	बिनिता	९	टुडिखेल	९७४१७६१५६५	२०६९
१६०	प्रेम होटेल	९	भञ्ज्याङ्ग	९८४२७४११८२	२०७८
१६१	जानुका होटेल	९	भञ्ज्याङ्ग	९८०४९२६२५७	२०७८
१६२	द मुन	९	टुडिखेल	९७०४९३६६४६	२०७०
१६३	एन्जील खाजा घर	९	टुडिखेल	९८१४९००२४५	२०७९
१६४	होटेल ममता	९	इलाम रोड	९८४१२७५६८६	२०८१

१६५	निरामिला होटेल	९	भञ्ज्याङ्ग	९८०८१५९५०३	२०४९
१६६	पदम ट्रेडर्स	९	टुडिखेल	९८१७९८३४४२	२०७३
१६७	भावना होटेल	९	सेरा	९८२४०८८७७४	२०८०
१६८	रमेश खाजा घर	९	लालिगुरांस टोल सेरा	९८०७९१२७०१	२०७७
१६९	अनुराग राई होटेल	९	सेरा	९८१६९९६८०८	२०७५
१७०	तमु होटेल	९	पुवामाई टोल	९८६३९८१३५५	२०७६
१७१	कार्की होटेल	९	भञ्ज्याङ्ग	९७६२४९७०८८	२०६८
१७२	पुनम होटेल	९	भञ्ज्याङ्ग	९८१३९५४३७८	२०७१
१७३	सुबेदी खाजा घर	९	भञ्ज्याङ्ग	९८१६९०४१६३	२०७५
१७४	बाह्र गाेलाई हाेटल	१०	बाह्र घुम्ती टोल विकास सस्था	९७०७६०५५८०	२०७५
१७५	पुजन हाेटल	१०	बाह्र घुम्ती टोल विकास सस्था	९८१६०५४५४८	२०७५
१७६	गैरी ढुङ्गा हाेटल	१०	बाह्र घुम्ती टोल विकास सस्था	९८६३९००७१५	२०७४
१७७	न्यूश्रेष्ठ होटेल	१०	बाह्र घुम्ती टोल विकास सस्था	९८५२६५०५३०	२०६९
१७८	न्यू झापाली हाेटल	१०	बाह्रघुम्तीटोलविकाससस्था	९७४९७३४०५९	२०७९
१७९	पिन्स खाजा घर	१०	बाह्रघुम्तीटोलविकाससस्था	९८६२६४५६८९	२०७६
१८०	माईखोला होटेल	१०	सिलपुर	९८१५९५३४१७	२०७०
१८१	होटेल रिभर भ्यू एण्ड साईड	१०	सिलपुर	९८०६०११८७२	२०५०
१८२	माईखोला होटेल	१०	सिलपुर	९८०७९८४१२१	२०७४
१८३	सिमरन होटेल	१०	सिलपुर	९८२४९२५७३२	२०६५
१८४	पांचथर याक्थुम्बा होटेल	१०	सिलपुर	९८१५०३३०२७	२०६९
१८५	नम्रता होटेल	१०	सिलपुर	९८२५९३३७७१	२०६०
१८६	किराना पसल	१०	सिलपुर	९८२१४९३५७२	२०८०
१८७	घिसिङ्ग ब्रदर्श	१०	सिलपुर	९८४०९९२८४३	२०७८
१८८	घिसिङ्ग होटेल	१०	सिलपुर	९८६२६६९०११	२०७१
१८९	राई होटेल	१०	सिलपुर	९८२४९३७१४९	२०७६
१९०	कटेज सिलपुर इन	१०	सिलपुर	९८६२४४०७४५	२०८०
१९१	लामा होटेल	१०	सिलपुर	९८४२७४५१३६	२०६०
१९२	छिना होटेल	१०	सिलपुर	९८१४०७३४५७	२०८०
१९३	सिलपुर खाजा घर	१०	सिलपुर	९८२५९३१८३८	२०७६
१९४	चन्द्रकला होटेल	१०	सिलपुर	९८१७९०३९२६	२०७६
१९५	सिद्धी विनायक हाेटल एण्ड लज	१०	समृद्ध टाेल विकास सस्था	९८१६९०२४७१	२०७५
१९६	हाइवे लाईन हाेटल	१०	प्रगति टाेल विकास सस्था	९८१६९०६६६०	२०७३
१९७	नाना होटेल	१०	सिंह देबी	९८४२६८९८४२	२०७५
१९८	कोहिनुर स्टाफ होटेल एण्ड सेकुवा कर्नर	१०	सिंह देबी	९८१००२७२५७	२०७८
१९९	मैनाली होटेल	१०	सिंह देबी	९८१७०१६९००	२०७०
१९७	साथी भाई होटल	१०	प्रगतीटोलविकाससंस्था	९८१५९२६१८९	२०७१
१९८	एक्तेन खाजा घर	११	मगरटाेल	९८१५०५१०८८	२०७४
१९९	सुजा खाजा घर	११	मगरटाेल	९८१७९३८९७५	२०७९
२००	लक्ष्मिकान्त चिया नास्ता पसल	११	८ नं. टोल	०	२०७५

२०१	बेलासी लाेक्तम हाेटल	११	बलासे	९८१६००८४०४४	२०८१
२०२	निसम चिया नास्ता पसल	११	निन्दाखु	९८६०२१७५५९	२०७९

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.४.३ उपलब्ध पर्यटकीय सेवा तथा सुविधा सम्बन्धी विवरण

यस नगर क्षेत्रभित्र प्रसस्त पर्यटकीय स्थलहरु छन् तर यहाँ भएका पर्यटकीय स्थलहरुको व्यवस्थापनको कार्यमा वडा तथा नगरपालिकाले शुरुवात गरेको छ । यहाँ भएका पर्यटकीय स्थलहरुको व्यवस्थापन गर्न सके आन्तरीक तथा वाह्य प्रसस्त पर्यटकहरु आउने गर्दछन् । यहाँका प्रमुख पर्यटकीय क्षेत्रहरुमा धार्मिक, शाहसिक, सांस्कृतक तथा दृष्यालोकनको हिसावले महन्वपूर्ण स्थलहरु रहेका छन् ।

तालिका न. ६४: पर्यटकीय सेवा तथा सुविधा सम्वन्धि विवरण

कसं	पर्यटकीय सेवा तथा सुविधाहरु	स्थान	महत्व
१	पर्यटन सूचना केन्द्र	इलाम वस पार्क, मेची राजमार्ग आसपास	
२	सुविधा सम्पन्न र व्यवस्थित होटलहरु	इलाम वजार आसपास, मेची राजमार्ग आसपास	
३	घरवाँस	इलामवजार आसपास, वालनगाउँ, पाटेनागी, वडाका केन्द्रहरु	
४	व्यायाम पार्क	चियावारी	
५	वाल उद्यान	मालापथ, तिल्केनी, माईखोला	
६	घुम्नका निम्ति रमणिय नेपालको पहिलो चिया वगान	इलाम नगरपालिका वठा नं ७, इलाम	
७	किनमेलको लागि वजार	इलाम वजार, वडाका केन्द्रहरु	
८	कोशेली घर	इलाम वजार	
९	स्थानीय स्तरमा आवत जावतका लागि सवारी साधन	इलाम वजार, वडाकेन्द्र, मेची राजमार्ग आसपास	
१०	सवै तिर जान यातायातको सुविधा	इलाम वजार	
११	हवाई यातायात	फाल्गुनन्द हवाई मैदान इलाम वडा नं ८	
१२	विभिन्न स्मारक तथा चोकहरु		
१३	सौर्न्दयीकरण	चियावगान	
१४	दृष्यावलोकन	पाटेनागी,	

४.४.४ धर्मिक, ऐतिहासिक पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण

धार्मिक क्षेत्रहरुमा साविक बरबोटे ६ कृष्ण प्रणामी मन्दिर, बेतेनी शिव मन्दिर, सेतीदेवी मन्दिर, घेछेन छ्योग प्यूरलिङ गुम्बा, सिद्ध सिंहदेवी मन्दिर, नारायणथान मन्दिर, भिमसेनस्थान मन्दिर, माइस्थान मन्दिर, सिङ्गवाहिनी मन्दिर, सुकिलुम्बा मन्दिर, पञ्चकन्या मन्दिर, सिंहदेवी मन्दिर, गौरी ढुङ्गा मन्दिर, बाली कन्या क्षेत्र आदि रहेका छन् भने ऐतिहासिक क्षेत्रहरुमा सुनुवार सङ्ग्रालय, अरनिको सङ्ग्रालय र लेप्चा सङ्ग्रालय रहेका छन् । त्यसैगरी महभिर रकक्लाइम्बिङ्ग साहसिक पर्यटकीय स्थलको रुपमा विकास भइरहेको छ ।

तालिका न. ६५: धार्मिक पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण

क्र.सं.	धार्मिक पर्यटकीय स्थलहरु	स्थलको महत्व	उपलब्ध सेवा
१	वि.सं. १९२० सालमा रोपिएको ऐतिहासिक चियावारी	नेपालमा सवै भन्दा पहिला रोपिएको चिया वगान	घुमधाम
२	चिया उद्योग	इलाम पहिलो उद्योग	
३	माईस्थान, खलङ्गा, निशान र तोप	२०० वर्ष पुरानो	घुमधाम, मन्दिर दर्शन
४	भिमसेन स्थान	धार्मिक पर्यटन	मन्दिरको दर्शन,
५	नारायणस्थान	धार्मिक पर्यटन	मन्दिरको दर्शन, नुहाउन र सरसफाई
६	अरनिको संग्राहलय	पुराना लोप हुन लागेका सामानहरुको संरक्षण	पुराना लोप हुन लागेका सामानहरुको प्रर्दशनी
७	शंकरीदेवी मन्दिर	धार्मिक	मन्दिर दर्शन
८	सिंहवाहिनी मन्दिर	धार्मिक	मन्दिर दर्शन
९	माईवेनी	धार्मिक	मन्दिर दर्शन
१०	सेतीदेवी	धार्मिक	मन्दिर दर्शन
११	माईली पाथीभरा	धार्मिक	मन्दिर दर्शन

४.४.५ घरवास सम्बन्धी विवरण

यस नगर क्षेत्रमा पर्यटन प्रवर्द्धनको लागि घरवास संचालनमा छन् । इलाम नगरपालिकाको प्राय सवै वडामा घरवास कार्यक्रमहरु संचालनमा छ । घरवासको विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका न. ६६: घरवास सम्बन्धी विवरण

वडा	स्थान	संख्या	उपलब्ध सेवा
१	साखेजुङ	५	खानबस्न
२	सुम्बेक	३	खानबस्न
३	पाटेनागी	१२	खान बस्न
४	जस्विरे	१०	खानवस्न
५	बरबोटे	१५	खानवस्न
६	वालनगाउँ	२० घर	खान वस्न
७	मालापथ	५ घर	खान वस्न
८	सिङ्गफिङ्ग	४ घर	खानवस्न
९	भञ्जाङ्ग	४ घर	खानवस्न
१०	गोदक	१० घर	खानवस्न
११	इलाम वजार आसपास	१५ घर	खानवस्न

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.५ उद्योग, व्यापार व्यवसाय तथा वैकिंङ्ग

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले लघु, घरेलु तथा साना उद्योग, उद्यमशीलताको विकास र प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्य स्थानीय सरकारको अधिकार क्षेत्रमा राखेको छ। नगरपालिकाको आर्थिक समृद्धिमा उद्योग, वाणिज्य र सेवा क्षेत्रहरूको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। परम्परागत कृषि प्रणाली माथिको अत्याधिक निर्भरतालाई कम गर्न कृषि क्षेत्रको व्यवसायीकरणका साथ साथै उद्योग, वाणिज्य र सेवा क्षेत्रहरूको पनि निरन्तर विकास हुन सकेमा नै नगरपालिकाको आर्थिक समृद्धिमा उल्लेख्य सफलता हाँसिल गर्न सकिन्छ। यस नगरपालिकाको मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरु नेपालटार, पुवाखोला बजार, विव्ल्याटे, चुरेघाटी, गोलाखर्क, इलाम बजार आदि रहेका छन्। घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय, इलाम अनुसार यहाँ कुल १३०० उद्योग तथा व्यवसायहरु दर्ता भएका छन्।

४.५.१ औधोगिक विकास (लघु, घरेलु, साना, मझौला, ठूला उद्योग, सरकारी, पब्लिक, निजी र सहकारी)

यस नगरपालिकामा ठूला उद्योगको रुपमा वि.सं. १९२० मा स्थापना भएको चिया कारखाना हो। यस वाहेक इलामका गाउँहरुमा चिया र दुधका ठूला उद्योगहरु स्थापना भई सेचालनमा छन। इलाममा मझौला तथा साना उद्योगहरु प्रसस्त छन। यी प्रायजसो उद्योगहरु निर्माण कृषि तथा पशुपालन आधारित छन्। नगरमा संञ्चालन भएका उद्योगहरुको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न. ६७: औद्योगिक विकास सम्बन्धी विवरण

सि.न.	उद्योगहरुको विवरण	संख्या	प्रकार
१	चिया कारखाना	९	
२	दुग्घ	२३	
३	पाउरोटी वेकरी उद्योग	५	
४	वर्कसप, यातायत, फलाम, लेथ उद्योग	३२	
५	कोसेली उद्योग	८	
६	फर्निचर उद्योग	१८	
७	कृषि फर्म	३२	
८	पशुपालन फर्म	३७	
९	व्यापार व्यवसाय	७८७	
१०	होटल रेष्टुरेष्ट	७५	
११	वर्कसप यातायात, फलाम, लेथ	२७	
१२	कपडा पसल	१४	
१३	यातायात सो रुम	४	
१४	माछा मासु पसल	१५	
१५	मदिरा पसल	९	

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.५.३ मिल तथा प्रशोधन सम्बन्धी ववरण

तालिका न. ६८: मिल तथा प्रशोधन सम्बन्धी ववरण

सि.नं.	प्रशोधन उद्योको नाम	संख्या
१	कुटानी पिसानी मिल	७४
२	कपास उद्योग	३
३	मसला उद्योग	६
४	अन्य	४४

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.५.३ व्यापार र व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

इलाम बजार क्षेत्र पुरानो वजार र जिल्लाको सरमुकाम भएको कारण यहाँ धेरै किसिमका व्यापार व्यवसायहरु संचालनमा छन् । यहाँ संचालनमा भएका व्यापार व्यवसायहरुमा सवैभन्दा वढि होलट तथा रेष्टुरेण्ट, लत्ताकपडा र किराना पसरहरु रहेका छन् । यस नगरभित्र संचालनमा आएका व्यापार र व्यवसायहरुको विवरण र संख्या निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका न. ६९: व्यापार र व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	व्यापार र व्यवसाय नाम	संख्या	कैफियत
१	कृषिजन्य सामाग्री विक्ति केन्द्र	८	
२	फलफूल तथा तरकारी पसल	२२	
३	होटल, रिसोर्ट तथा रेष्टुरेन्ट सम्बन्धी व्यवसाय	२०५	
४	किराना पसल व्यवसाय	४६२	
५	लत्ता कपडा, जुत्ता पसल	१३८	
६	गरगहना पसल	२४	
७	भाँडा पसल	१३	
८	मदिरा पसल	१२	
९	मनिटान्सफर कुरीयर	२	
१०	माछामासु पसल	३३	
११	स्टेशनरी पसल	१५	
१२	खुद्रा घुम्ति पसलहरु	१३०	
१३	विद्युत तथा उलेक्टोनिक पसलहरु	४५	
१४	कस्मेटीक पसलहरु	२०	
१५	गीफ्ट पसलहरु	९	
१५	ग्यास डिपो	२	
१६	टेलरिङ्ग पसलहरु	४९	
१७	व्यूटीपार्लर	३५	
१८	सैलुन	८	
१९	निर्माण व्यवसायी पसल	८	
२०	अफसेट प्रेस	४	

२१	यातायात सोरुप	२	
२२	कृषिजन्य सामाग्री विक्ति केन्द्र	३९	
२३	औषधी पसल, मेडिकल, क्लिनिक र अप्टिकल	२१	
१४	अन्य	११६	

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ७०: संचालनमा रहेका उद्योग, व्यवसाय, व्यापारहरुको रजिष्ट्रेशन सम्वन्धि विवरण

सि.नं.	विवरण	व्यवसाय संख्या	कैफियत
१	दर्ता भएको	९७८	
२	दर्ता नभएको	४१६	
३	नगरपालिकामा दर्ता	२६६	
४	नगरपालिका तथा अन्य निकायमा दर्ता	५०८	
५	पान नं. लिएको	६६२	
६	भाडा तथा लिजमा	६९७	
७	आफ्नै स्वामित्वको घर	२२४	

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

४.५.४ स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्रको विवरण

इलाम वजार जिल्लाको प्रमुख व्यापारिक केन्द्रको रुपमा रहेको छ । यहाँ आईतवार र विहिवार हाट लाग्ने गर्दछ । हाट लाग्ने स्थानहरु नगरपालिकाले तोके वमोजिम विभिन्न स्थानहरुवाट विक्रि वितरण र किनमेलको निम्ति खसिवजार, तरकारी वजारको स्थापना गरेको छ भने नियमित रुपमा इलाम वजार क्षेत्र संचालनमा रहेको छ ।

४.४.५ बैंक तथा बित्तिय संस्था सम्बन्धी विवरण

इलाम नगरपालिका क्षेत्र भित्र विभिन्न वैंक तथा वित्तिय संस्थाहरु, लघुवित्त, सहकारी तथा समूहहरु क्रियाशिल छन् । यसको विवरण निम्नानुसार रहेकोछ । यस नगरपालिकामा वित्तीय संस्थाहरूमा २० वटा बैंक र १०४ वटा सहकारी संस्थाहरू रहेका छन् । दूध खरिद विकी, चिया उत्पादन तथा विकी, कृषि उत्पादन खरिद विकी, बचत तथा ऋण लगानी, सञ्चार सम्बन्धी, बिउ विजन खरिद विकी र बहुउद्देश्यीय किसिमका सेवाहरुमा यी संस्थाहरूले बचत परिचालन तथा ऋण प्रवाह गरी आर्थिक विकासमा टेवा पुऱ्याएका छन् ।

तालिका न. ७१: बैंक तथा बित्तिय संस्था सम्बन्धी विवरण

सि.न.	वैंक तथा वित्तिय संस्थाको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.
१	नेपाल बैंक लि.	नारायण गोपाल चोक	
२	लक्ष्मी बैंक	बिरेन्द्र चोक	
३	एन आई सी एशिया बैंक	बिरेन्द्रचोक	
४	सप्तकोशी विकास बैंक	अस्पताल लाईन	
५	एक्सल डिभलोपमेन्ट बैंक	प्रकाशपथ	
६	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक	नवीनचोक	

७	सिद्धार्थ बैंक	नवीनचोक	
८	सनराइज बैंक	नवीनचोक	
९	मुक्तिनाथ डिभलोपमेन्ट बैंक	प्रकशपथ	
१०	ज्योति विकास बैंक	प्रकाशपथ	
११	कृषि विकास बैंक	सिलिखान	
१२	नेपाल एस बी. आई बैंक	विरेन्द्रचोक	
१३	ग्लोबल आइ एम ई बैंक	प्रकाशपथ	
१४	एन एम वी बैंक	प्रकाशपथ	
१५	प्रभु बैंक	प्रकाशपथ	
१६	नबिल बैंक	सिटी मार्ट	
१७	गुडविल पाईनाइन्स	प्रकाशपथ	
१८	सानिमा वैंक	भानुपथ	
१९	माछापछ्रे बैंक	विरेन्द्रचोक	
२०	राष्ट्रिय सहकारी वैंक	विरेन्द्रचोक	

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका नं. ७२: वैक वा वित्तिय संस्थामा संलग्नताको विवरण

वडा	छ	छैन
१	२४०३	२१९५
२	१४०८	१२६८
३	१३५७	२०१३
४	१७९०	११६६
५	२२५१	१७२८
६	२५२३	१३०८
७	२६२३	३१२१
८	२१५३	२६४५
९	३०९३	१९१५
१०	२९८६	२५९७
११	१५७२	२४३५
१२	१३३६	१७८१
जम्मा	**२५४९५**	**२४१७२**
प्रतिसत	**५१.३**	**४८.७**

स्रोत: सर्वेक्षण, २०८१

४.४.६ सहकारी सम्बन्धी विवरण

यस नगरभित्र वसोवास धेरैजसो मानिसहरु सहकारीमा सलग्न भएका छन् । यस नगरक्षेत्रमा १०८ वटा सहकारी संस्थाहरु छन् स्थानीय स्तरमा संचालित सहकारीवाट संस्थाका सदस्यहरुले सहज रुपमा सेवा पाउने गरेको छन् । सहकारी संस्थाहरुको विवरण तलको तालिमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका न. ७३: सहकारी सम्बन्धी बिवरण

उत्पादनमूलक सहकारी

क्र.सं.	सहकारीको नाम	सदस्य संख्या	क्र.सं.	सहकारीको नाम	सदस्य संख्या
१	नेपालटार दुग्ध उ.लि.सं.स.	२६९	३४	सुम्बेक महिला कृषि स.लि.स.	९०
२	सिद्धदेवी दुग्ध उ.लि.सं.स.	७१	३५	मझुवा कृषि स.लि.स.	०
३	ग्रिनहील दुग्ध उ.लि.सं.स.	१४०	३६	वातावरण कृषि स.लि.स.	०
४	रक्से दुग्ध उ.लि.सं.स.	०	३७	चौंबन्दी कृषि स.लि.स.	३२
५	तालगाउँ दुग्ध उ.लि.सं.स.	२७३	३८	मलाते कृषि स.लि.स.	०
६	माईभगवती दुग्ध उ.लि.सं.स.	११२	३९	कागतेपानी कृषि स.लि.स.	९४
७	नवसिर्जना दुग्ध उ.लि.सं.स.	८४	४०	उज्यालो कृषि स.लि.स.	७६
८	चित्रे दुग्ध उत्पादक	६९	४१	दिपावली कृषि उ.लि.स.स.	३६
९	जनकल्यणा दुग्ध उ.लि.सं.स.	७१	४२	नमुना कृषि स.लि.स.	८९४
१०	लक्ष्मी दुग्ध उ.लि.सं.स.	७८	४३	नवचेतना कृषि स.लि.स.	५४
११	रिमाले दुग्ध उ.लि.सं.स.	९६	४४	भोर्लेनी कृषि स.लि.स.	७२
१२	न्यू कंचन दुग्ध उ.लि.सं.स.	३४	४५	सहयात्री कृषि स.लि.स.	०
१३	जसविरे दुग्ध उ.लि.सं.स.	९२	४६	जगदम्बा महिला साना किसान कृषि स.लि.स.	४३२
१४	पुवाखोला दुग्ध उ.लि.सं.स.	०	४७	शिखरनगर कृषि स.लि.स.	६४
१५	जनजागृति दुग्ध उ.लि.सं.स.	७३	४८	सम्वृद्धि कृषि स.लि.स.	२९५
१६	ओख्रे दुग्ध उ.लि.सं.स.	७१	४९	कोशेली कृषि स.लि.स.	३८४
१७	बरबोटे दुग्ध उ.लि.सं.स.	९८	५०	हरितनगरी कृषि स.लि.स.	२९०
१८	धारापानी दुग्ध उ.लि.सं.स.	१९९	५१	गतिशिल कृषि स.लि.स.	०
१९	कटुन्जे दुग्ध उ.लि.सं.स.	११८	५२	समता कृषि स.लि.स.	०
२०	बरडाँडा दुग्ध उ.लि.सं.स.	६३	५३	स्मरण कृषि स.लि.स.	०
२१	बाहबस्ती दुग्ध उ.लि.सं.स.	०	५४	गोदावरी कृषि स.लि.स.	२६९
२२	इलाम दुग्ध उ.लि.सं.स.	१८५	५५	कुमिटार महिला कृषि स.लि.स.	४५
२३	जौंबारी कृषि तथा दुग्ध स.लि.सं.	२६३	५६	सुकिलुम्बा कृषि स.लि.स.	०
२४	सूर्यज्योती कृषि स.लि.स.	३२०	५७	गोदावरी कृषि तथा पशुपंक्षी स.लि.स.	३३
२५	लेकाली कृषि स.लि.स.	९०	५८	नागबेलि कृषि स.लि.स.	११९
२६	बहुमुखी.लि.स.गौंमुखी कृषि स/	८८	५९	फ्रेण्डसिप कृषि स.लि.स.	४५२
२७	न्यू संरचना कृषि स.लि.स.	१०९	६०	गोरेटो कृषि स.लि.स.	१९१
२८	गोदक साना किसान कृषि सलि.सं.	५०६	६१	योजना महिला कृषि स.लि.स.	११४
२९	सिंहदेवी कृषि स.लि.स.	२०२	६२	प्रगतिशील कृषि स.लि.स.	८१
३०	नवकन्चन कृषि स.लि.स.	०	६३	साङरुम्बा कृषि स.लि.स.	१३९

३१	सिरिजङ्गा कृषि स.लि.स.	११५	६४	अंजुली कृषि स.लि.स.	३६
३२	बालिकन्या कृषि स.लि.स.	१२३	६५	पंचशिल कृषि स.लि.स.	०
३३	सोयाक कृषि स.लि.स.	६०	६६	शिकारीडाँडा कृषि स.लि.स.	११५
				जनएकता कृषि स.लि.स.	८३
	जम्मा	**४०७२**			**४४९०**
	वसो प्रतिसत			**१२३६५ (२४.३%)**	

बहुउदेश्यीय सहकारी

त्र सं	अन्य सहकारीको नाम	प्रकृति	आवद सदस्य संख्या
१	सेतीदेवि महिला बहुउद्देश्यीय स.लि.सं.	बहुउद्देश्यीय	५९
२	आदर्श बहुउद्देश्यीय स.लि.सं.	बहुउद्देश्यीय	१४१३
३	सेतीदेवि बहुउद्देश्यीय स.लि.सं.	बहुउद्देश्यीय	१९४४
४	हरित शान्ति अभियान बहुउद्देश्यीय स.लि.सं.	बहुउद्देश्यीय	३५
५	ग्रामिण बहुउद्देश्यीय स.लि.सं.	बहुउद्देश्यीय	०
६	इलोई बहुउद्देश्यीय स.लि.सं.	बहुउद्देश्यीय	८७
७	नेपाल कृषि तथा वनवीउ बहुउद्देश्यीय स.लि.सं.	बहुउद्देश्यीय	१११
८	मेची नमुना बहुउद्देश्यीय स.लि.सं.	बहुउद्देश्यीय	१६६
९	नवज्योती कृषि तथा पशुपालन बहुउद्देश्यीय स.लि.सं.	बहुउद्देश्यीय	१६२
१०	महिला सिंहदेवी बहुउद्देश्यीय स.लि.सं.	बहुउद्देश्यीय	३७९
११	माईवेनी कृषि बहुउद्देश्यीय स.लि.सं.	बहुउद्देश्यीय	२०९
१२	नवोदित कृषि बहुउद्देश्यीय स.लि.सं.	बहुउद्देश्यीय	९३

बचत तथा ऋण सहकारी

क्र.सं.	बचत तथा ऋण सहकारीको नाम	प्रकृति	आवद्ध सदस्य संख्या
१	नवज्योती बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	३००
२	सिद्धेश्वरी बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	२३८
३	पुवाखोला बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	८०
४	बरबोटे बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	६७४
५	जागृति बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	९१५
६	उज्वल भविष्य बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	३७
७	सुनगाभा बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	१६६१
८	छिमेकी बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	६०४
९	मेचीनारी बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	१२३५
१०	सुन्तलाबारी बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	९०
११	फराकिलो मैत्री बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	४३१
१२	महिला उद्धमी बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	३२७
१३	करुणा बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	३७
१४	सूर्यरत्न बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	0
१५	प्रगती बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	११०२
१६	नारायणी बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	२११
१७	माछापुच्छ्रे बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	१३९२

१८	सम्झना बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	१२०
१९	रत्नमाई बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	४१६
२०	जनकल्यण बचत तथा ऋण स.लि.सं.	बचत तथा ऋण	१६२

अन्य सहकारी

क्र.सं.	अन्य सहकारीको नाम	आबद्ध सदस्य संख्या
१	ग्रीनहिल चिया उ.लि.सं.स.	१२७
२	साँखेजुङ्ग चिया उ.लि.सं.स.	८०
३	दुर्लभ कंचन चिया उ.लि.सं.स.	०
४	बरबोटेली चिया उ.लि.सं.स.	९३
५	जैविक चिया उत्पादक सलि.स.	६४
६	सुपरग्रीन अर्ग्यानिक कफी उ.लि.सं.स.	११२
७	ज्वाला ग्रामिण विद्युत सलि.सं.	१८३
८	कोठीडाँडा सूचना तथा संञ्चार सलि.सं.	०

सहकारीमा संलग्नता

सि.नं.	सहकारीका् किसिम	संलग्नता जम्मा	प्रतिसत
१	उत्पादनमूलक सहकारी	१२३६५	४४.६
२	बहुउदेश्यीय सहकारी	४६५९	१६.८
३	बचत तथा ऋण सहकारी	१००३२	३६.२
४	अन्य सहकारी	६५९	२.३
५	सहकारीमा सलग्ना प्रतिसत	२७७१४	५४.५

स्रोत: सर्वेक्षण, २०८१

परिच्छेद ५:
सामाजिक अवस्था

५.१ पृष्ठभूमी

शिक्षा, स्वास्थ्य र समावेशीकरणका आधारभूत सबालहरुलाई मौलिक हकको रुपमा नेपालको संविधान २०७२ ले स्थापित गरेको छ । माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य र नीति निर्माण तहमा समाजको पछाडि परेको वर्ग तथा क्षेत्रको सहभागितालाई सुनिश्चित गर्ने कानूनी तथा नीतिगत आधारहरु तयार भइसकेका छन् । नगरपालिकामा स्वस्थ्य, सक्षम र श्रृजनशील जनशक्ति उत्पादन गर्न, आर्थिक रुपले सक्रिय नागरिकहरुलाई आर्थिक विकासका विभिन्न क्षेत्रमा सहभागी बनाउन तथा समाजलाई लैङ्गिकमैत्री, बिभेदमुक्त र समतामूलक बनाउन शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई, सामाजिक समावेशीकरण, युवा तथा खेलकुद, कला तथा संस्कृति जस्ता क्षेत्रमा बिद्यमान अवस्था देहायअनुसार गरिएको छ ।

५.२ शैक्षिक तथा मानव संशाधन विकास

नगरपालिकामा सञ्चालन भइरहेका विभिन्न तहका शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण हेर्दा पठनपाठनका लागि ४ वटा क्याम्पस, माध्यमिक विद्यालय ३४ वटा, आधारभूत विद्यालय ४५ वटा र बालविकास केन्द्र ७१ वटा गरी जम्मा १५४ वटा शिक्षण संस्थाहरू रहेका छन् । महेन्द्र रत्न बहुमुखी क्याम्पस र सामुदायिक कृषि क्याम्पस यहाँका प्रमुख शिक्षण संस्थाको रुपमा रहेका छन् । यहाँको ५ वर्ष वा त्यो भन्दा माथी उमेर समूहको साक्षरता दर ९८% रहेको छ जसमध्ये पुरुष साक्षरता दर ९८% छ भने महिला साक्षरता दर ९७ % रहेको छ र विद्यालय उमेरका बालबालिका विद्यालय बाहिर रहेका संख्या नगन्य मात्रामा छ । हाल यस नगरपालिकामा पर्यटनलाई प्राथमिकतामा राखी पाठ्यक्रमले निर्धारण गरे अनुसार स्थानीय विषयको रुपमा विशेष पाठ्यक्रम समेत तयार गरिएको छ जसमा कक्षा १-५ मा हाम्रो नगर विषय र कक्षा ६-८ मा पर्यटन विषय थप गरिएको छ ।

५.२.१ पाँचबर्ष भन्दा माथिको साक्षरता तथा शैक्षिक विवरण

- कूल साक्षरता दर ९८.२५ प्रतिशत (पुरुष साक्षरता दर ९९.४०%, महिला साक्षरता दर ९७.१०%)
- इलाम जिल्ला साक्षर जिल्ला घोषणा २०७४ आषाढ २८ गते

तालिका न. ७४: पाँचबर्ष माथिको साक्षता तथा शैक्षिक योग्यता विवरण

वडा	आधारभूत (कक्षा ८ सम्म)	पढ्न लेख्न नजान्ने	पुर्व प्रावि	माध्यमिक (८ देखि १२ सम्म)	साक्षर	स्नातक	स्नातकोत्तर	जम्मा
१	८४२	३८१	३८२	१५९५	७७०	३१८	९०	४३७८
२	४६७	२२०	१८७	१००४	४०५	२०८	४६	२५३७
३	६८४	२६७	३०२	११७९	५१७	१७४	४४	३१६७
४	७१८	२०६	१५८	१०८२	३८३	२२९	३४	२८१०
५	७९७	५५६	४९२	१६४९	८९९	४५८	१२८	४९७९
६	७५१	२५६	१४२	१४९३	४४७	४७०	१३२	३६९१
७	६२४	३११	४८६	२०८०	६६३	११४८	४३२	५७४४
८	९७७	२५६	३८५	१२४५	४४७	३६०	१४२	३८१२
९	१०१२	५३४	४२८	१७०१	६०४	४५५	१११	४८४५
१०	१०७१	५५६	७२२	१७८८	८२१	३१५	७०	५३४३
११	८४५	३४१	४७७	१२२३	६४६	२२२	१५	३७६९
१२	६३७	३४५	३३१	१०३१	४५८	१८२	३१	३०१५
जम्मा	**९४२५**	**४२२९**	**४४९२**	**१७०७०**	**७०६०**	**४५३९**	**१२७५**	**४८०९०**
प्रतिसत	**१९.६**	**८.७९**	**९.३४**	**३५.५**	**१४.७**	**९.४४**	**२.६५**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

५.२.२ तहगत रुपमा शैक्षिक संस्था/विद्यालय विवरण

तालिका न. ७५: तहगत रुपमा शैक्षिक संस्थाहरुको विवरण

सि.नं.	शैक्षिक तह	जम्मा
१	क्याम्पस,	४
२	माध्यमिक विद्यालय	३४
३	आधारभूत	४५
९	बाल विकास केन्द्र	७१
	जम्मा	१५४

स्रोतः इलाम नगरपालिका

५.२.३ विद्यालय तथा प्रधानाध्यापकहरुको बिबरण

तालिका न. ७६: शिक्षक तथा विद्यालय विवरण

सि.न.	बिद्यालयको नाम	स्थान /ठेगाना	प्रधानाध्यापकको नाम	संचालित कक्षा	सम्पर्क नं.
१	आदर्श माध्यमिक विद्यालय	सुन्तलावारी	कुमार पौडेल	पूर्व प्रा.वि.–१२	९८५२६६८०४७३
२	नेपालटार माध्यमिक विद्यालय	नेपालटार	गोपाल प्रसाद कट्टेल	पूर्व प्रा.वि.–१२	९८१५९१२९९१
३	जनता आधारभुत विद्यालय	सांखेजुङ्ग	चन्द्र बहादुर वस्नेत	पूर्व प्रा.वि.–८	९८१४०४३३५५६
४	सिंहदेवि आधारभुत विद्यालय	सुम्बेक	भोजराज निरौला	पूर्व प्रा.वि.–५	९८४४६५८३७४
५	सुम्बेक माध्यमिक विद्यालय	सुम्बेक	नरेश कुमार राई	पूर्व प्रा.वि.–१०	९८४४६७२६६६
६	बाल्मिकी सिंहदेवि आधारभुत विद्यालय	पुवामझुवा	चित्रदेव सापकोटा	पूर्व प्रा.वि.–८	९८४४६२२३१३
७	विणापाणी माध्यमिक विद्यालय	पुवामझुवा	तिर्थराज दुलाल	पूर्व प्रा.वि.–१०	९८४२६६२३६१
८	सिद्धार्थ आधारभुल विद्यालय	पुवामझुवा	लक्ष्मी गुरुङ्ग	पूर्व प्रा.वि.–३	९८०७९७८८६०
९	शारदा माध्यमिक विद्यालय	पुवामझुवा	गंगालाल राई	पूर्व प्रा.वि.–१०	९८४२६३५१५४
१०	सूर्योदय आधारभुत विद्यालय	घलेटार	प्रेम कुमार घिमिरे	पूर्व प्रा.वि.–५	९८४१५५७६६३
११	बालमण्डल माध्यमिक विद्यालय	जस्विरे	दल बहादुर खत्री	पूर्व प्रा.वि.–१२	९८४२६३५४४०
१२	सिद्धेश्वरी आधारभुत विद्यालय	बरबोटे	डम्बरुवल्लभ शर्मा	पूर्व प्रा.वि.–८	९८५२६८००४५
१३	देवकोटा आधारभुत विद्यालय	भित्ते	चुडामणी आचार्य	पूर्व प्रा.वि.–५	९८४२७८०६२९
१४	रुक्मिणी आधारभुत विद्यालय	मलाते	वेद प्रसाद दुलाल	पूर्व प्रा.वि.–५	९८१४०९५४१६
१५	अमर माध्यमिक विद्यालय	बरबोटे	सोमनाथ निरौला	पूर्व प्रा.वि.–१२	९८५२६८५०३९
१६	चन्द्रोदय आधारभुत विद्यालय	आरुबोटे	सुमन भुर्तेल	पूर्व प्रा.वि.–५	९८४२७८१४२४
१७	बरबोटे आधारभुत विद्यालय	ओखे	रिखीराम खनाल	पूर्व प्रा.वि.–८	९८४२६३५७२६
१८	देवि आधारभुत विद्यालय	तोरीबारी	चम्पादेवी भण्डारी	पूर्व प्रा.वि.–५	९८४२७८०२८८
१९	सप्तमाई गरुकुल संस्कृतविद्याश्रम मा. वि.	तोरीबारी	सोमनाथ खतिवडा	पूर्व प्रा.वि.–१०	९८४२७२८०८०
२०	महमाई आधारभुत विद्यालय	दुधाङ्ग	दिपक चन्द्र भट्टराई	पूर्व प्रा.वि.–४	९८६२६६९६११
२१	दुर्गा आधारभुत विद्यालय	बरबोटे	जीत बहादुर कार्की	पूर्व प्रा.वि.–५	९८४२६२७६७८
२२	एकता आधारभुत विद्यालय	भोर्लेनी	दुर्गा देवि अधिकारी	पूर्व प्रा.वि.–५	९७६२६२२२२४
२३	देवकोटा आधारभुत विद्यालय	घोष	शरद कन्दड्वा	पूर्व प्रा.वि.–५	९८४२६३६०४६
२४	सत्यनारायण आधारभुत विद्यालय	पिपलवोटे	दुर्गा अधिकारी	पूर्व प्रा.वि.–५	९८४२६४६४३२

२५	द्रुपादेवि आधारभुत विद्यालय	बरभैया	रमेश प्रसाद गौतम	पूर्व प्रा.वि.–५	९८४४६९२२०२
२६	जनकल्याण आधारभुत विद्यालय	सिडफिङ्ग	मोहन कुमार निरौला	पूर्व प्रा.वि.–८	९८४२६३५१०३
२७	आदर्श आधारभुत विद्यालय	चियाबारी	तारादेवी बाँस्कोटा	पूर्व प्रा.वि.–५	९८४२६४५३६०
२८	विद्या आधारभुत विद्यालय	तिल्केनी	विजय कुमार सुवेदी	पूर्व प्रा.वि.–५	९८४२७२१९२६
२९	सिंहदेवि आधारभुत विद्यालय	तिल्केनी	ढाकाराम न्यौपाने	पूर्व प्रा.वि.–५	९८४२६६२२०७
३०	महेन्द्रोदय आधारभुत विद्यालय	महभिर	पुष्पा कार्की	पूर्व प्रा.वि.–५	९८४२७३६४०९
३१	पोखरी आधारभुत विद्यालय	गोलबस्ती	शशिकला गुरागाईं	पूर्व प्रा.वि.–५	९८६२६६९५५५
३२	भगवती माध्यमिक विद्यालय	गोलाखर्क	डोरकुमार पौडेल	पूर्व प्रा.वि.–१०	९८४२१३४१५०
३३	महमाई आधारभूत विद्यालय	भन्ज्याङ्ग	दिपक गजमेर	पूर्व प्रा.वि.–८	९८४२६३६४७७
३४	नन्द माध्यमिक विद्यालय	गोदक	उमेश बुडाथोकी	पूर्व प्रा.वि.–१०	९८५११३६६४०
३५	नयां नमूना आधारभुत विद्यालय	गोदक	भाष्कर भारद्वज	पूर्व प्रा.वि.–५	९८४२७२९४१०
३६	नारायण आधारभुत विद्यालय	जौबारी	पुष्पराज पोखेल	पूर्व प्रा.वि.–५	९८६२६७०३४६
३७	पूर्णस्मारक माध्यमिक विद्यालय	गोदक	प्रेम प्रसाद घिमिर	पूर्व प्रा.वि.–१२	९८४२७२५०५१
३८	महामाया आधारभुत विद्यालय	भण्डारीबेंसी	नर बहादुर कार्की	पूर्व प्रा.वि.–५	९८४२७३८३२५
३९	महेश्वरा आधारभुत विद्यालय	निन्दाखु	खेमराज आचार्य	पूर्व प्रा.वि.–८	९८४२६३६८०१
४०	जनकल्याण आधारभुत विद्यालय	निर्फूक	सुनिता बराल	पूर्व प्रा.वि.–५	९८१६०९२६६४
४१	सिद्धेश्वरी आधारभुत विद्यालय	याङनाम	लाल बहादुर एक्तेन	पूर्व प्रा.वि.–५	९८१७०६१५१६
४२	दोभान आधारभुत विद्यालय	राकासे	टीका कटुवाल श्रेष्ठ	पूर्व प्रा.वि.–५	९८४२६२७५३७
४३	जलेश्वरी आधारभुत विद्यालय	लुडरुपा	चन्द्रकला नेपाल	पूर्व प्रा.वि.–५	९८०२५२०१५०
४४	बालकन्या माध्यमिक विद्यालय	सोयाक	अमिरमान तामाङ्ग	पूर्व प्रा.वि.–१०	९७६२६१५१९५
४५	सिम्ले आधारभुत विद्यालय	सिम्ले	पदम बहादुर लोक्ताम	पूर्व प्रा.वि.–५	९८४२७६७०७२
४६	अमरज्योति आधारभुत विद्यालय	साङरुम्बा	पुण्य कट्टेल	पूर्व प्रा.वि.–८	९८४२६३५४३३
४७	देउराली आधारभुत विद्यालय	साङरुम्बा	नेत्र प्रसाद निरौला	पूर्व प्रा.वि.–५	९८४२६४५१८९
४८	रत्नलक्ष्मी आधारभुत विद्यालय	साङरुम्बा	उमाकान्त भट्टराई	पूर्व प्रा.वि.–५	९८६२६७००३९०
४९	साङरुम्बा माध्यमिक विद्यालय	साङरुम्बा	मातृका प्रसाद विश्वकर्मा	पूर्व प्रा.वि.–१२	९८६२७४०४०८

स्रोत: शैक्षिक बुलेटिन २०७९/८० इलाम नगरपालिका

५.२.४ विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका तहगत छात्रछात्राको विवरण

तालिका न. ७७: विद्यालयगत विद्यार्थी बिबरण (सामुदायिक)

सि.नं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	बाल विकास			कक्षा १–५			कक्षा ६–८			कक्षा ९–१०			कक्षा १२			जम्मा		
			छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	नेपालटार माध्यमिक विद्यालय	इलाम १, नेपालटार	१३	१५	२८	१९	१९	३८	६०	४३	१०३	३७	३८	७५	३९	३०	६९	१६८	१४५	३१३
२	जनता आधारभूत विद्यालय	इलाम १ सांखेजुङ्ग	५	९	१४	२५	२१	४६	२२	११	३३	०	०	०	०	०	०	५२	४१	९३
३	सिंहदेवी आधारभूत विद्यालय	इलाम २, सुम्बेक	६	१	७	३	५	८	०	०	०	०	०	०	०	०	०	९	६	१५
४	सुम्बेक माध्यमिक विद्यालय	इलाम २ सुम्बेक	५	५	१०	२१	१२	३३	३६	२९	६५	२०	१७	३७	०	०	०	८२	६३	१४५
५	वाल्मिकी सिंहदेवी आधारभूत विद्यालय	इलाम ३ पुवामझुवा	३	८	११	१८	१९	३७	२८	२३	५१	०	०	०	०	०	०	४९	५०	९९
६	विणापाणी माध्यमिक विद्यालय	इलाम ३ पुवामझुवा	१०	५	१५	२९	२८	५७	३०	१२	४२	२७	२६	५३	०	०	०	९६	७१	१६७
७	सिद्धार्थ आधारभूत विद्यालय	इलाम ३ पुवामझुवा	८	१	९	५	६	११	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१३	७	२०
८	शारदा माध्यमिक विद्यालय	इलाम ३, वेतेनी	४	४	८	३७	२६	६३	३१	२४	५५	९	९	१८	०	०	०	८१	६३	१४४
९	सूर्योदय आधारभूत विद्यालय	इलाम ४, घलेटार	६	१०	१६	१५	१८	३३	०	०	०	०	०	०	०	०	०	२१	२८	४९
१०	बालमण्डल माध्यमिक विद्यालय	इलाम ४, जस्विरे	११	१०	२१	२७	२९	५६	३३	२५	५८	१६	१५	३१	१५	८	२३	१०२	८७	१८९
११	सिद्धेश्वरी आधारभूत विद्यालय	इलाम ४, बरबोटे	१२	१०	२२	२७	२७	५४	१३	१९	३२	०	०	०	०	०	०	५२	५६	१०८
१२	देवकोटा आधारभूत विद्यालय	इलाम ४, भित्ते	११	१५	२६	२६	२७	५३	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३७	४२	७९
१३	रुक्मिणी आधारभूत विद्यालय	इलाम ४, मलाते	६	९	१५	१६	१८	३४	०	०	०	०	०	०	०	०	०	२२	२७	४९
१४	अमर माध्यमिक विद्यालय	इलाम ४/५, बरबोटे	४६	३५	८१	९३	८८	१८१	९५	९२	१८७	७६	११७	१९३	६०	५५	११५	३७०	३८७	७५७
१५	चन्द्रोदय आधारभूत विद्यालय	इलाम ५, बरबोटे	६	४	१०	११	७	१८	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१७	११	२८
१६	बरबोटे आधारभूत विद्यालय	इलाम ५, ओखे	५	५	१०	४	१३	१७	१३	९	२२	०	०	०	०	०	०	२२	२७	४९
१७	देवी आधारभूत विद्यालय	इलाम ५, तोरीबारी	०	१	१	२	२	४	०	०	०	०	०	०	०	०	०	२	३	५
१८	सप्तमाई गुरुकुल संस्कृत विद्याश्रम माध्यमिक विद्यालय	इलाम ५, तोरीबारी	२	३	५	४	५	९	०	४२	४२	०	३५	३५	०	०	०	६	८५	९१
१९	महमाई आधारभूत विद्यालय	इलाम ५, दुधाङ्ग	२	०	२	८	२	१०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१०	२	१२
२०	दुर्गा आधारभूत विद्यालय	इलाम ५, बरबोटे	१८	१२	३०	२०	१९	३९	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३८	३१	६९
२१	एकता आधारभूत विद्यालय	इलाम ५, भोर्लेनी	४	६	१०	१३	१७	३०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१७	२३	४०
२२	देवकोटा आधारभूत विद्यालय	इलाम ६, घोष	२	३	५	१७	११	२८	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१९	१४	३३
२३	सत्यनारायण आधारभूत विद्यालय	इलाम ६, पिपलबोटे	२	४	६	१४	१५	२९	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१६	१९	३५
२४	द्रुपादेवी आधारभूत विद्यालय	इलाम ६, बरभैया	४	१०	१४	१०	११	२१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१४	२१	३५
२५	जनकल्याण आधारभूत विद्यालय	इलाम ६, सिडफिङ्ग	१०	१८	२८	२१	३३	५४	१५	१५	३०	०	०	०	०	०	०	४६	६६	११२

२६	आदर्श आधारभूत विद्यालय	इलाम ७, चियाबारी	२	४	६	१५	२२	३७	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१७	२६	४३
२७	आदर्श माध्यमिक विद्यालय	इलाम ७, सुन्तलाबारी	५	४	९	३०	४१	७१	१०९	११२	२२१	१००	१००	२००	२७५	२१४	४८९	५१९	४७१	९९०
२८	विद्या आधारभूत विद्यालय	इलाम ८, तिल्केनी	३	५	८	१०	१३	२३	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१३	१८	३१
२९	सिंहदेवी आधारभूत विद्यालय	इलाम ८, तिल्केनी	३	९	१२	९	१३	२२	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१२	२२	३४
३०	महेन्द्रोदय आधारभूत विद्यालय	इलाम ८, महभिर	३	७	१०	१६	६	२२	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१९	१३	३२
३१	पोखरी आधारभूत विद्यालय	इलाम ९, गोलबस्ती	२	३	५	३	३	६	०	०	०	०	०	०	०	०	०	५	६	११
३२	भगवती माध्यमिक विद्यालय	इलाम ९, गोलाखर्क	३	१०	१३	२३	१५	३८	२५	१८	४३	५३	३१	८४	०	०	०	१०४	७४	१७८
३३	महमाई आधारभूत विद्यालय	इलाम ९, भन्ज्याङ्ग	१०	१२	२२	३२	४७	७९	५०	३२	८२	०	०	०	०	०	०	९२	९१	१८३
३४	नन्द माध्यमिक विद्यालय	इलाम १०, गोदक	१०	१५	२५	२७	१९	४६	२५	२५	५०	१८	१६	३४	०	०	०	८०	७५	१५५
३५	नयाँ नमूना आधारभूत विद्यालय	इलाम १०, गोदक	७	५	१२	९	१०	१९	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१६	१५	३१
३६	नारायण आधारभूत विद्यालय	इलाम १०, जौबारी	१०	९	१९	२०	११	३१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३०	२०	५०
३७	पूर्णस्मारक माध्यमिक विद्यालय	इलाम १०, तेर्सेगाउँ	२	२	४	११	१७	२८	२६	२२	४८	३२	२१	५३	१८	११	२९	८९	७३	१६२
३८	महामाया आधारभूत विद्यालय	इलाम १०, भण्डारीबेंसी	६	१०	१६	१४	९	२३	०	०	०	०	०	०	०	०	०	२०	१९	३९
३९	महेश्वरा आधारभूत विद्यालय	इलाम ११, निन्दाखु	१२	११	२३	१८	३२	५०	२८	१९	४७	०	०	०	०	०	०	५८	६२	१२०
४०	जनकल्याण आधारभूत विद्यालय	इलाम ११, निर्फूक	२	१	३	७	१६	२३	०	०	०	०	०	०	०	०	०	९	१७	२६
४१	सिद्धेश्वरी आधारभूत विद्यालय	इलाम ११, याङनाम	३	२	५	१३	१७	३०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१६	११	३५
४२	दोभान आधारभूत विद्यालय	इलाम ११, राकाशे	२	७	९	११	७	१८	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१३	१४	२७
४३	जलेश्वरी आधारभूत विद्यालय	इलाम ११, लुङरुप्पा	३	४	७	८	२	१०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	११	६	१७
४४	बालकन्या माध्यमिक विद्यालय	इलाम ११, सोयाक	१३	१४	२७	२८	२२	५०	३२	४१	७३	२५	२२	४७	०	०	०	९८	९९	१९७
४५	सिम्ले आधारभूत विद्यालय	इलाम ११, सोयाक	६	१३	१९	१५	१३	२८	०	०	०	०	०	०	०	०	०	२१	२६	४७
४६	अमरज्योति आधारभूत विद्यालय	इलाम १२, साङरुम्बा	७	२०	२७	३५	३१	६६	१४	१५	२९	०	०	०	०	०	०	५६	६६	१२२
४७	देउराली आधारभूत विद्यालय	इलाम १२, साङरुम्बा	०	५	५	१०	१०	२०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१०	१५	२५
४८	रत्नलक्ष्मी आधारभूत विद्यालय	इलाम १२, साङरुम्बा	७	६	१३	३३	२६	५९	२६	२४	५०	०	०	०	०	०	०	६६	५६	१२२
४९	साङरुम्बा माध्यमिक विद्यालय	इलाम १२, साङरुम्बा	३	७	१०	१८	१७	३५	२२	२३	४५	२७	२१	४८	८	१४	२२	७८	८२	१६०
जम्मा			३२५	३८८	७१३	९००	८९७	१७९७	७३३	६७५	१४०८	४४०	४६८	९०८	४१५	३३२	७४७	२८१३	२७६०	५५७३

स्रोतः शैक्षिक बुलेटिन २०७९/०८०

तालिका न. ७८: विद्यालयगत विद्यार्थी बिबरण (संस्थागत)

सि.नं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	बाल विकास			कक्षा १–५			कक्षा ६–८			कक्षा ९–१०			कक्षा १२			जम्मा		
			छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
ज्ञ	आशादिप अंग्रेजी वोर्डिङ्ग स्कुल	इलाम १, रक्से	५१	५२	१०३	६३	७०	१३३	१२	२१	३३	२४	१३	३७	०	०	०	१५०	१५६	३०६
२	बि.बि. मेमोरियल अंग्रेजी वोर्डिङ्ग स्कूल	इलाम १, सांखेजुङ्ग	३४	४७	८१	९७	११५	२१२	४७	५४	१०१	२३	३४	५७	०	०	०	२०१	२५०	४५१
३	सांखेजुङ्ग ग्रिनहिल एकाडेमी	इलाम १, सांखेजुङ्ग	४०	४६	८६	६७	८६	१५३	३३	१८	६१	१४	२३	३७	०	०	०	१५४	१८३	३३७
४	सुम्वेक स्टार अंग्रेजी वोर्डिङ्ग स्कूल	इलाम २, सुम्बेक	११	१५	२६	४४	३६	८०	१६	२१	३७	०	०	०	०	०	०	७१	७२	१४३
५	इलाम माउन्ट छिन्टापु अंग्रेजी वोर्डिङ्ग	इलाम ३, पुवामझुवा	१९	२२	४१	१९	७	२६	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३८	२९	६७
६	ब्लु बेल्स एकाडेमी	इलाम ३, पुवामझुवा	१०	१०	२०	४	५	९	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१४	१५	२९
७	इलाम सगरमाथा अंग्रेजी स्कूल	इलाम ४, चारखांदे	५	१२	१७	१४	२६	४०	६	१४	२०	२	३	५	०	०	०	२७	५५	८२
८	रोडोडेन्ड्रोन इलाम बरबोटे वोर्डिङ्ग स्कूल	इलाम ५, बरबोटे	१८	१०	२८	४०	५०	९०	२५	३७	६२	८	११	१९	०	०	०	९१	१०८	१९९
९	माउण्ट मेरी अंग्रेजी स्कूल	इलाम ५, विल्याँटे	२४	४७	७१	५१	५५	१०६	१७	१२	२९	०	०	०	०	०	०	९२	११४	२०६
१०	प्रज्ञा सदन सेकेण्डरी अंग्रेजी स्कूल	इलाम ६, पिपलबोटे	२९	३४	६३	६७	७६	१४३	३०	४८	७८	२०	२६	४६	०	०	०	१४६	१८४	३३०
११	मण्टेश्वरी सेकेन्डरी स्कूल	इलाम७,नारायणस्थान	८५	९२	१७७	११२	१३३	२४५	५१	६९	१२०	३०	२१	५१	०	०	०	२७८	३१५	५९३
१२	ज्योति सदन वोर्डिङ्ग स्कूल	इलाम ७, निकुन्जपथ	८	८	१६	२६	२५	५१	१०	१४	२४	१९	१५	३४	०	०	०	६३	६२	१२५
१३	माइभ्याली मन्टेश्वरी	इलाम ७, चोकबजार	३०	४०	७०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३०	४०	७०
१४	जुविलेन्ट इलाइट एकाडेमी	इलाम ७, नविनचोक	५२	५१	१०३	१३५	१५०	२८५	१०८	९०	१९८	३९	४६	८५	०	०	०	३३४	३३७	६७१
१५	ग्रिनभ्याली एकाडेमी	इलाम ७, मालापथ	६३	६३	१२६	१७३	२११	३८४	१३७	१४५	२८२	५९	७९	१३८	०	०	०	४३२	४९८	९३०
१६	समता स्कूल इलाम	इलाम७, सुन्तलाबारी	१४	१९	३३	७३	७७	१५०	४५	७३	११८	४९	४१	९०	०	०	०	१८१	२१०	३९१
१७	ज्योति विद्या मन्दिर	इलाम ८, तिल्केनी	३०	४६	७६	५६	४६	१०२	१४	१६	३०	०	०	०	०	०	०	१००	१०८	२०८
१८	हेलिओसिस अंग्रेजी वोर्डिङ्ग स्कूल	इलाम ९, गोलाखर्क	२०	२१	४१	३४	३५	६९	१५	१४	२९	०	०	०	०	०	०	६९	७०	१३९
१९	गोल्डन फ्युचर अंग्रेजी वोर्डिङ्ग स्कूल	इलाम ९, भन्ज्याङ्ग	२७	२३	५०	५६	६४	१२०	३०	३३	६३	२०	१७	३७	०	०	०	१३३	१३७	२७०
२०	सुनाखरी अंग्रेजी वोर्डिङ्ग स्कूल	इलाम ९, भन्ज्याङ्ग	२२	२१	४३	२९	४२	७१	११	१८	२९	१२	१०	२२	०	०	०	७४	९१	१६५
२१	माउन्ट मेची वोर्डिङ्ग स्कूल	इलाम ९, सिंहनगर	२६	३३	५९	३४	५३	८७	१७	२३	४०	१६	२६	४२	०	०	०	९३	१३५	२२८
२२	हेरिटेज नेशनल एकाडेमी	इलाम ९, सिलिखान	६५	६६	१३१	१३९	२०८	३४७	९६	११७	२१३	५०	६२	११२	२१	२१	४२	३७१	४७४	८४५
२३	इन्द्रेणी अंग्रेजी वोर्डिङ्ग स्कूल	इलाम १०, गोदक	२४	१४	३८	३४	४७	८१	१६	१८	३४	०	०	०	०	०	०	७४	७९	१५३
२४	हरिहर मेमोरियल अंग्रेजी स्कूल	इलाम १०, गोदक	२६	२०	४६	३८	४७	८५	२४	१२	३६	०	०	०	०	०	०	८८	७९	१६७
२५	रत्नमाइ विद्या मन्दिर	इलाम १२, साङरुम्बा	१	७	८	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	७	८
जम्मा			६८३	७७८	१४६१	१३३३	१५७०	२९०३	७२०	८४७	१५६७	३८५	४२७	८१२	२१	२१	४२	३१४२	३६४३	६७८५

श्रोत: इलाम नगरपालिका

५.२.५ : इलाम नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका क्याम्पस तथा प्राविधिक शिक्षालयहरुको बिबरण

तालिका न. ७९: क्याम्पस तथा प्राविधिक शिक्षालयहरुको बिबरण:

क.स	क्याम्पसको नाम	ठेगाना	संचालित तह	संकाय
१	महेन्द्र रत्न बहुमुखी क्याम्पस, इलाम	इ.न.पा. ७	स्नातक/स्नातकोत्तर	मानविकी, शिक्षा, व्यवस्थापन र बागवनी
२	इलाम सामुदायिक कृषि क्याम्पस	इ.न.पा. ९	स्नातक	कृषि विज्ञान
३	इलाम उच्च मा.वि.	इ.न.पा. ९	स्नातक	मानविकी, शिक्षा, व्यवस्थापन
४	रत्न कुमार वान्तवा बहुप्राविधिक शिक्षालय	इ.न.पा. १	३ बर्षे डिप्लोमा	कृषि, वन, बाली विज्ञान, सिभिल इन्जिनियरिङ्ग, फार्मेसी आदि
५	इलाम आइ.टि. कलेज	इ.न.पा. ६		

तालिका न. ८०: प्राविधिक शिक्षालयमा (कोचिंड तथा ट्रेनिड सेन्टर) अध्ययनरत छात्रछात्राको विवरण

सि.नं	व्यवसायको नाम	टोल	प्रमुखको नाम	फोन नं.	स्थापना	शिक्षक		विद्यार्थी संख्या	
						पुरुष	महिला	छात्रा	छात्र
१	एन.एस. सि.एस.सि.	भानुरत्न	पिताम्बर आचार्य		२०५०	१	१	५०	५०
२	ब्लिट कलेज	मालापथ		९८२४९५०९४९	२०७६	३	१	२२	१०
३	माईपोखरी ट्रेनिङ्ग सेण्टर	मालापथ	भागेश्वर गुरुङ्ग	९८०६०९१६९९	२०६९	४	०	१०	०
४	प्यारामिड टेक्निकल इस्टिच्युड	भानुरत्न	नेत्र पोखेल	९८५२६८१७७३		९	२		
५	अमेरीकन कर्नर इलाम	बिरेन्द्रचोक	हेम प्रसाद पौडेल	९८४२७८४८४१	२०६८	१	०	०	०
६	के.एम.टि कलेज	प्रकाशपथ	कृष्ण कुमार राई	०२७५२४४२३	२०६३	३	४	६००	५००
७	शेर्पा मल्टि ट्रेनिङ्ग सेण्टर	मालापथ	लाप्साङ्ग शेर्पा	९८५२६८१३९३	२०७५	२	०	२९	६
८	आमा किन्नरगार्डेन	मालापथ	करुणा श्रेष्ठ	९८१४९४२४७२	२०७५	०	७	२०	३०
९	सम्पदा किड्स क्लव	फूलगाँछी	राजेश पराजुली		२०६७	२	५	७	९
	जम्मा					२५	२०	७३८	६०५
	प्रतिसत							५५	४५

स्रोत:घरधुरी सर्भेक्षण, २०७९

५.२.६ विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका तहगत छात्रछात्रा तथा शिक्षकको विवरण

तालिका न. ८१: बिद्यालयमा रहेका छात्रछात्रा तथा शिक्षकहरुको विवरण

सि.न	विद्यालयको नाम	स्थान	शिक्षक दरबन्दी संख्या	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	आदर्श माध्यमिक विद्यालय	सुन्तलावारी	२८	५१९	४७१	९९०
२	नेपालटार माध्यमिक विद्यालय	नेपालटार	१९	१६८	१४५	३१३
३	जनता आधारभुत विद्यालय	सांखेजुङ्ग	९	५२	४१	९३
४	सिंहदेवि आधारभुत विद्यालय	सुम्बेक	२	९	६	१५
५	सुम्बेक माध्यमिक विद्यालय	सुम्बेक	१५	८२	६३	१४५

६	बाल्मिकी सिंहदेवि आधारभुत विद्यालय	पुवामझुवा	८	४९	५०	९१
७	विणापाणी माध्यमिक विद्यालय	पुवामझुवा	१३	९६	७१	१६७
८	सिद्धार्थ आधारभुल विद्यालय	पुवामझुवा	२	१३	७	२०
९	शारदा माध्यमिक विद्यालय	पुवामझुवा	१०	८१	६३	१४४
१०	सूर्योदय आधारभुत विद्यालय	घलेटार	४	२१	२८	४१
११	बालमण्डल माध्यमिक विद्यालय	जस्विरे	१४	१०२	८७	१८९
१२	सिद्धेश्वरी आधारभुत विद्यालय	बरबोटे	९	५२	५६	१०८
१३	देवकोटा आधारभुत विद्यालय	भित्ते	४	३७	४२	७९
१४	रुक्मिणी आधारभुत विद्यालय	मलाते	३	२२	२७	४९
१५	अमर माध्यमिक विद्यालय	बरबोटे	२०	३७०	३८७	७५७
१६	चन्द्रोदय आधारभुत विद्यालय	आरुबोटे	२	१७	११	२८
१७	बरबोटे आधारभुत विद्यालय	ओखे	७	२२	२७	४९
१८	देवि आधारभुत विद्यालय	तोरीबारी	१	२	३	५
१९	सप्तमाई गरुकुल संस्कृत विद्याश्रम मा. वि.	तोरीबारी	११	६	८५	९१
२०	महमाई आधारभुत विद्यालय	दुधाङ्ग	२	१०	२	१२
२१	दुर्गा आधारभुत विद्यालय	बरबोटे	५	३८	३१	६९
२२	एकता आधारभुत विद्यालय	भोर्लेनी	३	१७	२३	४०
२३	देवकोटा आधारभुत विद्यालय	घोष	३	१९	१४	३३
२४	सत्यनारायण आधारभुत विद्यालय	पिपलवोटे	५	१६	१९	३५
२५	द्रुपादेवि आधारभुत विद्यालय	बरभैया	३	१४	२१	३५
२६	जनकल्याण आधारभुत विद्यालय	सिङफिङ्ग	८	४६	६६	११२
२७	आदर्श आधारभुत विद्यालय	चियाबारी	५	१७	२६	४३
२८	विद्या आधारभुत विद्यालय	तिल्केनी	६	१३	१८	३१
२९	सिंहदेवि आधारभुत विद्यालय	तिल्केनी	५	१२	२२	३४
३०	महेन्द्रोदय आधारभुत विद्यालय	महभिर	४	१९	१३	३२
३१	पोखरी आधारभुत विद्यालय	गोलबस्ती	३	५	६	११
३२	भगवती माध्यमिक विद्यालय	गोलाखर्क	१६	१०४	७४	१७८
३३	महमाई आधारभूत विद्यालय	भन्ज्याङ्ग	१२	९२	९१	१८३
३४	नन्द माध्यमिक विद्यालय	गोदक	१४	८०	७५	१५५
३५	नयां नमूना आधारभुत विद्यालय	गोदक	३	१६	१५	३१
३६	नारायण आधारभुत विद्यालय	जौबारी	४	३०	२०	५०
३७	पूर्णस्मारक माध्यमिक विद्यालय	गोदक	१५	८९	७३	१६२
३८	महामाया आधारभुत विद्यालय	भण्डारीबेंसी	३	२०	१९	३९
३९	महेश्वरा आधारभुत विद्यालय	निन्दाखु	८	५८	६२	१२०

४०	जनकल्याण आधारभुत विद्यालय	निर्फूक	३	९	१७	२६
४१	सिद्धेश्वरी आधारभुत विद्यालय	याङनाम	३	१६	११	३५
४२	दोभान आधारभुत विद्यालय	राकासे	३	१३	१४	२७
४३	जलेश्वरी आधारभुत विद्यालय	लुङरुपा	२	११	६	१७
४४	बालकन्या माध्यमिक विद्यालय	सोयाक	१३	९८	९९	१९७
४५	सिम्ले आधारभुत विद्यालय	सिम्ले	२	२१	२६	४७
४६	अमरज्योति आधारभुत विद्यालय	साङरुम्बा	७	५६	६६	१२२
४७	देउराली आधारभुत विद्यालय	साङरुम्बा	३	१०	१५	२५
४८	रत्नलक्ष्मी आधारभुत विद्यालय	साङरुम्बा	७	६६	५६	१२२
४९	साङरुम्बा माध्यमिक विद्यालय	साङरुम्बा	१७	७८	८२	१६०
जम्मा				२८१३	२७६०	५५७३
				50.48	49.52	100
	संस्थागत विद्यालय तर्फ					
१	आशादिप अंग्रेजी वोर्डिङ्ग स्कूल	रक्से		१५०	१५६	३०६
२	बि.बि. मेमोरियल अंग्रेजी वोर्डिङ्ग स्कूल	सांखेजुङ्ग		२०१	२५०	४५१
३	सांखेजुङ्ग ग्रिन हिल एकाडेमी	सांखेजुङ्ग		१५४	१८३	३३७
४	सुम्बेक स्टार अंग्रेजी वोर्डिङ्ग स्कूल	सुम्बेक		७१	७२	१४३
५	इलाम माउण्ट छिन्टापु अंग्रेजी बोर्डिङ्ग स्कूल	पुवामझुवा		३८	२९	६७
६	ब्लु वेल्स एकाडेमी	पुवामझुवा		१४	१५	२९
७	इलाम सगरमाथा अंग्रेजी स्कूल	चारखाँदै		२७	५५	८२
८	रोडोडेण्ड्रोन इलाम बरबोटे बोर्डिङ्ग स्कूल	बरबोटे		९१	१०८	१९९
९	माउण्ट मेरी अंग्रेजी स्कूल	बिल्ल्याँटे		९२	११४	२०६
१०	प्रज्ञा सदन सेकेण्डरी अंग्रेजी स्कूल	पिपलबोटे		१४६	१८४	३३०
११	मण्टेश्वरी सेकेण्डरी स्कूल	नारायणस्थान		२७८	३१५	५९३
१२	ज्योति सदन वोर्डिङ्ग स्कूल	निकुन्जपथ		६३	६२	१२५
१३	माइभ्याली मण्टेश्वरी	चोकबजार		३०	४०	७०
१४	जुविलेण्ट इलाइट एकाडेमी	नविनचोक		३३४	३३७	६७१
१५	ग्रिनभ्याली एकाडेमी	मालापथ		४३२	४९८	९३०
१६	समता स्कूल इलाम	सुन्तलाबारी		१८१	२१०	३९१
१७	ज्योति विद्या मन्दिर	तिल्केनी		१००	१०८	२०८
१८	हेलिओसिस अंग्रेजी वोर्डिङ्ग स्कूल	गोलाखर्क		६९	७०	१३९
१९	गोल्डन फ्युचर अंग्रेजी वोर्डिङ्ग स्कूल	भन्ज्याङ्ग		१३३	१३७	२७०
२०	सुनाखरी अंग्रेजी वोर्डिङ्ग स्कूल	भन्ज्याङ्ग		७४	९१	१६५
२१	माउण्ट मेची वोर्डिङ्ग स्कूल			९३	१३५	२२८

२२	हेरिटेज नेशनल एकाडेमी	सिलिखान		३७१	४७४	८४५
२३	इन्द्रेणी अंग्रेजी वोर्डिङ्ग स्कूल	गोदक		७४	७९	१५३
२४	हरिहर मेमोरियल अंग्रेजी स्कूल	गोदक		८८	७९	१६७
२५	रत्नमाई विद्या मन्दिर	साङरुम्बा		१	७	८
जम्मा				३१४२	३६४३	६७८५
प्रतिसत				४६.३%	५३.७%	१०० %

स्रोत: घरधुरी सर्भेक्षण, २०८१

५.२.७ सिकाइ, उपलब्धि तथा उत्तीर्ण दर

इलाम नगरपालिकाको आ.व. *२०७९/०८०* को शैक्षिक वुलेटिनमा प्राप्त तथ्यांक अनुसार नगरक्षेत्रको सिकाई उपलब्धि तथा उत्तिर्ण दर निम्नानुसार रहेको छ । विद्यार्थी उत्रिण दर, कक्षा दोहोराउने, विद्यार्थी छोडने दर र सिकाई उपलब्धि दरहरुको विवरण निम्नानुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका न. ८२: सिकाइ, उपलब्धि (उत्तीर्ण, दोहोराउने, छोडने,) दर:

सि.नं.	विद्यार्थी उत्रिण दर	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	१ देखि ८ कक्षा			५८०३
	९ र १० कक्षा			५८.१
२	**कक्षा दोहोराउने**			
	१ देखि ८ कक्षा	३.५६	४.०९	३.८२
	९ र १० कक्षा	१.२३	३.३	२.२७
३	**विद्यार्थी छोडने दर**			
	१ देखि ८ कक्षा	२.४७	३.८२	३.१५
	९ र १० कक्षा	०.२१	१.३६	०.७९

स्रोत इ.न.पा. शिक्षा शाखा अभिलेख

५.२.८ विद्यालय शान्ति क्षेत्र र विद्यालय सुधार योजना विवरण

स्थानीय क्षेत्रको समग्र विकास कार्यमा लाग्ने क्रममा स्थानीय नेतृत्वलाई यस इलाम नगरपालिकाको शिक्षा सम्बन्धी योजना निर्माण र कार्यान्वयनका लागि बिशेष नीति तथा कार्यक्रम आवश्क छ । शैक्षिक अवस्थाको विस्तृत जानकारी र विश्लेषण पश्चात सहभागितात्मक रुपमा स्रोत पहिचान सहितको बिद्यालय सुधारका कार्यक्रमहरु नगरपालिकाको प्राथमिकता क्षेत्रमा रहनु पर्ने देखिन्छ । स्थानीय सरकार संञ्चालन ऐनले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नगरपालिकाको अलग्गै शिक्षा सम्बन्धी नीति पारित भइसेकेको छ । शैक्षिक अवसर र पूर्वाधार विकासको लागि बजेट समेत विनियोजन गरिदै आएको छ । यसका लागि नगरपालिका, बिद्यालय, अभिभावक र सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको अर्थपूर्ण सहभागितामा बिद्यालय सुधार योजना तयारी र त्यसमा समय सापेक्ष संशोधन आवश्यक छ । यसका लागि बिद्यालय शान्ति क्षेत्र आधार स्तम्भको रुपमा रहेको छ ।

५.२.९ नगरको शैक्षिक गुणस्तर

तालिका न. ८३: शैक्षिक गुणस्तरको विवरण

सि.नं.	विवरण	इकाइ	जम्मा
१	विद्यालय छाडने दर	प्रतिशत	
२	विद्यालय बाहिर रहेका (५–१५ बर्षका) बालबालिका	प्रतिशत	०

३	सामुदायिक विद्यालयमा पुस्तकालय	संख्या	१९
४	व्यवस्थित विज्ञान प्रयोगशाला भएका सामुदायिक विद्यालय	संख्या	१२
५	इन्टरनेट सुविधा भएका विद्यालय संख्या	संख्या	३७
६	खुद भर्ना दर	प्रतिशत	९०
७	माध्यमिक तहको खुद भर्ना दर	प्रतिशत	७५
८	पक्की सौचालय भएका सामुदायिक विद्यालय	प्रतिशत	९०
९	लैङ्गिकमैत्री (महिला र पुरुष अलग अलग) शौचालय भएका विद्यालय	प्रतिशत	६०
१०	सामुदायिक सिकाई केन्द्र	संख्या	४

स्रोत इ.न.पा. शिक्षा शाखा अभिलेख

५.२.१० आधारभूत र माध्यमिक बिद्यालयमा पहुँचको अवस्था

तालिका न. ८४: बिद्यालयमा पहुँचको अवस्था

वडा	१५ मिनेट भन्दा कम	१५ मिनेट देखि आधा घण्टा	आधा घण्टा देखि १ घण्टा	१ घण्टा भन्दा बढी	जम्मा
१	२९६	४०२	२७१	७४	१०४३
२	१८७	१६७	१४४	१०३	६०१
३	९१	२०५	३०२	११२	७१०
४	२२७	२३४	१४३	५८	६६२
५	४४८	३००	१५३	२३४	११३५
६	३४६	३४८	१९२	३७	९२३
७	७५६	३७४	६०	०	१०९३
८	३५४	१६६	३५२	१९३	१०६५
९	३७६	५५८	१६८	६४	११७८
१०	३८९	४३२	३३२	१४५	१२९८
११	१५३	२२०	२३४	२५५	८६६
१२	१९३	२१८	२७८	१४७	८३६
जम्मा	**३८१६**	**३६२४**	**२६२९**	**१४४१**	**११५१०**
प्रतिसत	**३३.६**	**३१.८८**	**२३.१२४**	**१२.३**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

५.२.११ शैक्षिक संस्था उपलब्ध भवन भौतिक पूर्वाधार तथा सुबिधा

तालिका न. ८५: सामुदायिक विद्यालय कलेजको शैक्षिक संस्था भवन र पूर्वाधारको विवरण

		विद्यालय	
क.सं.	**बिबरण**	**सामुदायिक**	**संस्थागत**
१	भवन	३०८	८२
२	कक्षाकोठा	७२९	४५०
३	शौचालय	४५१	१५५
४	विज्ञान प्रयोगशाला	१०	९
५	पुस्तकालय	१९	१५
६	स्कूल बस	०	७

स्रोत इ.न.पा. शिक्षा शाखा अभिलेख

५.२.१२ छात्रबृत्ती तथा अन्य लक्षित सुविधा उपलब्धताको अवस्था

यस नगरमा सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयहरुमा सरकारबाट उपलब्ध भएका कार्यक्रमहरु निम्नानुसार रहेका छन् ।

तालिका न. ८६: छात्रबृत्ति तथा अन्य लक्षित सुविधा उपलब्धाको विवरण

क.स.	छात्रबृत्ति	कैफियत
१	अपाङ्ग आधारभूत छात्रबृत्ति	सामुदायिक विद्यालय
३	आधारभूत दलित छात्रबृत्ति	सामुदायिक विद्यालय
४	निःशुल्क पाठ्यपुस्तक	सामुदायिक विद्यालय
५	दिवा खाजा कार्यक्रम	आधारभुत विद्यालय
६	विद्यार्थी पोसाक सुविधा	आधारभुत विद्यालय

५.२.१३ नमूना तथा ईन्टरनेट सुविधा उपलब्ध बिद्यालयको विवरण

तालिका न. ८७: बिज्ञान प्रयोगशाला, आईसिटि ल्याब, पुस्तकालय सुविधाका साथै अंग्रेजी माध्यमबाट शिक्षण गराईने सामुदाायिक बिद्यालयहरु

क.सं	विद्यालयको नाम	ठेगाना	उपलब्ध सुविधा	कैफियत
१	अमरज्योति आधारभुत विद्यालय	इ.न.पा. १२	इण्टरनेट, पुस्तकालय, ICT Lab	
२	अमर माध्यमिक विद्यालय	इ.न.पा. ४/५	इण्टरनेट, पुस्तकालय, ICT Lab , विज्ञान प्रयोगशाला	नमूना
३	आदर्श आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. ७	इण्टरनेट,	
४	आदर्श माध्यमिक विद्यालय	इ.न.पा. ७	इण्टरनेट, पुस्तकालय, ICT Lab , विज्ञान प्रयोगशाला	
५	चन्द्रोदय आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. ५	इण्टरनेट,	
६	जनकल्याण आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. ६	इण्टरनेट, पुस्तकालय	
७	जनकल्याण आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. ११	इण्टरनेट,	
८	जनता आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. १	इण्टरनेट, पुस्तकालय	
९	दुर्गा आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. ५	इण्टरनेट,	
१०	देवकोटा आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. ४	इण्टरनेट,	
११	देवी आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. ५	इण्टरनेट,	
१२	दोभान आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. ११	इण्टरनेट,	
१३	नन्द माध्यमिक विद्यालय	इ.न.पा. १०	इण्टरनेट, पुस्तकालय, ICT Lab , विज्ञान प्रयोगशाला	
१४	नयां नमूना आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. १०	इण्टरनेट	
१५	नारायण आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. १०	इण्टरनेट	
१६	नेपालटार माध्यमिक विद्यालय	इ.न.पा. १	इण्टरनेट, पुस्तकालय, ICT Lab, विज्ञान प्रयोगशाला	
१७	पूर्णस्मारक माध्यमिक विद्यालय	इ.न.पा. १०	इण्टरनेट, पुस्तकालय, ICT Lab, विज्ञान प्रयोगशाला	
१८	पोखरी आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. ९	इण्टरनेट	
१९	बरबोटे आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. ५	इण्टरनेट	
२०	बालकन्या माध्यमिक विद्यालय	इ.न.पा. ११	इण्टरनेट, पुस्तकालय, ICT Lab, विज्ञान प्रयोगशाला	
२१	बालमण्डल माध्यमिक विद्यालय	इ.न.पा. ४	इण्टरनेट, पुस्तकालय, ICT Lab , विज्ञान प्रयोगशाला	
२२	भगवती माध्यमिक विद्यालय	इ.न.पा. ९	इण्टरनेट, पुस्तकालय, ICT Lab, विज्ञान प्रयोगशाला	
२३	महमाई आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. ९	इण्टरनेट, पुस्तकालय, ICT Lab ,	
२४	महामाया आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. १०	इण्टरनेट	
२५	महेश्वरा आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. ११	इण्टरनेट, पुस्तकालय, ICT Lab	
२६	रत्नलक्ष्मी आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. १२	इण्टरनेट, पुस्तकालय, ICT Lab	
२७	वाल्मिकी सिंहदेवि आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. ३	पुस्तकालय, इण्टरनेट	

२८	विणापाणी माध्यमिक विद्यालय	इ.न.पा. ३	इण्टरनेट, पुस्तकालय, ICT Lab , विज्ञान प्रयोगशाल	
२९	शारदा माध्यमिक विद्यालय	इ.न.पा. ३	इण्टरनेट, पुस्तकालय, ICT Lab ,	
३०	सत्यनारायण आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. ६	इण्टरनेट, पुस्तकालय, ICT Lab	
३१	सप्तमाई गुरुकुल संस्कृत विद्याश्रम मा. वि.	इ.न.पा. ५	इण्टरनेट, पुस्तकालय, ICT Lab	
३२	साङरुम्बा माध्यमिक विद्यालय	इ.न.पा. १२	इण्टरनेट, पुस्तकालय, ICT Lab, विज्ञान प्रयोगशाला	
३३	सिंहदेवी आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. ८	इण्टरनेट	
३४	सिंहदेवी आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. २	इण्टरनेट	
३५	सिद्धेश्वरी आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. ४	इण्टरनेट	
३६	सिम्ले आधारभूत विद्यालय	इ.न.पा. ११	इण्टरनेट	
३७	सुम्बेक माध्यमिक विद्यालय	इ.न.पा. २	इण्टरनेट, पुस्तकालय, ICT Lab	

स्रोत इ.न.पा. शिक्षा शाखा अभिलेख

५.२.१४ सुधारिएको मापदण्ड (भूकम्प प्रतिरोधी) अनुसार निर्माण भएका तथा रेट्रोफिटिङ्ग गरिएका विद्यालय

नेपाल सरकार तथा नगरपालिका मार्फत निर्माण गरिएका र नियमित मर्मतका लागि सहयोग भएका सामुदायिक बिद्यालयहरुको भवन भूकम्प प्रतिरोधी मापदण्डअनुसार निर्माण तथा मर्मतको शुरुवात गरिएको छ । मापदण्ड लागू हुनु पूर्व निर्माण भएका पुराना भवनहरुमा रेक्टोफिटिङ्गलाई पूर्णरुपमा अवलम्न गरिएको छ ।

५.२.१५ स्थानीय तहको शिक्षा क्षेत्रमा लगानी

तालिका न. ८८: स्थानीय तहको शिक्षा क्षेत्रमा लगानी विवरण

सि.न.	शिर्षक	विनियोजित रकम
१	सशर्त बजेट तथा कार्यक्रम (संघीय सरकार) आ.वा २०८०/०८१	३१०६००००
२	सशर्त बजेट तथा कार्यक्रम (स्थानीय सरकार) वडागत जम्मा	४४६५०००
३	सशर्त बजेट तथा कार्यक्रम (स्थानीय सरकार) पालिकागत जम्मा	२१२५००००

स्रोत: वार्षिक योजना इलाम नगरपालिका

५.२.१६ सामुदायिक विद्यालयहरुमा बिद्यार्थी उत्तिर्ण प्रतिशत

तालिका: ८९: सामुदायिक बिद्यालयहरुमा बिद्यार्थी उत्तिर्ण विवरण (प्रतिशतमा शैक्षिक सत्र २०७९)

कक्षा	बिषय					जम्मा	कैफियत
	नेपाली	अंग्रेजी	गणित	विज्ञान	सामाजिक/सेरोफेरो		
१	९८	९६	९७		९७	९७	
२	९४	९४	९५		९६	९५	
३	९२	९०	८९		९२	९१	
कक्षा १–३	९५	९३	९४		९५	९४	
४	९२	९२	८८	९२	९४	९२	
५	९३	९१	८७	९५	९४	९२	
कक्षा ४–५	९४	९२	९१	९४	९५	९३	
६	८८	८८	७९	७८	८३	८३	
७	९०	९०	७८	८१	८७	८५	
८	६२	७२	३७	३४	६८	५५	
कक्षा ६–८	८०	८३	६५	६४	७९	७४	
कक्षा १–८	८७	८८	७८	७९	८७	८४	
९	८८	८८	७८	७७	८७	८४	
१०	९७	९२	२२	८६	९५	७८	
कक्षा ९–१०	९२	९०	५०	८१	९१	८१	
जम्मा (औसत)	८९%	८९%	६९%	८०%	८८%	८३%	

स्रोत इ.न.पा. शिक्षा शाखा अभिलेख

५.२.१७ कूल विद्यार्थी संख्या

तालिका न. ९०: कूल विद्यार्थी संख्या

सि.न.	कक्षा	सामुदायिक			संस्थागत			जम्मा		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	पूर्व प्रावि	३१२	३७३	६८५	७३७	८१९	१५५६	१०४९	११९२	२२४१
२	कक्षा १–५	९००	८९७	१७९७	१४०५	१६६४	३०६९	२३०५	२५६१	४८६६
३	कक्षा ६–८	७३३	६७५	१४०८	७६०	८७७	१६३७	१४९३	१५५२	३०४५
४	कक्षा ९–१०	४४०	४६८	९०८	३८५	४२७	८१२	८२५	८९५	१७२०
५	कक्षा १२	४१५	३३२	७४७	२१	२१	४२	४३६	३५३	७८९
	जम्मा	२८१३	२७६०	५५७३	३१४२	३६४३	६७८५	५९५५	६४०३	१२३५८
	प्रतिसत	५०.५	४९.५	१००	४६.३	५३.७	१००	४८.२	५१.८	१००

स्रोत इ.न.पा. शिक्षा शाखा अभिलेख

५.२.१८ अपाङ्गता भएका बिद्यार्थी संख्या

तालिका न. ९१: अपाङ्गता भएका बिद्यार्थी संख्या

क्र.सं	कक्षा	सामुदायिक			संस्थागत			जम्मा		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	पूर्व प्राथमिक	६	३	९	०	०	०	६	३	९
२	कक्षा १–५	१७	१७	३४	१	१	२	१८	१८	३६
३	कक्षा ६–८	७	५	१२	२	०	२	९	५	१४
४	कक्षा ९–१०	१	०	१	१	०	१	२	०	२
५	कक्षा – १२	०	०	०	०	०	०	०	०	०
जम्मा		३१	२५	५६	८०	२०	५	३५	२६	६१
प्रतिसत		५५.४	४४.६		८०	२०		५७.४	४२.६	

श्रोतः शैक्षिक वुलेटिन २०७९/०८० इलाम नगरपालिका

५.१.१९ दलित विद्यार्थी संख्या

तालिका न. ९२: दलित विद्यार्थीको विवरण

क्र.सं	कक्षा	सामुदायिक			संस्थागत			जम्मा		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	पूर्व प्राथमिक	३०	३०	६०	५०	३७	८७	८०	६७	१४७
२	कक्षा १–५	९८	९५	१९३	१००	७४	१७४	१९८	१६९	३६७
३	कक्षा ६–८	७४	७४	१४८	३२	४२	७४	१०६	११६	२२२
४	कक्षा ९–१०	४२	३७	७९	११	१८	२९	५३	५५	१०८
५	कक्षा – १२	१६	१९	३५	०	०	०	१६	१९	३५
जम्मा		२६०	२५५	५१५	१९३	१७१	३६४	५४३	४२६	८७९
प्रतिसत		५०.५	४९.५		५३.०	४७.०		५१.५	४८.५	

श्रोतः शैक्षिक वुलेटिन २०७९/०८० इलाम नगरपालिका

५.२.२० जनजाती विद्यार्थी संख्या

तालिका न. ९३: जनजाती विद्यार्थीहरुको विवरण

क.सं	कक्षा	सामुदायिक			संस्थागत			जम्मा		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	पूर्व प्राथमिक	१७७	२३४	४११	४४६	५०६	९५२	६२३	७४०	१३६३
२	कक्षा १–५	५६२	५५६	१११८	८३१	१०४१	१८७२	१३९३	१५९७	२९९०
३	कक्षा ६–८	४५५	४१०	८६५	४५९	५४२	१००१	९१४	९५२	१८६६
४	कक्षा ९–१०	२६५	२७३	५३८	२२८	२४९	४७७	४९३	५२२	१०१५
५	कक्षा – १२	२७२	२०९	४८१	१७	१३	३०	२८९	२२२	५११
जम्मा		१७३१	१६८२	३४१३	१९८१	२३५१	४३३२	३७१२	४०३३	७७४५
प्रतिसत		५०.७	४९.३		४५.७	५४.३		४७.९	५२.१	

श्रोतः शैक्षिक वुलेटिन २०७९/०८० इलाम नगरपालिका

५.२.२१ बालमैत्री शिक्षा सम्बन्धी विवरण

इलाम नगरपालिका भित्र भएका सामुदायिक बिद्यालय तथा बालविकास केन्द्रहरुमा बालमैत्री स्थानीय शासनको अवधारणा अुनसार शैक्षिक गतिविधि तथा पूर्वाधार निर्माण शुरुवात गरिएको छ । शिक्षण सिकाई क्रियाकलापहरुमा समेत बालमैत्री अभ्यासलाई आत्मसाथ गर्ने प्रयासको थालनी भएको छ । इलाम नगरपालिकाका १२ वटै वडाहरुलाई क्रमशः बालमैत्ती वडा घोषणा गरी आगामी २ आर्थिक बर्षभित्र नगरपालिकालाई बालमैत्री नगर घोषणाको कार्यक्रम रहेको छ ।

५.३ स्वास्थ्य तथा पोषण

५.३.१ स्वास्थ्य संस्थाको विवरण

इलाम जिल्लाको सदरमुकाम यही नगरपालिकामा रहेको हुँदा जिल्लाका मुख्य स्वास्थ्य संस्थाहरु यहाँ केन्द्रित छन् । नगरपालिकामा हाल इलाम जिल्ला अस्पताल र सिडफ्रिरिङ्ग सामुदायिक अस्पतालका साथै ७ वटा स्वास्थ्य चौकी, २ वटा शहरी स्वास्थ्य केन्द्र, २ वटा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, २ वटा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा उपकेन्द्र, १ वटा सामुदायिक स्वास्थ्य सेवा इकाई, १४ वटा निजि क्लिनिकहरु, ३८ वटा खोप केन्द्र र ३७ वटा गाउँघर क्लिनीक केन्द्र रहेका छन् । यस नगरपालिकामा १२५ जना स्वास्थ्य स्वयम् सेविका कार्यरत छन् । नगरपालिकाभित्र मेडिकल कलेज स्थापनार्थ सम्भाव्यता अध्यन तथा कोष ब्यावस्थापन कार्यको शुरुवात भएको देखिन्छ ।

तालिका न.९४: स्वास्थ्य संस्थाको विवरण

सि.नं	अस्पताल र स्वास्थ्य केन्द्र	टोलको नाम	प्रमुखको नाम	मोबाइल नं.	स्थापना	कार्यरत कर्मचारी	
						पुरुष	महिला
१	इलाम अस्पताल इलाम	मनुस्मृति	डा. प्रभु शाह	०२७–५९००४४	१९९४	४५	४६
२	सिटी डेण्टल क्लिनिक	विरेन्द्रचोक	मोना बस्नेत	०२७–५९००३२	२०७९	१	३
३	अरुण आर्युवेदिक उपचार केन्द्र	मालापथ	अरुण कुमार लिम्बु	९८६६४२०७६५	२०६०	१	१
४	मेची डेण्टल केयर प्रा.लि	विरेन्द्रचोक	प्रमिला राई	९८४४६८३१३३	२०७९	१	४
५	आदर्श फार्मेसी पोलिक्लिनिक	मनुस्मृति	महेश श्रेष्ठ	०२७५९००२५	२०७९	२	३
६	माईपोखरी डेण्टल क्लिनिक	बिरेन्द्रचोक	गोविन्द प्र. सुवेदी	९८१४०१८७००	२०७४	३	३
७	फिजियोथेरापी	निकुन्जपथ		०२७(५२०३९९	२०७६	२	३
८	पूजा एण्ड प्रशंशा मेडिको	इनपा ५	महेश श्रेष्ठ	९८४२६४६०८७	२०७०	२	१
९	गणेश औषधालय	इनपा ५	बासु घिमिरे		२०६५	२	१
१०	इलाम पोलिक्लिनिक	धोविधारा ६	तारा पोखेल	९८१७३१४१५४	२०८०	२	४
११	सफल फार्मेसि	भन्ज्याङ्ग ६	अविनास राई	९८१६०२४८०८	२०८०	१	१
१२	भेटनरी अस्पतला, पशुकेन्द्र	टुडिखेल ९	डा. रघवेन्द्र विारी	९८५२६२६१२८	२०८१	४	२
१३	इलाम सामुदायिक आँखा अस्पताल	सिंहवाहिनी ९	निरजला पाठक	९८६३६२२०२६	२०७७	२	१
१४	नेपाल नेत्रज्योती संघ	इलाम ७					
१५	परिवार नियोजन संघ	इलाम ९					
१६	इलामका सहयोगी हातहरु	इलाम ७	रतन चौधरी	९८५२६८००५८	२०६८	१	१

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

५.३.२ जिल्ल अस्पतालमा उपलब्ध तथा कार्यरत जनशक्ति

तालिका न. ९५: स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध तथा कार्यरच जनशक्ति

१ न. प्रदेश स्वास्थ्य निर्देशनालय

जिल्ला अस्पताल इलाम

इलाम

आ.व. २०७७/०७८

कार्यालयको दरबन्दी संख्या (पदपर्ति र रिक्त) देखिने विवरण

सि.नं.	पद नाम	सेवा	समूह	श्रेणी/तह	दरबन्दी संख्या	पदपूर्ती संख्या	रिक्त संख्या	O & M Survey भए/नभएको	अन्यकेही भए
१	प्रमुख मेडिकल सुपरिटेण्डेन्ट	स्वास्थ्य	ज.हे.स.	१०/११	१	०	१	नभएको	
२	वरिष्ट कन्सल्टेन्ट .पिडियाट्रीसीयन	स्वास्थ्य	पेडियाट्रिक्स	९/१०	१	०	१	नभएको	
३	व./क.अब्स्टेट्रीसीयन तथा गाइनोकोलोजिष्ट	स्वास्थ्य	अब्स/गाईनो	९/१०	१	१	०	नभएको	
४	वरिष्ट कन्सल्टेन्ट .सर्जन	स्वास्थ्य	सर्जरी	९/१०	१	०	१	नभएको	
५	वरिष्ट कन्सल्टेन्ट अर्थोपेडिक्स सर्जन	स्वास्थ्य	सर्जरी	९/१०	१	०	१	नभएको	
६	वरिष्ट कन्सल्टेन्ट साईक्याट्रिक्स	स्वास्थ्य	साईक्याट्री	९/१०	१	०	१	नभएको	
७	वरिष्ट कन्सल्टेन्ट एनेस्थेसियोलोजिष्ट	स्वास्थ्य	एनेस्थेसोलोजी	९/१०	१	०	१	नभएको	
८	वरिष्ट कन्सल्टेन्ट जनरल फिजिसियन	स्वास्थ्य	मेडिसिन	९/१०	१	०	१	नभएको	
९	वरिष्ट कन्सल्टेन्ट रेडियोलोजिष्ट	स्वास्थ्य	रेडियोलोजी	९/१०	१	०	१	नभएको	
१०	मेडिकल अधिकृत	स्वास्थ्य	ज.हे.स.	८	४	०	४	नभएको	
११	डेन्टल सर्जन	स्वास्थ्य	डेण्टिष्ट्री	८	१	०	१	नभएको	
१२	व. फिजियोथेरापिष्ट	स्वास्थ्य	फिजियोथेरापी	८	१	०	१	नभएको	
१३	मेडिकल ल्याब टेक्नोलोजिष्ट	स्वास्थ्य	मे.ल्या.टे	७/८	१	०	१	नभएको	
१४	नर्सिङ्ग अधिकृत/व.नर्सिङ्ग अधिकृत	स्वास्थ्य	ज.न.	७/८	१	१	०	नभएको	
१५	नायब सुब्बा	प्रशासन	सा.प्र.	५/६	१	१	०	नभएको	
१६	लेखापाल	प्रशासन	लेखा	५/६	१	०	१	नभएको	
१७	ल्याब टेक्निसियन	स्वास्थ्य	मे.ल्या.टे	५/६/७	३	३	०	नभएको	
१८	मेडिकल रेकर्डस सुपरभाईजर	स्वास्थ्य	मे.रे.	५/६/७	१	१	०	नभएको	
१९	स्टाफ नर्स	स्वास्थ्य	ज.न.	५/६/७	६	६	०	नभएको	
२०	हेल्थ असिस्टेन्ट	स्वास्थ्य	हे.ई	५/६/७	५	२	३	नभएको	
२१	फार्मेसी सहायक	स्वास्थ्य	फार्मेसी	५/६/७	१	०	१	नभएको	
२२	रेडियोग्राफर	स्वास्थ्य	रेडियोग्राफी	५/६/७	१	०	१	नभएको	
२३	खरिदार	प्रशासन	सा.प्र.	४/५	१	१	०	नभएको	
२४	डेन्टल हाईजिनिष्ट	स्वास्थ्य	डेण्टिष्ट्री	५/६/७	१	१	०	नभएको	
२५	बायोमेडिकल टेक्निसियन	स्वास्थ्य	विविध	५/६/७	१	०	१	नभएको	
२६	ल्याब असिस्टेन्ट	स्वास्थ्य	मे.ल्या.टे	४/५/६	१	२	०	नभएको	
२७	अ.न.मी.	स्वास्थ्य	प.हे.न.	४/५/६	५	३	२	नभएको	
२८	एनेस्थेसिया सहायक	स्वास्थ्य	विविध	५/६/७	१	१	०	नभएको	
२९	कम्प्युटर अपरेटर	प्रशासन	विविध		१	०	१	नभएको	
३०	हलुका सवारी चालक	प्रशासन	इन्जि		१	०	१	नभएको	
३१	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन	सा.प्र.		११	४	७	नभएको	
	जम्मा				५९	२७	३३		

५.३.३ प्राथमिक स्वास्थ्य सेवामा पहुँचको अवस्था

यस नगरपालिका क्षेत्रमा रहेको स्वास्थ्य संस्थामा पुग्न मोटर वा पैदल दुवै प्रयोग गर्न सकिन्छ । वडापालिकाका अधिक क्षेत्र यस केन्द्रसग जोडिएका छन । छरिएर रहेको वस्ती तथा भौगोलिक अवस्थिति अनुसार विभिन्न टोलहरुबाट यो अस्पतालसम्म पुग्न फरक फरक समय लाग्दछ ।

तालिका न. ९६: प्राथमिक स्वास्थ्य सेवामा पहुँचको अवस्था सम्वन्धि विवरण

वडा	१५ मिनेट भन्दा कम	१५ मिनेट देखि आधा घण्टा	आधा घण्टा देखि १ घण्टा	१ घण्टा भन्दा बढी	जम्मा
१	२९६	३०२	२७१	१७४	१०४३
२	१८७	१६७	१४४	१०३	६०१
३	९१	२०५	३०२	११२	७१०
४	२२७	२३४	१४३	५८	६६२
५	२४५	४४१	२२९	२२०	११३५
६	३४६	३४८	१९२	३७	९२३
७	४२०	५४०	२३३	०	११९३
८	२५६	४०८	२००	२०१	१०६५
९	३१२	५७१	२२१	७४	११७८
१०	३८९	४३२	३३२	१४५	१२९८
११	१५३	२२०	२३४	२५९	८६६
१२	१९३	२१८	२७८	१४७	८३६
जम्मा	३११५	४०८६	२७७९	१५३०	११५१०
प्रतिसत	२७.०६	३५.४९	२४.१४	१३.२९	१००

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

५.३.४ उपलब्ध स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधाहरु

तालिका न. ९७: उपलब्ध स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधाहरु

क.सं.	स्वास्थ्य सेवा	संख्या	बेड संख्या
१	सरकारी अस्पताल	१	५०
२	प्रसुती गृह	१	१०
३	वाल अस्पताल	१	१५
४	आयुर्वेद क्लिनिक	१	
५	प्राकृतिक चिकित्सा	०	
६	स्वास्थ्य चौकी (बर्थिङ सेन्टर सहितको)	१	
७	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र	११	
८	निजि अस्पताल	३	
९	फार्मेसी /क्लिनिक	१२	
१०	एम्बुलेन्स सेवा	७	
११	सामुदायिक स्वास्थ्य एकाई	०	

१२	सहरी स्वास्थ्य केन्द्र	२	
१३	डाईलोसिस सेवा	४ मेसिन	
१४	आखाँ उपचार सेवा	२	
१५	दाँतको उपचार सेवा	५	
१६	भेण्डिलेटर	४	
१७	प्राविधिक शिक्षालयमा (कोचिंड तथा ढेनिड) अध्ययनरत छात्रछात्राको विवरण	१६	
१८	औषधी पसल, मेडिकल, क्लिनिक र अप्टिकल	९	

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न. ९८: औषधी पसल, मेडिकल, क्लिनिक र अप्टिकल

क्र.सं.	व्यवसायको नाम	टोलको नाम	व्यवसायीको नाम	मोवाइल, फोन	प्यान, भ्याट नं	स्थापना
१	दुर्गा मेडिकल हल इलाम	नविनचोक	दुर्गा कटवाल	९८२६९०१६३६	६०३९७७११२	२०७२
२	माता सरस्वती होमियो फार्मेसी	भानुरत्न	विष्णु प्रसाद मिश्र	९८५२६७१४८१		२०६६
३	आरोग्य मेडिकल	नविनचोक	दिशान राई	९८४२७१५१७७	६०४२१०८८७	२०७३
४	जनस्वास्थ्य मेडिकल हल	नविनचोक	प्रभा राई	९८४२७२९२९१	१२२१७४८०५	२०६८
५	इलाम भेटनरी	भानुरत्न	दिलमाया राई	९८०६०३९१५०	६०२५६८५९३	२०६८
६	ओम शिव मेडिकल	नविनचोक	रविन राई	९८४२६३५३०१	३००५७७४५३	२०५०
७	माई मेडिकल हल	नविनचोक	हेमराज श्रेष्ठ		३००८५८४२०	२०३६
८	लाइफ केयर मेडिको	विरेन्द्रचोक	एलिना क्षेत्री	९८०९४३७९५५	६१८४२२२८९	२०७९
९	द मेडिको	विरेन्द्रचोक	विनोद थापा	९८४२६२७६३६	३००९९४६७४	२०६४
१०	सिटि डेण्टल	विरेन्द्रचोक	मोना बस्नेत	९८५२६३५३५५	१११८४४३५१	२०७९
११	गजुरमुखि मेडिकल	नविनचोक	झनक कुमार वस्नेत	९८६३६६८६८९	६०३२८०४४१	२०७२
१२	थेरापी सेण्टर	प्रकाशपथ	पशुपति भक्तराज	९८६२७६६५९९		२०७९
१३	सहज होरल एण्ड डेण्टल प्रालि	प्रकाशपथ	प्रविन भट्टराई	९८१५०८९२१७	६०९९८२९२५	२०७७
१४	जनसेवा मेडिकल	विरेन्द्रचोक	सुवास राई	९८५२६८०१२८	३००७१६८५०	२०५५
१५	बजार चस्मा घर	नविनचोक	मुकेश कुमार शिवा	९८४२६२७९४३	६०३८०४१४८	२०७२
१६	आदर्श फार्मेसी एण्ड पोलिक्लिनिक	विरेन्द्रचोक	महेश कुमार श्रेष्ठ	९८४०९९४०००	३०३२६१४८१	२०७९

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

५.३.५ वालस्वास्थ्य तथा कुपोषणको स्थिती

यस नगरभित्र रहेका १ बर्षमुनीका र ५ बर्ष सम्मका बालबालिकाहरुको तौल लिएको बालबालिका र ती बालबालिकाको औषत तौल सम्बन्धी विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका न. ९९: बालस्वास्थ्य र तौल लिइएका बालबालिको विवरण

बलबालिकाको उमेर समूह	तौल लिएका बालबालिकाका संख्या	
	बालिका	बालक
१ बर्ष मुनीका	सतप्रतिसत	सत प्रतिशत
१ देखि ५ बर्ष सम्म	सतप्रतिसत	सत प्रतिशत

५.३.६ खोप सेवा तथा सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी विवरण

तालिका न.१००: खोप सेवा तथा सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	खोपको विवरण	विवरण
१	वि.सि.जी.	जन्मेदेखि १ बर्ष भित्रका बालवालिकालाई १ पटक
२	डि.पि.डि.	जन्मेको ६ हप्ता, १० हप्ता, १४ हप्ता जम्मा ३ पटक
३	दादुरा	जन्मेको ९ महिना मा १ पटक र १५ महिना पछि १ पटक जम्मा २ पटक
४	पोलियो ३	जन्मेको १४ हप्तामा १ पटक
५	टि.टि.	गर्भवतीभएको थाहपाउने वित्तिकै १ पटक र १ महिना पछि १ पटक
६	आइरन	गर्भवती भएको ४ महिना देखि सुत्केरी भएको ४५ दिन सम्म २८० चक्कि
७	जुका	गर्भवती भएको ४ महिना पछि १ पटक
८	वृद्दि अनुगमन २ वर्ष मुनी	जन्मेदेखि २३ महिना सम्म महिनैपिच्छे
९	एफ.आई.पि.भि.	जन्मेको ६ हप्ता र १० हप्ता पुगेका वच्चाहरुलाई २ पटक
१०	रोटा	जन्मेको ६ हप्ता र १० हप्ता पुगेका वच्चाहरुलाई २ पटक
११	जापानिज इन्सेफ्लाइटिस	१२ महिना देखि २३ महिना सम्मका वच्चाहरुलाई १ पटक
१२	कोभिड	सवै नागरिक

५.३.७ सुरक्षित मातृत्व

तालिका न. १०१: सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सुरक्षित मातृत्व सेवा	संख्या
१	स्वास्थ्य बिमाले समेटेको जनसंख्या (प्रतिशत)	५५
२	२५०० ग्राम भन्दा कम तौल भएका बालबालिका (संख्या)	१८
३	प्रोटोकल अनुसार ४ पटक प्रसुती पूर्व जांच गर्ने प्रतिशत	६४.३
४	स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुती हुने गर्भवती (प्रतिशत)	१००
५	१८० चक्की आइरन चक्की प्रयोग गर्ने गर्भवती (प्रतिशत)	५०.७
६	पूर्ण खोप लगाएका बालबालिका को प्रतिशत	८०.७
७	स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्य कर्मी (संख्या)	६२
८	परिवार नियोजनका साधन प्रयोग दर (प्रतिशत)	४३.७
९	पेण्टा भेक्सिनको ३ मात्रा लगाउने बच्चाहरुको प्रतिशत	८०.१
१०	गर्भवती महिलाहरुले TD Second and TD-2+ प्रतिशत	४२.६
११	क्षयरोग संक्रमण दर	६.३
१२	५ बर्ष मुनिका बच्चाहरुमा झाडापखाला संक्रमण दर (प्रति १० हजारमा(	३४.९
१३	५ बर्ष मुनिका बच्चाहरुमा निमोनिया संक्रमण दर (प्रति १० हजारमा(	३०४.९
१४	नसर्ने रोग शिविर संचालन संख्या	२६४
१५	महिला स्वयम सेविका संख्या	१२६

५.३.८ उपचारको लागि पहिलो सेवा लिने सम्बन्धी विवरण

तालिका न.१०२: उपचारको लागि पहिलो सेवा लिने सम्बन्धी विवरण

वडा	सरकारी स्वास्थ्य संस्था	निजी स्वास्थ्य संस्था / क्लिनिक	औषधि पसल	धामी झाँक्री	प्राकृतिक चिकित्सा	आयुर्वेदिक औषधालय	होमियोपेथी	अन्य
१	७२३	६६४	४८२	३७१	३३	६०	२	१
२	५२३	३९४	१९६	११४	३३	४९	२	१
३	४७७	३०४	१५४	२७०	३७	२०	२	२
४	५६२	४८९	२६८	२४०	११४	११६	२	६
५	५१६	२१४	२१०	८८	२५	३४	२८	२०
६	८५४	५०२	३१०	११३	१	१०	०	०
७	३४६	२७४	१०७	९५	८४	३६	१२	०
८	५०४	१७४	१३३	४१	०	०	०	२१३
९	९५१	६९७	३९०	१७९	३०	८	०	१
१०	१०८६	९१४	८७१	७७६	१०१	१०३	१७	२५
११	६१५	५१३	३५७	६१७	४१	२०	५०	४६
१२	५९७	२९३	२६९	३७४	१	७	०	०
जम्मा	**७७५४**	**५४३२**	**३७४७**	**३२७८**	**५००**	**४६३**	**११५**	**३१५**
प्रतिसत	**३५.९**	**२५.१**	**१७.३**	**१५.२**	**२.३**	**२.१**	**०.५**	**१.५**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

५.३.९ प्रमुख रोग र उपचार सम्बन्धी विवरण

नगरका बासिन्दाहरु विशेषत नसर्ने रोगहरुमा उच्च रक्तचाप, मधुमेह, ग्यासट्राइटिस, दम, चिनी रोग, मानसिक रोग क्यान्सर, क्षयरोग र हाइपरटेनसनबाट पिडित भएको पाइन्छ । महिलाहरुमा पाठेघर खस्ने र सेतो पानी बग्ने महिनाबारी गडबढी, पेल्भिक इनफ्लामेटरी डिजिज जस्ता समस्या पनि पाइएको छ । बाल वच्चाहरुमा निमोनिया, रुघाखोकी, माथिल्लो स्वास नलीको समस्या, झाडापखाला आदि विद्यमान प्रमुख स्वास्थ्य समस्याको रुपमा रहेका छन । जिल्ला अस्पतालवाट यस प्रकारका प्रमुख रोगहरुको निदान हुदै आएको छ । यस वाहेक स्थानीय सरकार तथा विभिन्न सहयोगी संस्थाहरुले आवधिक रुपमा स्वास्थ्य सिविरहरु संचालन गर्दै आइरहेको छ । उपचारको क्रममा गम्भिर किसिमको रोगीहरुका लागि नेपाल सरकारवाट नितिगत रुपमा सहयोग गरिने व्यवस्था रहेको छ साथै स्वास्थ्य विमाको व्यवस्था गरिएको हुदा स्वास्थ्य उपचारको लागिस्वास्थ्य विमा सेवा समेत उपलब्ध गरिदै आएको छ । यसै गरी स्थानीय स्तरमा कार्यरत विभिन्न संघसंस्थाहरुले समेत उपचारको लागि सहयोग प्रदान गर्दै आएका छन् ।

तालिका न.१०३: उपचार सलग्न संघसंस्थाहरु सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	सहयोगी निकाय	उपचारको लागि उपलब्ध सेवा
१	इलाम अस्पताल	सर्वै रोगहरुको उपचार सेवा
२	मातृशिशु क्लिनीक	खोप, पोषण, गर्भ परिक्षण, सुरक्षित मातृत्व
३	इलाम अस्पताल (OCMC)	यौन हिंसावाट पिडितहरुका लागि सवै सेवा
४	नगरपालिका	गम्भिर किसिकका रोगीहरुका लागि आर्थिक सहयोग
५	इलामका सहयोगी हात, नेपाल हृदय रोग निवारण संस्था	गरिव तथा असहायहरु विरामीहरुका लागि आर्थिक सहयोग
६	नेपाल क्यान्सर रिलिफ समाज	रोगीहरुका लागि सहयोग,
७	नेपाल रेडक्रस सोसाईटी, इलाम	आपतकालिक उद्धार, रक्तदान सेवा
८	इलाम ब्लड वैंक	रगत संकलन तथा आपुर्ति

५.४ खानेपानी तथा सरसफाई

५.४.१ खानेपानी सुविधाको अवस्था

इलाम नगरपालिकाको कुल घरधुरीमध्ये औषतमा ९९ प्रतिशत घरधुरीमा खानेपानीको सुविधा पुगेको छ । स्थानीय सरकार तथा समुदाय दुबैको तर्फबाट फोहोर व्यवस्थापन प्रणालीलाई दीर्घकालीन रुपमा सम्बोधन गर्न प्रयास छ । अधिकांश नगरका घरपरिवारहरूले पक्की शौचालय प्रयोग गरेको देखिन्छ । समग्रमा सरसफाईको व्यवस्थापन राम्रो रहेको यस नगरपालिका भित्र विभिन्न १४ स्थानमा सार्वजनिक शौचालय, १ ल्याण्डफिल साइट र मुख्य बजार क्षेत्रमा ढलको व्यवस्था रहेको छ ।

तालिका न.१०४: खानेपानी शुद्धिकरण गर्ने र नगर्ने घरधुरीको बिबरण

वडा	पिउने पानी शुद्दकरण गर्ने घरधुरी	पिउने पानी शुद्दकरण नगर्ने घरधुरी	जम्मा
१	१०३७	६	१०४३
२	५८७	१४	६०१
३	७०३	७	७१०
४	६५६	६	६६२
५	११२९	६	११३५
६	९११	१२	९२३
७	११९०	३	११९३
८	१०६१	४	१०६५
९	११५३	१५	११६२
१०	१२६८	१०	१२९८
११	८५०	१६	८६६
१२	८२३	१३	८३६
जम्मा	**११३६८**	**११२**	**११५१०**
प्रतिसत	**९९.०२**	**०.९८**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न.१०५: स्वाच्छ पिउने पानीको प्रयोग सम्वन्धि विवरण

वडा	उमालेर	फिल्टर गरेर	सोडिस	क्लोरिन झोल या पिउस	अन्य
१	१००४	११०	०	२	१
२	५५९	२२	०	१	२३
३	७०३	४३	१	०	०
४	६५५	४१	०	०	०
५	१०२९	९०	४	२	०
६	८९३	१९९	२०	२	१
७	७६४	३६९	३९	३	०
८	८३०	२१२			१३
९	१०४७	३२५	३	८	३
१०	१२२७	१६३	३	०	२१
११	६०९	३५	४	०	५
१२	८११	५	०	०	०
जम्मा	**१०१३१**	**१६१४**	**७४**	**१८**	**६७**
प्रतिसत	**८५.१**	**१३.६**	**०.६**	**०.२**	**०.६**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न.१०६: इलाम नगरपालिकामा वितरीत खानेपानीका स्रोतका आधारहरु

वडा	नगरपालिका मार्फत वितरित तर स्थानीय मुहानको खानेपानी	नगरपालिका मार्फत वितरित मिटर जडित खानेपानी	निजि पाइपलाइन मार्फत	मूल वा धाराबाट बोकेर	स्थानीय उपभोक्ता समितिको योजना मार्फत	अन्य
१	८४	२४१	३९९	१५५	१५६	५
२	७३	७१	१९९	२३	२२८	५
३	६९	७२	३९९	२२	१४१	७
४	५१	९१	२१५	८१	२२०	३
५	३१६	६७	१८७	३५६	३१६	१४
६	३	६४१	३६	१६७	०	१०
७	३३	११६१	८	३		५
८	९	४३४	२४७	२६१	११०	४
९	१९५	७४७	२५	१३०	५६	११
१०	१८	७	२७८	९७	८६६	२७
११	५४	५०	३६२	५६	३३५	४
१२	८९		२७७	५०	४१४	४
जम्मा	**९९४**	**३५८२**	**२६३२**	**१४०१**	**२८४२**	**९९**
प्रतिसत	**८.६**	**३१.०**	**२२.८**	**१२.१**	**२४.६**	**०.९**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

५.४.३ शौचालय प्रयोगको अवस्था

तालिका न. १०७: शौचालय प्रयोगको घरधुरी विवरण

वडा	कच्ची तथा खाल्डे चर्पी	प्यान भएको तर सेफ्टी ट्याङ्की नभएको	सेफ्टी ट्याङ्की र प्यान भएको	जम्मा
१	६१	३०	९५२	१०४३
२	१६	४८	५३७	६०१
३	४५	३१	६३४	७१०
४	२८	११	६२३	६६२
५	८८	४२४	६२३	११३५
६	४६	३१	८४६	९२३
७	२१३	३६	९४४	११९३
८	१०३	१०९	८५३	१०६५
९	१०८	३१	१०३९	११७८
१०	८९	४४	११६५	१२९८
११	७२	६९	७२५	८६६
१२	४१	३	७९२	८३६
जम्मा	**८७६**	**१५४६**	**९०८८**	**११५१०**
प्रतिसत	**७.६**	**१३.४**	**७९.०**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

५.४.४ सार्वजनिक शौचालयको अवस्था

तालिका न. १०८: सार्वजनिक शौचालयको विवरण

क्रसं.	सार्वजनिक शौचालय भएका स्थानहरु	सौंचालय संख्या	हालको उपयोग	कैफियत
१	इलाम तल्लो खसी वजार	२	व्यवस्थित संचालनमा रहेको	
२	कभर्डहल र सब्जि वजार बिच	२	व्यवस्थित संचालनमा रहेको	
३	कार्की वजार	१	व्यवस्थित संचालनमा रहेको	
४	सिटीमार्ट	१	व्यवस्थित संचालनमा रहेको	
५	मेची राजमार्ग गोदक क्षेत्र	७	व्यस्थित संचालनमा रहेको	
६	सांखेजुङ्ग	१	व्यवस्थित संचालनमा रहेको	
७	विव्लांटे बजार	१	व्यवस्थित संचालनमा रहेको	
८	नारायणस्थान मन्दिर क्षेत्र	१	व्यवस्थित रुपमा संचालित	
९	सुम्वेक	१	व्यवस्थित रुपमा संचालित	
१०	पुवाखोला वजार	१	व्यवस्थित रुपमा संचालित	
११	भालुढुङ्गा	१	व्यवस्थित रुपमा संचालित	
१२	चुरेघाँटी	१	व्यवस्थित रुपमा संचालित	

५.४.५ फोहोरमैला व्यवस्थापन

यस नगरपालिकामा वडा नं. ९ को खाल्डेमा १ ल्याण्डफिल साइट निर्माणका क्रममा रहेको छ । यहाँ हाल १२ वटा सार्वजनिक शौचालय र मुख्य बजार क्षेत्रमा ढलको व्यवस्था रहेको छ । वातावरण संरक्षणका लागि सरकारी स्तरबाट पनि अझ प्रभावकारी नीति निर्माण गरी फोहोर मैला व्यवस्थापन, वृक्षारोपण र संरक्षण, प्राकृतिक श्रोत साधनको समुचित प्रयोग, वातावरण प्रदूषण सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम स्थानीय स्तरबाट सञ्चालन हुन आवश्यक छ ।

तालिका न. १०९: फोहोरमैलाको स्रोतमै वर्गीकरणको विवरण

वडा	स्रोतमै बर्गीकरण गर्ने घर	स्रोतमै बर्गीकरण नगर्ने घर	जम्मा
१	९३१	११२	१०४३
२	४५१	१५०	६०१
३	५९५	११५	७१०
४	५४०	१२२	६६२
५	८९७	२३८	११३५
६	८२०	१०३	९२३
७	१०४५	१२८	११९३
८	८६३	२०२	१०६५
९	१०२९	१४९	११७८
१०	१०८३	२०४	१२८७
११	६०२	२६४	८६६
१२	६९३	१४३	८३६
जम्मा	**९५९०**	**१९३०**	**११५१०**
प्रतिसत	**८३.३**	**१६.७**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

५.४.५.१ फोहरमैलाको घरायसी व्यवस्थापन

तालिका न ११०: फोहरमैलाको घरायसी व्यबस्थापन सम्बन्धी विवरण

वडा	आफ्नै घर कम्पाउण्ड भित्र	फोहर थुपार्ने ठाउँमा	कम्पोष्ट मल बनाउने	सडक छेउमा	सार्वजनिक स्थलमा	खासै निश्चित छैन	नदी वा खोल्सामा
१	४६७	५६८	३७	२३६	६	२४	०
२	३२६	१६२	५४	६७	५६	४	१
३	४५१	२२१	४६	३३	३	०	२
४	३४०	४५१	७१	१०७	१३	१	०
५	३६३	३३६	१७०	४५	९१	१२९	
६	४४८	४३४	७	५२	१०	६०	२
७	१९४	८८२	११९३	३३	१६	४८	
८	२६९	५४६	१०६५	१६५	६५		
९	३५७	७१७	२२५	३१	२५	६४	०
१०	८०९	५३०	१४७	४२	४४	१०	७
११	३२५	४१०	२०१	६८	४६	२५	३
१२	५२२	२८५	५	१	२९	१०	०
जम्मा	४८७१	५५४२	३२२१	८८०	४०४	३७५	१५
प्रतिसत	३१.८	३६.२	२१.०	५.७	२.६	२.४	०.१

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न १११: प्लाष्टिक झोलाको प्रयोगको अवस्था सम्बन्धी विवरण

वडा	छ	छैन	जम्मा
१	१७७	८६६	१०४३
२	२६	५७५	६०१
३	२९	६८१	७१०
४	२	६६०	६६२
५	३०	११०५	११३५
६	१२	९११	९२३
७	२०	११७३	११९३
८	२४	१०४१	१०६५
९	१२	११६६	११७८
१०	२९	१२६८	१२९८
११	४८	८१८	८६६
१२	९३	७४३	८३६
जम्मा	५०२	११००८	११५१०
प्रतिसत	४.४	९५.६	१००

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

५.४.६ ढल व्यबस्थापन

तालिका न.११२: समुदायमा सतह ढलको अवस्था

वडा	पक्कि (खुल्ला/स्लावले नढाकेको)	पक्कि (स्लाबले ढाकेको)	कच्चि	ढल छैन	जम्मा
१	६४	१६४	३२८	४८७	१०४३
२	३	५	१८४	४०९	६०१

३	२१	१६	३४५	३२८	७१०
४	३६	३०	१८७	४०९	६६२
५	२०६	४३२	२४२	४४२	११३५
६	२०३	७८	१९०	४४९	९२३
७	४५१	३९	३८	४२९	११९३
८	२०४	१०३	१९८	५६०	१०६५
९	०	१५१	१८२	६१७	११७८
१०	१३२	७४	१४६	९४६	१२९८
११	२	२	२३१	६२१	८६६
१२	४	१६	१४८	६६६	८३६
जम्मा	**१३२६**	**१०६६**	**२४१९**	**६३६३**	**११५१०**
प्रतिसत	**११.६**	**९.३**	**२१.१**	**५५.६**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

५.५ महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण

नगरपालिकाको कुल जनसंख्यामध्ये महिला जनसंख्या ५०.९ प्रतिशत रहेको छ तथा दलित घरधुरी संख्या ७०१ रहेको छ। महिला स्वामित्वमा रहेको घर २५ प्रतिशत रहेको छ। विभिन्न शिर्षकमा सामाजिक सुरक्षा भत्ता सुविधा लिने जनसंख्या ३००९ रहेको छ। यस नगरपालिकामा महिला, युवा, किशोर-किशोरी, बालबालिका र ज्येष्ठ नागरिकको हितमा विभिन्न कार्यक्रमहरु हुने गरेको छ। आर्थिक, समाजिक र राजनैतिक क्षेत्रमा सबैको सहभागितामा वृद्धि हुँदै आएको छ।

५.५.१ लिङ्ग अनुसार बाल विवाह (अठार वर्ष मुनिका)

यस नगर क्षेत्रमा उमेर नपुगी विवाह गर्ने चलन केहि मात्रामा देखिने गरेको छ । विशेष गरी २० बर्ष मुनीको किशोर किशोरीहरु अभिभावकको स्वीकृति वेगर भागेर विवाह गर्ने गरेको पाईन्छ। यद्धपी कानूनी प्रावधानको कारण वैधानिक रुपमा विवाह दर्ताको लागि सम्बन्धित निकायहरुमा आउने गरेको भने पाईएन। बढ्दो खुल्ला समाज, मोवायल प्रविधिको गलत प्रयोग र प्रजनन् स्वास्थ्य सम्बन्धी कम जानकरीको कारण बालविवाह गर्ने क्रममालाई न्यूनिकरण गर्न सकिएको पाइएन । यद्धपी यस प्रकारको बाल विवाहको तथ्याङ्क उपलब्ध हुन भने सकेन।

५.५.२ कामदारको रुपमा रहेका बालबालिकाहरुको विववरण

यस नगर वजार क्षेत्रमा कामदारको रुपमा विभिन्न होटल, रेष्टुरेण्ट, वस, ट्याक्सी लगायत विभिन्न मजदुर गर्ने स्थानहरुमा वालवालिकाका् प्रयोग हुने गरेको भएता पनि यस्को वास्तविक रेकर्डहरु भने उपलब्ध हुन सकेको छैन।

५.५.३ बालक्लव तथा संजालको विवरण

तालिका न.११३: बालक्लब तथा संजालको विवरण

सि.नं	वाल क्लवको नाम	जम्मा संख्या	हालको अवस्था
१.	बिद्यालय स्तरको बालक्लव	२९	संचालित

५.५.४ घरपरिवार विहीन बालबालिकाको अवस्था

यस नगरक्षेत्र भित्र परिवारविहिन वालवाललिकाहरु जनकारीमा आउनासाथ प्रहरी कार्यालाय, स्थानीय सरकार, इलाम जिल्ला अस्पताल मार्फत इलाम वाल राहाशल बाल अनाथलयमा राख्ने व्यवस्था गरिदै आएको छ।

५.५.५ जेष्ठ नागरिक विधवा तथा एकल महिला सम्बन्धी विवरण

इलाम नगरपालिका भित्रका विभिन्न वडाहरुमा जेष्ठ नागरिकहरुको लागि विशेष कार्यक्रमहरु संचालन गरिदै आएको छ । असक्त तथा सहारा नभएका जेष्ठ नागरिकका लागि इलाम नगरको वडा न. १० गोदकमा माईभगवती बृद्धाश्रम संचालन गरिदै आएको छ । यस बाहेक जेष्ठ नागरीकहरुको भेला भई छलफल अर्न्तक्रिया गर्ने स्थानको रुपमा जेष्ठ नागरीक भेटघाट चौतारी तोकिएको गरिएको छ । यसको व्यवस्थापकीय जिम्मेवारी स्थानीय सरकारले गर्दै आएको छ ।

५.५.६ अल्पसंख्यक सीमान्तकृत वर्गको विवरण

तालिका न.११४: अल्पसंख्यक सीमान्तकृत वर्गको विवरण

सि.नं.	वर्ग	जनसंख्या	प्रतिसत	
१	अल्पसंख्यक	२३३६	4.60%	याख्खा, शेर्पा, सुनुवार, भूजेल, कुमाल, थामी, माझी, मेचे, लेप्चा, हजाम, योल्मु
२	सीमान्तकृत	४५५८	8.97%	सुनुवार, तामाङ, भूजेल, कुमाल,
३	पिछडा वर्ग	६३	0.12%	हजाम
४	लोपोन्मुख	१६२	0.32%	लेप्चा र मेचे
५	सुविधा वन्चित समुह	१७७६३	34.95%	गुरुङ, शेर्पा, राई, लिम्बू
६	दलित	३३२०	6.53%	कामी, दमाई, सार्की,
७	अति सिमान्तकृत	२०	0.04%	थामी, माझी

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

५.५.७ संघसंस्थामा महिलाको सलग्नताको अवस्था

तालिका न.११५: संघसंस्थामा महिलाको सलग्नताको विवरण

वडा न..	संघसंस्थामा महिला संलग्न भएको घर	संघसंस्थामा महिला संग्लन नभएको घरधुरी	जम्मा घरधुरी
१	६३८	४०५	१०४३
२	२८८	३१४	६०२
३	४९८	२१२	७१०
४	३६५	२९७	६०२
५	६२५	५१०	११३५
६	३४३	५७८	९२३
७	५८२	६११	११९३
८	४६०	६०५	१०६५
९	५६५	६१३	११७८
१०	६६६	६३२	१२९८
११	३६०	५०६	८६६
१२	३२६	५१०	८३६
जम्मा	**५७१७**	**५७९३**	**११५१०**
प्रतिसत	**४९.६**	**५०.४**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

५.५.५ वार्षिक कार्यक्रमबाट लक्षित कार्यक्रमतर्फ भएको विनियोजन तथा खर्चको अवस्था

नगरपालिकाले नेपाल सरकारको नियमानुसार नगरको वार्षिक कार्यक्रमवाट लक्षित समुह (महिला लक्षित कार्यक्रम, जनजाती, दलित र अपांग) मा नियमानुसार विनियोजन गर्नुपर्ने रकम छुट्याई खर्च गर्ने गरेको छ । साथै वजेट खर्च गर्ने प्रक्रिया समेत लक्षित समुदायको समिति मार्फत नियमानुसार गर्ने गरेकोछ ।

५.६ युवा तथा खेलकुद र मनोरञ्जन

युवा शक्तिको सहि परिचालन हुन सकेमा नगरपालिकाको सर्वाङ्गिण विकासमा ठूलो योगदान पुग्नेछ । नगरपालिकाको तथ्याङ्कलाई हेर्दा रोजगारीको लागि विदेशिएका युवा जनसंख्या ६.८ प्रतिशत रहेको छ । जनसांख्यिक पुँजीको रूपमा रहेका युवाहरूको विदेश पलायन रोक्दै विकासको हरेक क्षेत्रमा युवाहरूको पहुँच बढाउने र सामाजिक आर्थिक रूपान्तरणमा युवाहरूलाई मूल प्रवाहीकरण गर्दै शिक्षित, दक्ष, लगनशील, अनुशासित युवाहरूबाट विकासमा योगदानको वातावरण सिर्जना गर्ने नगरपालिकाको निती रहेको छ । नगरपालिकामा हाल खेलकुदको लागि एक ठूलो सैनिक टुँडीखेल, ८ वटा खेलमैदान र ३ वटा कवर्ड हल रहेको छ ।

५.६.१ खेलमैदान, पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरन्जनस्थल सम्वन्धी विवरण

तालिका न. ११६: खेलमैदानको किसिम र उपयोग विवरण

क्र.सं.	खेल मैदानको नाम	स्थान तथा टोल	उपयोगको अवस्था (कसले उपयोग गर्छ)	कैफियत
१	टुडिखेल	भानुपथ	नेपाली सेना	
	माईभगवती स्डेडियम	राजदुवाली	न पा	निर्माणधिन
२	सानो टुण्डिखेल	मालापथ	जिल्ला खेलकुद	
३	कभर्ड हल	जनकचोक र जि.प्र.का., बरबोटे	नेपाल प्रहरी, स्थानीय	
४	बिद्यालय स्तरको खेलमैदान	विभिन्न वडाहरु	सम्वन्धित शैक्षिक संस्था	
५	म.र.व. क्याम्पस	ताराकुटी	सम्वन्धित शैक्षिक संस्था	
६	जस्विरे खेलमैदान	जसविरे	समुदाय	
७	बरबोटे खेलमैदान	विव्ल्याटे	समुदाय	

५.६.२ व्यबसायिक खेलाडीको बिवरण

यस नगरक्षेत्रमा व्यबसायिक खेलाडीहरु उत्पादन तथा प्रशिक्षण लागि विभिन्न स्थानहरुमा नियमित रुपमा संचालन हुने गरेको छ । प्रतियोगितात्मक खेलहरुमा भने यँहाका खेलाडीहरुले आफ्नो प्रतिभा देउखाउदै आएका छन् । विशेषगरी फूटवल, भलिवल, करांते र दौडहरु यहाँ आयोजना गरिएको देखिन्छ । पछिल्लो समयमा युवा खेलाडीहरु क्रिकेटखेल प्रति धेरै आकर्षण भएको देखिएको छ । व्यवसायिक खेलाडी उत्पादन तथा प्रतियोगितात्मक खेलकुद आयोजना गर्न स्थानीय सरकारको अलवा जिल्ला खेलकुद विकास समिमिले समन्वय गर्दै आएको छ ।

५.७ कला, भाषा तथा संस्कृति

इलाम नगरपालिका जातीय, भाषिक, धार्मिक रुपमा विविधता बोकेको नगरपालिका हो । यसै कारण यहाँका स्थानीय चाडपर्व तथा संस्कृतिहरुमा पनि विविधता पाइन्छ । यस नगरपालिकामा क्षेत्रि, ब्राम्हण, राई, लिम्बु, तामाङ जातीहरुको वाहुल्यता भएको पाईन्छ । दशै, तिहार, बुद्ध जयन्ती, उधौली, उभौली, माईवेनी मेला, माईपोखरी, रोपाईजात्रा, गाईजात्रा यहाँका मुख्य चाडपर्वहरु हुन् । पाटेनागी, इलाम चिया बगान, माईखोला जस्ता ऐतिहासिक स्थानहरुका साथै सुनुवार सङ्ग्रालय, अरनिको सङ्ग्रालय र लेप्चा सङ्ग्रालयहरु मार्फत कला, भाषा, संस्कृति र सम्पदाको जगेर्ना भइरहेको अवस्था छ । विभिन्न जातजातीहरुको मिश्रित बसोबास रहेको यो नगरपालिका भाषा कला तथा संस्कृतिको दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण रहेको छ । आर्यन र गैह्र आर्यन समुदायको बसोबास रहेको यो नगरपालिकामा आफ्नो आफ्नो जातीय परम्परा अनुसारको संस्कृति र चाडपर्व अवलम्बन गर्ने गरिएको पाईन्छ । नगरक्षेत्रमा विभिन्न कला भाषा तथ संस्कृति सम्वन्धि संघसंस्थाहरु गठन भई परिचालन भईरहेकोछ ।

तालिका न.११७: संस्कृति सम्वन्धि संघसंस्थाहरुको विवरण

क्र.सं.	संस्थाको नाम	स्थान तथा टोल	उद्धेशय
१	सनातन धर्म सेवा समिति	माईस्थान	धर्मसंस्कृतीको रक्षाश
२	इलाम साहित्य कला केन्द्र	माईस्थान	साहित्य संस्कृती र कलाको संरक्षण र विकास
३	व्रह्मकुमारी राजयोग	नवीनप्रगती कुलधारा	मोटिभेसन, ध्यान, योगा तथा धार्मिक
४	राधामाधव समिति	माईस्थान	धार्मिक
५	सत्य साई सेवा केन्द्र	नारणयण स्थान	धार्मिक
६	नेवाः भाषा संस्कृती समाज	कुलधारा	संस्कृती र कलाको संरक्षण र विकास
७	मिसाखल	चोकवजार	संस्कृती र कलाको संरक्षण र विकास
८	किरात राई यायोख्या	इलाम	संस्कृती र कलाको संरक्षण र विकास
९	याख्थुम चुम्लुङ	इलाम	संस्कृती र भाषाको संरक्षण र विकास

५.७.१ धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थल

तालिका न. ११८: धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थल सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थलहरुको नाम	स्थान	महत्व
१	ऐतिहासिक चियाकारखाना र वगान	चियावारी	ऐतिहासिक महत्व
२	जस्विरे चिया बगान	जस्विरे	
३	नारायणस्थान मन्दिर	नरायणस्थान	धार्मिक
४	माईस्थान	मालापथ	ऐतिहासिक र धार्मिक
५	भिमसेनस्थान	तल्लो चोक वजार	ऐतिहासिक र धार्मिक
६	साकेलास्थान	ओपिधारा	धार्मिक
७	अरनिको संग्राहलय	मलपोत कार्यालय	ऐतिहासिक
८	देउराली	मालापथ	ऐतिहासिक र धार्मिक
९	शंकरीदेवी मन्दिर	कुलधारा	धार्मिक
१०	सुन्तलाबारी चर्च	सुन्तलाबारी	धार्मिक
११	महानन्दचोक चर्च	महानन्दचोक	धार्मिक
१२	सेतीदेवी मन्दिर	वडा न. ६	
१३	रामजानकी मन्दिर	वडा न. ५	धार्मिक
१४	श्रीकृष्ण प्रणामी मन्दिर	वडा न ५ ओखे	धार्मिक
१५	माईली पाथिभरा	वडा न. ५	धार्मिक
१६	सिंद्धदेवी मन्दिर सिडफिङ	वडा न. ८	धार्मिक
१७	सिंहबाहिनी मन्दिर	वडा न. ९	ऐतिहासिक र धार्मिक
१८	चुरेघाटी गुम्बा	वडा न. ६	धार्मिक तथा सांस्कृतिक
१९	महाकालेश्वर शिव मन्दिर	वडा न. २	धार्मिक तथा सांस्कृतिक
२०	शिवपाञ्चायन मन्दिर	वडा न. ११	धार्मिक तथा सांस्कृतिक
२१	बालीकन्या मन्दिर	वडा न. ११	धार्मिक तथा सांस्कृतिक
२२	किराँत थाम्साङ फाल्गुनन्द माङहिम मन्दिर	वडा न. ११	धार्मिक तथा सांस्कृतिक

५.७.२ सार्वजनिक स्थल, पाटी पौवा र चौतारा

इलाम सार्वजनिक स्थल, पाटी पौवा र चौताराको विशिष्ठ पहिचान भएको क्षेत्र हो । यस वडामा भएका सार्वजनिक स्थल, पाटी पौवा र चौताराको विवरण निम्नानुसार रहेकोछ । ८

तालिका न. ११९: सार्वजनिक स्थल, पाटी पौवा र चौताराको विवरण

सि.नं.	सार्वजनिक स्थल, पाटी पौवा र चौतारा	स्थान	महत्व
१	लाँकुरी चौतारा	चोक वजार	खुल्ला मंचको रुपमा सवैले प्रयोग गर्न पाउने
२	कार्की पार्क	धोवीधारा	सवैको भेटघाट स्थल
३	विपि पार्क	सिलिखान	
४	व्यायाम पार्क (शनिश्चरे डाडा)	चियावारी	व्यायाम गर्न, दृष्यालोकन
५	फिरफिरेडाँडा	चियावारी	दृष्यालोकन
६	कुलधारा पाटी	कुलधारा	
७	इलाम भ्यू टावर	शिखरनगर	दृष्यालोकन
८	भालुढुङ्गा	वडा न. ६	पर्यटन
९	राजदुवाली पार्क	वडा न. १०	पर्यटन
१०	बौद्ध पार्क	वडा न .८	धार्मिक सांस्कृतिक
११	पाटेनागी पर्यटकीय क्षे	वडा न. ३	पर्यटन
१२	कोठीडाँडा	वडा न. ४	सांस्कृतिक पर्यटन
१३	दिदीबहिनी झर्ना	वडा न. ३	सांस्कृतिक पर्यटन
१४	महभिर रकक्लाइविङ्ग	वडा न.	सांस्कृतिक पर्यटन

५.७.३ विशेष शिक्षा तर्फ स्रोत कक्षामा अध्ययनरत छात्र/छात्राको विवरण

नगरभित्र विशेष शिक्षा तर्फ इलाम नगरपालिका वडा न. ५ मा अपाङ्गता भएको बिद्यार्थी लक्षित कक्षा संचालन हुदै आएको छ । यस वाहेक चोक बजार क्षेत्रमा निजि लगानीमा विभिन्न अंग्रेजी, जापानीज र कोरियन भाषाको कक्षाहरु संचालन हुने गरेको छ ।

५.७.४ धार्मिक स्थलको विवरण

यस नगरभित्र विभिन्न किसिमका मन्दिर तथा धार्मिक स्थलहरु रहेका छन् । मन्दिर संचालन तथा व्यवस्थापनमास्थानीय सरकारको नितिगत प्रावधान अनुसार स्थानीय समुदायले मन्दिरको संरक्षण, व्यवस्थापन र संचालन गर्दै आईरहेका छन् । यस नगरमा भएका महत्वपूर्ण मन्दिरहरुको विवरण निम्नानुर छ ।

तालिका न. १२०: धार्मिकस्थलहरुको विवरण

क्र.सं.	धर्मिक स्थलहरु	ठेगाना	धर्मिक स्थलको महत्व	कैफियत
१	माईस्थान मन्दिर	वडा न. ७	मन्दिर दर्शन, धार्मिक अनुष्ठानहर संचालन गर्न गराउन	इलामको महत्वपूर्ण ऐतिहासिह स्थल
२	भिमसेन स्थान मन्दिर	वडा न. ७	मन्दिरको दर्शन,	
३	नारायणस्थान मन्दिर	वडा न. ६	मन्दिरको दर्शन, नुहाउन र सरसफाई	
४	शंकरीदेवी मन्दिर	वडा न. ७	धार्मिक	

५	राजजानकी मन्दिर	वडा न. ५	धार्मिक	
६	माईली पाथिभरा	वडा न. ५	धार्मिक	
७	सप्तमाई गुरुकुल हवन कुण्ठ	वडा न. ५	धार्मिक	
८	लुतीमाई	वडा न. ४	स्नान तथा चर्मरोग नियन्त्रण	
९	सेतीदेवी मन्दिर	वडा न. ६	धर्मिक तथा सास्कृतिक	
१०	माईवेनी मेला धाम	वडा न. १० र ८	धर्मिक तथा सास्कृतिक	
१०	बज्रदेवी मन्दिर	वडा न. ८	धर्मिक तथा सास्कृतिक	
११	माईखोला	वडा न. १० र ९	धर्मिक तथा सास्कृतिक	
१२	नारायण मन्दिर	वडा न. १०	धर्मिक तथा सास्कृतिक	
१३	गुम्बाडाँडा	वडा न. ६	धर्मिक तथा सास्कृतिक	
१४	थाक्थुम चुम्लुङ भवन	वडा न. ५	धर्मिक तथा सास्कृतिक	
१५	किरातेश्वर मन्दिर	वडा न. १२	धार्मिक तथा सांस्कृतिक	
१६	गुर्दुम शिवालय मन्दिर	वडा न. १२	धार्मिक तथा सांस्कृतिक	
१७	लामागाउँ चर्च	वडा न. १२	धार्मिक तथा सांस्कृतिक	
१८	शिव मन्दिर	वडा न. १०	धार्मिक तथा सांस्कृतिक	
१९	घेछेन छ्योग प्यूरलिङ गुम्बा	वडा न. ६	धार्मिक तथा सांस्कृतिक	
२०	सुकिलुम्बा मन्दिर,	वडा न. ९	धार्मिक तथा सांस्कृतिक	

५.७.५ स्थानीय चाडपर्व तथा जात्रा र मेला

धार्मिक सहिष्णुता तथा सांस्कृतिक विविधताको विशिष्ठ पहिचान बोकेको यस क्षेत्रमा जातजाति, धर्म, परम्परा र संस्कृती अनुसार चाडपर्व तथा मेलाहरुमा समेत अनेकतामा एकता देख्न सकिन्छ । इलाम वजारमा सवै किसिमका चाडपर्व, जात्रा, महोस्तव हुने गर्दछ ।

तालिका न. १२१: चाडपर्व, जात्रा, महोस्तवहरुको विवरण

क्र.सं.	चाडपर्व, मेला र जात्रा	चाडपर्व, मेला र जात्रा धर्म जाती र स्थान	चाडपर्व, मेला र जात्राको समय
१	हिन्दूपरम्परा अनुसार	सवै तिर	विभिन्न समय
२	लोसार	तामाङ्ग, शेर्पा, गुरुङ्ग,	
३	उधौली, उभौली र साकेला	राई	
४	होली	फागु फूर्णिमा	
५	गाई जात्रा	नेवार	
६	रोपाई जात्रा	सवै जातजाती	
७	विङ्गो मेला	दशैं तिहार	
८	नेपाल संम्बत	नेवार	म्ह पुजाको दिन शंकरध्वज सांख्वाको सम्मान

५.८ शान्ति तथा सुरक्षाको अवस्था

यो नगरक्षेत्रभित्र जिल्ला स्थित सुरक्षाका जिल्ला कार्यालयहरु तयारी अवस्थामा रहेको हुनाले शान्ति सुरक्षाको दृष्टिकोणवाट कुनै पनि किसिमको समस्या देखिदैन । वजार क्षेत्रका सवै सार्वजनिक स्थल तथा अधिंकाश कार्यालय र केही निजि घरहरुमा सिसि क्यामेराहरु जडान भएकाले सुरक्षाको दृष्टिकोणवाट यो नगर सुरक्षित रहेकोछ ।

तालिका न. १२२: चाडपर्व, जात्रा, महोस्तवहरुको विवरण

क्र.सं.	सुरक्षा पोष्ट	वडा न.	कैफियत
१	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	७	
२	ससस्त्र प्रहरी वल कार्यालय	७	
३	नेपाली सेना गुल्म	६	
४	रक्से प्रहरी चौकी	१	
५	ससस्त्र प्रहरी क्याप्प	५, बरबोटे	
६	प्रहरी विट	५ बिब्ल्याटे	
७	ट्राफिक प्रहरी विट	७ , चोकबजार	
८	जिल्ला ट्राफिक	८ जिरो किमि	
९	प्रहरी विट	९, भञ्जाङ	

परिच्छेद ६

वन तथा वातावरणीय स्थिति

६.१ वन क्षेत्रको अवस्था

इलाम नगरपालिकाको वर्तमान भू-उपयोगलाई हेर्दा प्राकृतिक सम्पदाको हिसाबले ४८ प्रतिशत वन क्षेत्रले, ४४.८ प्रतिशत खेतीयोग्य जमिनले, र ०.५८ प्रतिशत जलक्षेत्रले भू-भाग ओगटेको देखिन्छ । कुनै पनि स्थानको समग्र भू-आवरण मध्ये ४० प्रतिशत भन्दा बढी वन क्षेत्र हुनु वातावरणीय सन्तुलनको हिसाबले सुखद विषय हो । यस नगरपालिकामा १ धार्मिक वन, ४ निजी वन र २७ सामुदायिक वन रहेका छन् । आर्थिक वर्ष २०७७/७८ मा नगरपालिका संघबाट वन, वातावरण र जलवायु क्षेत्रमा उत्कृष्ट नगरपालिकाको उपाधि समेत प्राप्त गरेको छ जसले गर्दा वनवातावरण क्षेत्रमा विशेष प्राथमिकता राखेको पुष्टि हुन्छ ।

६.१.१ वन क्षेत्र र प्रकार सम्बन्धी विवरण

तालिका न. १२३: वनको अवस्था सम्बन्धी विवरण

सि.न.	वनको विवरण	क्षेत्रफल
१	वनले ढाकेको क्षेत्र	४८ प्रतिसत (९३८.४९ वर्ग कि.मिं)
२	धार्मिक वन (१)	१२.२१ हेक्टर
३	निजी वन (४)	१.८४ हेक्टर
४	सामुदायिक वनको संख्या (२७ वटा)	१२२१.७९ हेक्टर)

६.१.२ वन व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण

यस नगरक्षेत्रभित्र विभिन्न २७ वटा सामुदायिक वनहरु रहेका छन् । ती वन मार्फत यहाँका उपभोक्ताहरुले वनजन्य पैदावरहरु आपूर्ति गर्ने गरेका छन । यस नगरका वन उपभोग कर्ताहरु बाहिर रहेको सामुदायिक वनहरुका पनि संयुक्त उपभोक्ता भित्र परेको पाइएको छ । यस नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका सामुदायि वनहरुको विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका न. १२४: वन व्यबस्थापन सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	साविक कायम रहेको इ.व.का.को नाम	सामुदायिक वनको नाम	ठेगाना (साविक वडा)	घरधुरी/जनसंख्या				क्षेत्रफल (हे.)
				घरधुरी	जनसंख्या			
					महिला	पूरुष	जम्मा	
१	माईपोखरी	कालपोखरी थामडाँडा	पुवामझुवा -५	६५	२७०	२३०	५००	२०
२	इलाम	घलेटार	वरवोटे -४, ७	१०९	३३२	३१७	६४९	५.६८
३	इलाम	धनमाने	वरवोटे -४, ५	१७१	४४०	४४४	८८४	५५
४	इलाम	कुडुले सेपेनी	वरवोटे -६	१५२	४६३	४४३	९०६	१७.६५
५	इलाम	तोरीवारी	वरवोटे -१	१५२	४०९	४३२	८४१	३६.१४
६	इलाम	खहरे पुवाजुङ्ग	इ.न.पा. -५	२४७	६३२	६८६	१३१८	१०४
७	इलाम	राजदुवाली	इ.न.पा. -४	१८५	४४४	४२२	८६६	४३.५७
८	इलाम	गुर्दुम	इ.न.पा. -७, ८	१३८	४३९	४३०	८६९	१७.६८
९	इलाम	खहरेपुवाजुङ्ग महिला	इ.न.पा. -५	६८	२१९	१८६	४०५	३४.५९
१०	इलाम	ओडारे भालुढुंङ्गा	इ.न.पा. -९	२०८	५६२	५५७	१११९	१३.२८
११	इलाम	महभिर	इ.न.पा. -८	४९	१५३	१४७	३००	२८.२७
१२	इलाम	गुम्वाडाँडा महिला	इ.न.पा. -८	१३८	३५९	३४९	७०८	१३
१३	इलाम	राजदुवाली महिला	इ.न.पा. -४	८२	२०३	१७१	३७४	२५.९७
१४	इलाम	ठोके फिरफिरे	इ.न.पा. -७	६२	१७१	१६८	३३९	६.२८

१५	इलाम	वन्दुके	इ.न.पा. -८	२८	६८	८४	१५२	५.६१
१६	इलाम	शंकरधन	इ.न.पा. -७	६०	१६७	१४३	३१०	१५.२७
१७	इलाम	सेतीदेवी	इ.न.पा. -९	८६	१९७	२३८	४३५	११.९४
१८	इलाम	सिस्नेटार	इ.न.पा. २,३,९	१६०	४५०	४६५	९१५	७.२४
१९	इलाम	पारीपाखा	गोदक -६	९७	४०१	३४९	७५०	९.१३
२०	इलाम	चिहानडाँडा भंडारे	गोदक -१	८६	२४६	२४९	४९५	१५.०
२१	इलाम	सूर्योदय	गोदक -३	१०४	२४४	२२९	४७३	१०८.९
२२	इलाम	भालुखोप	गोदक -४	१८८	४८२	४६६	९४८	५३.४
२३	इलाम	माईभ्याली	सोयाक -९	११६	२८०	२९३	५७३	४१३.९
२४	इलाम	सीतादेवी	सोयाक -६	३४	१०९	१०५	२१४	१५२.५
२५	इलाम	हुरहुरे सालघारी	सोयाक ३	८०	२५०	२५६	५०६	३२.८
२६	इलाम	गुरदुङ्ग	साङ्गरुम्वा -५	११६	३६६	३५९	७२५	६७.४
२७	इलाम	सुकेपोखरी	साङ्गरुम्वा -३	१३५	३४४	३३४	६७८	७.५
जम्मा				३११६	८७००	८५५२	१७२५२	१३२१.९७
प्रतिसत				२७	५०.४	४९.६	३३.९४	

स्रोतः जिल्ला वन कार्यालय, इलाम

६.१.३ वृक्षारोपणका लागि खाली स्थान सम्बन्धी विवरण

यस नगर भित्र बृक्षारोपणको लागि अलग्यै तोकिएको खाली जमिन नभएपनि नदीले कटान गरेको क्षेत्र, नापी भएका केही भिर पाखा र प्रवावित खाली वगर बृक्षारोणको लागि संभावना युक्त क्षेत्र हो । यसै गरी सामुदायिक वन क्षेत्र भित्रको पुराना र जीर्ण रुखहरुलाई व्यबस्थापन गरी नयाँ वन लगाउन सकिने संभावना रहेको छ ।

६.१.४ वनजन्य उत्पादन विवरण

यस नगर क्षेत्रभित्रबाट उत्पादन हुने वनजन्य उत्पादनहरुमा खाना पकाउन इन्धनको रुपमा प्रयोग हुने दाउरा, घरनिर्माणकोलागि प्रयोग हुने काठ लगायतको निर्माण सामाग्री, छाना छाउन प्रयोग हुने खर, फर्निचरको लागि काठ आदि रहेका छन् । त्यसैगरी पशुवस्तुको लागि स्याउला, घाँस यी वनहरुबाट उत्पादन हुने गर्दछ । यसैगरी व्यबसायिक र साना उद्योग प्रवर्द्धनका लागि सुगन्धित तेल बनाउन प्रयोग हुने केमोमाइल, बायो इन्धनको लागि कदमखेति र डोरी तथा घरेलु प्रयोजनको लागि वावियो, घ्यू उत्पादनको लागि चिउरी आदि उत्पादन हुने गर्दछ । यद्धपी यसको व्यबसायिक उत्पादन र प्रसोधन यी सामुदायिक वनहरुमा पर्याप्त हुन सकेको छैन ।

६.१.५ जडिबुटीको उत्पादन, संकलन तथा निकासी सम्बन्धी विवरण

यस नगरक्षेत्र भित्रबाट व्यबसायिक रुपमा जडिबुटी उत्पादन तथा निकासी हुने गरेको पाईदैन । न्यून मात्रामा उत्पादन हुने जडीबुटीहरुमा चिउरी, रिट्ठा, पाङ्ग्रा, कुरिलो, टिम्मुर, गुर्जो, मजिटो ,साथै अन्य धेरै किसिममका जडिबुटिजन्य उत्पादन हुने भएपनि व्यबसायिक हुन सकेको छैन साथै जडिबुटिजन्य वनस्पतिहरुको पहिचान र प्रवर्धन गरिएको छैन ।

६.२ जलश्रोत तथा जलाधर क्षेत्र

जलक्षेत्रले ०.५८ प्रतिशत भू-भाग ओगटेको यस नगरपालिकामा वार्षिक औषत वर्षा करिब २५५० मि.मि. रहेको छ । यस माई खोला, पुवामाई खोला, देउमाई खोला र जोगमाई खोला अत्यन्त महत्वपूर्ण जलश्रोतको रुपमा रहेका छन् । सार्वजनिक पोखरीहरु ९ वटा रहेको र व्यवसायिक माछापोखरीहरु ५३३ वटा रहेको छ । खानेपानी तथा सिंचाईको श्रोतको संरक्षण गरी दिगो उपयोग गर्न आवश्यक छ ।

६.२.१ प्रमुख जलाधार र उपजलाधारको अवस्था

तालिका न. १२५: प्रमुख जलाधार र उपजलाधार

सि.न.	उपजलाधार क्षेत्र	खोल्सिहरुको नाम	समेट्ने भागहरु
१	पुवा जलाधार	ठुलो पुवा, सानो पुवा, पाखोखोला, झुत्रेखोला, घट्टेखोला, सटके, राते	साँखेजुङ्ग, पुवामझुवा, माईपाखरी, साङरुम्वा, सोयाक, वरवोटे, इ.न.पा,
२	माई जलाधार	जोगमाईखोला, झुत्रेखोला, सानीमाई, करफोकखोला, भाडीखोला, ठाडे, नारायणस्थान, स्या, पंखेलुङ, भालु, अँधेरी, हिले, सेती, चैते, लाल, आदी	सुम्वेक, वरवोटे, इ.न.पा, गोदक, सोयाक,

तालिका न. १२६: नदी तथा खोला सम्बन्धी विवरण

सि.न.	नदी तथा खोलाको नाम	हाल प्रयोगको अवस्था
१	माईखोला	सिंचाई, ढुङ्गा गिटी बालुवा, विद्युत
२	जोगमाई खोला	सिंचाई, ढुङ्गा गिटी बालुवा, विद्युत
३	पुवामाई खोला	सिंचाई, ढुङ्गा गिटी बालुवा, विद्युत
४	राते खोला	सिंचाई, ढुङ्गा गिटी बालुवा,
५	घट्टेखोला	सिंचाई, ढुङ्गा गिटी बालुवा,
६	ठाडेखोला	सिंचाई, ढुङ्गा गिटी बालुवा,
७	असलेखोला	सिंचाई, ढुङ्गा गिटी

६.२.३ तालतलैया र पोखरी र सीमसार क्षेत्र सम्बन्धी विवरण

यस नगरक्षेत्र भित्र सार्वजनिक पोखरीहरु छन् । पुराना केही पोखरीहरु हराई सकेको अवस्था छ ।

तालिका न. १२७: नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका ताल तलैया तथा सीमसारहरु

क.स	पोखरीको नाम	स्थान	कैफियत
१	चियावारी पोखरी	चियावारी	अव्यवस्थित अवस्थामा रहेको र व्यवस्थापन गर्न आवश्यक
२	पानी टेंकी	शिखरनगर, मिलनकेनद्र, टुडिखेल, आर्दश स्कुल	नगरक्षेत्रमा खानेपानी वितरण
३	पटाङ्गीनी पोखरी	मालपोल कार्यालय	अस्तव्यस्त अवस्थामा रहेकोले व्यवस्थापन गर्न आवश्यक
४	नरायणस्थान पोखरी	नरायणस्थान मन्दिर	व्यवस्थित अवस्थामा छ ।
५	फुस्रे पोखरी	पूवामफुवा	
६	तालखर्क		
७	खर्कपोखरी सिमसार क्षेत्र		

६.२.४ साना पोखरी सम्बन्धी विवरण

घरायसी प्रयोजनका लागि र व्यक्तिगत रुपमा केहि किसानहरुको घरमा साना साना ५३३ पोखरीहरु रहेका छन ।

तालिका न. १२८: साना पोखरी तथा माछा पोखरी सम्बन्धी विवरण

वडा	साना पोखरी तथा माछापोखरी भएका घर संख्या	पोखरी तथा माछापोखरी भएका घर प्रतिसत
१	१०६	१९.९
२	५७	१०.७
३	३७	६.९
४	५५	१०.३
५	४७	८.८

६	१५	२.८
७	५	०.९
८	३३	६.२
९	८	१.५
१०	२९	५.४
११	७९	१४.८
१२	६२	११.६
जम्मा	**५३३**	**१००**

६.२.५ जलस्रोत र उपयोगको स्थिति विवरण

यस नगरक्षेत्रमा सतही प्रकारको मात्र जलभण्डार पाईन्छ । माइखोला, पुवाखोला नगरको जलश्रोतको प्रमुख आधार हो तथापि यस खोलाबाट केहि जलविद्युत आयोजनाहरु संचालनको अलवा सिमित मात्रामा सिचाईको सुविधा किसानहरुले लिएका छन त्यहि पनि व्यवस्थित नहर तथा कुलो वनाइएका छन ।। यस खोलामा ड्याम बनाएर वा पोखरी वनाएर मत्स्यपालन व्यवसाय संचालन गर्न सकेको खण्डमा यो सम्भावनाको रुपमा रहेको छ। यस बाहेक माइ नदीमा मिसिने साना तिना स्थानीय श्रोत जरुवा मुहान तथा खोल्सिहरु ले यस क्षेत्रको सिँचाइको प्रमुख हिस्सा ओगटेको छ। समग्र रुपमा यस नगर क्षेत्र सिँचाई सुविधाको हिसावले मध्यम क्षेत्रको रुपमा रहेको छ।

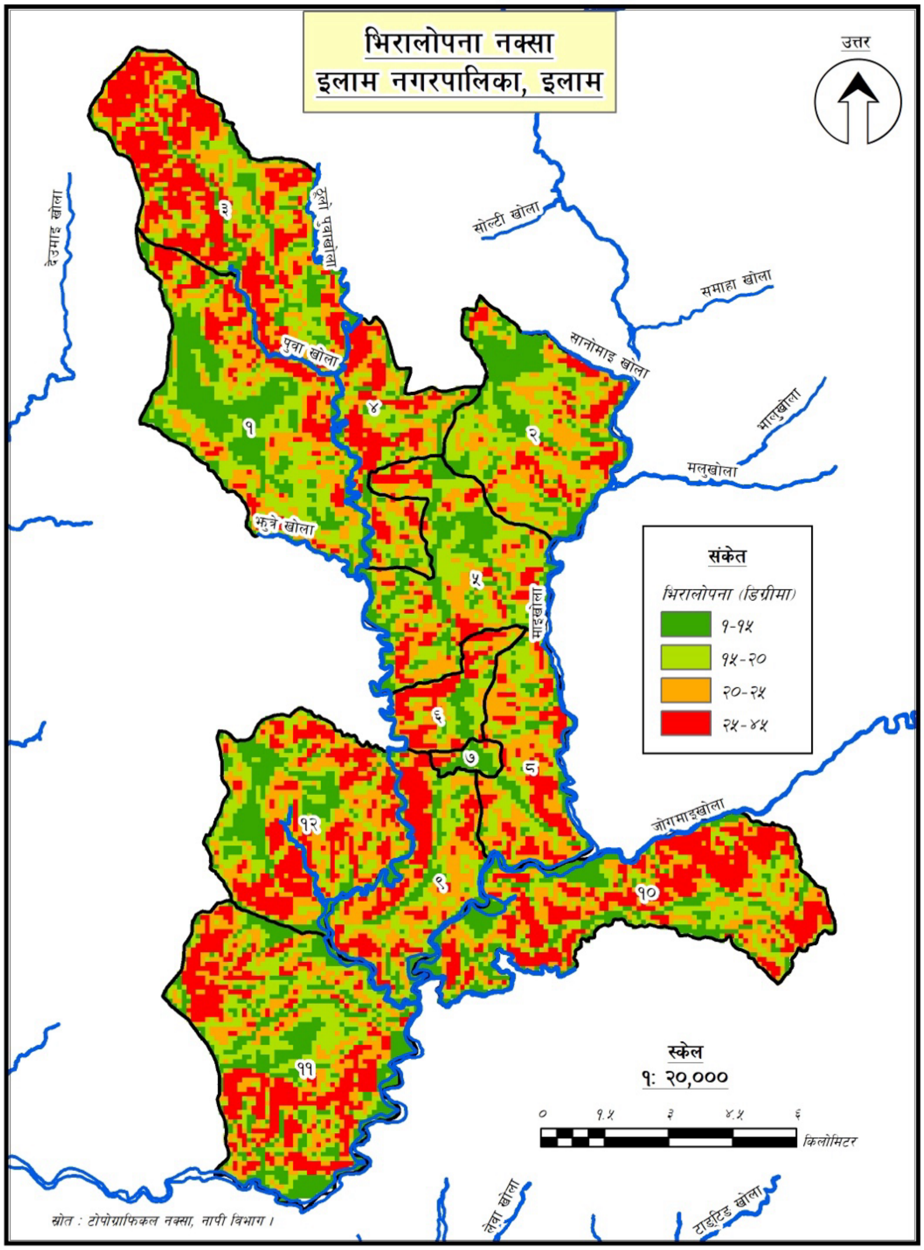

६.३ जैविक विविधिता र वातावरणीय सेवा

६.३.१ बासस्थानको आधारमा महत्वपूर्ण जनावार तथा चराचुरुङ्गीको विवरण

६.३.१.१ वन्यजन्तु

यस नगर क्षेत्रभित्र विभिन्न प्रकारका प्रमुख स्तनधारी वन्यजन्तुहरु पाइएका छन् जसमा कतिपय राष्ट्रिय महत्वका छन् । तर बढ्दो वन अतिक्रमणका कारण कतिपय जन्तुहरु लोप हुदै गएको पनि पाइन्छ । बदेल, मृग, वादर, खरायो, दुम्सि जस्ता जनावरहरुले खेतीवालीमा हानि गर्ने गरेको देखिन्छ । यसको दीर्घकालिन समाधानको लागि वैकल्पिक उपाय अवलम्बलन गर्नु पर्ने देखिन्छ भने कतिपय स्थानमा कृषि प्रणालीमा परिर्वतन पनि गर्न सकिन्छ ।

तालिका न. १२९: स्तनधारी जन्तुहरुको विवरण

क. स.	वन्यजन्तु	क. स.	वन्यजन्तु
१	मृग	८	**बदेल**
२	वादर	९	फ्याउरो
३	खरायो	१०	सालक
४	स्याल	११	चमेरा
५	दुम्सि	१२	काला
६	लोखर्के	१३	ओत
७	**वन विरालो**	१४	मलसाप्रो

६.३.१.२ चराचुरुङ्गीहरु

तालिका न. १३०: चराचुरुङ्गीहरुको विवरण

क. स.	चराहरु	क. स.	चराहरु
१	जुरेली	१७	रुपी
२	लामपुछे	१८	कोइली
३	न्याउली	१९	कालिज
४	ढुकुर	२०	तित्रा
५	काग	२१	चिल
६	फिस्टा	२२	सुगा
७	भ्याकुर	२३	परेवा
८	कल्चौडा	२४	बट्टाई
९	भंगेरा	२५	लाचे
१०	गिद्ध	२६	चिवे
११	वेसारे	२७	चिचिनकोटे
१२	मैना	२८	जुरेली
१३	गौंथली	२९	खरखरे
१४	ठकठके चरा (उडपिकर)	३०	हलेसो
१५	कोकले	३१	चाँचर
१६	खस्रे	३२	खोल्से

६.३.१.३ सरीसृप, जलचर तथा उभयचर प्राणी

तालिका न. १३१: नगरपालिका क्षेत्रमा पाइने सरीसृप, जलचर तथा उभयचरहरु

क्र.स	जलचर	सरीसृप	उभयचर
१.	भिङ्गेमाछा	सर्प	भ्यागुता
२.	वुदुना माछा	अजिङ्गर	गँगटा

३.	असला माछा	गड्यौला	पाहा
५.	घनटाउके	शङ्केकिरा	ओत
६.		छेपारो	
७.		माउसुली	
८.		गोहोरो, कुडके	

६.३.२ महत्वपूर्ण वनस्पति विवरण

६.३.२.१ जडीवुटी प्रजाति

यस नगरक्षेत्रमा विभिन्न प्रजातिका जडिवुटीहरु पाइएका छन । भौगोलिक तथा हावापानीको विविधताले गर्दा जडीवुटी खेतीको लागि यो क्षेत्र उपर्युक्त मानिन्छ तर उचित प्रविधिक ज्ञानको कमीले गर्दा जडीवुटीको संरक्षण र यसवाट चाहेजति फाइदा लिन सकिएको छैन । यस नगरक्षेत्रमा पाइने जडीवुटीहरुको विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

६.३.२.२ प्रमुख जडीबुटी प्रजातिहरुको विवरण

तालिका न. १३२: प्रमुख जडीबटी प्रजातिहरुको विवरण

क्रम संख्या	जडिबुटि प्रजाति	क्रम संख्या	जडिबुटि प्रजाति
१	बोझ्गो	२४	अमला
२	तुलसी	२५	लेमनग्रास
३	सिल टिम्बुर	२६	घामफुल
४	बोके टिम्बुर	२७	हर्रो
५	तितेपाती	२८	बर्रो
६	आख	२९	पानी अमला
७	निमपत्ता	३०	गुर्जो
८	वावरी	३१	मजिटो
९	पुदिना	३२	तेजपत्ता
१०	धिऊ कुमारी	३३	दालचिनी
११	सिस्नु	३४	भकिअमिलो
१२	राजबृक्ष	३५	तितेपाती
१३	भ्यागुर	३६	असुरो
१४	धोक्रे	३७	घोडताप्रे
१५	वेतलौरी	३८	बाबरी
१६	तुलसी	३९	पुदिना
१७	दतिउन	४०	पारिजात
१८	रिट्ठा	४१	असारे फूल
१९	घण्टिफूल	४२	पाङ्ग्रो
२०	खरेटे झार	४३	फच्याङ
२१	अर्चल	४४	अभिजालो
२२	काली निगुरो	४५	सर्पगन्धा/चाडमरुवा
२३	वाटुलपाते	४६	सिकारी लहरो

६.३.२.३ रुख प्रजाति

भौगोलिक विविधताले गर्दा यहाका रुखहरु अति महत्वका तथा विविध प्रकारका छन् । यहाँ अति मूल्यवान रुख प्रजातिहरुमा साल, सिसौ, खयर चिलाउने, कटुस आदि छन् । वढ्दो जनसंख्या, कृषिको लागि जमीन, अनियमितरुपमा वन फडानीले गर्दा यहाँ भएका मूल्यवान रुखहरु दिन प्रतिदिन लोपहुने अवस्थामा पुगेका छन् । नगरक्षेत्रमा पाइने रुख प्रजातिहरुको विवरण तल दिइएको छ ।

तालिका न. १३३: प्रमुख रुख प्रजातिका वनस्पतिहरुको विवरण

क्रम सं	रुख प्रजाती	क्रम स.	रुख प्रजाती
१	साल	२१	शिरीष
२	चिलाउने	२२	वर
३	कटुस	२३	पिपल
४	रिट्ठा	२४	चिउरी
५	काब्रो	२५	क्यामुना
६	पिपलपाते	२६	धुपी
७	शिशौ	२७	खसु
८	साज	२८	वाण्टेम
९	खन्यु	२९	स्याल फुस्रे
१०	पैंयू	३०	सल्ला
११	सौर	३१	सिमल
१२	खयर	३२	लाम्पाते
१३	टाँकी	३३	मौवा
१४	मलातो	३४	कटहर
१५	उतिस	३५	बान्द्रे
१६	रुद्राक्ष	३६	भलायो
१७	वडहर	३७	अम्बके
१८	भकिअमिलो	३८	चुलेत्रो
१९	लप्सि	३९	गोगुन
२०	टुनी	४०	दुधिलो
		४१	निबारो

६.४ विपद् जोखिम व्यवस्थापन

विपद व्यवस्थापन र जोखिम न्यूनीकरणका लागि नीतिगत, संरचनागत र संस्थागत विकास गरी प्रकोप प्रतिरोध तथा सहनशील क्षमताका माध्यमबाट प्रकोपको सामना गर्न र त्यसको असरबाट पूरानै अवस्थामा पुनर्स्थापित हुन सक्ने समाज र अर्थतन्त्र निर्माण गर्न आवश्यक रहेको छ । यसरी पूर्वतयारी गरिँदा पूर्व अनुमान समेत गरी आवश्यक जनशक्ति, सामग्री, उपकरण, कोषको व्यवस्था र जोखिमयुक्त स्थानको पहिचानका साथै जोखिम न्यूनीकरणका मापदण्डको गम्भीरपूर्वक परिपालना गर्नुपर्छ । यस नगरपालिकामा विपद व्यवस्थापनलाई ध्यानमा राखेर दिगो र वातावरणमैत्री योजना अवलम्बन तथा जैविक विविधता र प्राकृतिक श्रोतको संरक्षण, संवर्द्धन र दिगो उपयोग गरी, जल वायु अनुकूलन तथा न्यूनीकरण पद्धतिको अवलम्बनका साथै वन, भू तथा जलाधार, विपद र फोहरमैला व्यवस्थापन गरी वातावरण मैत्री विकासको माध्यमबाट हरित र सफा नगर विकासको थालनी गरिएको छ ।

६.४.१ जोखिमयुक्त (संवेदनशिल स्थानमा बसोबास गरेका परिवार) विवरण

यस नगरक्षेत्रमा जोखियुक्त वस्तीको रुपमा अलग्यै पहिचान नभएका भएतापनि नदी किनार आसपास तथा नयां सडक निर्माण भएको क्षेत्रहरुमा भूक्षयको सम्भावना देखिएको छ । मेची राजमार्गको राजदुवाली खण्ड दब्ने र बग्ने भएकोले त्यस आसपासको क्षेत्र साथै अन्य वडाहरुको नदी तथा खोल्सि आसपासको क्षेत्र मानव वस्ति विस्तारका लागि जोखिमयुक्त क्षेत्रको रुपमा रहेको पाईन्छ ।

६.४.२ विपद/प्रकोपबाट भएको मानवीय र भौतिक क्षतिको विवरण

यस नगरमा विगत ५ बर्षमा विपद् ⁄ प्रकोपबाट भएको भौतिक तथा मानवीय क्षतिको विवरणलाई हेर्दा सबैभन्दा बढी प्रकोपको खतरा आगलागी तथा वाढिमा देखिन्छ । प्रकोपका कारण भौतिक तथा मानवीय क्षति तुलनात्मक रुपमा कम भएको पाईन्छ ।

तालिका न.१३४: विपद्/प्रकोपको सम्मुदता विवरण

वडा न	बाढी	पहिरो	आगजनी	महामारी	हावाहुरी	चट्टयाङ	नदीकटान	खडेरी	शीतलहर	भूकम्प	असिना	अन्य
१	३४	१५१	१२०	६७	५५५	५७८	४	४१	०	५१०	१९५	४५
२	८५	१६०	३३	२६	२०९	१४५	०	१४०	२	१६५	१६१	११
३	१७६	२४६	२१	११०	३८९	३३०	२	१३८	१	२०५	८८	३
४	१३५	२६१	१६	१२८	३६२	२०१	२	८५	१	२६९	४८	१४
५	११	११६	६५	४८६	२४५	७	२२	१२४	२०	८२	२००	५६
६	६२	२५३	४	९	६९	३४	०	११५	०	५३	०	१७
७	२०	१८	८१०	१०९३	६९	३४	३२	११५	०	५३	०	२५
८	१३०	२४	५३	२३०	१०३	१९४	३९	३२१		३१०	३०१	३२
९	९३	२५५	४०	१५	१७०	९९	२	६२	०	६९	१	३०
१०	१०२	५०८	२११	१९४	७८४	६६७	२६	२७९	०	३६३	१७७	१०६
११	५९	२६९	७८	४७	४९१	३७८	३	११३	२८	१४३	४२	६२
१२	४८	२९५	४३	६८	२३८	३०	८	१३५	२	७९	१	२
जम्मा	**९५५**	**२५५६**	**१४९४**	**२४७३**	**३६८४**	**२६९७**	**१४०**	**१६६८**	**५४**	**२३०१**	**१२१४**	**४०३**
प्रतिसत	**४.९**	**१३**	**७.६**	**१२.६**	**१८.८**	**१३.७**	**०.७**	**८.५**	**०.३**	**११.७**	**६.२**	**२.१**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न.१३५: विपद्/प्रकोपबाट भएको मानवीय र भौतिक क्षतिको विवरण

वडा	पिडीत भएको छ	पिडीत भएको छैन	जम्मा
१	५२	९९१	१०४३
२	३१	५७०	६०१
३	३३	६७७	७१०
४	१४	६४८	६६२
५	६७	१०६८	११३५
६	८१	८४२	९२३
७	४१	१०५२	१०९३
८	८७	९७८	१०६५
९	६०	१११८	११७८
१०	३२	१२६६	१२९८
११	५०	८१६	८६५
१२	६३	७७३	८३६
जम्मा	**६११**	**१०७९९**	**११३५१**
प्रतिसत	**५.३**	**९४.७**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

६.४.३ विपदको किसिम अनुसार जोखिमको समय

तालिका न.१३६: विपद्को किसिम अनुसार जोखिमको समय विवरण

सि.न.	विपद्को किसिम	विपद् हुने स्थान	जोखिमको समय
१	बाढी/पहिरो	नदीहरुको तटीय क्षेत्र, तथा खोल्सा खोल्सिहरु भएको क्षेत्र आदी	असार, श्रावण, भाद्र
२	आगलागी/डढेलो	वन क्षेत्र, माईखोला आसपास	फागुन, चैत्र, वैशाख
३	चट्याङ	सवै क्षेत्र	जेठ, असार, श्रावण
५	महामारी/हैजा	वजारक्षेत्र	जेठ, असार, श्रावण

६.४.४ विपद् व्यवस्थापनको पूर्व तयारी

इलाम नगर विपद् व्यास्थापनको लागि नगरस्तरीय संरचना कृयाशिल छ । नगरको संस्थागत क्षमता अनुसार विपद्को अवस्थामा आपतकालिन उद्धार तथा पुर्नस्थापनको लागि कार्ययोजना तयार गरेको छ । यस बाहेक नगर भित्र कृशाशिल गैह्सरकारी संस्थाहरुले विगत अभ्यासका आधारमा नगरस्तरमा विपद् न्यूकिरणकोलागि संयन्त्र र तालिमहरुको आयोजना गरेको पाइएको छ । रेडक्रसले जोखिम युक्त वस्ती तथा पूर्वतयारी अभ्यास समेत संञ्चालन गरेको थियो । सामुदायिक वनले आफ्नो बार्षिक कार्ययोजना अनुसार अग्नी रेखा नियन्त्रण र अन्य पूर्वतयारीको कार्यक्रम संञ्चालन गरिरहेको पाईएको छ ।

६.४.५ आपतकालिन यातायात साधन सम्बन्धी विवरण

इलाम नगरले नगरपालिकाको आफ्नै आपतकालिन यातायात संञ्चालनको लागि एम्बुलेन्स संञ्चालन, सववाहन तथा दमकल प्रयोगमा ल्याएको छ । साथै विभिन्न निकायहरु मार्फत संचालित साधनको प्रयोग गर्ने गरिएको छ । आपतकालिन अवस्थामा आकस्मिक सेवाको लागि प्रयोग हुदै आएको एम्बुलेन्सहरुको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका न. १३७: आपतकालिन समयका लागि आवश्यक सम्पर्क विवरण

सि.न.	एम्बुलेन्स सेवा प्रदायक	सम्पर्क न.
१	वडा कार्यालय	०२७-५२१०८४
२	इ.न.पा.	०२७-५२००६५ वारुण यन्त्र
३	नेपाल रेडक्रम सोसाईटी, इलाम	०२७-५२०१०२
४	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	०२७-५२०१००
५	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	०२७-५२०१२५
६	आकस्मिक रक्तसञ्चार सेवा	०२७-५२००८७
७	इलाम अस्पताल एम्बुलेन्स	९८५२६८०६४४(चालक तारा पोखेल)
८	आर्दश बहुउद्देश्य सहकारी संस्था एम्बुलेन्स	९७४२६३६०१० (चालक होम आचार्य)
९	पदम कुमारी गौत स्मृति प्रतिष्ठान एम्बुलेन्स	९८५२६८०२०० बाल कुमार सन्जेल
१०	ने.रे.सो. एम्बुलेन्स	९८४२६२७३३३
११	भु.पु. सैनिक एम्बुलेन्स	९८४४६२५१५२
१२	पूर्वेली ट्याक्सि व्यवसायि संघ एम्बुलेन्स	९८४२६२७१३९
१३	ससस्त्र प्रहरी वल श्री अन्तु गुल्म	०२७-५२१६७८
१४	नेपाली सेना	०२७-५२००९९
१५	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय इलाम	०२७-५२००३६
१६	नेपाल विद्युत प्राधिकरण इलाम शाखा	०२७-५२००५५
१७	नेपाल टेलिकम	०२७-५२०७२२
१८	पत्रकार महासंघ इलाम	०२७-५२०२८८
१९	जिल्ला वन कार्यालय	०२७-५२००२७

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

६.४.६ खुला क्षेत्र सम्बन्धी विवरण

इलाम नगरमा खुल्ला क्षेत्र भनेर अलग्यै तोकिएको छैन । साथै यो नगरक्षेत्रका अधिकाँस वडाहरु ग्रामीण भेगमा रहेको हुनाले वस्तिहरु असुरक्षित रहेको पाईदैन तथापी बिद्यालय हाता भित्र रहेको खेलमैदान र घना आवादी क्षेत्र बाहेक रहेका चौरहरुलाई खुल्ला क्षेत्रको रुपमा लिन सकिन्छ ।

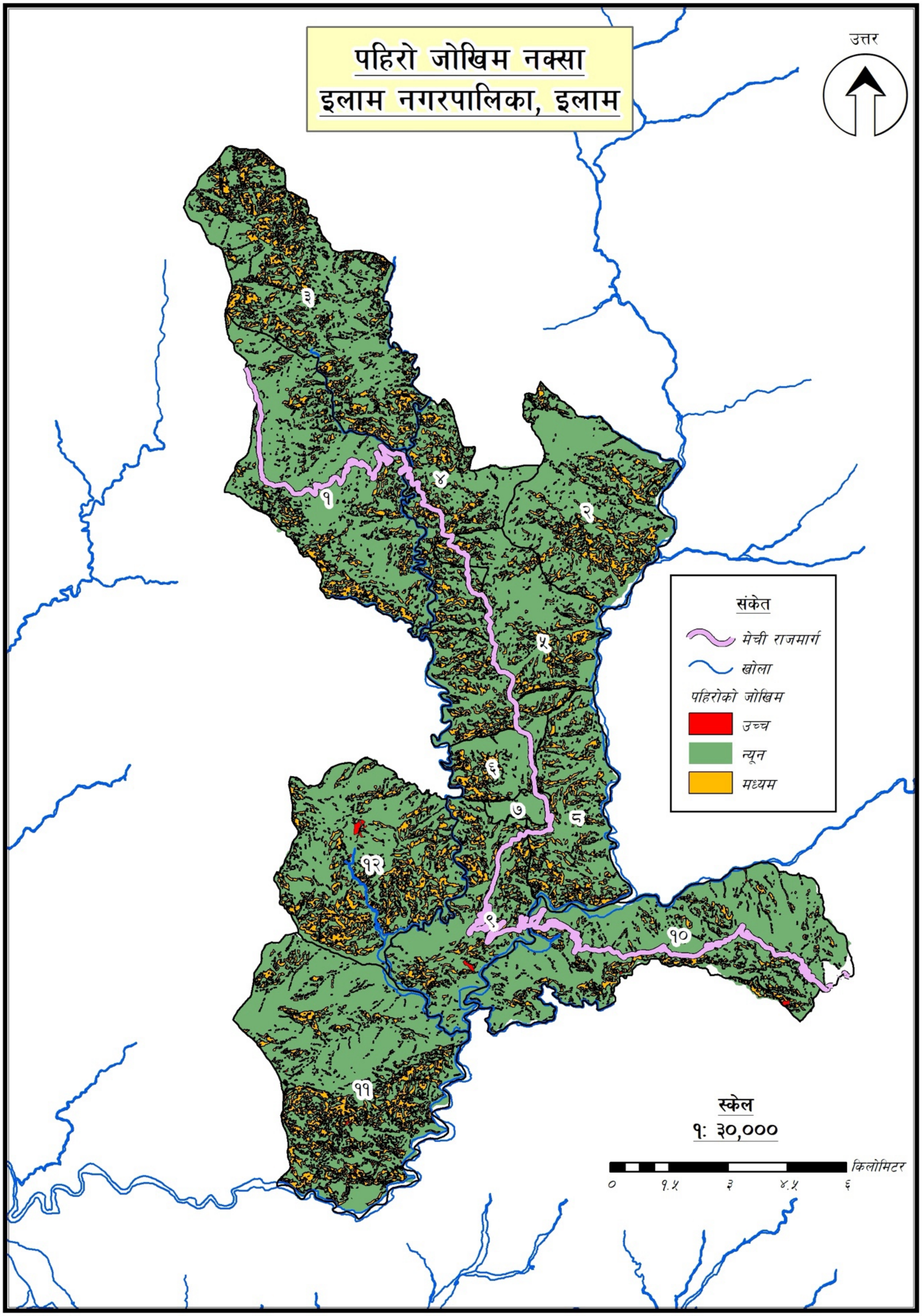

पहिरो जोखिम नक्सा
इलाम नगरपालिका, इलाम
उत्तर
संकेत
मेची राजमार्ग
खोला
पहिरोको जोखिम
उच्च
न्यून
मध्यम
स्केल
१: ३०,०००
किलोमिटर
० १.५ ३ ४.५ ६
१
२
३
४
५
६
७
८
९
१०
११
१२

परिच्छेद ७

भौतिक विकासको अवस्था

७.१ पृष्ठमूमि

समग्र आर्थिक, सामाजिक विकास र सेवा सुविधा प्रवाहका लागि भौतिक पूर्वाधार विकास क्षेत्रको भूमिका अग्रणी एवं महत्वपूर्ण रहदै आएको छ । स्थानीय तहको समग्र विकासलाई सकारात्मक दिशातर्फ अघि बढाउन पूर्वाधार विकास क्षेत्रमा मूलतः सडक, पक्की तथा झोलुङ्गे पुल, परम्परागत गोरेटो बाटो, आवास, भवन तथा वस्ती विकास, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा र सूचना तथा संचार प्रविधि जस्ता विषयहरु पर्दछन् । नगरपालिकाको सामाजिक, आर्थिक अवस्था र सेवा प्रवाहमा समेत टेवा पुऱ्याउने यस क्षेत्रको अवस्था देहाय अनुसार रहेको छ ।

७.२ यातायात पूर्वाधार

रणनैतिक सडकको रुपमा रहेको मेची राजमार्ग ५२.७३ कि.मि. र इलाम-माइपोखरी-सन्दकपुर सडकको इलाम खण्ड ९.२८ कि.मि सहित यस नगरपालिकामा कुल सडक करिब ७२७.४१ कि.मि रहेको छ । नगरपालिका अन्तर्गतको सडकमध्ये करिब ५९.०७ किलोमिटर मात्र कालोपत्रे छ भने बाँकी ग्रावेल र धुले सडक रहेको छ । यस नगरपालिकामा ७ वटा पक्की पुल, ५ वटा कल्भर्ट र २६ वटा झोलुङ्गे पुल रहेका छन् । यस नगरपालिकाको वडा नं ९ मा रहेको फाल्गुनन्द सुकिलुम्बा विमानस्थलले देशको राजधानी काठमाण्डौसँग समेत सोझो पहुँच विकास गरेको छ । यातायातको पहुँचलाई पूर्वाधारको पनि पूर्वाधारको रुपमा लिइने भएकोले समग्र विकासमा यस क्षेत्रको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ ।

७.२.१ सडक संजालको विद्यमान अवस्था

मेची राजमार्ग नगरका केही सडकहरु कालोपत्रे सडक रहेको छ । इलाम नगरभित्र गाउँ तथा नगरस्तरीय सडकहरु धेरै रहेका छन ति मध्ये केहि निर्माणका चरणमा छन भने अधिकाँस सडकहरु कच्चि नै भएता पनि संचालनमा रहेका छन जसको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका न.१३८: नगरस्तरीय सडकहरुको विवरण (कि.मि.)

वडा नं.	कालोपत्रे वाटो	कच्चि	ग्रावेव रोड	कन्कृट	जम्मा
१	१२.६९	९७.५०			११०.१९
२		५४.८१	७.६३		६२.४४
३		४८.४२			४८.४२
४	४.९४	३९.९९	१.१६		४६.०९
५	४.४२	६४.३८	०.३५		६९.१५
६	२.१६	१४.३९	१६.६५	४.०२	३७.२१
७	१.०६	५.१५	३.१८	२.६५	१२.०४
८	१.५९	३३.६३	१६.२५	०.३२	५१.७८
९	९.५८	२९.९८	२४.६९	३.४४	६७.७०
१०	१६.६९	५८.७३			७५.४२
११		८२.८८			८२.८८
१२		५६.५७			५६.५७
जम्मा	**५३.१२**	**५८६.४१**	**६९.९०**	**१०.४३**	**७१९.८७**

श्रोत: इनपा. सडक गुरुयोजना २०७६

७.२.२ सवारी सुविधा

तालिका न. १३९: सवारी सुविधा तथा रुट विरण

सि.न.	लोकल वस स्टप/यात्रु प्रतिक्षालय	कैफियत
१	धोविधारा	इ.न.पा. ८ धोविधारा टोल
२	तिल्केनी मोड	इ.न.पा. ८, वेनिनगर टोल
३	इलाम चोक बजार ट्याक्सि पार्क	इ.न.पा. ७
४	सानो टुडिखेल ट्याक्सि पार्क	इ.न.पा. ७
५	पुरानो बस पार्क	इ.न.पा. ७
६	विव्ल्याँटे ट्याक्सि पार्क	इ.न.पा. ५
७	पुवाखोला ट्याक्सि स्ट्याण्ड	इ.न.पा. ४
८	नेपालटार ट्याक्सी स्ट्याण्ड	इ.न.पा. १
९	गोलाखर्क	इ.न.पा. ९
१०	रक्से	इ.न.पा १
११	राजदुवाली	इ.न.पा. १०
१२	जौबारी	इ.न.पा. १०

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

७.२.३ झोलुंगे पुल तथा ट्रष्ट

तालिका न.१४०: झोलुङ्गेपुल पक्कि पुल र ट्रष्ट सम्बन्धी विवरण

क्रस.	स्थान	पुलको नाम	प्रकार/लम्बाइ मिटर	खोलाको नाम	बायाँ किनार	दायाँ किनार	हालको अवस्था
१	इ.न.पा. नामसालिङ	जंघारे झोलुंगे पुल	LD/95.50m	माईखोला	माइजोगमाइं ४	इ.न.पा. ८	संचिलित अवस्थामा
२	इ.न.पा. नामसालिङ	त्रिवेणीघाट झोलुंगे पुल	N/63.15m	माइखोला	माइजोगमाइं ४	इ.न.पा. ८	संचिलित अवस्थामा
३	इ.न.पा. सोयाङ्ग	दुधाङ्ग बेंसी झोलुंगे पुल	D/109.50m	माइखोला	माइजोगमाइं ५	इ.न.पा. ८ र इ.न.पा. ५	संचिलित अवस्थामा
४	इ.न.पा. सोयाङ्ग	अर्चले झोलुंगे पुल	LD/95.00m	माइखोला	माइजोगमाइं ५	इ.न.पा. ८	संचिलित अवस्थामा
५	इ.न.पा. नामसालिङ	बज्रदेवि पक्कि पुल	आर.सि.स. टि बिम 75.0m	माइखोला	माइजोगमाइं ४	इ.न.पा. ८	संचिलित अवस्थामा
६	इ.न.पा. सोयाङ्ग	दुधाङ्ग बेंसी पक्कि पुल		माइखोला	माइजोगमाइं ५	इ.न.पा. ८ र इ.न.पा. ५	निर्माणाधिन
७	इनपा	सेतीदेवी	६०० मि	पुवाखोला	इनपा ६	देउमाई	निर्माण सम्पन्न
८	इनपा पुवाखोला	पुवाखोला	८६	पुवाखोला	इनपा ६	इनपा १२	संचालित
९	सटके	सटके पुल	१२०	पुवाखोला	इनपा ९	इनपा १२	संचालित

श्रोत: इनपा. सडक गुरुयोजना २०७६

७.२.४ वडा कार्यालयबाट नगरपालिका कार्यालय सम्मको दुरी

तालिका न. १४१: वडा कार्यालयबाट नगरपालिका कार्यालय सम्मको दुरी

वडा न	नगरपालिका कार्यालय सम्मको दुरी	गाडीमा जादा लाग्ने समय	हिडेर जादा लाग्ने समय
१	१८ कि.मि	४५ मिनेट	४:००घन्टा
२	१२ कि.मि	१ घण्टा	३:०० घन्टा
३	१५ कि.मि.	१ घण्टा	५:०० घन्टा
४	८ कि.मि	१५ मिनेट	१.५ घन्टा

५	६ कि.मि	१० मिनेट	१: ०० घन्टा
६	१.५ कि.मि.	५ मिनेट	१५ मिनेट
७	१ कि.मि	५ मिनेट	१० मिनेट
८	१.५ कि.मि.	५ मिनेट	१५ मिनेट
९	५०० मि	२ मिनेट	५ मिनेट
१०	२० कि.मि.	१.५ घन्टा	५:०० घन्टा
११	२० कि.मि.	२ घन्टा	५:०० घन्टा
१२	२२ कि.मि.	३ घन्टा	६:०० घन्टा

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

७.२.५ नगर क्षेत्रभित्र चल्ने सवारी साधन

यस इलाम वजारवाट जिल्लाभर तथा नगर क्षेत्रमा सवारी साधनहरु चल्ने गर्दछन् । यहाँवाट मोटरसाईकल, टेम्पो, ट्याक्सी तथा ढुवानीका साधनहरु संचालन हुने गर्दछ ।

७.२.६ वसपार्क, ट्याक्सी पार्क, विसौनी र पार्किङ्ग सम्बन्धी विवरण

तालिका न.१४२: वसपार्क, ट्याक्सी पार्क, विसौनी र पार्किङ्ग सम्बन्धी विवरण

सि.न.	वसपार्क तथा वस विसौनी	स्थान	कैफियत
१	इलाम वसपार्क (बहुतले)	भानु पथ	
२	ट्याक्सी पार्क	तल्लो चोक वजार	
३	ट्याक्सी पार्क	मालापथ	
४	वस ट्याक्सी	इलाम जिरो कि.मि	
५	निजि सवारी साधनहरु कार,जिप, पार्किङ्ग	चोक वजार, सानो टुडिखेल	
६	मोटरसाईकल पार्किङ्ग	इलाम चोकवजार, तल्लो वजार, हस्पिटलरोड	
७	अस्याथी बसपार्क	आदर्श चिया भट्टी अगाडी	
८	ट्याक्सी पार्क	सानो टुंडिखेल	
९	ट्याक्सी पार्क	विल्ल्याँटे	
१०	ट्याक्सीस्ट्याण्ड	पुवाखोला	
११	ट्याक्सीस्ट्याण्ड	नेपालटार	
१२	गोलाखर्क	गोलाखर्क	
१३	रक्से	रक्से	
१४	राजदुवाली	राजदुवाली	
१५	जौबारी	जौबारी	
१६	धोविधारा	धोविधारा	
१७	० कि.मि	० कि.मि	
१८	इलाम वसपार्क	शेरा	

७.२.७ घरधुरीमा रहेका सवारीसाधन सम्बन्धी विवरण

इलाम नगर क्षेत्रमा रहेका सवारीसाधन विवरणलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका न. १४३: घरधुरीमा रहेका सवारीसाधन सम्बन्धी विवरण

वडा न	मोटरसाईकल वा स्कूटर	मोटर कार	ढुवानीको साधन	ट्र्याक्टर
१	१७५	१६	१४	११
२	१०५	४	६	३
३	१३५	५	७	७
४	१५१	१३	१८	१३
५	२०७	२३	१५	१७
६	२९४	२७	१४	९
७	३८०	४९	८	१८
८	३४१	३४	११	४१
९	१६६	८	९	६
१०	१९६	२८	७	५
११	१०३	११	२	८
१२	७७	४	१	४
जम्मा	**२३३०**	**२२२**	**११२**	**१४२**
प्रतिसत	**८३**	**७.९**	**४**	**५.१**
सवारी साधनको प्रयोग गर्ने प्रतिसत	**२०**	**२**	**१**	**१**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

७.२.८ सडक पहुँचमा भएका घरधुरीहरु

तालिका न. १४४: सडक पहुँचमा भएका घरधुरीहरुको विवरण

वडा न	कच्ची मोटरबाटो	पक्की कालोपत्रे	ग्रावेल मोटरबाटो	ढलान गरिएको	बाटो नभएको /अन्य	राजमार्ग	सिढी	अन्य
१	६१०	१५७	१६	९	७५	१६६	१०	
२	५२६	२४	२३		२२	५	१	
३	५५२	१८	९९	२१	१२	७		१
४	३७७	५३	२	०	५९	१७१	२०	
५	२४२	२१०	२२२		३८०	२२०		२१
६	३१३	२१३	११७	३६	५८	१३५	३६	१५
७	२०३	६०२	२०१	१५४	५३	४२०		
८	८५७	१२६	७१		११			
९	५०१	१७८	६६	७६	६६	२७१	१५	५
१०	५७६	२५६	१५९	२४	१८०	७१	९	२३
११	६८५	१	६४		१०२		८	६
१२	८२४		२		१०			
जम्मा	**६२६६**	**१८३८**	**१०४२**	**३२०**	**१०२८**	**१४६६**	**९९**	**७१**
प्रतिसत	**५१.७**	**१५.२**	**८.६**	**२.६**	**८.५**	**१२.१**	**०.८**	**०.६**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

७.३ विद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा

नगरपालिकाको पूर्वाधार विकास र उद्यम विस्तारमा विद्युत तथा ऊर्जाको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ। नगरपालिकामा विद्युत्को आपूर्तिद्वारा उद्योग व्यापार तथा व्यवसाय प्रवर्द्धन हुनुका साथै दैनिक जनजीवनलाई पनि सहज बनाउन सकिन्छ। विद्युतको राष्ट्रिय प्रसारण लाइन इलाम नगरपालिका क्षेत्रमा समावेश भए पछि यहाँ ९६% विद्यतीकरण भएको देखिन्छ। यहाँ २ सब स्टेसन र ६६

संख्यामा ट्रान्सफरमरहरु रहेका छन् । यहाँ १० वटा जलविद्युतका आयोजनाहरु रहेका छन् । यस नगरपालिकाले उर्जा नीति बनाइ हालसम्म करिब ५०० वटा सडक बत्ती जडान र ७३०७ वटा सुधारिएको चुलो, २४९३ विद्युतीय चुलो, जडार गर्नुका साथै गोबर ग्याँस पनि प्रयोगमा ल्याएको छ । ऊर्जाको सहज उपलब्धता र प्रयोगले पेट्रोलियम पदार्थको प्रयोग न्यूनीकरण र वातावरणीय योगदानको साथै आयात प्रतिस्थापन गर्नमा मद्दत पुग्दछ ।

तालिका न. १४५: खानापकाउन उपभोग हुने इन्धन प्रयोग सम्बन्धी घरपरिवार विवरण

वडा न	सुधारिएको माटोको चुल्हो प्रयोग गर्ने घरधुरी	भूषे चूलो प्रयोग गर्ने घरधुरी संख्या	बिद्यूतीय चुलो प्रयोग गर्ने घरधुरी	ग्याँस चुल्हो प्रयोग गर्ने घरधुरी	अगेना वा माटोको चुल्हा प्रयोग गर्ने घरधुरी	अन्य
१	५८३	२८	१५५	६१५	३७७	१५
२	५३९	१	१५४	२९०	७३	४३
३	५१२	११	८१	२७०	१८२	४
४	६११	२	२६४	३३०	४७	४६
५	५८७	११	२२३	४३२	५३४	०
६	४६९	०	३२३	८२२	२६	५
७	४२	०	३४१	११०६	१२७	२
८	७०१	०	२५०	३४४	१८५	२०
९	७९२	५४	२५३	७२३	१६०	२८
१०	१११३	८	१२४	७९२	१०५	४३
११	६४७	२	११०	२४३	२४०	१
१२	७०८	२	११५	२२१	१८७	२
जम्मा	**७३०४**	**११९**	**२४९३**	**६१८८**	**२२४३**	**२०९**
प्रतिसत	**३९.८**	**०.६**	**१४.५**	**३३.७**	**१२.२**	**१.१**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

७.३.१ बत्ति बाल्ने इन्धनको प्रयोगको आधारमा घरपरिवार

तालिका न.१४६: बत्ति बाल्न प्रयोग हुने इन्धन सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	मट्टीतेल प्रयोग गर्ने घरधुरी	राष्ट्रिय प्रसारणको बिद्यूतको मिटर जडान भएको घरधुरी	सोलार जडान गरीएको घरधुरी संख्या	अन्य
१	७	१०२७	५	३
२	२	५९२	१	३
३	८	६९५	२	४
४	४	६५३	१	२
५	७	११२४	४	
६	३	८९५	२३	३
७	२	११९३	२२	१
८	१४	१०५१		
९	३	११५५	१	१
१०	१५	१२६१	६	९
११	५	८५४	१	
१२	१२	८२०		१
जम्मा	**८२**	**११३२०**	**६६**	**२७**
प्रतिसत	**०.७**	**९८.५**	**०.६**	**०.२**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

तालिका न.१४७: CFL चिम (वल्ब) को प्रयोग सम्बन्धी विवरण

विवरण	CFL चिम (वल्ब) को प्रयोग गर्ने परिवार		
वडा	छ	छैन	जम्मा
१	९२८	११५	१०४३
२	५१६	८५	६०१
३	५२०	९०	७१०
४	५०६	१५६	६६२
५	१०२२	११३	११३५
६	८३५	८८	९२३
७	११७६	१७	११९३
८	१०५१	११४	११६५
९	१०५२	१२६	११७८
१०	११३१	१६७	१२९८
११	७३०	१३६	८६६
१२	६७५	१६१	८३६
जम्मा	**९९२२**	**१४४९**	**११५१०**
प्रतिसत	**८८.१**	**११.९**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

७.३.२ जलबिद्यूत, सौर्य, वायू ऊर्जाबाट बिद्यूत उत्पादन विवरण

यस नगरपालिा क्षेत्र भित्र स्थानीय माईखोलाबाट साम्लिङ्ग हाइड्रोपावर कम्पनि लिमिटेड मार्फट ९.५१ मेघावाट र माइखोला क्यासकेड ३ मेघावाट क्षमताका विद्युतहरु निर्माण भएको छ । त्यसैगरी पुवाखालावाट ६.६ मेगावाट, पुवाखोला दोस्रो बाट ५ मेघावाट बिद्यूत उत्पादन भएको छ। घरेलु सौर्य प्रणाली बाहेक बृहद सोलार प्लापन्ट जडान भएको देखिदैन ।

७.३.३ बिद्यूत उपलब्ध घरपरिवार विवरण

यस नगरपालिका क्षेत्रका घरधुरीमा उज्यालोको प्रमुख (९८ प्रतिशत) श्रोत राष्ट्रिय प्रसारणको बिद्यूत नै हो । अधिकांश वडाहरुमा बिद्यूत सेवा पुगेपनि केहिस्थानहरुमा विद्युत विस्तार तथा काठेपोल प्रतिस्थापन गर्नु पर्ने देखिन्छ।

७.३.४ आफ्नै नाममा रहेको बिद्यूत मिटर प्रयोग गर्ने परिवार

यस नगरपालिका क्षेत्रमा वैकल्पिक ऊर्जाको प्रयोग क्रमशः घटदै गएको पाईन्छ। विशेष गरी खाना पकाउन एल.पि.जी. ग्यासको प्रयोग बढदो अवस्थामा रहेको पाईन्छ । स्वच्छ ऊर्जाको रुपमा बायो/गोवरग्याँस, सुधारिएको धुवाँरहित चुल्हो र घरेलु सोलार प्रयोग गर्ने प्रयोगकर्ताहरु पनि केही पाईन्छ।

तालिका न.१४८: आफ्नो नाममा बिद्यूत मिटर जडान अवस्था विवरण

वडा नं.	आफ्नै नाममा मिटर जडान गरिएको घर	आफ्नो नाममा मिटर जडान नगरिएको घर	जम्मा घर
१	८२६	२१७	१०४३
२	५०९	९२	६०१
३	५४४	१६७	७१०
४	५०५	१५६	६६२
५	१०२२	११३	११३५
६	८३५	८८	९२३
७	११७६	१७	११९३

८	९५१	२१४	११६५
९	१०५२	१२६	११७८
१०	९३१	३६७	१२९८
११	६३०	२३६	८६६
१२	५७५	२६१	८३६
जम्मा	**९५५६**	**१९५४**	**११५१०**
प्रतिसत	**८३**	**१७**	**११५१०**

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

७.४ सञ्चार तथा प्रविधि

सुचना प्रविधिको प्रयोगको सन्दर्भमा नगरपालिका सन्तोषजनक अवस्थामा रहेको र यहाँका सबै वडामा इन्टरनेटको पहुँच पुगेको छ । स्वास्थ्य चौकी, विद्यालयहरु, सार्वजनिक सेवा प्रदायकहरुमा सूचना प्रविधिको व्यवस्था गरिएको छ । रेडियो, टेलिभिजन, टेलिफोन तथा पत्रपत्रिका जस्ता सूचनाका माध्यमको पहुँचमा रहेका जनसंख्या ७० प्रतिशत रहेका छन् । इलाम बजारमा डिजिटल सूचना केन्द्र स्थापना गरिएको छ र नगरपालिकाका सेवाहरुलाई पुर्णरुपमा कम्प्युटरकृत गरिएको छ । हाल नगरपालिकामा इलाम जिल्ला हुलाक कार्यलय र ५ वटा अतिरिक्त हुलाक कार्यलय रहेका छन् । यहाँ ३ वटा एफ एम रेडियोहरु संचालनमा रहेका छन् भने विभिन्न अनलाइन पत्रिकाको साथै सन्दकपुर राष्ट्रिय दैनिक, इलाम पोष्ट दैनिक, इलाम एक्सप्रेस दैनिक र पूर्वमेची साप्ताहिक प्रकाशित हुने पत्रपत्रिकाहरु हुन् ।

७.४.१ हुलाक तथा पत्रपत्रिका सम्बन्धी विवरण

हुलाक समवन्धि सम्पूर्ण सेवा इलाम नगरपालिका वडा नं. ७ जिल्ला हुलाकवाट सेवा प्रवाह हुने गर्दछ यसको अलवा इलाम वजारमा अवस्थित विभिन्न कुरियरहरुबाट पनि सेवा प्रवाह गर्ने गरेका छन । हाल नगरपालिकामा इलाम जिल्ला हुलाक कार्यलय र ५ वटा अतिरिक्त हुलाक कार्यलय रहेका छन् ।

७.४.२ दुरसंचार सेवा सम्बन्धी विवरण

नेपाल दुरसंचार संस्थान तथा अन्य निजि संचारवाट प्रदान गरिने सबै सेवाहरु प्राप्त भएकोछ । यस क्षेत्रमा प्रयोगमा भएका सेवाहरुको विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका न.१४९: घरमा वडान भएको इन्टरनेट सेवाको प्रकार

सि.नं	इन्टरनेट सेवाको प्रकार	प्रयोगको प्रतिसत	कैफियत
१	नेपाल टेलिकम	७३%	
२	वर्डलिंक	१६%	
३	एनसेल	१%	
४	सुविसु	७%	
५	वेव सरभर	३%	
६	डिसहोम जडान गर्ने	९%	

७.४.३ रेडियो स्टेसन सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकामा ३ वटा रेडियो स्टेसन स्थापना भएका छन् नगरमा संचालनमा भएको रेडियो FM स्टेसनवाट नियमति संचार सेवा प्रवाह भैरहेको छ ।

तालिका न.१५०: रेडियो स्टेसन सम्बन्धी विवरण

सि.नं	रेडियो स्टेसनको नाम	ठेगाना	कैफियत
१	नेपाल वाणी एफ.एम.	मालापथ	
२	इलाम एफ.एम.	ताराकुटी	
३	चियावारी एफ. एम.	भानुपथ	

तालिका न. १५१: आद्युनिक सुविधामा पहुँच सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	आद्युनिक सुविधाको पहुँच सम्वन्धि विवरण	प्रयोग गर्ने घरधुरी प्रतिसत
१	रेडियो प्रयोग गर्ने घरधुरी	८३.४ प्रतिसत
२	टेलिभिजन प्रयोग गर्ने घरधुरी	३९.८ प्रतिसत
३	साधारण मोवाईल प्रयोग गर्ने जनता	६७.५ प्रतिसत
४	स्मार्टफोन प्रयोग गर्ने जनता	७८.८ प्रतिसत
५	ट्यावलेट प्रयोग गर्ने जनता	०.६ प्रतिसत
६	कम्यूटर भएको घरधुरी	१७.१ प्रतिसत
७	ल्यावटप भएको घरधुरी	३८.२ प्रतिसत
८	मोटरसाईकल, स्कूटर भएको घरधुरी	३८.२ प्रतिसत
९	मोटरकार भएको घरधुरी	६ प्रतिसत
१०	रेफ्रिजेरेट प्रयोग गर्ने घरधुरी	५४.३ प्रतिसत
११	वासिङ्गमेसिन प्रयोग गर्ने घरधुरी	१५.९ प्रतिसत
११	एयरकण्डिसनर प्रयोग गर्ने घरधुरी	१.१ प्रतिसत
१३	ट्रक, वस भएको घरधुरी	१ प्रतिसत
१४	ट्र्याक्टर भएको घरधुरी	२.२ प्रतिसत
१५	पंखा भएको घरधुरी	४३.६ प्रतिसत
१६	अन्य	१५.३ प्रतिसत

७.५ आवास तथा भवन

जिल्ला सदरमुकामको रुपमा रहेको इलाम बजार आवास तथा पूर्वाधारको रुपमा सम्पन्न भएता पनि यसलाई थप व्यवस्थित गर्न जरुरी रहेको देखिन्छ । यहाँ सवै वडा कार्यालयहरुमा गरी १३ वटा सार्वजनिक भवनहरु निर्माण भएको छन् । त्यसैगरी १५ वटा मनोरञ्जन पार्क, १२ वटा सार्वजनिक शौचालय र २ वटा बस पार्क सार्वजनिक जग्गामा निर्माण भएका छन् । यहाँ जिल्ला प्रहरी कार्यालय लगायत ७ वटा सुरक्षा एकाईहरु रहेका छन् ।

७.५.१ सरकारी भवन सम्बन्धी विवरण

तालिका न. १५२: सरकारी भवन सम्बन्धी विवरण

कम संख्या	सरकारी भवन	संख्या	कैफियत
१	सरकारी कार्यालय	३५	जिल्लास्थित सरकारी कार्यालय
२	कभड हल	५	सुनगाभा, जि.प्र.का., तल्लोवजार, बरबोटे
३	गौतमवुद्ध सभागृह	१	

४	सार्वजनिक भवन	८	माईस्थान, नारायणस्थान तथा अन्य स्थानहरु
५	बहुतले पार्किङ	१	इलाम बसपार्क
६	ऐतिहासिक चिया कारखाना	१	
७	इलाम चिया बगानमा रहेका पुराना क्वाटर	४	इलाम चिया कमान

७.५.२ सडक बत्तीको उपभोग अवस्था

तालिका न.१५३: सडक बत्तीको उपभोग प्रयोग सम्बन्धी विवरण

वडा न	सडक बत्तीको उपभोग गर्ने घर	सडक बत्तीको उपभोग नगर्ने घर	जम्मा	कैफियत
१	१२८	९१५	१०४३	नगरपालिका क्षेत्रको सबै वस्तिमा सकड वत्तिको उपलब्ध छैन । सडक आसपासको क्षेत्रमा यो सेवा उपलब्ध छ ।
२	८५	५१६	६०१	
३	३७	६७३	७१०	
४	८९	५७३	६६२	
५	३३०	८००	११३५	
६	१६१	७६२	९२३	
७	१०८३	११०	११९३	
८	१५२	१०१३	१०६५	
९	९३४	२४४	११७८	
१०	२२५	१०७३	१२९८	
११	८१	७८५	८६६	
१२	१४२	६९४	८३६	
जम्मा	**३४४७**	**८१५८**	**११५१०**	
प्रतिसत	**२९.७५**	**७०.२५**	**१००**	

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

७.५.३ ढल व्यबस्थापन

तालिका न. १५४: ढल व्यवस्थापनको अवस्था

वडा	कच्चि	ढल छैन	पक्कि (खुल्ला/स्लावले नढाकेको)	पक्कि (स्लाबले ढाकेको)	जम्मा
१	३२८	४८७	६४	१६४	१०४३
२	१८४	४०९	३	५	६०१
३	३४५	३२८	२१	१६	७१०
४	१८७	४०९	३६	३०	६६२
५	२४२	४४२	२०६	४३२	११३५
६	१९०	४४९	२०३	७८	९२३
७	३८	४२९	४५१	३९	११९३
८	१९८	५६०	२०४	१०३	१०६५
९	१८२	६१७	०	१५१	११७८
१०	१४६	९४६	१३२	७४	१२९८
११	२३१	६२१	२	२	८६६
१२	१४८	६६६	४	१६	८३६
जम्मा	**२४१९**	**६३६३**	**१३२६**	**१०६६**	**११५१०**
प्रतिसत	**२१.१**	**५५.६**	**११.६**	**९.३**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

७.५.४ पशुवधशालाको विवरण

इलाम नगरपालिकामा १२ वटा वडाहरु भएपनि व्यबस्थित पशुबधशाला वडा न. ७ को बजारक्षेत्रमा छ । साप्ताहिक हटियामा विक्री वितरण गरिने मासुजन्य वस्तुको लागि पशु यँहा वध गरिन्छ । तथापी आद्युनिक प्रविधिको कम प्रयोग तथा दिगो व्बयस्थापन हुन नसक्दा यो पशुबधशाला व्यस्थित हुन सकेको देखिदैन ।

७.५.५ शवदाहस्थल सम्बन्धी विवरण

नगर क्षेत्रमा रहेका जातीय संस्कृती अनुसार दाहसंस्कार गर्ने स्थानको रुपमा वन र डाँडा क्षेत्रमा शवदाहस्थल रहेको छ । यसवाहेक यहाँको अधिकांश मानिसहरुले माईखोलाको राजदुवाली, माईखोला, रातेखोला र केही समुदायले पुवाखोला तर्फ पनि शवदाह गर्ने गराउने गरेको पाईन्छ ।

तालिका न. १५५: शवदाहस्थल सम्बन्धी विवरण सम्बन्धी विवरण

क.सं	शवदाह स्थलको नाम	स्थान	विवरण
१	चियावारी डाँडा	चियावारी	जातीय संस्कृती अनुसार दाहसंस्कार गर्ने स्थान
२	राजदुवाली	इनपा ९ माईखोला	
३	माईवेनी	इनपा ८ माई र जोगमाई खोलाको दोभान	व्यवस्थित शवदाह स्थल निर्माण भएको
४	माईवेनी	पुवाखोला जलविद्यूत गृह भएको स्थान	व्यवस्थित शवदाह स्थल निर्माण भएको
५	पुवाखोला	इ.न.पा ९, इन्टेक	व्यवस्थित शवदाह स्थल निर्माण भएको
६	पुवाखोला	इ.न.पा ४	
७	पुवाखोला	इ.न.पा ६	
८	माईखोला	विसहाते, रुलुक	
९	पुवाखोला	इनपा ९ सटके	
१०	रातेखोला	इनपा १२	
११	धजेडाँडा	इनपा ८	
१२	गुम्बाडाँडा	इनपा ६	

परिच्छेद ८
संस्थागत तथा सुशासनको स्थिति

मुलुकको प्रचलित ऐन, कानून, नियम, कार्यविधि तथा निर्देशिकाहरुको अधिनमा रही सम्वन्धित स्थानीय तहहरुले सम्पादन गर्नुपर्ने काम कार्यवाहीलाई व्यवस्थित रुपमा अगाडी वढाउन नेपाल सरकारको नीति अनुरुप सेवा प्रदायक सरकारी कार्यालयहरुले उत्तरदायी भई गुणस्तरीय ढंगवाट कार्य संचालन र व्यवस्थापन गरी सरकारी सेवा तथा सुविधाहरु जनसमक्ष पुयाउने जिम्मेवारी सम्वन्धि सेवा प्रदायक संस्था, निकाय तथा कार्यालय र सो निकायमा जिम्मेवारी वहन गर्ने कर्मचारीहरुलाई अधिकार प्रत्यायोजन गरी सोको जवाफदेहीत पनि सम्वन्धित अधिकारप्राप्त निकायवाट गरिने व्यवस्था छ। जिम्मेवार र अधिकार प्राप्त तह वा निकायले वहन गर्नुपर्ने कार्य प्रवाहको अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्ने कार्य अधिकार प्राप्त अधिकारीले समय समयमा अनुगमन गर्दै सोको प्रभावकारीताको अवस्थालाई अझ प्रगाढ र सुदृढ वनाउन सकिन्छ। यसका लागि सम्वन्धित नगर तथा वडाको कार्य संचालनको प्रभावकारिता र सुशासन प्रवर्द्धनमा सुधार गर्न नीतिगत व्यवस्था गरी संस्थागत सुशासनको स्थितिमा सुधार ल्याउन सक्नेछ।

८.१ संगठनात्मक तथा मानव संशाधनको अवस्था

नेपालको संविधानले स्थानीय तहमा गाउँ, नगर र जिल्ला सभा रहने व्यवस्था गरेको छ । नगरपालिकाको शासन व्यवस्थाको सामान्य निर्देशन, संचालन तथा नियन्त्रण गर्ने अभिभारा नगरपालिकामा रहको छ । कार्यकारिणी अधिकारको प्रयोग नगर कार्यपालिकाबाट स्वीकृत कार्यविभाजन र कार्यसम्पादन नियमावली वमोजिम हुने व्यवस्था अनुसार यस इलाम नगरपालिकाको स्थानीय तहवाट सेवा लिने दिने कार्यमा सुशासनको प्रत्याभूती गराउने कार्यलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्न गराउन यस यस इलाम नगरपालिकाले वडास्तरसम्मका् संगठनात्मक तथा मानव सशाधनको व्यवस्था गरेको छ।

८.१.१ वडा संचालनको संगठनात्मक ढाँचा

इलाम नगरपालिकाले प्रत्यायोजन गरेको अधिकार तथा सेवा प्रवाहको लागि यस वडामा निर्वाचित वडा समिति ५ जना र थप ५ जना नियमित कर्मचारीहरु रहेका छन् । यसको अलावा आवश्यक्ता अनुसार अन्य प्राविधिक कर्मचारीको व्यवस्था नगरपालिकाले गर्ने गरेको छ।

८.१.२ नगर विषयगत शाखा तथा मानव संशाधनको अवस्था

तालिका न. १५६: नगरको विषयगत शाखाहरुको विवरण

क्र.सं	विषयगत शाखा तथा समितिहरु	संयोजक	अन्य सदस्यहरु	कैफियत
१	आर्थिक विकास	काजि बहादुर श्रेष्ठ		
२	सामाजिक विकास			
३	पूर्वाधार विकास	गोपाल चौहान		
४	वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	नरेश श्रेष्ठ		
५	महिला	पुष्पा खनाल		
६	दलित			
७	पर्यटन	सुशिला सापकोटा		

८.१.३ वडामा रहेका संघीय, प्रदेश, जिल्ला तथा नगरस्तरीय कार्यालय तथा निकायहरु

तालिका न.१५७: नगर क्षेत्रमा रहेका सरकारी कार्यालय तथा निकाय सम्बन्धी विवरण

क.सं.	कार्यालयको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	सेवा प्रवाहको किसिम
१	जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय	इनपा ७		
२	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	इनपा ७		
	नेपाली शैनिक	इनपा ६		
३	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	इनपा ७		
४	जिल्ला मालपोल कार्यालय	इनपा ७		
५	सशस्त्र प्रहरी वल	इनपा ७		
६	जिल्ला वन कार्यालय	इनपा ७		
७	जिल्ला हुलाक कार्यालय	इनपा ७		
८	जिल्ला नापी कार्यालय	इनपा ७		
९	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	इनपा ७		
१०	कृषि ज्ञान केन्द्र, इलाम	इनपा ७		
११	जिल्ला पशुपंक्षि कार्यालय, इलाम	इनपा ७		
१२	उच्च अदालत	इनपा ७		
१३	जिल्ला अदालत	इनपा ७		
१४	जिल्ला घरेलु कार्यालय	इनपा ७		
१५	सडक डिभिजन कार्यालय, इलाम	इनपा ७		
१६	इलाम नगरपालिकाको कार्यालय	इनपा ७		
१७	जिल्ला अस्पताल	इनपा ७		
१८	जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालय	इनपा ७		
१९	नेपाल दुरसंचार कार्यालय	इनपा ७		
२०	नेपाल विद्युत प्राधिकरण, जिल्ला शाखा	इनपा ७		
२१	जिल्ला खेलकुद समिति	इनपा ७		
२१				

तालिका नं. १५८: इलाम नगरपालिका भित्र भएका कार्यालय, संघसंस्था र व्यवसायहरुको विवरण

वडा नम्बर	कार्यालय/ प्रतिष्ठान / संस्था/ व्यवसायको संख्या
१	९८
२	६०
३	१०१
४	११३
५	९७
६	२९६
७	८९०
८	१४५
९	२०९
१०	२२८
११	११२
१२	५१
जम्मा	**२४००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८

तालिका नं. १५९: कार्यालय/ प्रतिष्ठान / संस्था/ व्यवसायको प्रकृति

वडा	गैर सरकारी संस्था	निजि	सरकारी कार्यालय / निकाय	सहकारी	सामुदायिक संस्था	अन्य	जम्मा
१		९०	४	४			९८
२		४७	८	५			६०
३		९४	३	२	२		१०१
४	१	८८	८	२	१२	२	११३
५	२	९७	२	४	३	४	११४
६		२४०	१३	२	३९	२	२९६
७	३	७७७	३२	४	३२	४४	८९०
८	१	१३८	५	१			१४५
९		१९९	६	१	१	२	२०९
१०		२०७	५	९	१	६	२२८
११	१	९६	९	५	१		११२
१२		४३	५	२	१		५१
जम्मा	३	१२४९	६७	३३	५७	१२	१४२१

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८

तालिका नं. १६०: कार्यालय/ प्रतिष्ठान / संस्था/ व्यवसायको किसिम

वडा नम्बर	अस्पताल /स्वास्थ्य केन्द्र/ स्वास्थ्य इकाई	कार्यालय	कृषि फर्म	पशुपालन फर्म	बिद्यालय / क्याम्पस/ कोचिंग सेन्टर/ ट्रेनिंग सेन्टर	व्यवसाय	संघ संस्था	सेवा कार्यालय	जम्मा
१	१	१	२		३	८९	१	१	९८
२	१	२	२		३	५०	१	१	६०
३	१	२	२६	६	३	६१	२		१०१
४	२	३	२३	४	६	६०	१३	२	११३
५						२			२
६	१	८	६	२०	८	२३२	५	१६	२९६
७		१				५			६
८		४	६	९	३	१२२		१	१४५
९	५	७	२	४	११	१७६	१	३	२०९
१०	१	१	१	९	७	२०३	५	१	२२८
११	२	२	२०	६	७	६९	६		११२
१२	१	२	४	३	४	३६	१		५१
जम्मा	१५	३३	९२	६१	५५	११०५	३५	२५	१४२१

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८

८.१.४ विगत ५ आर्थिक वर्षको वजेट विवरण

तालिका न.१६१: क्षेत्रगत वजेट वितरणको अवस्था

सिनं.	क्षेत्र	080/81	081/81	कैफियत
१	आर्थिक विकास			
२	सामाजिक विकास			
३	पूर्वाधार विकास			
४	सुशासन तथा संस्थागत कार्यक्रम			
५	वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन			
	जम्मा			

८.१.५ अचल सम्पत्ति विवरण

तालिका न.१६२: नगरपालिकाको अचल सम्पत्ति विवरण

क.सं	अचल सम्पत्तिको विरण	एकाई	परिमाण	कैफियत
१	जग्गा जमिन			
२	भवन			
३	वस			
४	कार, भ्यान, जीप			
५	ट्र्याक्टर			
६	मेटरसाईकल			
७	डोजर			
८	अन्य			

८.२ सेवा सुविधा संचालन र व्यवस्थापन

८.२.१ उपलब्ध सेवा सुविधाको प्रकार

निर्वाचित प्रतितिधि तथा कर्मचारीहरुका लागि निम्नानुसारको सेवा सुविधाहरुको व्यवस्था रहेको छ ।

तालिका न.१६३: नगरवाट उपलब्ध सेवा सुविधको विवरण

सि.नं.	सेवा सुविधाको प्रकार	निर्वाचित पदाधिकारी	वडा समिति	कर्मचारीहरु	उपसमितिहरु	स्वर्यसेवकहरु
१	वैठक भत्ता	√	√	√		
२	भ्रमण भत्ता	√	√	√		
३	आवास सुविधा					
४	संचार सुविधा					
५	यातायात सुविधा			√		
६	लत्ता कमडा					
७	विमा	√	√	√		√
८	औषधी उपचार					

८.२.२ सेवा प्रवाह प्रक्रिया र पृष्ठपोषण

सेवा लिन आउनेहरुको लागि सेवा प्रवाह गर्दै आएका सेवाहरुको विवरण निम्नानुसार रहेका छन् ।

तालिका न.१६४: नगरपालिका कार्यालयमा भएको सेवा प्रवाह प्रक्रिया विवण

सि.नं.	सेवा सुविधाको प्रकार	सुविधाको अवस्था	संचालन प्रक्रिया	पृष्ठपोषण
१	पिउनेपानीको व्यवस्था	छ		
२	सौचालनयको व्यवस्था	छ	खुला	
३	सेवा लिन आउदा वस्ने व्यवस्था	छ	पालैपालोको व्यवस्था	
४	संचारको व्यवस्था (टेलिफोन, इन्टरनेट)	छ	सहज उपलब्ध हुन्छ	
५	यातायातको (आवत जावतमा सहजता)	छ		
६	नगरिक वडापत्र	छ		
७	सोधपुछको व्यवस्था	छ		
८	चिया खाजा खाने व्यवस्था	छ	कार्यालय परिसरमा संचालित	
९	पार्किङ्गको व्यवस्था	छ		
१०	स्तनपान कक्ष	छैन		

८.३ संस्थागत सम्बन्ध र नागरिक संगठन

८.३.१ नगर भित्रका टोल विकास संस्थामा आवद्धता विवरण

यस नगरपालिकामा विगतमा गठन गरिएको टोल विकास संस्थाहरु भएतापनि केही टोलहरु सक्रिय छन् भने केही निष्क्रिय भएको कारण पुन नयाँ टोलहरु निर्माणको चरण नगरपालिका रहेको छ । हाल नगरपालिकाले सवै वडाहरुमा टोलविकास संस्था गठन तथा परिचालन शुरुवात गरिरहेकोछ ।

तालिका न.१६५: टोलविकास संस्था आवद्ध घरधुरीको विवरण

वडा	छ	छैन	जम्मा
१	६४४	३९८	१०४३
२	१२३	४७८	६०१
३	५०१	२०९	७१०
४	४३३	२२८	६०१
५	९०२	२३३	११३५
६	८०४	११९	९२३
७	९२०	२७३	११९३
८	८५२	२१३	१०६५
९	४९८	६८०	११७८
१०	१०१३	२८५	१२९८
११	३८४	४८२	८६६
१२	५४९	२८७	८३६
जम्मा	**७५७०**	**३८८५**	**११५१०**
प्रतिसत	**६७**	**३३**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८१

८.३.२ परम्परागत समूह तथा समुदायमा आधारित संस्था विवरण

इलाम नगर भित्र परम्परागत समुह तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरु गठन भएका छन् ।समुह तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरुको विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका न. १६६: विभिन्न संस्थाहरुमा परिवारका सदस्यहरुको आवद्धता विवरण

क.सं.	परम्परागत समूह तथा समुदायमा आधारित संस्था	स्थान तथा टोल	उद्धेशय	कैफियत
१	सनातन धर्म सेवा समिति	माईस्थान	धर्मसंस्कृतीको रक्षा	
२	इलाम साहिल्य कला केन्द्र	माईस्थान	साहित्य संस्कृती र कला संरक्षण र विकास	
३	व्रह्मकुमारी राजयोग	नवीनप्रगती कुलधारा	मोटिभेसन, ध्यान, योगा तथा धार्मिक	
४	राधामाधव समिति	माईस्थान	धार्मिक	
५	सल्य साई सेवा केन्द्र	नारणयण स्थान	धार्मिक	
६	नेवाः भाषा संस्कृती समाज	कुलधारा	संस्कृती र कलाको संरक्षण र विकास	
७	मिसाखल	चोकवजार	संस्कृती र कलाको संरक्षण र विकास	

तालिका न. १६७: विभिन्न संस्थाहरुमा परिवारका सदस्यहरुको आवद्धता विवरण

सि.नं.	संस्था	आवद्धता संख्या	कैफियत
१	सहकारीमा आपद्धता	१७४४	
२	टोलविकास संस्थामा आवद्धता घरधुरी	४९००	
२	वैक तथा वित्तिय संस्थामा आवद्धताघरधुरी	२८२३	
३	विभिन्न संस्थामा आवद्धता घरधुरी	३८१०	

८.३.३ गैससको विवरण र वार्षिक बजेट

स्थापित तथा कार्यरत गैससहरु भएता पनि वार्षिक वजेट वडा तहसम्म प्राप्त हुन सकेको छैन । गैससहरुको विवरण विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका न.१६८: नगरक्षेत्रमा कृयाशिल गैससहरुको विवरण

क्रसं.	नाम	स्थापना	कार्यक्षेत्र	कार्यक्रम	कैफियत
१	सुनगाभा विकास संस्था	२०३९	इलाम जिल्ला	सामुदायिक विकास	
२	हरितनगर महिला समुह	२०७०	इलाम जिल्ला	सामुदायिक विकास	
३	महिलाकल्याण		इलाम जिल्ला	सामुदायिक विकास	
४	नेत्रज्याती संघ		इलाम जिल्ला	आखा उपचार	
५	सहयात्रा नेपाल		इलाम जिल्ला	सामुदायिक विकास	
६	लवकुश फाउण्डेशन		इलाम जिल्ला	सुधारकेन्द्र	
७	सहयोगी हात		इलाम जिल्ला	स्वास्थ्य सेवा	
८	हृदयरोग निवारण प्रतिष्ठान		इलाम जिल्ला	मुटुरोग उपचारमा सहयोग	
९	अर्वुद्धरोग निवारण संस्था		इलाम जिल्ला	अर्वुद्धरोग निवारणमा सहयोग	
१०	मनव अधिकारका लागि शान्ति कार्य समिति		इलाम जिल्ला	मनवअधिकार	
१२	हरित शान्ति अभियान		इलाम जिल्ला	फाहोरमैला व्यवस्थापन	
१३	गैसस महासंघ		इलाम जिल्ला	गैससहरुको हकहित	

८.४.४ नगरपालिकाले संचालन गरेका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु

तालिका न.१६९: नगरपालिका संञ्चालन गरेका प्रमुख कार्यकम विवरण

सि नं.	क्षेत्र	मुख्य कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको विवरण
१	संस्थागत तथा सुशासन	● प्रशासनिक तथा सांगठनिक सुदृढीकरण, कार्यालय व्यवस्थापन, ● सेवा प्रवाह सुदृढिकरण र प्रभावकारीता अभिवृद्धि सम्वन्धीका लागि प्रविधिको प्रयोग ● कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरुको क्षमता विकास, सेवा सुविधा, विमा आदीको व्यवस्थापन ● तथ्यांक व्यस्थापन र प्रविधिहरुको प्रवर्द्धन तथा विकास, योजनाहरु तर्जुमा आदी
२	भौतिक पूर्वाधार तथा शहरी विकास सम्वन्धि कार्यक्रम	● वाटोहरुको निर्माण र नियमित मर्मत सुधार ● सवैको लागि विद्युत सेवाका उपलब्धता ● वजार व्यवस्थापन, पार्किङ्गको व्यवस्था, वहुतले पार्किङ्ग निर्माण, सिटि मार्ट निर्माण ● वडा कार्यालयका भवन निर्माण, व्यवस्थापन र संचालन ● सुकिलुम्वा हवाईमैदान निर्माण र संचालन
३	वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	● जलवायू अनुकुलन नमुना गाउँ निर्माण ● ३ वटा पार्क र उद्धानहरुको निर्माण तथा संचालन ● पानीका श्रोतहरु, र ताल पोखरीहरुको संरक्षण र व्यवस्थापन ● नगरस्तरी विप्द समिति गठन र नगरमा विपद् केन्द्र स्थापना
४	सामाजिक विकास	● इलाममा सामुदायिक कृषि कलेजको स्थापना र संचालन ● आर्दश मा.वि.लाई प्रदेश स्तरीय नमूना मावि निर्माण ● स्वास्थ्य सेवा सुधार तथा विस्तार, आखाँ अस्पताल तथा स्वास्थ्य सिविर संचालन, ● इलाम नगरक्षेत्रमा खानेपानी सरसफाइको उचित व्यवस्थापन ● फोहोरमैलाको नियमित व्यवस्थापनको लागि प्रशोधन केन्द्रको स्थापना र संचालन ● सार्वजनिक सौचालयको निर्माण र व्यवस्थापन
५	आर्थिक विकास	● चियाखेतीको विस्तार, विकास र प्रवर्द्धनका साथै औधिगिकिकरण ● पशुपालनमा व्यसायीकरण ● नगरपालिका १ देखि ५ वडाक्षेत्रमा प्राङ्गारिक खेती विस्तार र विकास ● पर्यटन प्रवर्द्धन विकास कार्यक्रम (पाटेनागी, भालुढुङ्गा, सेतीदेवी, ● नवप्रर्द्धनमा आधारित रोजगारी प्रवर्दन ● कौशिखेती प्रवर्द्धन ● इलामको हाटवजार व्यवस्थापन ● उद्योग व्यापार तथा व्यवसाय प्रवर्दन

८.४.५ इलाम नगरपालिकाका प्रमुख योजना तथा आयोजनाहरुको विवरण

तालिका न.१७०: नगरपालिकाको क्षेत्रगत संचालित, प्रस्तावित योजना तथा आयोजनाहरुको विवरण

नगरस्तरीय आवधिक योजनामा समावेश भएका प्रमुख योजनाहरु		
१. अर्ग्यानिक अर्थोडक्स चिया उद्योग (१५), दुग्धजन्य उद्योग (२०) र स्थानीयताको आधारमा ५ प्रकारका नगदेवाली (चिया, अदुवा, अलैची, कुचो, अकवरे, किवी, सुपारी) उत्पादनलाई यान्त्रिकीकरण, औद्योगिकीकरण र बजारीकरणमा सहयोग गर्ने । २. नगरसँग छिमेकी पालिका र नगरकै अन्तर वडाकेन्द्र जोडने प्रमुख १२ वटा सडकहरु अलवेदर बनाउने । ३. पहिचान भएका नगर र आसपासका ५वटा पर्यटकीय गन्तव्यहरुको (मनोरञ्जन पर्यटन) प्रवर्द्धन गर्ने । ४. इलाम अस्पताललाई विशेषज्ञ डाक्टर तथा उपकरण सहित पूर्ण क्षमतामा संचालन गर्ने । ५. इलामलाई स्वास्थ्य शिक्षाको केन्द्रको रुपमा विकास गर्न मेडिकल कलेज स्थापनाका लागि जग्गा व्यवस्थापन, बाटोको पहुँच, विश्वविद्यालय सम्बन्धन र भवन पूर्वाधारको प्रारम्भिक कार्य सम्पन्न गर्ने । ६. इलामलाई शिक्षाको केन्द्रको रुपमा विकास गर्न नगरका ५ वटा सामुदायिक र संस्थागत प्रतिस्पर्धी विद्यालयहरुलाई प्राविधिक, व्यावसायिक एवं आर्कषक शिक्षालयको रुपमा विकास गर्ने । ७. सीप तथा नवप्रर्वतनमा आधारित आर्थिक विकास सर्भेक्षण तथा योजना तर्जुमा गरी ५०० उद्यमी प्रोत्साहन कार्यक्रम संचालन गर्ने ८. नगरको आपतकालीन कार्यसंचालन केन्द्रलाई पूर्ण क्षमतामा संचालन गरी नगरका सवै वडामा विपद पूर्वसूचना प्रणाली स्थापना गर्ने । ९.नगर स्तरीय जलवायू अनुकुलन योजना तर्जूमा तथा पहिचान भएका नमूना योजना कार्यान्वयन गर्ने । १०. कृषि क्षेत्रमा देखिएको मानव बन्यजन्तु द्बन्द्ध न्यूनीकरणका लागि कम्तिमा १० वटा नमुना कार्यक्रम संचालन गर्ने । ११. नगरपालिका र सवै वडामा प्रविधिमैत्री डिजिटल सेवा विस्तार (राजश्व, सेवा शुल्क, गुनासो, सिफारिस, नागरिक बडापत्र आदि) गर्ने । १२. इलाम वजार क्षेत्रलाई उत्थानशील शहरको रुपमा विकास गर्न विस्तृत सभेक्षण, अध्ययन अनुसंन्धान गरी ५ वटा नमुना योजना कार्यन्वयन गर्ने । १३. इलाम नगरपालिकालाई वातावरणमैत्री तथा बालमैत्री नगरपालिकाको रुपमा पूर्वसर्त पूरा गरी घोषणा गर्ने । १४. इलामको ऐतिहासिक चियाबारी सौन्दर्यीकरण गर्ने । १५. इलामको भविष्यसँग जोडिएको गोलाखर्क भञ्ज्याङ्ग-बेलासे-माइनगरपालिका औद्योगिक मार्ग निर्माण सम्पन्न गरी संचालनमा ल्याउने		
क्षेत्र	**उपक्षेत्र**	**मुख्य कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको विवरण**
आर्थिक विकास	**कृषि**	१. ईलाम सामुदायिक कृषि क्याम्पसमा कृषि अनुसन्धान केन्द्र स्थापना गर्ने । २. कृषि उपज बेच बिखन केन्द्र, चिस्यान केन्द्र, संकलन केन्द स्थापना र कृषि बजार व्यवस्थापन गर्ने ३. बाली उत्पादन क्षमता र स्थानीय सम्भाव्यताको आधारमा कृषि उत्पादन क्षेत्र (पकेट, ब्लक) विकास गर्ने ४. साना तथा मझौला उद्योगहरुको स्थापना तथा संचालनमा निजीक्षेत्रसँग साझेदारी गर्ने ।
	पशुपालन	१. एक वडा एक पशुपंक्षी पकेटक्षेत्र विकास गरी उत्पादनमा जोड दिने । २. पशुपंक्षीको स्वास्थ्य परीक्षणको लागि भेटनेरी क्लिनिक संचालन गर्ने(५) ३. पशुपंक्षीको जात विशेष नमुना उत्पादन, प्रदर्शन र सीप विकास स्रोत केन्द्रको स्थापना गर्ने (५) ४. प्रत्येक वडामा घुम्ति भेटेनरी डाक्टर सेवा
	उद्योग व्यापार व्यवसाय	१. संकटमा रहेका उद्योगहरू उपयुक्त विधि र प्रकृयाबाट सञ्चालन वा व्यवस्थापन (५) २. स्थानीय स्रोत तथा सीपको उपयोग गरी लघु, घरेलु, साना, मझौला तथा ठूला उद्योगको स्थापना र सञ्चालन(२५) ३. दुग्ध परिकार उद्योगको स्थापना । ४. पाँच"अ"कृषि तथा व्यावसायिक केन्द्र निर्माण (वडा ७) ५. इलाम नगरलाई उत्थानशील नगरको रुपमा विकास ।
	पर्यटन	१. पर्यटकीय गन्तव्यमा पुग्ने सडक तथा पदमार्गहरू बाह्रै महिना सञ्चालन हुने व्यवस्था । २. पर्यटन उद्योगसँग सम्बन्धित सरोकारवाला (होटल रेस्टुरेन्ट, व्यवसायी, ट्रेकिङ्ग तथा गाइड

		व्यवसायी लगायत) को क्षमता अभिवृद्धि । ३. नगरका प्रमुख पर्यटकीय क्षेत्रहरुको गुरुयोजना तयारी । ४. सामुदायिक वनक्षेत्रमा खुला चिडियाखाना सञ्चालन गर्न सम्भाव्यता अध्ययन । ५. ग्रामीण क्षेत्रमा होमस्टे संस्कृतिको प्रवर्द्धन । ६. इनपा १ र ३ मा पर्ने भालुपानीमा प्रधानमन्त्री राष्ट्रिय पार्क निर्माण
	वैंक, वित्तीय संस्था र सहकारी	१. कृषि तथा पशुपंक्षीमा आधारित उत्पादन, भण्डारण, प्रशोधन, बजारीकरण तथा कृषि सामग्री आपूर्तिका लागि स्थापना गरिएको सहकारी उद्योग /व्यवसायलाई सहुलियतपूर्ण ऋण तथा अनुदानको व्यवस्था । २. विकासका आयामहरुमा सहकारी सेवालाई अन्तर सम्वन्धित गर्ने
	श्रम तथा रोजगार	१. वास्तविक बेरोजगार पहिचान गर्दै लगत संकलन गरी अद्यावधिक गर्ने २. बेरोजगारलाई प्राविधिक, सीपमूलक तथा व्यावसायिक तालिम दिई दक्ष स्वरोजगारतर्फ उत्प्रेरित गर्ने । ३. वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त ज्ञान, सीप, अनुभव र पुंजीलाई उत्पादनमा लगाउन प्रोत्साहन गर्ने ४ नव प्रवर्द्धनमा अधारित स्थानीय आर्थिक विकास कार्यक्रम अन्तर्गत उपप्रमुख उद्यमशीलता विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने
सामाजिक विकास क्षेत्रको योजना खाका	**शिक्षा**	१. व्यावसायिक सम्भाव्यतामा आधारित प्राविधिक विद्यालयको स्थापना र संचालन गर्ने । २. मापदण्डका आधारमा विद्यालय गाभ्ने, तह संशोधन र नक्साङ्कन गर्ने । ३. शैक्षिक संस्थाहरुको पूर्वाधार स्तरोन्नति गरी थप कक्षाकोठा, शौचालय, प्रयोगशाला तथा पुस्तकालयहरुको व्यवस्थापन गर्ने । ४. नगरस्तरीय कृषि अनुसंन्धान केन्द्र स्थापना गर्ने ५. सामुदायिक बिद्यालयमा छात्राहरुलाई निशुल्क सेनेटरी प्याड व्यबस्थापन ६. दिवाखाजा अनुदान
	स्वास्थ्य	१. इलाम अस्पताललाई आधुनिक प्रविधि तथा दक्ष चिकित्सक सहित विशेषज्ञ सेवा प्रदान गर्ने ३०० शैयाको अस्पतालमा स्तरोन्नति गर्ने । २. स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रममा सवैको पहुँच वृद्धि गर्ने । ३. मापदण्ड अनुसार दक्ष कर्मचारीको दरबन्दी व्यवस्था गर्ने
	खानेपानी तथा सरसफाई	१. स्थानीय पानीका स्रोतहरुको उचित संरक्षण गरी सुरक्षित खानेपानीको आपूर्ति गर्ने । २. खानेपानी वितरणमा पानी उपचार (ट्रिटमेण्ट प्रणाली) को निर्माण गर्ने । ३. फोहोर तथा ढल व्यवस्थापन गुरुयोजना कार्यान्वयन गर्ने
	लक्षित वर्ग तथा सामाजिक समावेशीकरण	१. लक्षित समुहलाई शिक्षा, स्वास्थ्य, पोषण लगायत सुविधा सामाजिक सेवा बीमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने २. घरेलु र सामाजिक हिंसामा परेका महिला तथा बेसहारा बालबच्चा र बृद्धहरुका लागि सहारा केन्द्र स्थापना गर्ने । ३. बहुआयामिक आय आर्जन सीपमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ४. उपप्रमुखसँग बालबालिका उत्थान कार्यक्रम संचालन गर्ने
	युवा तथा खेलकुद	१. औद्योगिक, कृषि तथा सामाजिक क्षेत्रको विकासका लागि युवाहरुलाई व्यावसायिक तालिम प्रदान गर्ने । २. मापदण्डयुक्त खेलमैदान निर्माण तथा स्तरोन्नति गरी खेल सामग्रीहरुको व्यवस्था गर्ने । ३. खेलकुद प्रशिक्षण केन्द्र स्थापना गर्ने ४. एक वडा एक व्यायाम पार्क निर्माण गर्ने
	कला, भाषा, संस्कृति र सम्पदा	१. ऐतिहासिक, प्राकृतिक एवम् पुरातात्विक सम्पदाहरुको मर्मत सम्भार तथा संरक्षण गर्ने । २. लोपोन्मुख भाषा र लिपीहरुको संरक्षण गर्ने । ३. विभिन्न जातजातिका कला संस्कृतिको संरक्षण गर्दै अस्तित्वमा रहेका संग्रहालयहरुको उचित व्यवस्थापन गर्ने ।
पूर्वाधार विकासको खाका	**सडक यातायात, पुल पुलेसा**	१. प्रत्येक वडाको केन्द्र र पालिकासम्म जाने सडकहरु व्यवस्थित नाली निकास सहितका पक्की सडक निर्माण तथा सुधार गर्ने । २. नगर भित्रका पर्यटकीय स्थल, धार्मिक स्थल, कृषि क्षेत्र, उद्योग क्षेत्र आदि सम्म पुग्ने सडकहरु व्यवस्थित नाली निकास सहितका पक्की सडक निर्माण तथा विस्तार गर्ने । ३. इलाम नगरको यातायात चापको आधारमा विभिन्न स्थानहरुमा आधुनिक पार्किङ्गको व्यवस्था गर्ने ।
	आवास, वस्ती तथा शहरी विकास	१. व्यवस्थित एकीकृत वस्ती विकास गर्ने । २. बिस्तारित इलाम बजारको सिटी प्लान तयार गरी उत्थानशील शहरको रुपमा विकास गर्ने । ३. सार्वजनिक निर्माण, व्यावसायिक क्षेत्रलाई बाल, महिला, जेष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गमैत्री बनाउने ।

	सिंचाई	१. खेती अनुसार पानीको आवश्यकता र श्रोत पहिचान गरी सिंचाईको दीर्घकालीन गुरुयोजना निर्माण गर्ने । २. सिंचाई आयोजनाहरूको मुहान, सीमसार, तालतलैया र पोखरीहरुको संरक्षण गर्ने ।
	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	१. आधुनिक सूचना प्रविधिमा नागरिक पहुँच वृद्धि गर्ने
	विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा	१. संघीय र प्रदेश सरकारसँग सहकार्य गरी यातायात, कृषि तथा उद्योगको आधुनिकीकरणमा विद्युतको उपयोग गर्ने नीतिगत व्यवस्था गर्ने । २. शहरी क्षेत्रमा रहेका थ्रि फेजका तारहरुलाई इन्सुलेटेड तारले विस्थापन गर्ने ।
वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन क्षेत्रको योजना खाका	**वन तथा जैविक विविधता**	१. नगरको उत्तरी क्षेत्रमा सम्भाव्यता रहेको जडीबुटी खेतीलाई विकास गर्ने । २. वृक्षारोपण कार्यक्रम संचालन गर्ने । ३. मानव र वन्य जन्तु बीचको द्वन्द्व न्युनीकरण गर्ने ।
	भू तथा जलाधार व्यवस्थापन	१. हरित पार्क निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्ने २. एक वडा एक पोखरी निर्माण गरी कृषिमा प्रयोग गर्ने ३. स्थानीय पानीका श्रोतहरुको संरक्षण
	वातावरण तथा स्वच्छता	१. फोहरमैला संकलन केन्द्रको विस्तार गर्ने २. फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि आवश्यक प्रविधि सहितको गाडी तथा औजार खरीद गर्ने । ३. फोहरमैला व्यवस्थापन केन्द्रलाई आकर्षक पार्कको रुपमा विकास गरी पर्यटक आगमनमा वृद्धि गर्ने ४. वातावरणमैत्री स्थानीय तह घोषणा गर्ने ।
	विपद तथा जलवायु परिवर्तन	१. जलवायूजन्य विपद जोखिम क्षेत्र पहिचान गरी नक्सांकन गर्ने र सोको आधारमा कार्यक्रम तयार गर्ने । २. समुदाय स्तरमा जलवायू अनुकुलन क्षमता अभिवृद्धि गर्ने
सुशासन तथा संस्थागत विकासको योजना खाका	**सुशासन तथा ऐन कानुन**	१. वडा कार्यालयहरुको मर्मत सम्भार तथा पूर्वाधार स्तरोन्नति गर्ने । २. कर्मचारी र पदाधिकारीहरुको क्षमता विकास गर्ने । ३. नगरपालिकामा सूचना तथा अभिलेख केन्द्र स्थापना गर्ने ४. प्रविधिमा आधारित अन्तरशाखा सूचना संजाल स्थापना तथा संचालन गर्ने ।
	वित्तीय श्रोत परिचालन	१. आन्तरिक आयको श्रोत पहिचान र श्रोत बृद्धि गर्ने । २. भगिनी सम्बन्ध भएका नगरपालिका र सिमाना जोडिएका नगरपालिकासँग सहकार्य गर्ने । ३. नगरपालिकाको आर्थिक विकासमा टेवा पुग्ने नाफामुलक क्षेत्रमा नीजि क्षेत्रलाई आकर्षण गर्ने ।
	संस्थागत विकास र सेवा प्रवाह	१. नगरपालिकाको करदाता, जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुको क्षमता विकास गर्ने । २. अनलाइन सेवा मार्फत नागरिकलाई सहज सेवा प्रवाह प्रणालीको निर्माण गर्ने । ३. मेट्रिक सिस्टममा घर नम्बरिङ्ग तथा ल्यान्ड डिजिटलाईजेसन गर्ने
	मानव संसाधन विकास तथा व्यवस्थापन	१. माग र आवश्यकताका आधारमा अल्प, मध्यम तथा लामो अवधिको व्यावसायिक तालिम सञ्चालन गर्ने । २. आर्थिक तथा सामाजिक हिसाबले पछि परेका समूहको क्षमता विकासका लागि प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको अवसरमा छात्रवृत्ति सुविधा प्रदान गर्ने । ३. सीप, दक्षता र रोजगारमूलक तालिमका अवसरहरु सिर्जना गर्ने

८.५ ऐन, नीति, नियम र कार्यप्रणाली

इलाम नगरकार्यपालिकाले तर्जूमा गरेका ऐन, कानून, कार्यविधि तथा निर्देशिकाहरु

- इलाम नगरपालिका कर्मचारी व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- इलाम न पा को प्रशासकीय कार्यविधि नियमित गर्ने ऐन
- पर्यटन प्रबर्द्धन समिति निर्देशिका, २०७४
- खेलकुद निर्देशिका
- इलाम नगरपालिका न्यायिक समिति (कार्यविधि सम्बन्धी) ऐन, २०७४
- साहित्य, कला, संगीत प्रतिष्ठान सञ्चालन निर्देशिका, २०७४
- इलाम नगरपालका, सहकारी ऐन, २०७४
- आर्थिक व्यवस्थापन ऐन, २०७५
- इलाम नगरपालिका, विनियोजन ऐन, २०७५
- कर तथा गैरकर राजश्व उठाउने ऐन, २०७५
- इलाम नगरपालिका धार्मिक तथा साँस्कृतिक निर्देशिका, २०७५
- इलाम नगरपालिका विपद् व्यवस्थापन ऐन, २०७५
- इलाम नगरपालिका शिक्षा ऐन, २०७५
- इलाम नगरपालिका, गौतम बुद्ध सभागृह सञ्चालन निर्देशिका, २०७५
- नगरपालिकामा करारमा प्राविधिक कर्मचारी व्यवस्थापन गर्ने कार्यविधि, २०७५
- इलाम नगरपालिका, शिक्षाा नियमावली (राजपत्र)
- अपागता परिचय पत्र कार्यविधि
- नगर आदिवासि समिति कार्यविधि २०७५
- नगर महिला समिति कार्यविधि २०७५
- बिनियोजन ऐन २०७६
- आर्थिक ऐन २०७६/०७७
- पूर्वाधार सम्बन्धी ऐन २०७६
- सरसफाई ऐन २०७६
- अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण कार्यविधि २०७९
- इलाम नगरपालिका भूउपयोग कार्यविधि २०७९
- इलाम नगरपालिकाआर्थिक सहायता तथा अनुदान कार्यविधि २०७९
- गाई खरिदमा अनुदान कार्यविधि २०७९
- नगर कृषि प्रवर्द्धन समिति कार्यविधि २०७९
- लैससास रणनीति २०७९
- स्वास्थ्य हेल्प डेस्क कार्यविधि २०७९